Hayat TARİH GAZETESİ

M. Ö. 3000 Yılına Kadar

Sayı: 1 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

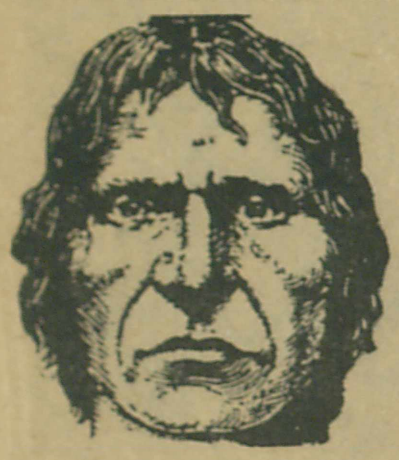

Cromagnon'da yaşamış olan insan.

En eski ecdadımız Cava adamı.

İNSANIN TARİHİ

İnsanın yeryüzünde ne zaman göründüğü etrafında yapılan tahminler 2.000.000 yıla kadar uzanıyor

Maden çağına giriyoruz. Bu çağ, hepimizin hayat tarzını kökünden değiştireceğe benziyor. İstikbalin, şimdiki bilgi seviyemize göre, bize daha birçok sürprizler hazırladığını söylemek, bir kehanet değildir.

Hayvanların benzeri olan insanı onlardan ayıran esas vasıflar konuşma kabiliyeti, beynin olağanüstü gelişmiş bulunması, ellerin çok inkişaf etmiş vaziyetidir.

İnsanın yeryüzünde ilk görünme tarihi olarak ileri sürülen tahminler 500.000 ilâ 2 milyon yıl arasında değişmektedir.

500.000 yıl önce Cava'da yaşamış olan Pithecanthropus Erectus, tanıdığımız ecdadımızın en eskisidir. Gorilde 655 cm³ olan kafatası boşluğu, bu Cava adamında 940 cm³ idi. Bu vaziyet bizi, Cava adamını, insana benzer ilk varlık olarak kabule zorlamaktadır.

Zamanımıza yaklaştıkça, insanın kafatası boşluğu hacmı artmıştır. İlk insanlar, tamamen bize benzemiyordu. 25.000 yıl önce Cromagnon' [*] da yaşamış insanın kafatası boşluğu 1.660 cm³ ü bulmuştur ki, bu hal, Cromagnon ırkını "Homo sapiens = ilk insan" olarak vasıflandırmakta bizi haklı kılar.

Cromagnon ırkından beri insan, daha da gelişti. Bu gelişme, fizik yapısı bakımından olduğu kadar, kültür alanında da tezahür etti. Bununla beraber beyin büyüklüğü, artık değişmeden kaldı.

"Homo sapiens" dediğimiz bugünkü insanların ilk ırkı, üç grupa ayrılabilir: Zenciler, Mongoloitler ve beyazlar. Bu üç ırk grupu için gösterilebilecek müşterek bir menşe yoktur. Üç insan çeşidinin de ayrı kökleri olması çok muhtemeldir.

Biz insanların hangi coğrafya sahasında ilk defa ortaya çıktığımız da malûm değildir. Fakat Atlas Okyanusu ile Cava arasında uzanan ve Akdeniz'in her iki kıyısı ile Anadolu ve Hindistan'ın en büyük bölgelerini içine alan bir kuşağı, insanın zuhur ettiği coğrafya alanı olarak kabul edebiliriz.

[*] Fransa'da ilk insan ırkına nümune teşkil eden iskeletin bulunduğu yer.

Yeni bulunan bir maden dünyayı birbirine kattı

Tunç denen madenin terkibi bilinmiyor

M. Ö. 3000, (TARİH GAZETESİ ÖZEL SERVİSİ) — Binlerce yıl taşı işledikten sonra M. Ö. 4000 de madeni keşfederek madenden alet yapmağa başlamak suretiyle tarihte yeni bir çığır açan insan oğlu, şimdi de bulduğu yepyeni bir madenle bu konuda en ileri adımı atmağa hazırlanıyor. Bulunuşu dünyayı birbirine katan yeni madenin adı tunçtur.

Tuncun tam terkibi henüz bir sır olmakla beraber, muhabirlerimize göre bakır ile kalayın karışımından meydana gelmektedir. Yeni ham maddenin hazırlanması için ateş kullanılması, yeni tekniğin en dikkate çarpan tarafıdır. Bu konuda bizim için bundan fazla bir şey söylemek mümkün değildir. Çünkü yeni madenin sırrı kıskanç bir şekilde muhafaza edilmektedir.

Yeni madeni kullanan ilk insanlar Ege Adaları sakinleridir. Bu adalarda bakır ve kalayın bolca bulunduğu malûmdur. Bugüne kadar bakır kullanan Mısır ve Mezopotamya da şimdi tunç kullanmaya başlamıştır. Bakır madenlerini Sina Yarımadası'ndan elde eden Mısırlıların kalayı yoktur. Halbuki tunçun pek yakında dünya pazarlarına hâkim olması muhtemeldir.

Şimdi kalaya fazla ihtiyaç hasıl olması, bu madeni pek aranan bir mata haline getirmiştir. Kalayın ticari değerinin artması, coğrafya alanında da insan bilgisini artıracak mahiyettedir.

Sumerler, yazıyı buldu

Bundan böyle başımızdan geçen olayları yazı ile tesbit edip ebedileştirmek mümkün olacak

MEZOPOTAMYA, M. Ö. 4000 — Uzun çalışmalardan sonra Sumerler nihayet dillerini birtakım işaretlerle ifade etmeyi başarmışlar ve buna "Yazı" demişlerdir. Sumerler yazıyı kil, tuğla, kemik parçaları üzerine kazmak suretiyle yazmaktadırlar. Bundan böyle başımızdan geçenleri nesilden nesile ağızdan nakletmekle yetinmiyeceğiz. Önemli olayları yazı ile tesbit edip ebedileştirmek mümkün olacaktır. Bu buluş, insanların şimdiye kadarki buluşlarının en önemlisidir. Böylece tarihimiz başlamış oluyor. Çok uzun süren tarih öncesi çağımız arkada kalmıştır.

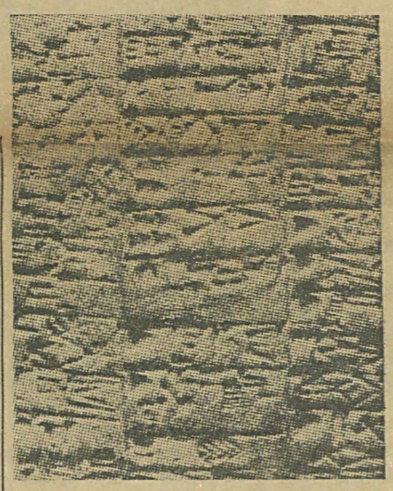

Mezopotamya'da yazılmış bir tablet

SON DAKİKA

İNDUS VÂDİSİNDE BÜYÜK BİR MEDENİYET Mİ?

MEZOPOTAMYA, M. Ö. 3000 (Hususi) — **Burada ısrarla dolaşan söylentilere göre; Fırat'ın çok ötelerinde, Hindistan'ın İndus vâdisinde çok medeni insanlar yaşıyormuş. Bu insanlar çok güzel plânlanmış kasabalarda oturmakta, bronzu işlemekte ve çömlekçi çarkı denilen bir aletle kab kacak yapmakta imişler.**

Dev yaratıkların nesli tükeniyor

Birçoğu da tamamile ortadan çekildi

Eski çağlarda çeşitli yaratıklarla mücadele eden mağara insanları

AVRUPA, M. Ö. 4000 — Dünyanın bu bölgesindeki ormanlarda şimdi fillerden başka pek az dev mahlûklar yaşıyor. Koca dişli ve her yana bükülür hortumları olan bu kalın derili memelilerin şimdi belki Sibirya ve Afrika'dan başka hiçbir yerde nesli kalmamış olan mamutlar ve mastadonlar soyundan oldukları sanılıyor. Bu dev cüsseli, uzun kıllı yaratıklar buzullar çağında bilhassa Asya'da, Kuzey Amerika'nın bazı bölgeleri ile genel olarak hemen hemen bütün dünyada yaşamışlardır.

Geçmiş günlerde insan oğlu sırtlan, yaban sığırı, aslan, kılıç dişli kaplan, mağara ayısı, Ren geyiği, misk öküzü ve çeşitli kutup tilki ve kurtları ile savaşıyor, onları avlıyordu. Gergedan, yaban atı, geyik, maymun, su aygırı ve daha başka iri cüsseli hayvanlar arasında yukarıda adı geçen hayvanların bir kısmını gene de görmek mümkün.

Uzun boyunlu, küçük başlı, küreği andıran ayakları ile bir çeşit timsah olan dört ayaklı dev kertenkeleler, plesiozorlar, eski çağların tipik yaratıklarıdır. Bunlar sığ denizlerde ve nehir ağızlarında yaşarlardı. Uzun, her tarafa oynatabildikleri boyunlarının ucunda kertenkele başına benzer başları vardı. Bedenleri küçük ve zırhsız fakat kuyrukları çok uzundu. Uzun birer küreği andıran ayaklarında, beşer tane belli belirsiz parmakları vardı.

Nesli tükenmiş bir kara yaratığı olan dinozorlar, sürüngenlerin başka bir cinsi idi. Kuvvetli bacaklarının üstünde hızla yürürlerdi. Beşer parmaklı ayakları vardı. Sonuna doğru gittikçe incelen kuyrukları ile boyları yarım metreden üç metreye kadar değişirdi. Sürüngenlerin bir cinsi olan pterodaktiller uçabilirler, ağaçlarda yaşıyan başka bir cinsleri de ağaçtan oldukça uzaklara kadar atlarlardı.

Zamanla ehlî hayvanlar gelişti. İnsan oğlu artık gıdasını yalnız çeşitli hayvanlar peşinden koşup onları avlamak suretiyle değil; inek, koyun ve keçilerden sağlıyor. Kendisine arkadaşlık etmeleri için kedi ve köpek besliyor. Ziraat için de tarlada at ve öküzden faydalanıyor.

DÜNYA TİCARETİ GELİŞİYOR

AKDENİZ, M. Ö. 3000 — Birbirlerine yakın oturan insanlar arasında olduğu kadar, birbirlerinden çok uzaklarda oturanlar arasında da alışveriş gittikçe artmaktadır.

Baltık Denizi kıyılarında oturanların yaptığı kehlibar boncuklar İsviçre göllerinde büyük alıcı buluyor. Girit, Kıbrıs ve Mısır arasında deniz yolu ile yapılan ticaret adamakıllı gelişti. Şimdi Mezopotamya ile de temaslara başlandı.

Bu ticaret mataları; alet ve silâhlar için çakmaktaşı, süs eşyası olarak kehlibar ve çeşitli deniz hayvanı kabukları, insanların yemek için kullandıkları tuz, giyim için hayvan postu, çanak-çömlek ve emsalidir.

Alış-veriş, mal mübadelesi suretiyle yapılmakla beraber deniz kabukları karşılığında alış-veriş yapmak usulü de gittikçe yayılmaktadır.

OKUYUCULARIMIZA

Tunç Devri - Altın Devri

Bugün (yani milâttan önce 3000 yılında) "Tarih Gazetesi" nin ilk sayısını çıkarmış bulunuyoruz. Bu, bizim için önemli bir olaydır. Temenni ederiz ki okuyucularımız tarafından da öyle karşılansın.

Uzun zamandan beri bir tarih gazetesi yayınlamak istiyorduk. Modern insan, küremizin başlıca olaylarını öğrenmeye mecburdur. Biz size bu gazetede, hâdiseler geliştikçe, insanlığın en önemli buluşlarından bahsedeceğiz ki bunlar yavaş yavaş tarihimizi meydana getirecektir. Böylece, insanlığın ilerlemesini birbirine bağlı bir şekilde takibetmiş olacağız.

"Tarih Gazetesi" ni bugün yayınlamaya karar vermemizin sebebi, madenden yapılmış aletlerin tarih sahnesinde görünmeye başlamış olmasıdır. Bu olay önemli sonuçlar doğuracak mahiyettedir. Aslına bakarsanız hiçbir devirde bu derece parlak bir gelecek önümüzde açılmamıştır. Maden, insanlığa, canlı ve cansız varlıklar üzerinde büyük bir kudret bahşetmiştir. Şimdiye kadar bizi tehdit eden bütün tehlikeler, duman bulutlarının rüzgâr önünde dağılıp yokolması gibi, önümüzde kaybolmaya yüz tutmuştur. Saadet kapımızdadır. Bu saadetten faydalanacağımıza kimse şüphe edemez.

Hep bilirsiniz: İnsanın dünyamızda görünmesi, daha dün gibi yakındır. Bugün bulunduğumuz hale gelmek için birçok yüzyıllar geçmiştir. Bugüne kadar gerçekleştirebildiklerimiz ise bundan böyle yapacaklarımızın yanında hiçtir. Keşfettiğimiz aletler bize daha rahat yaşamayı sağlıyor. Yiyeceğimizi daha kolay bulmamızı, evimizi daha iyi kurmamızı, giyeceğimizi geliştirmemizi temin ediyor ve nihayet bizi müreffeh bir hayata doğru itiyor.

İnsan toplu halde yaşamak için yaratılmış bir varlıktır.

(Devamı sayfa 2, sütun 1 de)

OKUYUCULARIMIZA

Tunç Devri - Altın Devri

(Baştarafı 1. sayfada)

Tabii olarak ve önüne geçilmez bir şekilde fertler toplanıyor, gruplar meydana getiriyor. Bu gruplar gitgide daha da genişlemek istidadındadır. Bu suretle, maddi ihtiyaçlarımız gibi güvenliğimizi de daha iyi bir şekilde sağlıyabiliyoruz. Bu halin gelecekte daha da gelişeceğinde şüphe yoktur. Bugüne kadar çok enerji sarfettik. Bundan olağanüstü sonuçlar aldık. Önümüzde bir altın çağının açıldığını söylemek mübalâğa sayılmamalıdır.

Sadece etrafımızı saran esrarı düşununüz. Tutumumuza bu derece tesir eden bütün bu kuvvetleri hatırlayınız. Bunlar nasıl meydana geliyor? Bunları ne şekilde kontrolumuz altına alabiliriz? İnanç ve âdetlerimiz şimdiye kadar az çok bunların cevabını vermiştir. Fakat artık bilim başlamıştır. Bundan böyle şüpheli cevaplarla yetinemiyeceğiz. Bugüne kadar az bildiğimiz alanlarda bundan sonra çok şeyler öğreneceğiz.

Bununla beraber halletmeye mecbur olduğumuz meseleler sonsuzdur. Fakat biz de kuvvetleniyoruz. Engeller birer birer önümüzden kalkıyor. Tabii kuvvetleri gitgide daha iyi anlıyoruz. Kimse şüphe edemez ki dinî inançlarımız da gelişmektedir. İçtimai münasebetlerimiz sıklaşmakta ve ilerlemektedir. Birbirimizin hakkına daha fazla saygı göstereceğimiz devir önümüzde açılmaktadır. Bunca zenginlikler, bu kadar dünya nimetleri emrimize âmadedir. Niçin herbirimiz bundan hissemizi almıyalım?

Yaşamamızı daha kolaylaştıran aletlere sahip olmamız bize sanat alanında çalışma imkânını da veriyor. Bundan böyle daha iyi sanat eserleri yapmak istiyoruz. Çünkü artık bunu yapabilecek imkânlara sahibiz.

İnsanın uzun bir yoldan geldiği doğrudur. Fakat bu yol, muazzam anayola bağlanan küçük bir keçiyolundan ibarettir. Biz bu muazzam ana yola yaklaştığımızı da hissetmiyor değiliz. Yolumuzu neşeyle, iyimserlikle selâmlıyalım. Önümüzdeki devir bir sulh, saadet ve konfor devri olacaktır.

TARİH GAZETESİ

Harb yeryüzünden kalkıyor mu?

Ok ve yay denen son derece süratli ve korkunç bir av ve savaş aleti icat edildi

M. Ö. 50.000 — İnsan oğlu artık ok ve yay denen yeni bir silâha sahip. Yay, iki ucu yarım ay şeklinde kıvrık bir değnek. Değneğin kıvrık ucları gergin bir kirişle birbirine bağlı. Ok ise, bir ucu sivriltilmiş düz bir değnek. Değneğin öbür ucunda kuş tüyleri var. Alet şöyle kullanılıyor: Yay sıkıca tutuluyor. Ok gergin kirişe yerleştiriliyor. Kirişle beraber mümkün olduğu kadar çekiliyor. Sonra bırakılıyor. Bırakılınca büyük bir hızla çok uzaklara kadar gidiyor.

Bu korkunç aletin av ve savaş konusunda büyük bir inkılâp yapacağı sanılmaktadır.

Bundan sonra av hayvanları çok kolay avlanabilecek, insanoğlu kendisini bu hayvanlara karşı büyük bir güvenlik içinde koruyabilecektir. Aynı şekilde, bu derece ileri silâhlara sahip olan insanlar artık birbirleri ile savaşa cesaret edemiyeceklerdir. Aksi halde bir savaş insanlığın sonu demek olacak ve büyük felâketler doğuracaktır.

Mezopotamya'da başdöndürücü bir medeniyet

İki türlü ziraat aleti kullanılıyor

MEZOPOTAMYA, M. Ö. 4000 — Suriye, Filistin ve Mısır'ın bazı bölgeleri ile burada son derece ileri bir medeniyet gelişmektedir. Buğday ve arpa yetiştirilmekte; sığır, koyun, keçi, domuz beslenmekte ve bu hayvanlar kesilerek yenmektedir.

Mümbit topraklarda iki türlü ziraat aleti kullanılıyor. Bunlardan biri, toprağı işlemek için kullanılan bir çeşit çapa, diğeri ise bir adam tarafından çekilen ve büyük toprak parçalarını ufalıyan kaba bir karasabandır.

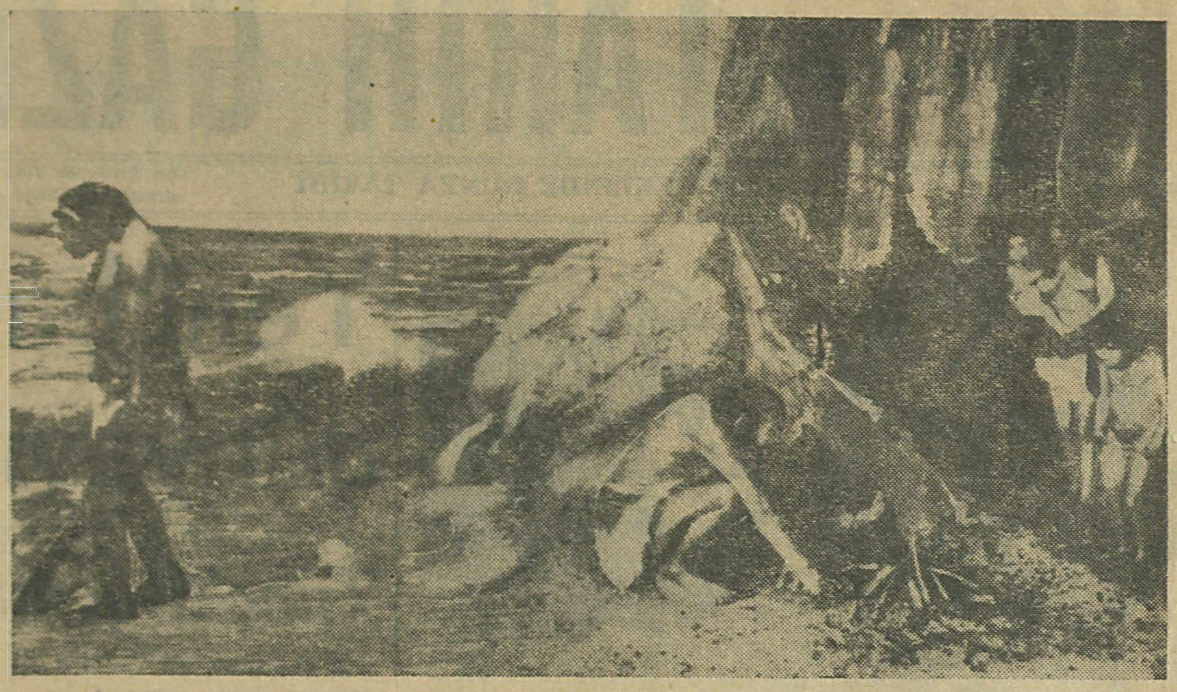

İnsan oğlu, yukarıda görüldüğü gibi, 75.000 yıl önce dahi yalnız yaşanamayacağını anlamış bulunuyordu.

Zamanımızda aile hayatı

Yalnız Yaşanabilir Mi?

İnsan, gitgide daha büyük topluluklar halinde yaşamaya mütemayildir. Bu suretle rahat, konforlu ve daha nizamlı bir hayat sürebilmektedir

Uzun zamandan beri cemiyetimizin temeli aile olmuştur. İnsan, yalnız yaşamaya muktedir değildir gibi görünüyor.

Aile; bir erkek, bir kadın ve çocuklardan kurulursa buna "monogami" diyoruz. Eğer erkeğin birkaç kadını olursa bu "poligami" dir. Aksi, yani bir kadının birkaç erkeği olmasına da "poliandri" diyoruz. Fakat en yaygın olan aile şekli monogamidir.

İrsiyet gerek anadan kıza, gerek babadan oğula intikal etsin, bir aile içinde beş-altı kuşak sonra müşterek izler kaybolmaktadır.

Fert gibi aile de kendi başına yaşıyamaz; komşu ailelerle müşterek bir hayat geçirmeye mecburdur. Bu hal insana, daha rahat ve konforlu bir hayat temin etmekte, topraktan daha iyi faydalanmasını, gıdasını daha kolay elde etmesini sağlamaktadır.

Aile hücresinin ötesinde "klan" dediğimiz topluluk bulunur ki, bu, müşterek bir atadan türeyen insanlardan ibarettir. Klanlar ekseriya kendi grupları dışında kız alıp verirler.

Fakat içtimai grupların en önemlisi ve en yaygını kabiledir. Klanların gelişmesi, kaynaşması ve birleşmesi, kabileyi meydana getirir.

İnsan, gitgide daha büyük topluluklar halinde yaşamaya mütemayildir. Bu suretle daha nizamlı bir hayat sürebilmektedir. Her kabile, küçük grupların başkanlarından müteşekkil bir heyet tarafından idare edilir. Bu başkanlar çoğunlukla ihtiyarlar ve akıllılıklariyle tanınmış kişilerdir. Bazıları da olağanüstü kabiliyetleriyle tanınmış gençlerdir.

Bazan bir heyetin değil de bir tek şahsın kabileyi yönelttiği görülmektedir. Böylece ilk hükümdarlar doğmuş bulunuyor.

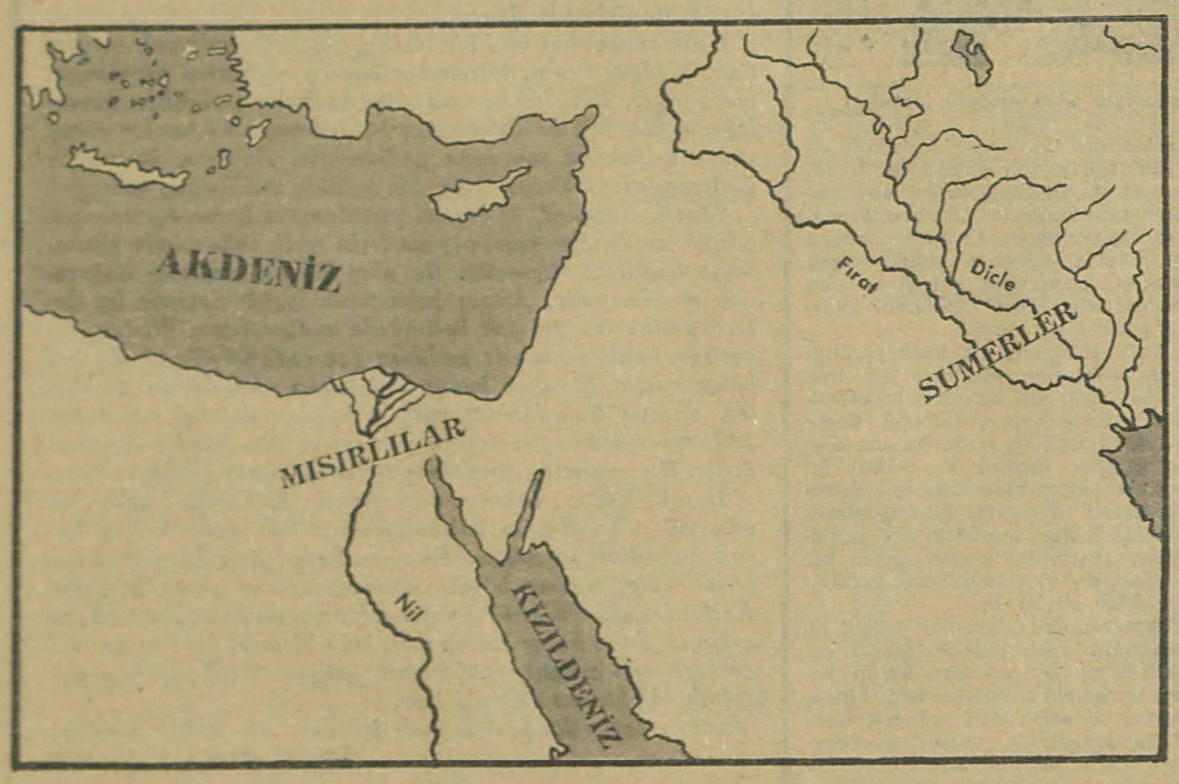

İlk medeniyetlerin doğduğu Akdeniz bölgesinde insan topluluklarının yaşadığı ve geliştiği büyük nehir boyları

DÜNDEN BUGÜNE

■ **İlk insan, başını sokacak devamlı bir yeri olmıyan gezginci bir avcı idi. Daha sonrakiler gene avlanmak, balık tutmak, yabani yemiş, fındık, ceviz, çilek ve kirazla karınlarını doyurmakla beraber mağaralarda yaşamağa başladılar. Ancak alet yapmaya başladıkları binlerce sene sonradır ki başlarını sokacak bir yer yapmayı öğrendiler.**

■ Ev yapımı; hayvan ve bitkinin ehlileştirilmesi, çiftçiliğin başlaması ile aynı zamana raslar.

■ **İnsan oğlu, taşı silâh ve alet şekline sokmak için yontmağa başladığı çağın sonlarına doğru, hayvan derilerini birbirine dikerek kendisine giyim eşyası yapmayı da öğrendi.**

Orak biçiminde taş alet.

■ İnsan oğlu gene bu çağlarda ateş yakmayı öğrenerek yiyeceğini pişirmeğe başladı. Çanakçömleği nasıl yapacağını keşfetmesi, yiyecek pişirmeyi bir sanat haline sokmasına yardım etti.

■ **İnsan oğlu, taştan aletlerini cilâlayıp daha mükemmel bir şekle soktuğu çağda yetiştirmeğe başladığı taneyi öğütmek için taş bir değirmen icadetti.**

■ Cilâlı taş devri insanları dinî inanışların tesiri altında idiler. Bu yüzden, 350 ton ağırlığına varıncaya kadar koca koca kaya parçaları kullanmak suretiyle muazzam taş âbideler ve mezarlar yaptılar.

Su içme kabı bir kâse.

■ **İlk zamanlarda yiyecek için bitki toplamak vazifesi kendisine verilmiş olan kadın çok muhtemeldir ki bitki yetiştirmeyi de düşünmüş ve ziraate başlamış olsun.**

■ Ziraatin, Mısır'ın Nil vâdisinde başlamış olması çok muhtemeldir. Nil değilse bile bir nehir vâdisinde başladığı muhakkaktır.

■ **İlk ziraat aleti ucu sivri bir değnekti. Daha sonra taştan, çapa biçiminde bir alet geliştirilmiştir.**

■ İnsanı devamlı olarak bir yere bağlıyan ve karnını doyuracak ekmeği veren ziraat, insanoğluna, ilk günlere nispeten daha disiplinli ve daha rahat yaşama imkânları sağlamıştır.

■ **İlk insanların işaretle anlaştıkları sanılmaktadır. Sonraları dil teşekkül etmiştir. Müşterek bir dil olduğu, diğer dillerin bundan türediği iddia olunamaz. Birkaç dilden sonraki zamanlarda birçok dilin çıktığı, zaman geçtikçe daha büyük farklara maruz kaldığı muhakkak gibidir. Bugün tanıdığımız en önemli dil grupları Afrika'da Hamî, Mezopotamya'da ve daha güneyde Samî, dağınık yerlerde de Arî dilleridir. Mısır'da konuşulan Mısır dili ile Mezopotamya'da konuşulan Sumerce, yazıyı kullanmak ve büyük medeniyet dilleri olmak bakımlarından bilhassa önem kazanmışlardır.**

Otlardan örülmüş sepetler.

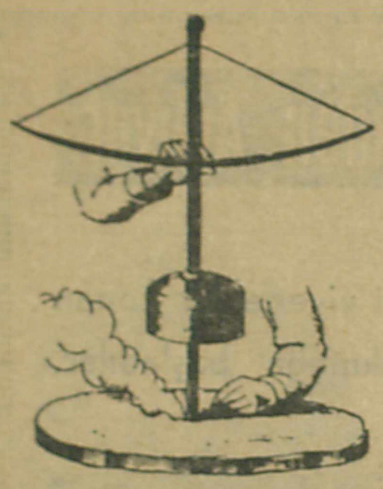

Terazi ve ağırlık kullanılıyor.

ARTIK İSTEDİĞİMİZ ZAMAN ATEŞ YAPABİLİYORUZ

Teknisyenler ateş elde etmek için üç usul buldular

Uzun yüzyıllar insan, yıldırımların çıkardığı tabii yangınlar dışında bir ateş kaynağına malik değildi; istediği zaman ateş yakamazdı.

Yıldırımın çıkardığı yangın ateşini elinden geldiği kadar muhafaza ve ondan faydalanmaya çalışırdı. Bu ateş söndüğü zaman, başka bir fırtına ve yıldırımı beklemekten başka çaresi yoktu.

M. Ö. 70.000 de istediği zaman ve istediği yerde ateş meydana getirmek imkânına kavuştu. Uzun kesilmiş iki değneği birbirine sürtüp kızdırmak suretiyle ateş elde etmeyi öğrendi.

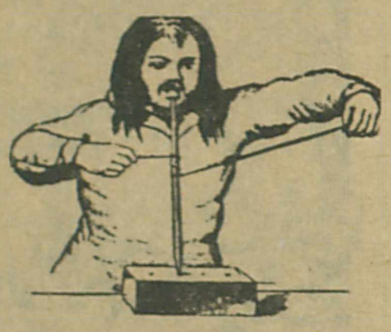

Bir kiriş vasıtasiyle

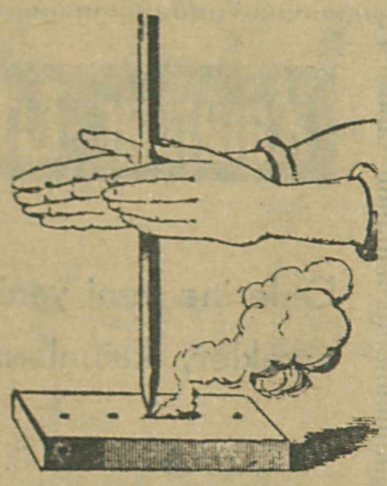

İki elin hareketi ile

Alev çıkarmak ve bu alevle ateş elde etmek için şimdi üç ayrı usul var. Yazımıza bağlı resimlerde gösterildiği gibi her üç usule göre uzun tahta bir çubuk, tahta bir plâkanın deliği içinde hızla döndürülmektedir. İlk resimde çubuk, bir kiriş vasıtasiyle süratle döndürülmekte, ikincisinde bu iş sadece iki elin hareketiyle yapılmakta, üçüncüsündeyse daha karışık bir yol takibedilerek bir terazi ve bir ağırlık kullanılmaktadır.

İstediğimiz zaman ateş elde etmemiz, günlük hayatımızda bir inkılâp olmuştur. Bu keşfin tatbikı, sanıldığından çok daha ehemmiyetli bir şekilde işimize yaramaktadır.

Mağara Resmi

Bu kalıntılar bize atalarımızın ateş yakmayı bildiklerini ve nasıl vakit geçirdiklerini gösteriyor

GROTTE DE FEES (FRANSA), M. Ö. 4000 — Binlerce yıldan beri atalarımız yatıp kalktıkları yerlerin duvarlarına insan, hayvan ve kendi yaşayışları ile ilgili şeylerin resimlerini çizmişlerdir. Bunlardan en önemlileri ve bize o günler hakkında ışık tutan resimler buradaki mağaraların duvarlarına çizilmiş olan resimlerdir.

Bu resimler hareket halinde ve insanların avladıkları Ren geyiklerini, artık soyu kalmamış olan mamutları göstermektedir. Ayrıca kemik ve geyik boynuzu üzerine kazılmış garip hayvan resimleri de var. Civardaki LA COLOMBİERE mağaralarının duvarlarını da insan başları ve insan şekilleri süslüyor.

Bu mağaralarda taş yahut çakmaktaşından yapılmış birçok alet ve edevat ile kabkacak; sepet eskileri de var. Gayet sağlam bir şekilde yapılmış olan alet ve edevat hâlâ kullanılabilir durumda.

Bu mağaralarla Avrupa'nın başka mağaralarında, nehir setlerinde ve vaktiyle oturulmuş düzlüklerde daha da eski zamanlara ait kaba birtakım çanak-çömlek ile ne olduğu bilinmiyen bazı öte berinin parçaları bulunmuştur.

Bu kalıntılar bize atalarımızın ateş yapmayı bildiklerini ve vakitlerinin mühim bir kısmını yiyecek için avlanmak ve barınacak bir yer aramakla geçirdiklerini göstermektedir. Türlü nebatları ve kökleri, öldürdükleri ve derisini yüzdükleri hayvanların etlerini yiyorlardı. Hiç ehlî hayvanları olmadığı için de avladıkları vahşi hayvanların kurutulmuş postlarını giyiyorlardı.

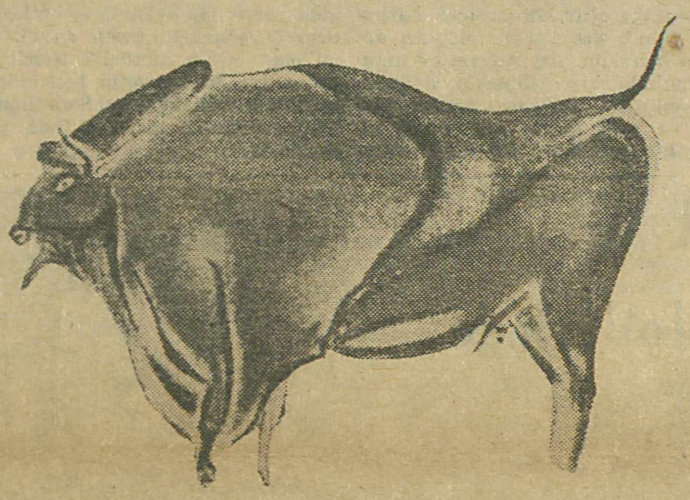

İlk insanların mağara duvarlarına yaptığı resimlerden bir örnek

Nasıl Evlerde Oturuyoruz?

• Avcı kabîleler köylerini tepelerde kuruyorlar • Alplerde ise göl üzerinde kurulan evlerde oturuluyor • Sıcak bölgelerde evler kerpiçle yapılıyor

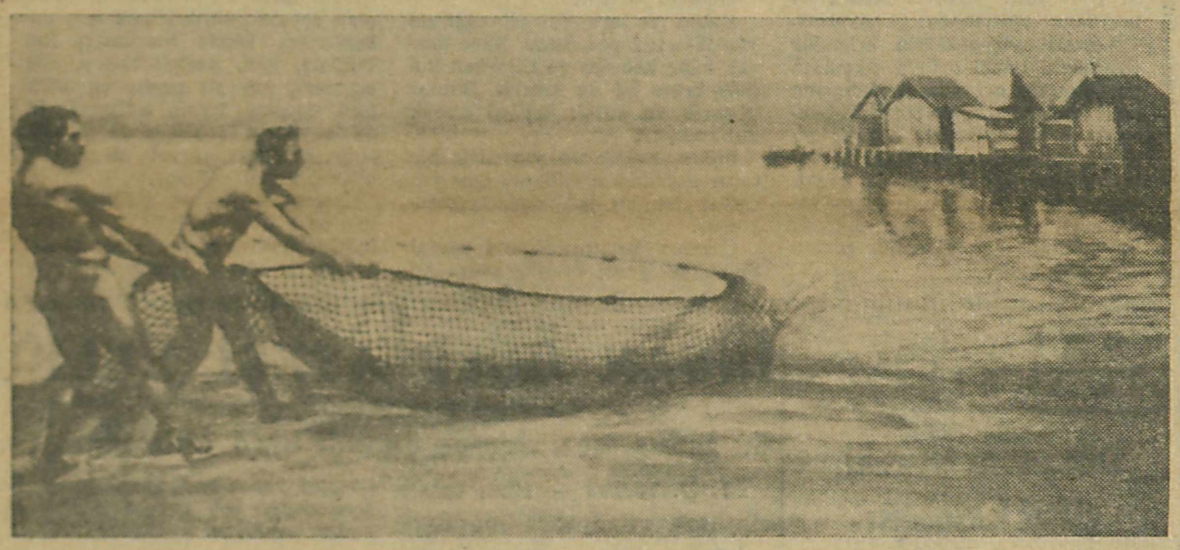

Bilhassa Alplerde gelişmiş bir şekil olan göl üzerinde kurulmuş evler ve balık avlıyan göl insanları

AKDENİZ, M. Ö. 3000 — **Dünyamızda pek çok ev tipi vardır. Herkes oturduğu yerin ıklimine ve hususiyetlerine göre çeşitli evler yapıyor.**

Vahşi insanlar, yalnız avla geçinir ve mağaralarda yaşarlar. Bilhassa kayalıkların tabii oyuklarından faydalanırlar. Böyle meskenlerin kapı vazifesini gören delikleri, gece olunca bir taşla kapatılır. Bu suretle vahşi hayvanların hücumundan kendilerini korumuş olurlar. Iklim müsaitse insan açıkta da uyur.

Dağlık ülkelerde avcı kabîleler, köylerini tepelerde kurarlar. Sıcak bölgelerde üç birleşmiş sırığın üzerine gerilen bir deri, kâfi bir meskendir. Bu çadırlar, açık havada müşterek bir ateşin etrafında toplanır. Ateş, gündüzleri yemek pişirmeye, geceleri de vahşi hayvanları uzaklaştırmıya yarar.

Afrika'nın uzak köşelerinde oturanlar oralarda yetişen bazı uzun ve lifli bitkileri ev yapmakta kullanırlar. Damlar bu liflerle örtülür. Duvarlarsa, bu bitkilerin çamurla karıştırılmasiyle hâsıl olan bir çamurdan yapılır. Bu duvarlar kuruyunca sağlamlaşır ve oturanları günün sıcağından olduğu gibi, gecenin soğuğundan da korur.

Dağlık bölgelerde, bilhassa Alpler'de gelişen bir şekli de göl üzerinde kurulan evlerdir. Bunlar, gölün dibine çakılmış direkler üzerinde kurulmuştur. Göl evlerinden mürekkep köyceğizleri sahile bağlıyan köprüler, icabında kesilir ve muhtemel düşman hücumları bertaraf edilir. Bu evler tahtadan yapılmıştır. Damları, göl kıyılarında çok bulunan sazlarla örtülür.

Balıkçılıkla geçinen bir kısım halksa, mesken dâvasını bir başka şekilde halletmiştir. Bunlar ekseriya akarsular üzerinde yüzen ve kendilerine aynı zamanda balık avlamak için kayık vazifesini gören evlerde yaşarlar.

Sıcak ülkelerde evler kerpiçten yapılır. Duvarlar, güneşin tesirinden korunmak için, çok kalındır. Çöl sakinlerine gelince; bunlar, göçebe kabileler halinde yaşarlar, koyun ve keçi sürüleriyle geçinirler. Keçi derisinden yapılmış seyyar çadırlar onlara yeter. Bu bölgelerde insanın büyük endişesi sudur. Bir kaynak keşfedilince derin bir kuyu kazılır ve temiz kalabilmesi için duvarla çevrilir. Herkes bir kuyuyu etrafı yeşillik olduğu için uzaktan farkedebilir.

İlk insanların yaşadığı mağaralar

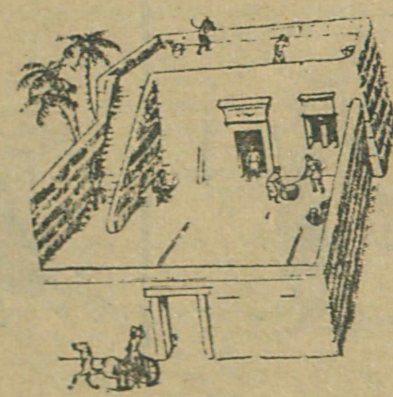

Kalın duvarlı bir sıcak ülke evi

Giyim Eşyasında Büyük İnkılâp

M. Ö. 3500 — Kemik sanayiindeki gelişme, sanatkârların sayısını adamakıllı arttırmıştır. Kemik iğne, mızrak ucu, çengel ve biz gibi el aletlerinin çoğalması yüzünden giyim eşyası artık kaba postlar yerine deriden yapılıyor. Evler için geyik boynuzundan son derece sanatkârane süs eşyaları meydana getiriliyor. Duyduğumuza göre İspanya ve Fransa'da dikenli zıpkın, ok ve yay, mızrak gibi silâhlarla her boyda iğneler yapılmaktadır.

SOYUT SANATA DOĞRU

TARİH GAZETESİ SANAT YAZARI

M. Ö. 3000 — İnsan oğlunun ilk sanat eserleri, mağaraların duvar ve tavanlarındaki harikulâde resimlerdir. Bunların en ünlüleri Fransa ve İspanya'daki mağara resimleridir. Fakat dünyanın birçok yerlerindeki mağaralarda da bu resimlerden bulmak mümkündür.

Bu resimlerin konuları çoğunlukla hayvanlardır. İnsan resimleri oldukça azdır. Hem azdır, hem de realist bir görüşle çizilmemiştir. Hayvan resimleri ise başta kıllı gergedan, yaban sığırı, mamut ve Ren geyiği olmak üzere o günlerde avladıkları hayvanların resimleridir. Bu hayvanlar koşarken, dururken ve yatarken, yani aldıkları çeşitli durumlarda çizilmiştir.

Resimlerin dinî yahut sihir kabîlinden bir mânası vardır. Bugün anlamamıza imkân olmıyan bir mânada, insana, resim konusu hayvanlar üzerinde bir kudret sağlamak gayesiyle çizilmiştir. Muhakkak olan bir şey varsa o da o günün insanlarının kendi sihir kudretlerini bildikleri kadar, güzel resmin ne olduğunu da bildikleridir.

Bu resimlerin dinî yahut sihir mânaları muhakkak olduğuna göre, sanatkârların son derece hünerli, belki de yalnız bu konu için yetiştirilmiş olduklarını düşünmek mantıkî olur. O zamanlarda da şimdiki gibi iyi ve kötü sanatkârlar vardı.

Sanatkâr mağarada, içine yağ dondurulmuş ve bir çeşit fitil konmuş taş lâmbaların ışığında çalışırdı. Çizeceği resmin ana hatlarını kırmızı yahut sarı renkte toprak parçaları ile çizer, sonra renkli toprağı yağla karıştırarak resmi boyardı. Eldet ettiği netice ise insanı hayrete düşürecek kadar realist, renkler fevkalâde canlı idi.

Önceler gayet realist bir şekilde hayvan ve kuş resimleri çizen sanatkâr sonraları bundan vazgeçmiş ve geometrik şekiller çizmeğe başlamıştır. Realist sanattan ayırdetmek için soyut sanat diyeceğimiz bu tarz çalışma günümüzde de ilgi görmektedir. Şu hale göre geleceğin sanatçısına ilham kaynağı olacak iki büyük resim geleneği vardır. Biri, görülen şeylerin olduğu gibi çizilmesi, diğeri de belki tabiatta bulunan şekillerden çıkarılan soyut resimdir.

Yere çömelmiş, taş lâmba ışığında mağara duvarlarına resim yapan bir ressam

Deri elbiseli kadınlar büyük bir dini heyecan içinde dansediyorlar.

DİNİN ZAFERİ

Hayatımızın her safhasında kendini gösteren din, insan hayatında ön plâna geçiyor

Bugün insan hayatında ön plânda gelen din, insan kalbinde birbirini takibederek beliren temayüllerden ibarettir. Bütün bu temayüller müşterek bir esasa yöneltilebilir: Varlıkların arka plânında gizli bir izah tarzı vardır. Bu gizli izah tarzı isimlendirildiği zaman beşerin din hayatını başlamış kabul edebiliriz.

Meseleyi açıklamaya çalışalım. Bugün dünya bizim için bir ruh âleminden ibarettir. Bizim için korkutucu yahut bize yararlı olayları doğuran birtakım gizli kuvvetler olduğu muhakkaktır. Güneşin doğuşu, ayın çıkması, yağmur, fırtına gibi şeylerin gizli kuvvetlerin eseri olduğu bir gerçektir. Gündelik hayatımızda karşılaştığımız bütün olaylar; bu derenin kıyısında, şu kaynağın başında, o ağacın ardında rasladığımız şeyler; tamamen esrarengiz kuvvetlerin iradesine tabidir.

Bu esrarlı kuvvetleri iki sınıfa ayırmak mümkündür: İyiliğimizi istiyenler, fenalığımız için çalışanlar. Bu iki kuvvet daimî olarak çarpışmakta, mevcudiyetleri her zaman hayatımızı etkilemektedir. Bir doğum yahut bir evlenmeyi kutlarken, ticaret yaparken, hasılı az-çok önemi olan bütün gündelik işlerimizde daima bu iki kuvvetin tesirinde olduğumuz muhakkaktır. Sanatımız da bu kuvvetlerin tesiri altında gelişmektedir.

El Aletlerinde Büyük Gelişmeler Kaydedildi

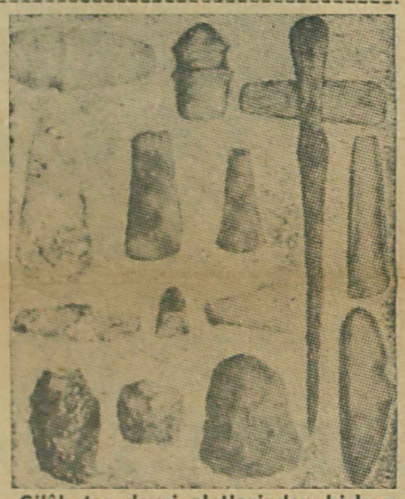

Cilâlı taş devri aletlerinden birkaçı.

El aletleri tarihi uzmanlarının iddia ettiklerine göre, çok uzun çağlar (belki yarım milyon yıldan fazla) insan oğlu tarafından hiçbir alet yapılmamıştır. Bu uzmanlara göre avuca sığacak şekilde tabiat tarafından yuvarlak bir hale getirilmiş olan taşlar, vurmak ve ezmek için kullanılmış, keskin kenarlı bazı taşlar da kesme işlerinde kendilerine yararlı olmuştur. Bu nazariyenin doğruluğunu ispat etmeye imkân yoktur. Nehir yataklarında ele geçen bu biçimdeki taşların yukarıda ileri sürülen maksatlar için kullanıldığı ileri sürülemez. Bu iddia ancak bir ihtimaldir. Ve taşların bu maksatlarla kullanılabileceğini ilk insanın da düşünmüş olacağı sanılabilir.

İnsan oğlu ancak 300.000 yıl önce taşı yontmaya başlamış ve kendisine faydalı olabilecek şekillere sokmuştur. İnsan eliyle meydana getirilen aletlerden en çok kullanılanı on sekiz-yirmi santimetre boyunda, on santimetre eninde, bir santimetre kalınlığında, bir ucu kaba bir şekilde keskinleştirilmiş taş el baltası idi. İlk insan her türlü ihtiyacı için bunu kullanıyordu. Belki 100.000 yıl bu balta insan oğlunun en kıymetli aleti oldu. Sonraları gene taştan bıçaklar, bir şey kazımağa mahsus aletler ve bizler yaptı.

İnsan oğlunun kullandığı taş, çakmaktaşı idi. Fakat bu taş çatlayıp yarılıyordu. Zaman geçtikçe kilin, bütün taşlara nispetle daha kolay biçime geldiğini gördü. Bu suretle daha iyi, daha kullanışlı el aletleri yapmaya başladı.

Taşa ilâve olarak iğne, taş aletlere sap, kara ve deniz avı silâhlarına çengelli uclar yapmak için kemik ve boynuz da kullanmaya başladı.

İnsan oğlu 10.000 yıl önce aletlerini cilâlamayı öğrendi. Cilâlı taş devri ile beraber çamurdan çanak-çömlek de yapmaya başladı. Kab-kacağı çizgilerle, boyalarla süslüyordu. Süsleme çizgileri helezonlar, zikzaklar, noktalar, açılar ve aynı noktada toplanan çizgilerdi. Bu büyük ilerleme; arpa, buğday ve darı gibi hububat yetiştirme, yemek için ehlileştirilmiş hayvan bakımı ve ketenden giyecek eşyası yapma işlerinin başlaması ile aynı zamana raslar. Cilâlı taş aletlerinin yapıldığı çağ, insan oğlunun kaydettiği en büyük gelişmelerden biri idi. Cilâlı taştan sonra madenden alet yapmayı da öğrendi; bakırı ve kurşunu işledi.

Alet yapımındaki bu gelişme başka sahalardaki gelişmelerle sıkıca birbirine bağlıdır. Bu yüzdendir ki madenî aletlerde görülen yeni gelişmelerin, bütün medeniyetimizde çok derin tesirler yapması beklenebilir.

Kadınlar Erkekleri Midelerinden Avlıyor

Önlerine yeni yeni ve son derece lezzetli yiyecekler konan erkekler, kadınlarına alıcı bir gözle bakmağa başladılar.

AKDENİZ, M. Ö. 3000 (Hususi) — Yemek pişirme sanatında gösterdikleri başarıdan ötürü kadınlarımızı daha çok sevmeli ve hürmet etmeliyiz. Çağımız kadınları, yorgun-argın ve karnı fena halde acıkmış olarak avdan dönen erkeklerinin önüne lezzetli bir kab yemek koymak için dillerini ve midelerini seferber etmiş, yeni birtakım otlar deneyerek bunları hayvan etleri ile karıştırmıştır.

Erkeklerini midelerinden avlayarak onlar üstünde kuvvetli bir mevki sağlayan kadınlar evlerinin önünde yiyecek hazırlığı ile uğraşıyorlar.

Keçi sütü pıhtılaştırılarak peynir denen son derece lezzetli ve besleyici bir madde meydana getirilmiştir. Kadınlar çileği, kirazı ve öbür yemişleri hattâ hububatı türlü kablarda ekşimeğe ve mayalanmağa bırakmak suretiyle yeni yeni yiyecek maddeleri meydana getirmeğe çalışıyorlar.

Lezzetli yiyeceklerin erkekler üstündeki tesiri ortaya çıkmakta gecikmemiş, erkekler kadınlarına yeni bir gözle, alıcı gözü ile bakmağa başlamışlardır. Yemek pişirme sanatı kadına, erkeğin üstünde kuvvetli bir mevki sağlamıştır. İyi aşçı diye tanınan kadınların, erkekleri karşısındaki bu üstünlükleri kimsenin gözünden kaçmıyor.

DOKUMACILIK

Kadın ve erkeğin elbirliği ile yaptıkları sepet işine ilâve olarak ağaç kabuğu ve liflerden kumaş örme işi de katıldı. Bunlar giyecek ve yatak örtüsü olarak kullanılıyor.

Lifler, çukur ve yuvarlak bir taşın üstünde eğiriliyor. Bazı kadınlar ise bu işi tezgâhta yapıyorlar.

Çalışma hayatının yeni sosyal düzenine göre; erkek, kadın ve çocuk dayanıklılık derecesi fazla olan eşyaları biriktirmek için çalışıyorlar. Deniz hayvanatı kabukları, inci, parlak taşlar, süs eşyaları, hayvan postu ve silâh gibi eşyalar tercih ediliyor. El işi eşyaların çokluğu ve büyük sığır sürüleri servet alâmetleri olarak kabul ediliyor.

Ticaret hayatının yıllarca tek maddesi kehlibardı. Çeşitli topluluklardaki insanlar şimdi başka şeyler de alıp veriyorlar.

MÜHİM BİR İDDİA

Dünyanın en eski çiftçi kasabası Mısır'da imiş

BADARİ (MISIR), M. Ö. 3000 — Nil kıyısında yerleşmiş olan Badari halkı, dünyanın en eski çiftçi kasabasının kendi kasabaları olduğunu iddia etmektedirler.

İddiaya göre, bugün hiç kimsenin bilmediği çok eski zamanlardan beri bura halkı arpa ve daha başka hububat yetiştirmişler; sepetler, çanak-çömlek yapmışlar; tahtayı işlemişler ve göçebe olmıyan, yerleşik, sakin bir hayat yaşamışlardır.

İNSAN OĞLU ATEŞİ BULDU

Bu buluş, son derece önemli bir hamle olmuştur

M. Ö. 70.000 — Bazı tabiat olayları yüzünden meydana gelen ateşi uzun uzun düşünmüş olan çağımızın modern insanı artık istediği zaman, istediği yerde ateş yakmasını öğrenmişti.

Bunun için iki odun parçasını birbirine sürtmesi kâfi geliyor. Odunların bu sürtünmeden dolayı meydana getirdiği sıcaklık kıvılcımlar çıkmasına, kıvılcımlar da kuru otları ateşliyerek alevin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Modern insanın istediği zaman ve istediği yerde ateş yakabilmesi, ileriye doğru son derece önemli bir hamle sayılıyor.

AFRİKA RESSAMLARI İNSAN RESMİ DE YAPIYORLAR

Güney Afrika, M. Ö. 5000 — Güney Afrika'daki Büyük Sahra vahalarında, bilhassa Fizan'da, insanları da canlandıran önemli resimlerin mevcudiyeti haber verilmektedir. Eski, henüz gelişmesini tamamlamamış bir sanata örneklik etmekte olan bu resimlerde bir gerçeklik havası estiği söyleniyor. Şimdiye kadar mağaralarda umumiyetle hayvan resimlerine raslanıyordu.

MISIRLILAR TAKVİMİ İCAT ETTİ

M. Ö. 4241 — Mısır'dan bildirildiğine göre, Mısırlı rahipler güneşin hareketlerini uzun zaman izledikten sonra nihayet güneşin 365 kere doğup batışını bir birim sayarak buna "Bir Yıl" demişlerdir. Artık bundan sonra insanlar geçmiş zamanı ve içinde yaşadığımız günleri daha belirli bir şekilde tâyin edebileceklerdir.

DEVE VE KEÇİ EHLİLEŞTİRİLDİ

M. Ö. 4000 — Türkistan'da Anav'da çok ileri bir medeniyetin mevcut olduğu haber verilmektedir. Bu medeniyet, Mezopotamya'daki Sumerlerin medeniyeti ile benzerlikler göstermektedir. Anav sakinleri demiri, bakırı, kurşunu bilmekte; türkuaz gibi taşları işleyebilmektedirler. Çanak-çömleklerini gri ve siyah cilâ ile cilâlıyorlar. Bunların keçi ve deveyi de öbür hayvanlar gibi ehlileştirdikleri öğrenilmiştir.

HAYVANLARIN DERİ VE ETLERİNDEN İSTİFADE EDİLİYOR

M. Ö. 3000 — Su ihtiyaçlarını gidermek istiyen uzun boynuzlu hayvanlar, bilindiği gibi senelerden beri, insanların topluca yaşadıkları su başlarına inerler. Şimdi bazı yerlerde bu hayvanlar öldürülmekte, derilerinden giyecek eşyası yapılmaktadır. Bu hayvanların etleri de şişe geçirilip bir meydan ateşinde kızartıldığı yahut suyunu almak için büyük bir kabda kaynatıldığı zaman son derece lezzetli olmaktadır.

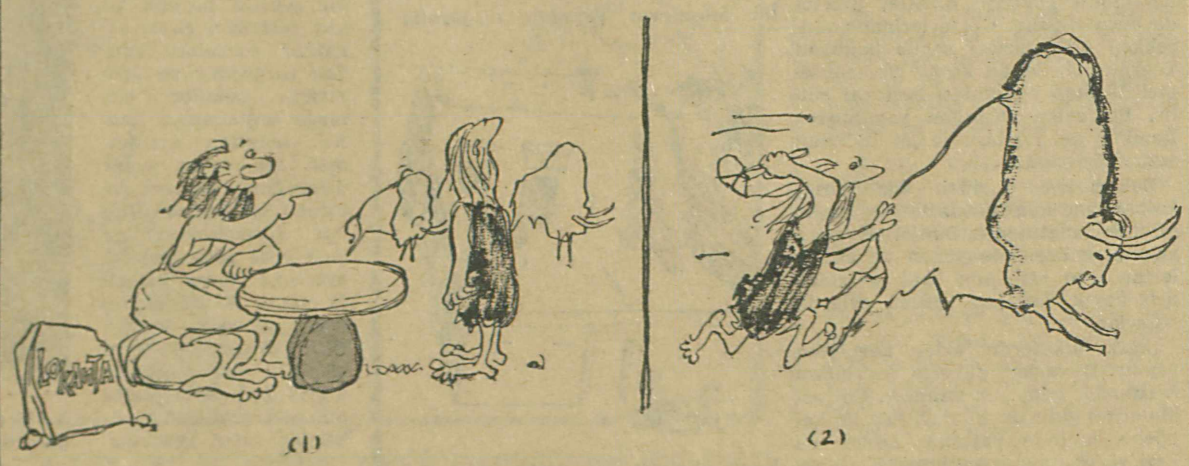

(1) (2)

Hayat

TARİH GAZETESİ

M.Ö. 3000 den M. Ö. 1447

Sayı: 2 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

Nil Nehri Mısır'a Hayat veriyor

Nil vâdisinde bulunan Mısır uzun, dar bir memlekettir. Nehrin ağzından güney sınırına kadar uzunluğu 600 mildir. Vâdinin hiçbir yerinde toprakların genişliği 40 mili geçmez. Bu mümbit vâdinin her iki yanında büyük çöller vardır. Nil nehri, deltayı meydana getiren birçok ağızlardan denize dökülür. Delta, nehir sularının denize karıştığı noktanın 100 mil içerisinden başlar.

Mısır'a pek az yağmur yağar. Iklim sıcak ve kuru, hava daima açıktır. Nil olmasa Mısır da çevresinden farksız bir hale gelirdi. Nil'in çıktığı yer, yağmurun bol olduğu Orta Afrika'nın büyük göllerdir. Ayrıca Habeşistan yaylalarının kar ve yağmur sularını getiren nehir hazirandan itibaren taşmağa başlar. Normal seviyesini bir, bir buçuk metre aşar ve çok geniş bir bölgeyi kaplar.

Nil'in taşması Mısır için son derecede faydalıdır. Çünkü taşkın suları Habeşistan'dan bol miktarda çamur getirir. Sular çekildikten sonra bu çamur tabakası toprak üstünde bir örtü gibi kalır. Potasyum bakımından çok zengin olan bu çamurun büyük besleyici kudreti vardır.

Mısırlılar, taşkın olmadığı zamanlar topraklarını sulayabilmek için çok mükemmel bir sulama sistemi meydana getirmişlerdir. Hükümetin başlıca vazifelerinden biri bu sistemi çalışır halde tutmaktır. Vâdi boyunca bu sulama sisteminin nizamlı bir halde kullanılmasını temin etmek, aynı zamanda ülkenin siyasi birliği için de önemlidir. Bu sistem bozulduğu zaman, eyaletlerin bağımsızlığa doğru kaymasından korkulur.

Nil, memleketin yalnız sulanmasını ve refahını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ülkeyi bir ucundan öbürüne bağlıyan bir anayol vazifesini görür. Nil üzerinde nakliyat pek uzun zamanlardan beri Mısırlılar için ehemmiyetli bir faaliyet sahasıdır.

Nil vâdisini çepçevre saran çöllerde yaşıyan kavimler, dışarıdan gelebilecek istilâları karşılıyacak en müsait kuvveti teşkil eder. Böylece Mısır, ancak güneyden bir istilâya açıktır. Hükümet, güney sınırını tahkim etmek için çok emek sarfetmiştir.

TARİH GAZETESİ

III. TUTMOSİS ÖLDÜ

Bu ölümle Mısır tarihinin önemli bir sayfası kapanmış oluyor. Ölen firavun elli dört yıldan beri tahtta idi

Firavun III. Tutmosis

TEB (Mısır), M. Ö. 17 mart 1447 — III. Tutmosis'in ölümü bu akşam resmen ilân edilmiştir. Böylece Mısır tarihinin önemli bir sayfası kapanmış oluyor. Ölen firavun 54 yıldan beri tahtta idi.

III. Tutmosis Mısır'ın nüfuzunu, devleti için zaman-zaman tehlike teşkil eden isyanların eksik olmadığı Asya topraklarına kadar uzatmıştı. Böylece Filistin ve Lübnan'a hâkim olmuş, Kadeş Hitit hükümdarının karşı koymasını kırmış, muzaffer ordularını Fırat kıyılarına kadar götürmüştü. Bu büyük asker, aynı zamanda büyük bir imarcı idi. Mısır'da pek çok anıt yaptırmıştır.

III. Tutmosis tahta çıktığı zaman şartlar hiç de müsait değildi. I. Tutmosis ölünce (1520), yerine tek evlâdı olan kızı Hatşepsut'un kocası, "II. Tutmosis" unvaniyle geçmişti.

Hatşepsut, kuvvetli bir şahsiyete sahipti. Hükümdarlık salâhiyetlerini kocasına bırakmadı; onunla paylaştı. Birkaç yıl sonra 1501 de II. Tutmosis ölünce, taht, oğlu III. Tutmosis tarafından işgal edildi. III. Tutmosis, babasının bir odalıktan olma oğluydu. Yıllarca üvey annesinin niyabeti altında saltanat sürdü. Mısır'ın mukadderatına hâkim olabilmek için, Hatşepsut'un 1487 deki ölümünü beklemeye mecbur kaldı.

III. Tutmosis'in ilgisi bilhassa dış siyasi meselelere yönelmişti. I. Ahmosis tarafından Mısır'dan Asya'ya sürülen Hiksoslar'ın Mısır için bir tehlike olmaktan tamamen çıkmasını temine çalıştı. 19 mart 1479 da 20.000 kişilik bir ordunun başında Teb'den hareket ederek yol üzerindeki âsileri de ezip aynı yılın 14 mayısında Megiddo'da Hiksos ordusunu bozdu.

Bu başarıya rağmen Kadeş Hitit kıralı ordusiyle beraber firavunun elinden kurtulmaya muvaffak oldu. Onu takibetmeye lüzum görmiyen III. Tutmosis, fethettiği ülkeler üzerinde hâkimiyetini kurmaya çalıştı. İtaat altına aldığı kavimleri vergiye bağladı. Böylece imparatorluk hazinesi, bir kat daha doldu.

III. Tutmosis, askerî başarılarından elde ettiği zenginlikleri, muzaffer birliklerinin getirdiği ganimetleri, mağlûp kavimlerden alınan esirleri muazzam inşaat programını gerçekleştirmek için kullandı. Bu devrin en büyük eseri olarak, Hatşepsut'un Karnak'ta Amon tanrısı şerefine yaptırdığı akıl almaz ihtişam ve azametteki mâbet gösterilebilir.

Son yıllarda III. Tutmosis, oğlu II. Amenofis'i iktidar mesuliyetlerini paylaşmaya iştirak ettirmişti. İşte bugün Mısır tahtında babasının yerine geçen hükümdar budur.

HAZRETİ İBRAHİM BABİL'DEN AYRILDI

HARRAN (Mezopotamya), M. Ö. 1600 — Sâmî kavimlerin dinî liderlerinden İbrahim, yanına ailesini, akraba ve sürülerini alarak, "Arzı Mevud" saydığı Filistin'de yerleşmek üzere Babil'i terketmiştir.

İbrahim, Babil'de önemli ve gizli bir faaliyet göstermiştir. Ortaya koyduğu inançlar Sâmîler arasında büyük rağbet görmüştür. Bu yeni inanca göre, kâinatın yaratıcısı olan tek bir Tanrı vardır. Gerçek din bu Tanrıya inanmaktır.

Cize Sfenksi'nin inşaatı tamamlandı

20 m. yüksekliğindeki Sfenks'in pençeleri arasında bir mâbet var

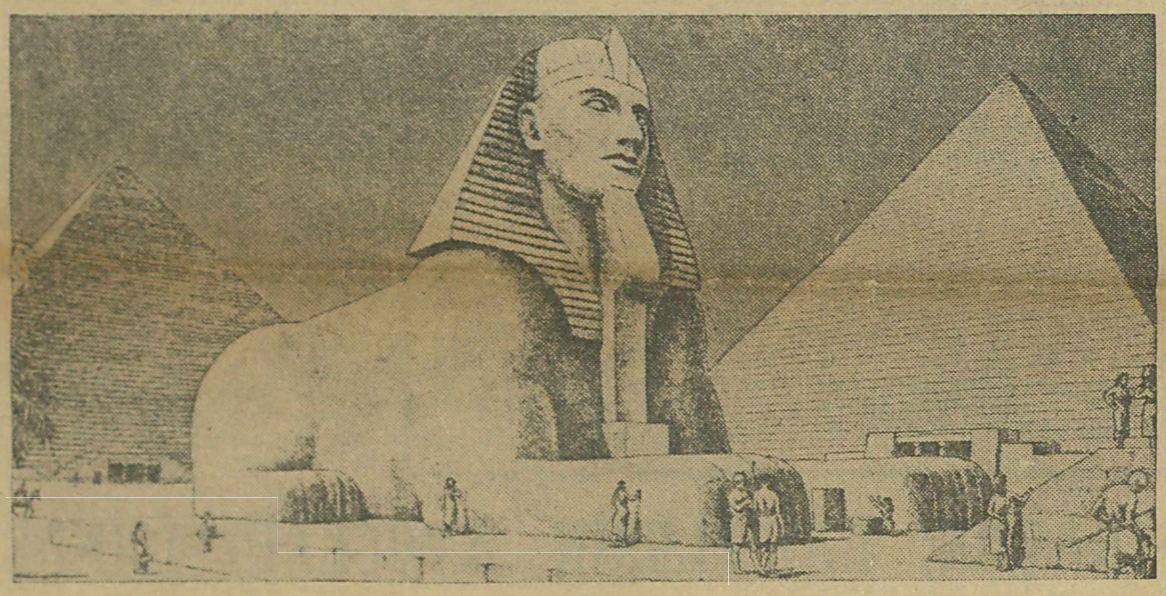

Bir ehramlar bölgesi olan Cize'de, inşaatı tamamlanan 60 metre boyunda ve 20 metre yüksekliğindeki Sfenks

CİZE (Mısır), M. Ö. 2300 — Firavun, mezarını fena ruhların şerrinden korumak üzere Cize'de büyük bir sfenksin inşaatını tamamlatmıştır. Ananeye göre insan başlı bir aslan olarak tasavvur edilen Güneş Tanrısı, yüksekçe bir kaya oyularak sfenks şekline getirilmek suretiyle canlandırılmıştır.

Sfenksin boyu 60, yüksekliği 20 metredir. Kulağı 1.97, burnu 1.79, gülümsiyen ağzı 2.32 metreye ulaşmaktadır. Pençeleri arasında da minyatür bir mâbet inşa edilmiştir.

Mısır'da bundan başka da sfenksler vardır. Aslan veya başka hayvan bedenleri üzerinde kadın başları, kuş kanadları, yılan kuyrukları görmek mümkündür. (Sfenks de zaten insan başlı, hayvan bedenli yaratık demektir.)

Bu heykeller, köpek, kedi, kartal, balıkçıl kuşu gibi Mısır dininde mukaddes sayılan hayvanlara aittir. Fakat bu hayvanların hepsi bütün memlekette mukaddes sayılmaz. Bazıları bir yerde kutsaldır. Burada kutsal olan, başka bir yerde mukaddes sayılmaz.

Meselâ Menfis boğayı, fakat Helyopolis danayı kutsal sayar. Mukaddes hayvanlar mâbetlerde muhafaza edilir ve onları rahatsız etmenin cezası idamdır. Öldükleri zaman mumyalanırlar.

Mısırlılar ruhun ölmezliğine ve görünmiyen tanrılara inanırlar. Tanrıları çeşitli şekillerde tasavvur ederler. Karışık olan dinlerini tanzim etmek için, pek çok rahibe ihtiyaçları vardır.

Üç kaatil hakkında karar verildi

Suçlular, maktulün sandalyesi önünde idam edilecek

NİPPUR (Sumer ülkesi), M. Ö. 1850 — Ahbaplık ettikleri kadının kocasını öldürmekten sanık üç kişiyi yargılamak üzere Kıral Ur-Ninurta tarafından vazifelendirilen Hemşeriler Meclisi, halkın büyük bir ilgi ile takibettiği duruşmayı karara bağlamıştır.

Dokuz kişilik meclis üyeleri, sanıklarla beraber, öldürülen adamın karısını da yargılamışlardır. Sanıklardan ikisi kadının lehinde konuşmuş ve kocasının öldürülmesi sırasında kadının kendilerine hiçbir yardımda bulunmadığını söylemiştir.

Mahkûm olan sanıklar, öldürülen adamın sandalyesi önünde başları kesilmek suretiyle idam edileceklerdir. Kocası öldürülen kadın serbest bırakılmıştır.

BÜYÜK ŞARRUKİN ÖLDÜ

ASUR (Mezopotamya), M. Ö. 2030 — İmparator Büyük Şarrukin ölmüştür. 2049 da babası İkûrum'un yerine geçen Şarrukin 19 yıl içinde büyük başarılar kazanmış, Sumerler'i altederek hükümdarları Lugal-Zagkisi'yi esir etmiş ve Samî hâkimiyetini genişletmiştir. Bu suretle M. Ö. 2134 te kurulan Asur devleti, altıncı hükümdarı olan Şarrukin'in zamanında dünya ölçüsünde bir önem kazanmıştı.

Şarrukin'in yerine oğlu II. Puzur-Aşur tahta geçmiştir.

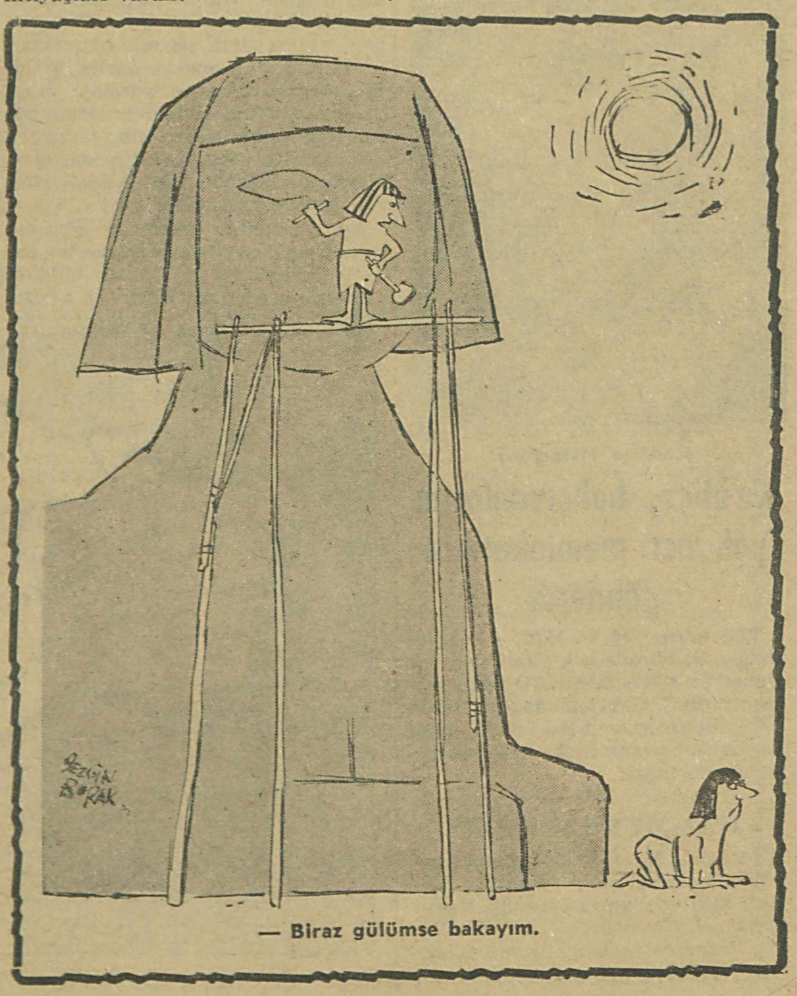

— Biraz gülümse bakayım.

Mısır'da Sosyal Hayat

Zamanımızın ilerigelen Mısırlıları, avlularında bahçe yaptırırlar

Firavuna nazaran birbirine eşit olan Mısırlılar, gerçekte üç sınıfa ayrılmışlardır

Medenileşmek istiyen bütün kavimlerin kabîle halinde yaşamayı terketmesi lâzımdır. Bütün modern memleketlerde devletler kurulmuştur. Hammurabi kanunları devletin tebaası olan vatandaşlar arasında kabîle ve akrabalık bağından doğan her türlü farkı reddetmiş bulunmaktadır.

Firavun'a nazaran birbirine eşit olan Mısırlılar ise gerçekte, imtiyaz ve iktisadi şartlar bakımından üç sınıfa ayrılmıştır. Hâkim sınıf asillerdir. Firavun zayıf olunca, toprak zadegânı ve eyalet valileri esas siyasi rolü üzerlerine alırlar. Böyle zamanlarda firavunun kontrolünden uzak kalan birçok kimselerin Mısır'a hâkim olduğu görülür. Fakat hükümdar kuvvetli bir şahsiyete sahipse, toprak zadegânının iktidarı kırılır ve pek çok sınırlanır. Meselâ I. Amenemhat devrinde böyle olmuştur.

ASİLLER VE KÖYLÜ

Asillerin siyasi hayattaki rolleri zaman zaman değişmişse de, bu sınıfın Mısır'daki hâkim tabaka olma vasfı hiçbir zaman değişmemiştir.

Merdivenin ilk basamaklarındaysa, asillerle mukayese edilemiyecek kadar kalabalık olan köylü sınıfı gelir. Köylü toprağı işler ve devletin bayındırlık işlerinde çalışır. Esir vaziyetinde olan Mısır'ın bu çalışan tabakası, sefil şartlar içinde doğar, yaşar ve ölür. Çiftçilikte olsun, şantiyede olsun sert muameleye mâruzdur. Hiçbir siyasi önemi yoktur. Yalnız iktisadi bakımdan mühimdir. Devletin ve efendisi asillerin, bu sınıfın el emeğinden istifadesi sonsuzdur.

ORTA SINIF

Mahdut olan asiller ile pek kalabalık köylü sınıfları arasında tacirlerden, güzel sanatlar mensuplarından, devlet kâtip ve memurlarından, askerlerden, rahiplerden müteşekkil bir orta sınıf vardır. Tabiîdir ki asker ve rahiplerin bazıları pek zengin olup, pek çok köleleri vardır ve servetleri sayesinde asillere bile hükmederler.

Askerler ve rahipler zaman zaman büyük nüfuz kazanırlar. Aslında firavun da dinî bir şahsiyettir. Devlet memurları ve onların "zat" denen başı da nüfuzludur. Hükümetin günlük işlerini bu "zat" yürütür. Halk da bunun farkındadır ve firavuna "Tanrı" dediği gibi, zata da "İnsan" der.

İdari işler küçük sayıda şahısların elindedir. Fakat bunlar bilhassa orta tabakanın temayüllerini nazarı itibara alarak devleti yürütmeye mecburdur. Aksi takdirde ülkede memnuniyetsizlik başlar. Memnuniyetsizlik isyanı doğurur. İsyan, devlet otoritesinin zayıflaması ve hazinenin zarar görmesi demektir.

Bütün ülkenin umumi idare ve siyasetinin mutlak şekilde bağlı bulunduğu şahıs firavundur. Firavunun şahsiyetine göre Mısır'da zayıf veya kuvvetlidir.

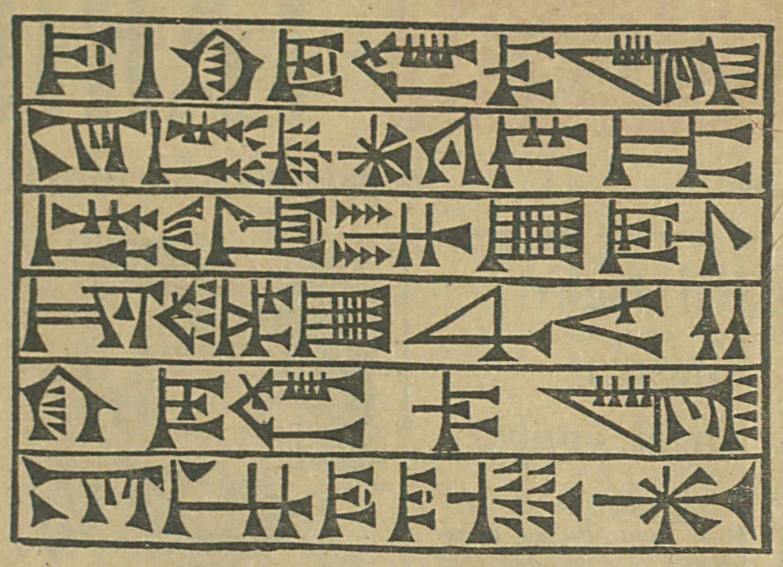

Her işaretin bir heceye tekabül ettiği 2000 işaretli yeni işaret yazısı

Çivi yazısı icad edildi

Mısırlıların resim yazısından farklı olan bu sistemde 2000 işaret var

BABİL, M. Ö. 2000 — Babil kâtipleri, yazdıkları bütün vesikalar için şimdi yeni bir işaret yazısı kullanıyorlar. Yeni yazıda 2000 işaret var. Bu işaretler bütün kuşları, balıkları, böcekleri, insan vücudunun kısımlarını ve akla gelebilecek her şeyi ifade ediyor.

İşaretler köşeli olup, bal mumundan yapılmış tabletlere kolayca yazılabiliyor. Her işaret bir heceye tekabül ediyor. Yazı, soldan sağa doğru yazılıyor.

Ancak Mısırlılar bu yeni yazıyı, kendilerinin bulmadığı ve yüzyıllarca önce Sumerlerden öğrendikleri söylenmektedir. Mısırlılar bu yeni yazıyı aldıktan sonra, kendi dillerine göre değişiklikler yaparak kullanmağa başlamışlardı. Sumerlilerin bu yazısından yalnız Mısırlılar değil, bütün civar milletleri faydalanmışlardır.

Bunlar arasında Hititler, Elâmlılar, Asurlular sayılabilir. Fakat bu yazıyı her sahada pek bol kullanan Babilliler olmuş ve büyük arşivlerini bununla doldurmuşlardır.

Bu arşivlerde alelâde vesikalar bal mumuna yazılıyor, büyük önemi olanlar ise, maden veya taş üzerine kazılarak uzun müddet muhafazaları temin ediliyor.

Bu yazı tarzı gitgide memleketten memlekete yayılmaktadır. Bu suretle, yeni yazının şimdi Mısır yazısından daha geniş bir yayılma alanı bulduğunu söyliyebiliriz.

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

■ **Harp, flüt ve lir, varlıklı Mısırlılar arasında çok yaygın musiki aletleridir.**

■ Mısır'da eşek ve öküz, iş hayvanları olarak çalıştırılmakta; çiftçiler koyun, keçi, ördek, kuğu kuşu ve güvercin beslemektedirler. Çiftliklerdeki işler, son derece kötü hayat şartları içinde yaşayan binlerce köylü tarafından görülmektedir.

■ **Varlıklı Mısırlılar öldükten sonra cesetlerinin tahnit işi, bağırsaklar çıkarılıp çam sakızı ve pelesenk kullanmak suretiyle yapılır. Bu iş 70 saat kadar sürer. Tahnit tamamlandıktan sonra ceset büyük bir dikkatle kumaşlara sarılır. Cesedin kumaşlara sarılı haline mumya denir. Mumya bundan sonra koruyucu ruhun bakımına bırakılır. Koruyucu ruh, onun ölümden sonra mesut bir hayat yaşamasına yardım eder.**

■ Çivi yazısını icadetmiş olan zeki Sumerlilerin, daha çok eski zamanlardan beri tekerlekli arabaları ve harb vasıtaları vardı.

■ **Bütün memleketlerde ziynet eşyası için altın kullanılmaya başlanmıştır. Lâcivert bir taş olan lapis-lazuli bir ziynet taşı olarak kullanılmaktadır. Altın ve gümüş karışımı çok makbul sayılmaktadır.**

■ Fırat vâdisindeki memleketlerin önemli kişileri kendilerine mahsus bir mühür taşımaktadırlar. Yuvarlak olan bu mühürler, kimliği ispat için balçık sicillerde kullanılmaktadır.

■ **Babilli'ler; insan hayatına, nehir sularının akışına ve toprağın bereketine tesir ettiğine inandıkları gök varlıklarının hareketlerini tetkika çok meraklıdırlar.**

■ Mısır'ı idare edenler için kullanılan firavun deyiminin tam mânası "Büyük Ev" demektir ve Mısır'ı idare eden kimsenin oturduğu evi ifade eder.

■ **Mısır maliyesinin adı "Beyaz Ev" dir.**

■ Üstüne yazı yazılan Mısır papirüsü, delta bölgesinde bol olarak yetişen papirüs kamışının iç kısımlarından yapılır. Bu kısımlar ince, uzun parçalar halinde kesilir ve muntazam bir şekilde yapıştırılır.

Kıraliçe Hatşepsut

Kıraliçe, bahçıvanlarını yabancı memleketlere gönderdi

TEB (Mısır), M. Ö. 1570 — Kıraliçe Hatşepsut burada çok güzel, yeni bir mâbed inşa ettirmiştir. Mâbedin bahçesine diktirmek için nadide nebat, ağaç ve tohum buldurmak üzere birçok bahçıvanı başka memleketlere göndermiştir.

HAMMURABİ ÖLDÜ

BABİL, M. Ö. 1961 — Babil'den bildirildiğine göre 43 yıldır Babil tahtında oturan Büyük Hammurabi ölmüştür.

Yerine oğlu Samsu-Iluna tahta geçmiştir.

FİRAVUN, RAHİPLERİN AVUÇLARI İÇİNDE

Hükümdarın iktidarı, dine ait kaide ve vazifelerle iyice sınırlanmıştır

TEB (Mısır), M. Ö. 1525 — Teb'i idare eden sınıf, şüphesiz rahiplerdir. Onların firavun üzerindeki nüfuzları münakaşa edilemez. Faaliyetleri, yalnız dinî sahada kalmaktan uzaktır. Anı zamanda devlet kâtipleri dışında okuyup yazmayı bilen yegâne sınıftır. Halkın hayatını düzenliyen dinî nizamların tertipçisi de onlardır. Ayrıca doktor ve âlim olarak da, ülkede fikrî hâkimiyetlerini tesis etmişlerdir.

Bu vaziyette firavunun iktidarı, rahiplerininki yanında az çok nazariyatta kalmaktadır. Çünkü hükümdarın iktidarı, dinî kaide ve vazifelerle sıkı sıkıya sınırlanmıştır. Bununla beraber askerlerin olmıyan bütün toprak firavunun şahsi malı sayılır ve beşte bir mahsul karşılığında köylüye kiraya verilir.

Mısır'da rahiplerden sonra ikinci kast olarak askerleri buluruz. Sayıları aileleriyle beraber 400.000'i bulur. Her asker ortalama 2,5 hektar toprağa maliktir ve bunun karşılığında, askerlikten başka hiçbir şeyle uğraşmamayı devlete taahhüdetmiştir. Mısır'da siyasi haklara sahip olan yalnız rahipler ve askerlerdir.

Domuz çobanları ise en aşağı sınıf olup, mâbetlere giremezler.

İlk Anadolu İmparatoru Murşil Öldü

HATTUŞAŞ, M. Ö. 1800 — Anadolu'nun ilk imparatoru Murşil ölmüştür. M. Ö. 1810 a doğru bir imparatorluk haline getirmiş, hattâ M. Ö. 1806 da Babil'i bile almıştı (Devletin başkentini Proto-Hititler'in de eskiden başkenti olan Orta Anadolu'da Hattuşaş şehrine nakleden de Murşil'dir.)

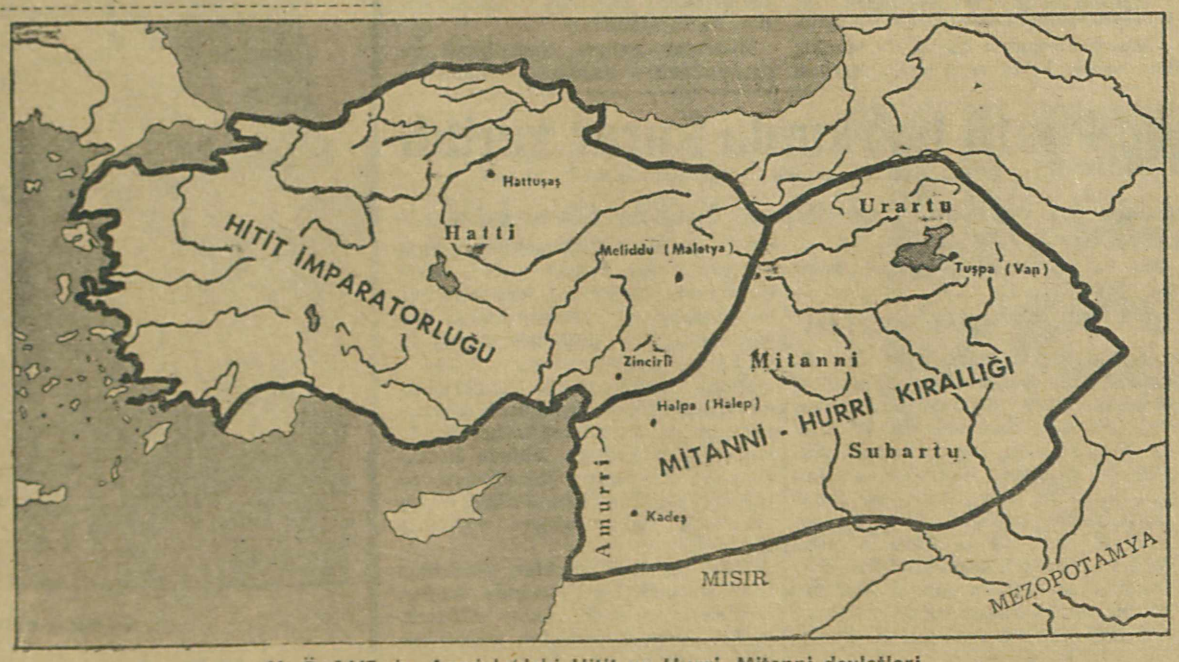

M. Ö. 1447 de, Anadolu'daki Hitit ve Hurri-Mitanni devletleri

GILGAMIŞ DESTANI

Mezopotamya'da "Gılgamış" adında çok kuvvetli bir mahlûkun harikulâde destanı dilden dile dolaşmaktadır. Destanın orijinali 3000 mısra halinde çiviyazısı ile tesbit edilmiştir. Destan, her parçası senenin bir ayına tekabül eden on iki kısma ayrılmıştır. Şüphesiz kudretli şairlerin eseri olan bu efsanenin yaratıcıları zamanla unutulmuştur.

Gılgamış, yüzyıllar önce Uruk şehrinde hüküm süren bir Sumer kahramanıydı. Şehrin etrafını muazzam bir sûrla çevirmek istedi. Bu yıpratıcı çalışmadan gözü yılan halk, Gılgamış'ı tanrılara şikâyet etti.

Tanrılar halkı dinledi. Tanrıça İştar, onları korumak için Enkidu'yu vazifelendirdi. Enkidu, sedir ormanları içinde, vahşi hayvanlar arasında yaşıyordu. Bir vuruşmada, kötülük eden bir devi öldüren Enkidu, Gılgamış ile karşılaşınca onunla dost oldu ve bu suretle Tanrıça'nın iradesi yerine getirilmedi. Her iki kudretli yaratık, Gılgamış ile Enkidu, insan oğluna düşman olan mahlûkları yok ederek, dünyayı düzenlemeye çalıştılar.

Bir gün Enkidu, arkadaşı Gılgamış'ı Tanrıça İştar'ın ziyaretine götürdü. Tanrıça, Enkidu'nun Gılgamış'a sadakatini anladı ve kahramanımızı baştan çıkarmaya teşebbüs etti. Gılgamış, Tanrıça'ya gönül verenin sonunda ölüme maküm olacağını biliyordu. Onun için İştar'ın aşkını kabul etmedi. Gazaba gelen Tanrıça, Enkidu'yu cüzam illetine müptelâ ederek ortadan kaldırdı. Gılgamış'ı da aynı âkibete uğratmak istedi. Fakat kahramanımız, hayat ve ölüm muammalarını çözmek ve ölmezliğin sırrını elde etmek için, atası Ut'a başvurmaya karar verdi.

Gılgamış, atası Ut'u bulmak için pek çok seyahat etti. Ölüm kıyılarına kadar denizi aştıktan sonra Ut'u buldu. Mukaddes ihtiyar, Gılgamış'a Büyük Tufan'ı anlattı. Vaktiyle bütün Mezopotamya tufana boğulmuşken tanrıların lûtfiyle nasıl yalnız kendisinin ve hizmetkârının kurtulduğunu açıkladı. Ut, Gılgamış'ı Tanrıça'nın şerrinden kurtarmaya muktedirdi. Fakat ne yazık ki ölmezliğin sırrını ifşa etmeye mezun değildi. Gene de Gılgamış'ı boş çevirmek istemedi. Ona kuvvet ve gençliğin sırrını yazıp verdi.

Gılgamış büyük üzüntüler içinde atasına veda etti. Bir gece uyurken ruyasında dostu Enkidu'yu gördü. Enkidu, ölülerin Gölgeler Vâdisi'nde, hiçbiri kendini tanımıyan ve hatırlamıyan mahlûkların arasında, tanrıların her zaman için lûtfunu bekler bir halde idi. Gılgamış bu ruyadan anladı ki, ölmezlik, dünyada erişilebilecek en büyük saadet değildir. Gerçek saadet, tanrıların lûtfuna lâyık olarak insanların hâfızasından silinmemek ve bu suretle hakiki ölmezliğe kavuşmaktır.

Sanat

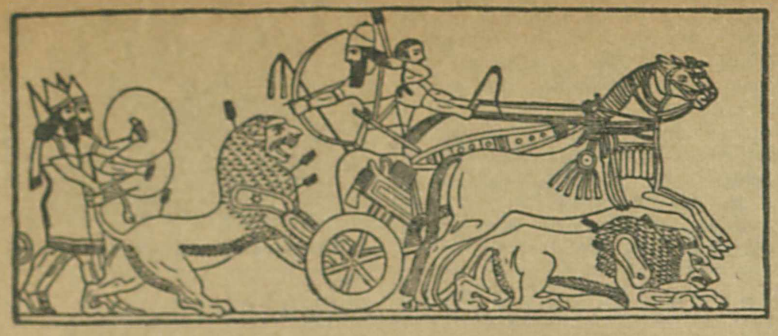

Mezopotamya devletlerinden Asurluların başlıca sanat temalarından, av.

Mezepotamya'da sanat hareketleri

Memfis (Mısır), M. Ö. 2500 — Mezopotamya'dan gelen sözüne inanılır seyyahların anlattıklarına göre, bu ülkede bütün sahalarda büyük gelişmeler kaydedilmektedir. Mısır'dan Mezopotamya'ya gidebilmek için 1.500 km. katetmek lâzımdır. Seyyahlarımız bunu yapmış, bereketli Dicle ve Fırat vâdilerini ziyaret etmişlerdir. Bu vâdilerde nüfus, büyük bir artış kaydetmiştir. Sulama sisteminin ıslahı ve yeni ziraat aletlerinin icadı sayesinde hayat şartları çok daha iyileşmiş ve halk artık güzel sanatlar ve ilim ile uğraşmaya başlamıştır. Heykeltıraşlık, mimarlık, maden işçiliği ve resim hızla gelişmektedir.

İKİ SANAT ANLAYIŞI

Mısır ve Mezopotamya kültürleri arasında bazı benzerlikler ve akrabalık bulunmakla beraber, bu iki kültür ve sanatı birbirinden ayıran pek esaslı bazı farklar da vardır.

Asur heykelciliğinden bir örnek.

MISIR'DA

Mısırlılar; Babilliler ve Asurlular gibi Mezopotamyalılar'ın aksine, heykelde ve resimde insanın iç âlemine önem verirler. Mısırlılar'ın dünya görüşleri daha derin, daha ince, daha dinîdir. Daha çok ruh ve öbür dünya ile alâkalanırlar. Bununla beraber sanatları, maddî azametten de asla mahrum değildir.

Mısır sanatı; kıymetli taşların işlenmesinde, çanak - çömlekçilikte, mobilyada ve buna benzer sahalarda pek incelmiştir. Yapılan sanat eşyasının ekserisi de evleri değil, daha ziyade mezarları süslemek içindir. Gözalıcı renklerle yapılan duvar resimlerine gelince; bunlar saraylarda, umuma mahsus anıtlarda, mezarlarda pek çok görülür. Bu resimlerin ulaştıkları sanat seviyesinin aşılabileceğini düşünmek güçtür.

MEZOPOTAMYA'DA

Mezopotamya sanatı, ruhtan ziyade göze hitabeden bir karaktere sahiptir. Duvarlar, sarayların büyük kapıları ve âbideler, dev hayvan heykelleriyle süslüdür. Mezarların üzerinde, taşlara kazılmış mersiyeleri havi kitabeler görülür. İşlenen başlıca tema, fütuhat ve av sahneleridir. Her sahada sanat eserleri birbirine benziyen mevzu ve kaidelerden mülhemdir. Kadın başları altın, gümüş ve mücevherle ağır bir şekilde bezenmiştir. Çalgılar ve oyun masaları, kıymetli maddelerden yapılmıştır. Kısacası, Mezopotamya halkı için zenginlik ve lüks zevki, bazan sanat zevkinin de üstüne çıkmaktadır.

EV KADIN MODA

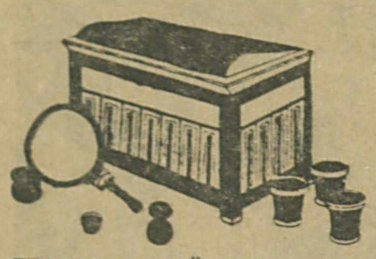

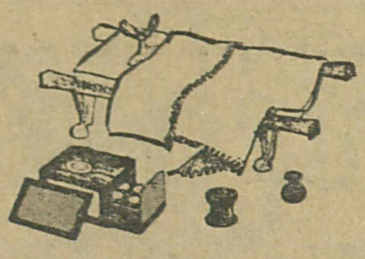

TEB (Mısır), M. Ö. 1900 — Geçenlerde kendisini ziyarete gittiğimiz Prenses, bize büyük bir nezaket göstererek, saraydaki dairesinde bazı eşyanın resimlerini çizmemize müsaade etti. Üstteki resimler, Prenses'in dairesindeki bu eşyaların resimleridir. Sol baştaki resimde gördüğünüz sandık abanoz ağacından ve gümüşten mamuldür. Prenses şallarını ve baş süslerini burada saklar. Sandığın yanında yerde görülen ise son derece ustalıkla işlenmiş bir zincir kemerle, kemerin uclarını tutturan halkalardır. Yelpazenin sapı altındandır. Abanoz tuvalet kavanozlarının kenarları altın işlidir. Mısırlı kuyumcular son zamanlarda çok güzel ziynet eşyası yapıyorlar. İkinci resim Prenses'in yatağıdır. Yatak keten örtü bezlerinden meydana gelmiştir. Bu örtülerden üç tanesi üst üste konup katlanarak şilte gibi kullanılıyor. Bir tanesi de yorgan vazifesi görüyor. Yastık tahtadandır. Yatak çok lüks eşya olduğu için yalnız zengin evlerinde kullanılıyor. Üçüncü resimde görüldüğü gibi Prenses'in özel odasında, oturak yerleri ipten olan alçak sandalyeler var. Büyük masa, zamanımızın çok popüler oyunu senet oynamak için. Masanın üstünde, oyun takımının bulunduğu kutu duruyor. Kamıştan örülmüş alçak masanın üstüne de bir tabak yemiş ve kulpsuz içme suyu kabı konmuş.

Mısırlılar nasıl giyiniyorlar?..

Ananevi gerdanlıklar - Sinek kaydı tıraş - Asîllerin gerdanlığı nasıl olur - Deri flâpalar - Esirin hakkı

YAZAN: AŞİR - NESİR - PALA (Tarih Gazetesi moda yazarı)

Çağımız bir zarafet, süs ve renk çağıdır. Mısırlı kadın ve erkeklerin giydikleri son derece büyük bir ihtimamla meydana getirilmiş elbiseler bu iddianın en canlı misalleridir. Boyalı, yahut işlemeli çok ince bir ketenden yapılmış olan bu elbiseler o kadar yumuşaktır ki istenilen biçim verilebilir. Düz bir model yapılır. Kıvrımlı olarak dikilebilir. Bedene sarılır. Yahut da bugünlerde çok moda olduğu gibi bütün bu özellikler bir araya getirilerek giyilir. Bu elbiselere konan süsler de son derece gözalıcı, sanatkârane ve pahalıdır.

Mısırlı asîl erkekler genel olarak belden yukarı bir şey giymezler. Yalnız boyunlarına ananevi gerdanlıklarını takarlar. Her hangi bir sporla, yahut açıkhava faaliyetleri ile meşgul oldukları zaman bu gerdanlığı da takmazlar.

Asîl kadınlar ise ince ve şeffaf kumaştan düz şallar, mücevherli kemerler ve askılar ile tutturulmuş ince eteklikler giyerler.

Üstteki resimde gördüğünüz erkek, Mısır'ın alt tabaka halkının çoğu gibi yarı çıplak bir şekilde giyinmiştir. Üstünde yalnız ince ketenden bir eteklik vardır. Beline renkli kumaştan bir kemer takmıştır. Kemerin ön kısmından, ince bir işçilikle meydana getirilmiş deri bir flâpa sarkmaktadır. Şeklin ayaklarında ayakkabı yoktur. Fakat giyilen ayakkabılar, ucları yukarı doğru kıvrık deri sandallardır. Gür saçlar ya kısa kesilir, yahut da omuzlara kadar uzun bırakılır. Sakallar, Mısır'da âdet olduğu gibi sinek kaydı traş edilmiştir. Mamafih bazan birtakım törenler dolayısiyle sivri uclu sakal bıraktıkları da olur. Fakat bu sadece tören içindir. Sonra sakal tekrar tıraş edilir.

Gene yukarıda görüldüğü gibi asîl erkekler bu sene daha fazla giymektedirler. Moda olan kıyafet, çok katlı keten elbiselerdir. Çok geniş olan gerdanlıklarda sıra sıra boncuk dizileri vardır. Bir asîlin mevkii ne kadar yüksekse gerdanlığı da o kadar geniş ve süslüdür.

Alttaki resim, geçen haftaki eğlencelerde rasladığımız asîl bir kadın ile hizmetçisinin giyimine aittir. Kadın, üstünden rahatça dökülen çok ince keten bir entari giymiştir. Geniş gerdanlığına ışıl ışıl parlıyan boncuklar konmuştur. Belinde süslü bir kemer vardır. Saçlarının üstüne mücevherlerle süslü altın bir bant koymuş; bandın ön tarafına da, asalet işareti olarak balıkçıl tüyü iliştirilmiştir. Arkadaki esir kızın üstünde ise sadece beyaz, kalın ketenden düz bir elbise vardır. Deniz salyangozu kabuklarından bir gerdanlık takmıştır.

Mısır'da giyim şimdi bu durumdadır. Üst-başlarına çok itina gösteren varlıklı Mısırlılar, tabiî giyimin en önemli bir parçası olan ziynet eşyalarına da büyük ilgi duymaktadır. Bütün dünyada olduğu gibi Mısır'da da altın kullanılmakta, altın ve gümüş karışımı çok makbul sayılmaktadır.

BABİL SOSYETESİNDE MODA

Erkekler püsküllü elbiseler giyiyor. Hadımlar hariç, yaşlı erkekler sakal bırakıyor

BABİL, M. Ö. 2100 — Burada bütün asîller son derece pahalı yün elbiseler giyiyorlar. Bu elbiseler parlak renklerle ve bol altınla işlenmiş oluyor. Elbisenin kenarlarında püsküller var. Bir erkeğin mevkii ne kadar yüksekse püsküller de o kadar uzun ve bol oluyor.

Şık erkekler uzun bastonlar da kullanıyor. Çoğunun boyunlarındaki altın zincirin ucunda, üstüne şekiller işlenmiş yuvarlak madalyonlar sallanıyor.

Saç tuvaletlerine gelince:

Erkeklerin perçemleri var. Bu perçemlerin uclarını kulaklarının arkasına sıkıştırıyorlar ve saçlarını kafataslarına yapıştırıyorlar. Hadım olanlar hariç, bütün yaşlı erkekler sakal bırakıyor ve ucları kıvrık bıyık büyütüyorlar. Sakallar dört köşe kesilmiş ve kıvrılmıştır.

İbraniler çöl adamı olduklarından kendilerini güneş ışınlarından ve kumdan korumak için bol elbiseler giyiyorlar. Saçları omuzlarına geliyor. Fakat şık İbraniler saçlarını dalga dalga yaptırıp kıvırtıyorlar ve kokulu yağlarla yağlıyorlar. Şimdi burada bütün erkeklerin sakalları var.

İbranî kadınları ise yollu dokumalardan yapılmış pahalı ve gösterişli elbiseler giyiyorlar.

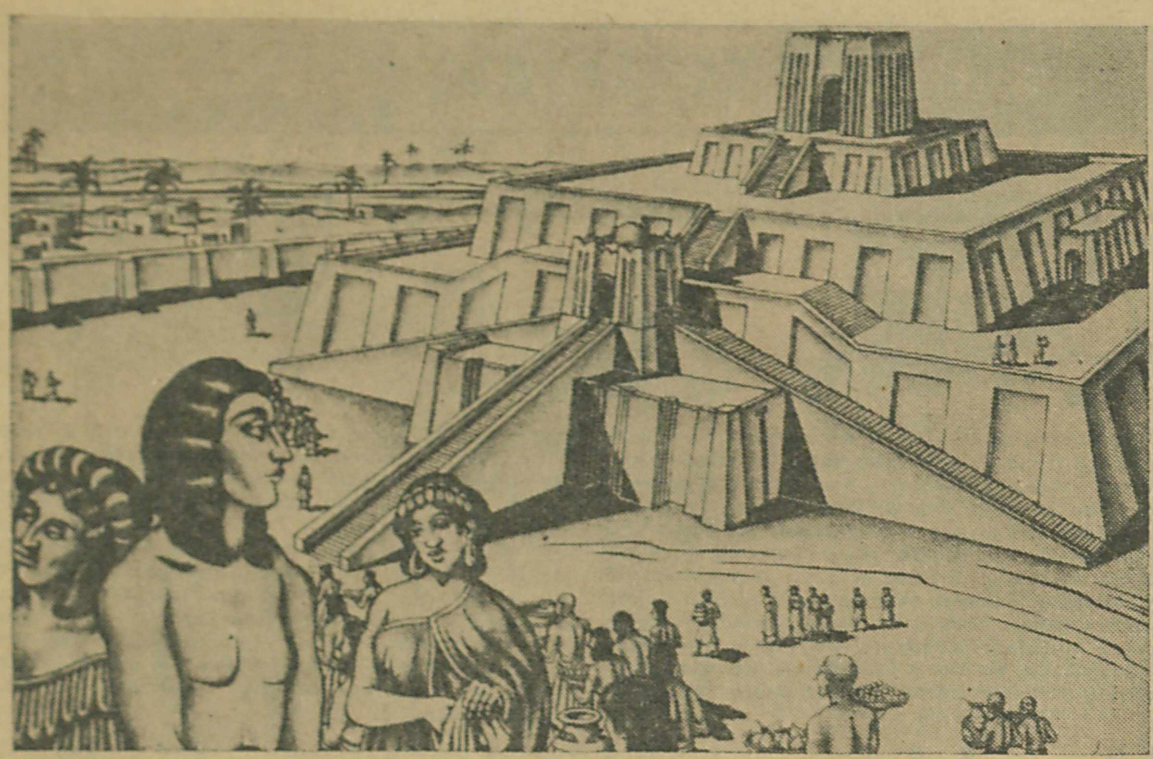

Sumerlilerin bir ibadet yeri olmakla beraber rasathane gibi çeşitli hizmetler de görecek olan yeni Ziggurat

Büyük Ziggurat ibadete açıldı

Birbiri üzerine gittikçe darlaşmak suretiyle yapılmış olan teraslar ile bu yeni Sumer mâbedi, insana suni bir dağ hissini veriyor

Ur (Sumer), M. Ö. 2100 — Büyük Ziggurat mâbedinin ibadete açılma töreni çok muhteşem olmuş, bu ihtişam halka gurur vermiştir.

Basık bir kuleye benziyen ibadethane 60×45 metrelik bir saha üzerinde inşa edilmiştir. Birbiri üzerinde gittikçe darlaşmak üzere yapılmış olan teraslar, insana suni bir dağ hissi vermektedir.

Üst terasta devlet arşivi muhafaza edilmekte, burası aynı zamanda astronomlara bir rasathane hizmeti de görmektedir. Bu Sumer mâbedinde bir erzak ambarı ile mütaaddit dokuma atelyeleri de vardır. Esas inşaat malzemesi olarak güneşte kurutulma topraktan yapılmış tuğla kullanılmıştır.

YENİ BABİL KANUNU

Kadınlar istedikleri zaman kocalarından boşanabilecekler

BABİL, M. Ö. 1970 — İmparator Büyük Hammurabi, hükümdarlığının ikinci yılında Babil kanunlarını 3.000 maddelik yeni bir yasa halinde toplamıştır. Kanunname, mülkiyet rejimlerinden medeni hükümlere ve ceza hukukuna kadar her şeyi içine almaktadır.

Şairlere göre Hammurabi bu kanunnameyi bizzat Güneş-Tanrı'nın ellerinden almıştır. Fakat hukukçulara göre kanunname, ülkenin ticaret ve ziraatinin yeni ihtiyaçlarını karşılamak üzere, komşu memleketlerin kanun ve nizamlarından, Babil devletinin bünyesine göre tadil edilerek alınmıştır. Bu suretle Hammurabi, imparatorluğuna kattığı ülkelere Babil kanunlarını kabul ettirmek yerine, onların da örf ve âdetlerinden istifade yolunu tutmayı tercih etmiştir.

Yeni kanunname, halkı üç sınıfa ayırmaktadır: Asılzadeler, serbest vatandaşlar ve esirler. Tabiî asılzadeler hususi imtiyazlara sahiptir. Serbest vatandaşlara gelince; bunlar, çalışmalarının karşılığında para kazanmak hakkına maliktirler. Bu hak kendilerini küçük düşürmemek gayesiyle asîlzadelere verilmemiştir. Esirler sonuncu sınıf olmakla beraber, devletin en kalabalık tabaasını teşkil etmektedir. Bunlar, kanunnamede tasrih edilen bazı şartlarla hürriyetlerini satın alabilirler. Ayrıca hür bir kadınla evlendikleri takdirde doğacak çocuk doğrudan doğruya hür olarak doğar.

Kadınlara Tanınan Haklar

Kanun koyucusu, kadınların hakkını korumakta da titiz davranmıştır. Boşanma konusunda kadın, erkekle aynı hakka sahiptir. Boşanan kadın, bazı hallerde cihazını da geri istiyebilmektedir.

Evlenmemiş asîl kadınlara, hükümetten müsaade almak şartiyle, ticaretle uğraşabilmek hakkı tanınmıştır.

Ziraatin başlıca geçim ve zenginlik kaynağını teşkil ettiği bu ülkede, tabiatiyle yeni kanunname de sulama, toprak mülkiyeti ve ipotek mevzularında birçok hükmü ihtiva etmektedir.

Ziraatin bazı sahaları bilhassa teşvike değer görülmüştür. İnşaat kerestesi, içki, meyva gibi şeylerin temin edildiği palmiye ağaçlarının yetiştirilmesi bunlar arasındadır.

Kanunname serbest meslek erbabının ücretlerini de tâyin etmiştir. Mesken kiralarına gelince, her altı ayda bir peşin olarak mal sahibine kira ödenmesi esası kabul edilmiştir. Bütün gayri menkul intikal ve satışlarının da şahitler önünde tesbiti esası konmuştur.

Bütün Babil imparatorluğu, memleket ihtiyaçlarına bu derece uyan ve her konuyu içine alan bu kanunname için, hükümdarına müteşekkir olmalıdır.

Babil İmparatoru Büyük Hammurabi

Ehramların en büyüğü tamamlandı

Bu ehrama gömülen Keops'un mumyasının yanına üzerinde ismi yazılı bir yüzük kondu. Firavun dirildiği zaman kimliğini bununla ispat edebilecek

MEMFİS (Mısır), M. Ö. 2766 — 23 yıl önce inşasına başlanan Cize'deki Büyük Ehram artık tamamlanmış bulunuyor. "Keops'un Ufku" adını taşıyan anıt, Firavun Keops'un mumyasını muhafaza edecektir.

Cize'de aynı tipte iki anıt daha bulunuyordu: Cosar ve Snefru ehramları. Esasen Memfis civarında bunlardan 70 tane vardır.

Ehram hem bir anıt, hem de bir firavun mezarıdır. Ölçülerinin azameti, mezar olma hizmeti ile alâkalı değildir. Yaptıran hükümdarın zenginliğini göstermek için büyük inşa edilir.

Bir ehramın inşası için 100.000 kadar esir kullanılır. Bu esirler, işyerinin yakınında kurulan barakalarda yaşarlar. Onlar için yapılan masraf o kadar büyük bir yekûn tutar ki, Keops ehramından daha büyüğünün, hattâ ona müsavi olanının bundan böyle yapılabileceğini sanmıyoruz.

Ehramların inşası, karışık teknik meselelerin halliyle mümkündür. 1.600 tona kadar büyük taş bloklarını yüzlerce kilometreden taşımanın ne demek olduğunu bir an için düşünelim. Böyle bloklardan bir tekini taşımak için 2.000 adamın 3 yıl uğraşması lâzımdır.

En küçükleri de dahil olmak üzere, ehramlar hep aynı hususiyeti gösterir. Küçük saha içinde büyük hacım. Anıtın içinde, firavunun mumyasını muhafaza eden bir tek salon vardır. Bu salona karışık koridor, tünel ve lâbirentlerden geçilerek varılır. Cenaze gömüldükten sonra bu yollar daha da karıştırılır. Böylece mumyanın etrafındaki hazinenin hırsızlardan korunması temin edilmiş olur.

Keops ehramında firavunun ve zevcesinin mumyalarının bulunduğu salonlara açılan uzun bir koridor vardır. Koridor, kuzeye doğru uzanır. Bu koridordan hayalî bir hat uzatılırsa, gökyüzünün kuzey kutbuna erişilir.

Hükümdar mumyaları zengin mobilyalar, heykeller, saraylardan nakledilen resimlerle çevrilmiştir. Hükümdarın öbür dünyada aç kalmaması için yiyecek ve içecek maddeleri de konur. Mumya odalarının duvarları, duvar resimleri, dinî ve sihirli metinlerle süslenir.

Keops'un mumyasının yanına, töreni idare eden rahipler bir yüzük koydular. Bu yüzükte Keops'un ismi yazılıydı. Bu sayede Firavun, yeniden hayata kavuştuğu zaman, kim olduğunu ispat edebilecektir.

SUMER DEVLETİ TARİHE KARIŞTI

Bu kavmin medeniyetimize yaptığı hizmetleri unutamayız

LARSA, M. Ö. 1975 — Larsa Hanedanının son kıralı Rim-Sin'in ölümü üzerine Sumer devleti tarihe karışmıştır. 2036 da kardeşi Warad-Sin'in yerine geçen Rim-Sin, 61 yıldır tahtta bulunuyordu. Bundan böyle Sumerler, Asur ve Babil gibi Sâmî devletlerin egemenliğinde yaşıyacaklardır.

Sumerler ile tarihimizin en mühim bir safhası nihayet bulmuştur. Bu kavmin medeniyetimize yaptığı hizmetleri hiçbir zaman unutamayız. Bundan 20 yüzyıl kadar önce yazıyı bularak tarih-öncesi çağlarından tarih çağına geçmemizi sağlıyan da onlardır.

Başdöndürücü bir memleket

Mısır'ın nüfusu beş milyona çıktı

MEMFİS (Mısır), M. Ö. 2300 — Hükümetin bir sözcüsüne göre, Mısır nüfusu 5 milyona ulaşmıştır. Bu muazzam nüfus 20.000 şehir ve köyde toplanmış bulunmaktadır.

Şimdi, Teb, Nil yüksek-vâdisinin merkezi halindedir. Memfis'e gelince, Aşağı Mısır'ın en önemli ve en kalabalık şehri sıfatiyle devletin başlıca merkezi vaziyetini muhafaza etmektedir.

Sanatkârlarımız kıymetli taşları, porseleni, madenleri işlemekte, tül ve yün dokumakta, boya boyamakta çok ileri gitmişlerdir.

Firavun Menes'in Yukarı ve Aşağı Mısır'ı bir tek devlet halinde birleştirmesi üzerinden yüzyıllar geçmiş bulunmaktadır. Bugüne kadar ülke iki kırallıktaki 22 eyalet taksimatını muhafaza etmiştir. Bu eyaletlerin ikisi Yukarı Mısır, diğer yirmisi ise Aşağı Mısır, yani delta kırallıklarındadır. Menes'ten beri firavunlar "İki Devlet Hükümdarı" unvanını kullanmaktadırlar.

Hiksoslar Mısır'dan sürülüp çıkarıldı

AVARİS (Mısır), M. Ö. 1575 — Firavun I. Ahmosis'in Hiksoslar'a karşı zaferi ve bunun sonunda onları Mısır'dan sürüp çıkarması, ülkenin tarihinde yeni bir devir müjdelemektedir.

Teb firavunları, uzun zamandan beri Hiksoslar'a karşı Mısır millî hareketinin başına geçmişlerdi. Binaenaleyh I. Ahmosis'in başarısı yalnız Mısır milletini değil, Teb hanedanını da iktidara getirmiştir. I. Ahmosis ve selefleri, öteden beri mahallî hükümdarcıkların kudretini kırmak için uğraşmışlardı. Yavaş yavaş Mısır'ın her eyaletinin başında türeyen bu hükümdarcıklar ya ortadan kaldırıldı, ya Teb'e bağlandı. Nihayet I. Ahmosis'in Avaris'i alarak Hiksoslar'ı Mısır'dan kovması, kendisinin bütün Mısır üzerindeki hâkimiyetini münakaşa edilemez bir dereceye yükseltmiştir.

Hiksoslar, Mısır'ı 1700'e doğru istilâ etmişlerdi. Asyalı olan bu kavim, kuzey-doğudan Mısır'a girmiş, deltaya hâkim olmuş, orada yerleşmiş ve Avaris şehrini kurarak kendisine başkent yapmıştı.

Firavun I. Ahmosis bir törende

SUMER'DE I. UR SÜLÂLESİ SONA ERDİ

UR, M. Ö. 2604 — Ur'dan bildirildiğine göre I. Ur Sülâlesi sona ermiş, yerine ikincisi geçmiştir. 171 yıldan beri devam eden bu sülâleden 4 hükümdarın geçtiği malûmdur. Bunlardan sonuncusu olan Balulu, 36 sene süren bir saltanattan sonra ölmüş ve hanedanı da kendisiyle beraber ortadan kalkmıştır.

2775 yılından beri Sumer tarihini aydınlık bir devre çıkaran bu hanedandı. Sumerlerin ondan evvelki 13 yüzyıllık tarihinden az şeyler biliyoruz.

İki kırallık birleştirildi

TİNİS (MISIR), M. Ö. 2900 — Aşağı ve Yukarı Mısır'daki iki kırallık, Kıral Menes'in idaresi altında birleşmişlerdir. Başşehir Tinis olacak, hükümet de bu şehirde kurulacaktır.

BİLMECE

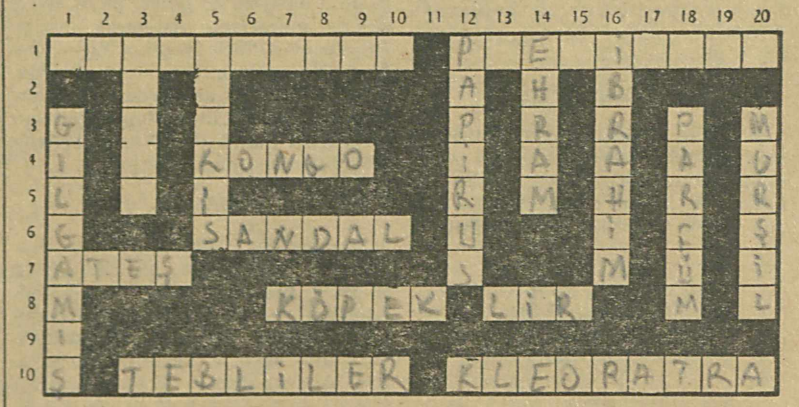

SOLDAN SAĞA — 1: Fransa'da meşhur bir mağara — Nesli tükenen bir yaratık. 4: Dünyanın üç büyük nehrinden biri. 6: Mısırlılar'ın giydiği ayakkabı. 7: M. Ö. 70.000 de bulundu. 8: Hâlâ yaşıyan bir hayvan — Bir musiki aleti. 10: Teb Şehrinde oturanlar — Bir Mısır kıraliçesi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Ünlü bir destan. 3: Sumer ülkesinde bir şehir. 5: Mısır'ın başşehri. 12: Üzerine yazı yazılan nebat. 14: Firavun mumyalarının bulunduğu büyük yapı. 16: Mezopotamya'dan Filistin'e giden Sâmî büyüğü. 18: Şık erkeklerin kullandığı. 20: İlk Anadolu imparatoru.

Hayat TARİH GAZETESİ

M. Ö. 1447 den M. Ö. 1225

Sayı: 3 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

MISIR EN BÜYÜK HÜKÜMDARINI KAYBETTİ

Daha bugünden firavunların en büyüğü diye anılan II. Ramses, 82 yaşında dünyaya gözlerini yumdu

II. Ramses

TEB (Mısır), M. Ö. 1225 — Uzun zamandan beri rahatsız bulunan Firavun II. Ramses ölmüştür. Firavun 82 yaşında idi ve 66 yıldan beri Mısır tahtını işgal ediyordu. Çok uzun süren saltanatı yüzünden kendisine âdeta değişmez bir hükümdar gibi bakılmağa alışılmıştı.

Mısır halkı hükümdarlarının ölümüne göz yaşı dökmektedir. II. Ramses'in hâtırası, Mısır'ı donattığı muhteşem anıtlar sayesinde nesiller boyunca yaşayacaktır. Çünkü daha bugünden firavunların en büyüğü diye anılan bu hükümdar, aynı zamanda büyük bir imarcı idi. Hükümdarlığı boyunca Mısır'da mimarlık hiçbir zaman erişemiyeceği bir seviyeye ulaşmıştı. Bıraktığı eserlerin en dikkate değer olanı da şüphesiz, bizzat oturduğu sarayıdır.

II. Ramses, imarcılığına mukabil askerî ve siyasi sahalarda daha az önemi olan başarılar elde etti.

Mısır tahtına II. Ramses'in yerine on üçüncü oğlu Meneftah geçmiştir.

[II. Ramses'in hayatına ait bir yazıyı ikinci sayfamızda bulacaksınız.]

Nil Nehri kıyısındaki kayalar oyularak yapılan Ramses heykelleri

Muhteşem Knosos Kırallık Sarayı tamamen yandı

Sarayda tiyatro ve havalandırma tertibatı vardı

KNOSOS (Girit), M. Ö. 1410 — Knosos kırallık sarayı tamamen yanmıştır. Saraydaki dünyaca tanınmış bütün muhteşem sanat eserleri kara bir taş yığını haline gelmiştir.

Ticaret maksadiyle Knosos'a giden Mısırlılar, Kırallık sarayının ihtişamını anlata anlata bitiremezlerdi. Bu hayranlık yersiz değildi. Zira Akdeniz'de hiçbir şehir yoktu ki bu derece gözalıcı bir sanat şaheserine malik olsun.

Büyük taş bloklariyle yapılmış, fakat çakılla çamurun karışımı da çok kullanılmış olan saray, bir tepenin üzerinde inşa edilmiş dört katlı bir yapı idi. Muhteşem merdivenler ve uzun koridorlarla birleştirilmiş bir salonu vardı. Bu geniş salonların içinde en gösterişlisi, taht salonu idi. Hususi ibadet odaları, banyo dairelerı, şarap ve zeytinyağı mahzenleri, bir tiyatro salonu, birçok teraslar, büyük avlular çok üstün bir zevkle düzenlenmişti. Büyük pencereler, hava ve ışığın içeriye bol bol girmesini sağlıyor, ayrıca havalandırma tertibatı da bulunuyordu. Duvarlar canlı renklerle yapılmış resimlerle bezenmişti. Gözde motifler, boğa ve boğa güreşi sahneleriydi. İki başlı balta motifi de çeşitli şekilleriyle çok kullanılmıştı.

Girit sanatından bir kabartma

İBRANİLER MISIR'DAN KAÇIYORLAR!...

M.Ö. 1700 e DOĞRU MISIR'A GELEN İBRANİLER, DÖRT YÜZYIL BOYUNCA BU ÜLKEDE KALDILAR

AVARİS (Mısır), M. Ö. 1290 — İbranîler, Sina yarımadasında meçhul bir hedefe yönelerek Mısır'ı terketmişlerdir.

Tarihçilerin hatırında olduğu üzere ilk önemli İbranî göçü, Hiksoslar'ın Mısır'ı istilâ yıllarına raslar. Hiksoslar'ın da İbranîler gibi Samî oldukları ihtimal dahilindedir. M. Ö. 1700 e doğru Mısır'a varan İbranîler, dört yüz yıl boyunca bu ülkede kalmışlardır.

Son senelerde, İbranîler'den çoğu Avaris şehri inşaatında esir olarak çalıştırılmışlardır. Bilhassa Firavun II. Ramses'in çok büyük sayıda işçiye ihtiyaç gösteren inşaatının verdiği bezginlik onları bir kat daha hoşnutsuzluğa sevketmiştir. İbranîler, Mısır'da geçirdikleri bütün bu müddet içinde çoğunlukla Delta bölgesinde yerleşmiş ve yaşamışlardır.

Tüccarların idare ettiği memleket

Ticaret hayatı, Suriye sahil şehirlerine bir altın devri yaşatıyor

TİR (Fenike), M. Ö. 1292 — Suriye sahil şehirlerinin şöhreti her gün biraz daha artıyor. Bu zengin ticaret şehirlerinin en meşhurları Tir ve Sidon'dur. Biblos, Arad ve Gazze de meşhurdur. Fakat Tir ile Sidon'un gelecekleri daha parlaktır.

Suriye sahil şehirlerinin bulunduğu bölgeye "Fenike" dendiği malûmdur. Buralarda yaşıyanlara da "Fenikeliler" denir. Fakat bu tâbirlerden, Mısır devleti ve milleti gibi merkezî bir teşkilâtla idare edilen siyasi bir teşekkül hatıra getirilmemelidir. Fenike şehirlerini idare edenler, ekseriya o şehrin en zengin tacirleridir. Siyasetleri, büyük imparatorlukların emperyalist hareketleri karşısında korunmak ve sitelerinin bağımsızlığını kaybetmemekten ibarettir.

Bu şehirlerin zenginliğinin çeşitli kaynakları vardır: Toprakları sebze ve meyva bakımından pek cömerttir. Sedir ormanları bilhassa gemi inşaatı için pek lüzumlu olan kereste temin eder. Civardaki dağlarda da bakır madenleri vardır. Fakat asıl zenginlik kaynakları şüphesiz ticarettir. Ham madde ticareti kadar sanayi mamulleri satışı da çok canlıdır. Başkaları hesabına yük taşımak ve esir alıp satmak da Fenikelilerin uğraştıkları işlerdir. Sahillerinin gerisinde zengin ve çok nüfuslu ülkelerin bulunması, onlara büyük imkânlar sağlamaktadır. Bilhassa Fırat ve Dicle vâdisinde yaşıyan kavimler bu siteleri her gün biraz daha zenginleştirmektedir.

Çeşitli kavimler arasında transit ticareti yapan Fenikeliler, bu şekilde milletlerin birbiriyle temaslarında da birinci derecede rol oynamaktadır. Kendilerinde bulunmıyan iptidai maddeleri yabancılardan alan Fenikeliler, bunları işleyip tekrar onlara satarlar. İhraç için yaptıkları sanat eserlerinde de orijinal çalışmaya vakitleri olmadığı için, ekseriya Mısır ve Mezopotamya motiflerini kopya ederler.

Kırmızı boyanın dünya üzerinde tekeli Fenikeliler'e aittir. Bu boyayı, denizde yaşıyan kabuklu hayvanlardan elde ederler. Kırmızı boyanın dünyanın her tarafında aranan bir mata olduğu malûmdur. Bilhassa yün ve keten kumaşların boyanmasında kullanılır. Bakır işçiliği de Fenikeliler'in milletlerarası ün kazandıkları alanlardan biridir.

— Gene atmaya başladın... Doğru yaz şunu.

ÜÇ NEHİR ETRAFINDA

Asya'da Dicle ile Fırat arası; Afrika'daki Nil vâdisi derecesinde önemli bir medeniyet beşiği teşkil eder. Nil'de olduğu gibi bu nehirlerin de su rejimleri biri aşağıda, öteki de yukarı bölgede olmak üzere iki değişik durum ortaya koyar. Aşağı bölge, Nil deltası gibi oldukça bataklıktır. Yukarı bölge ise aksine kuraktır. Her iki nehir de haziranda taşar. Sular çekilince kıyılarda bereketli, yumuşak bir toprak hâsıl olur.

Fırat'ın kuzey batısında, en meşhuru Âsi olmak üzere birtakım ırmaklar Akdeniz'e doğru akar. Bu ırmakların yukarı bölgeleri kuzey batıya yönelmiştir, ve Fırat vâdisine kolay bir geçiş yolu teşkil eder.

İşte Mezopotamya'nın, Nil vâdisinden farkı buradadır. Nil'inki gibi yabancıların sızmalarına mâni olabilecek coğrafi bir durum Asya'da yoktur.

Bu durumun sonucu olarak, Fırat-Dicle vâdisinde yaşıyan milletler, coğrafi şartların iyice koruduğu Nil vâdisine nazaran çok daha büyük değişikliklerle dolu bir tarih yaşamışlardır. Çeşitli ırklar buralara yerleşmiş ve çeşitli zamanlarda buralarda yaşıyan milletlere hâkim olmuştur.

Bu suretle Dicle ve Fırat vâdileri, Nil vâdisi kadar parlak bir tarih yaşamıştır. Ancak bu tarih, Nil'deki gibi bir tek milletin tarihi olmamıştır.

Mısır, imparatorluk kudretinin zirvelerine eriştiği zamanlarda Doğu Akdeniz sahillerini kontrolü altına almaya itina etmiştir. Doğu Akdeniz kıyılarına hâkim olunca da, bu kıyıların doğuya doğru bir devamı mahiyetinde olan Fırat vâdisini ele geçirmek istemiştir. Bu projeye, bu ülkelerde yaşıyan kudretli devletler daima mâni olmuşlar, Mısırlılar Fırat üzerinde görünür görünmez onları geri atmaya dikkat etmişlerdir.

Böylece Fırat-Dicle devletleri ile Mısır arasında uzun bir nüfuz mücadelesi geçmiştir. Tarihi neticeleri bakımından çok mühim olan bu mücadele, henüz katî şekilde sonuçlanmış değildir.

TARİH GAZETESİ

II. Ramses'in ölümü münasebetiyle:

MISIR TAHTINDA 66 YIL!..

II. Ramses'e, 150 yıl önce çok mesut bir saltanat geçiren III. Amenofis'ten beri en parlak firavun gözü ile bakılmaktadır.

III. Amenofis'in ölümü ile II. Ramses'in tahta geçişi arasındaki devrede Mısır zor günler yaşadı. Önce Ihnaton'un saltanatı başladı. Siyasetten çok, kurmağa çalıştığı yeni dinle uğraşan bu firavun, memleketin idaresini kötüye götürdü. Üstelik bir oğlu da olmaması ülkede kargaşalıklara yol açtı. Yerine geçen genç damatları kısa saltanatlar sürdüler ve rahiplerin kötü sonuçlar doğuran tesirleri altında kaldılar.

Ihnaton'un ikinci damadı Tutankhamon genç yaşında öldüğü zaman ortada meşru taht vârisi olarak karısı kaldı. Başvezir bu durumdan faydalanıp iktidarı ele geçirdiyse de dört yıl sonra General Horemheb onu bertaraf etti ve Tutankhamon'un dul kalan zevcesi ile evlenerek idareyi eline aldı. Devleti akıllıca yürütmek ve hükümdarlık otoritesine eski kuvvetini iade etmek için büyük gayret gösterdi. Fakat fazla bir başarı kazanamadı.

Horemheb'den sonra tahta I. Ramses geçti. I. Ramses, tahtta ancak bir sene kaldı. Yerine oğlu Setos geçti.

Setos saray entrikalarını ikinci plâna attı, yapıcı bir faaliyet gösterdi. Mısır'ı iyi bir yola yöneltti ve yıllar süren kargaşalığa son verdi. Böylece 66 yıl önce II. Ramses babasının tahtına oturduğu zaman devlet düzene girmişti.

II. Ramses'in saltanatı, Hititler'e karşı, pek parlak olacağını milletine vadettiği bir seferle başladı. III. Tutmosis'in stratejisinden ilham alarak Suriye limanlarına el koydu. Fakat düşman dahilde çok kuvvetlenmişti. Nitekim II. Ramses, Kadeş'in karşısına geldiği zaman bu yerin Hititler tarafından son derece tahkim edilmiş olduğunu gördü. Kadeş'i ele geçirmek hususundaki inadı kendisinin bir tuzağa düşmesine sebep oldu. Yapılan kanlı savaşta ordusu imha edilmedi ama, düşman ordusuna da hiçbir şey yapamadı.

Bundan sonra Hitit hükümdarı Mısır'ın Asya'daki bütün topraklarında kargaşalıklar çıkarttı. II. Ramses uzun zaman eyaletten eyalete dolaşarak vaktini isyanları bastırmakla geçirdi. Nihayet Hitit İmparatoru Muwatalliş 1287 de öldü de Mısırlılar rahat bir nefes alabildiler.

Yeni Hitit İmparatoru III. Hattuşil 1272 de Mısır ile sulh görüşmelerine girişti. Mısırlılar ile Hititler, Asya'daki nüfuz mıntakaları konusunda anlaşmaya varabildiler. II. Ramses, dostça niyetlerini izhar etmek için 1264 te Hitit hükümdarının kızı ile evlendi.

Duvarları zevkle süslenmiş bir Mısır evi. İçindekiler yerde oturuyor.

Memfis'te imar hareketleri

Yeni yeni mahalleler meydana getiriliyor.

MEMFİS (Mısır), M. Ö. 1440 — Nüfusun süratle artışı ve bunun sonucu olarak mesken ihtiyacının büyümesi, inşaata büyük hız vermiştir. Sokaklar ve çok büyük bir kalabalığın eksik olmadığı pazar yerleri dışında, şehrin merkezinden uzakta yeni mahalleler meydana getirmek ihtiyacı kendini göstermiştir.

El emeği bol ve ucuz olduğu için zengin Mısırlılar, eski evlerini tamir ettirmektense, yenisini yaptırmayı tercih etmektedirler. Bu suretle yeni mahallelerde muhteşem meskenler yapılmaktadır. Esas inşaat malzemesi güneşte kurutulmuş kiremittir. Damlar genel olarak taşla örtülmektedir. Yalnız pervazlar ve kapılar ağaçtan yapılır. Pencereler çok yüksekte, hattâ tavana yakındır. Bunlar, dışarıya bakmaktan fazla, hava ve ışık ihtiyacını gidermeye yaramaktadır.

Bazı güzel evlerde tavanlar maviye boyanır ve üzerine yıldız şekilleri yapılır. Mobilya az olmakla beraber ince sanat eseridir. Divanlar, sade ve hafif iskemleler, küçük masalar, oda köşelerine konan madenden yapılmış konsollar başlıca mobilyayı meydana getirir. Yerde oturmayı tercih edenler için pahalı kalın halılar vardır.

Âdet, güneş batarken eve girmektir. Zenginler, günün son saatlerinde damlardaki suni bahçelerinde dinlenir ve misafir kabul ederler.

Artık her gün 24 saattir!...

TEB (Mısır), M. Ö. 1236 — Pek eski zamandan beri güneş takvimi kullanan Mısırlılar, takvimlerini şimdi biraz daha geliştirmişlerdir. Yeni takvim 12 aya, her ay 30 güne, her gün 24 saate bölünmüştür. Güneşin yıllık hareketine uymak için, son ayın sonuna her sene 5 gün daha eklenmektedir.

Sene, Büyükayı yıldızının güneşle beraber doğudan görünmesiyle başlatılmaktadır. Bu tarih de aşağı-yukarı Nil'in kabarma günlerine raslamaktadır.

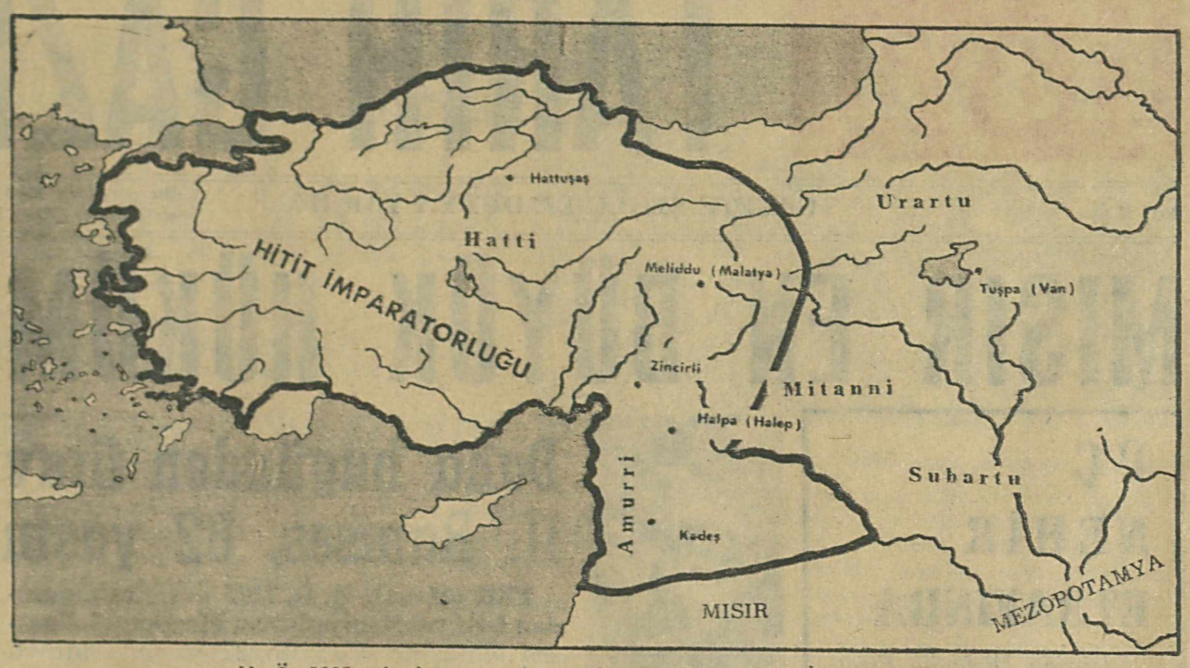

M. Ö. 1225 yılında en geniş sınırlarına ulaşan Hitit İmparatorluğu

Hititler Kimdir?

Bu zeki insanlar, düşmanlarına karşı ilk defa demirden silâh kullanmışlardı

TEB (Mısır), M. Ö. 1264 — Mısırlılar ile Hititler arasında yapılan antlaşma metninin başlangıç kısmında şöyle bir madde vardır:

"Hititler'in büyük hükümdarı kudretli Subbiluliuma'nın torunu, büyük Hitit hükümdarı kudretli Murşil'in oğlu kudretli Hattuşil ile Mısırlılar'ın büyük hükümdarı, büyük Mısır hükümdarı kudretli I. Ramses'in torunu, büyük Mısır hükümdarı kudretli Setos'un oğlu kudretli II. Ramses, aralarında ebedî sulh kurmak için bir antlaşma imzalamışlardır. Bu antlaşma, Hititler hükümdarı tarafından gümüş bir plâkaya yazdırılıp Mısırlıların hükümdarına gönderilmiştir."

Firavun II. Ramses'in Hitit prensesi ile evlenmesinden beri Hitit meselelerine olan ilgi Mısır'da pek fazlalaşmıştır. III. Tutmosis'den beri Mısır'ın Hititler ile pek çok münasebeti olmuşsa da, halk bu kavim hakkında hiçbir şey bilmezdi. Bu boşluğu doldurabilmek gayesiyle, muhabirlerimize, Hititler ile temasta bulunmuş olan Mısırlı subay ve memurlarla mülâkat yapmak vazifesini verdik.

Bu müşahitlere göre, Hititler menşei bilinmiyen bir kavimdir. İmparatorlukları, fetih yoliyle kendilerine bağladıkları birçok kavmi içine almaktadır. Orta Anadolu'nun kuzeye doğru olan bölgelerinde yaşıyan Hititler'den ilk haberler Mısır'a bundan 800 yıl önce ulaşmıştır.

Hitit imparatorluğu iç idarelerinde bağımsız şehirler ve bu şehirleri idare eden kudretli bir asîlzadeler sınıfından meydana gelir. İmparator ve sarayı, bütün bu şehir ve bölgeler üzerinde genel bir nüfuza sahiptir. Fakat bu nüfuz, teferruata inmez. Hür köylülerden, büyük arazi sahiplerinden, rahiplerden meydana gelen kalabalık bir sınıf vardır. Kölelik de yaygındır. Kadınların toplumdaki yeri yüksektir,

Hititler'in başlıca geçim kaynağı her zaman için hayvancılık olmuştur. Toprakları bu işe çok elverişlidir. Büyük ve küçük baş hayvanların yanısıra at yetiştiriciliğine de çok önem verdikleri görülür.

DEMİRİN EFENDİSİ HİTİTLER

Dağlarında zengin demir cevheri bulunması sayesinde Hititler'in, bilhassa bu madeni işliyen çok usta sanatkârları vardır. Derhal ilâve etmek lâzımgelir ki, fetihlerindeki başarılarını birinci derecede, demirden yapılmış silâhlarına borçludurlar. Düşmanlarının yalnız bakır ve tunç silâhları olması, onlara büyük bir üstünlük sağlamıştır. Bununla beraber Hititler bu sırlarını saklamaya itina göstermemişler ve bir müddet sonra komşuları olan kavimler de demiri öğrenmişlerdir.

Hititler'in yayılmaları M. Ö. 1900 yıllarına raslar. Bilhassa güneye doğru ilerlemişler, hattâ M. Ö. 1806 senesinde, ilk imparatorları olan I. Murşil, Babil'i bile fethetmiştir.

Hititler Babilden birçok şey öğrendiler. Böylece kendilerine has medeniyetlerinden bir şey kaybetmeksizin, çivi yazısını kendi dillerinin ihtiyaçlarını karşılıyabilecek şekilde iktibas ettiler. Hâlâ kullandıkları bu yazı sistemi ile resmî metinleri ve kitabelerini yazmaktadırlar. Yazılarını taşa yazmayı tercih etmektedirler.

Hititler, Babil'i istilâlarından sonra Kuzey Suriye'ye girdiler. M. Ö. 1350 yıllarında bu ülkede iyice yerleşmiş bulunuyorlardı. Bu suretledir ki Mısırlılar onlarla sıkı münasebetlerde bulunmaya başladılar. Zira bu topraklar evvelce firavuna vergi veren memleketlerdi.

III. Tutmosis zamanında Hititler, bu vergiyi Mısır'a kendi istekleriyle yollamaya devam ediyorlardı. Fakat gün geçtikçe kudretleri arttı ve artık bundan vazgeçtiler. Mısır, onların bütün Suriye'yi elde etmek ihtiraslarını biliyordu. Firavun Setos ile oğlu II. Ramses'in bütün çabalamaları da, onların Suriye'de daha güneye doğru akmalarını önlemeyi hedef tutuyordu.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Mısırlılar ile Hititler arasında şimdi yapılmış bulunan antlaşma Kuzey Suriye'de onların hâkimiyetlerini tanımakta, fakat Güney Suriye'ye inmelerini önlemektedir.

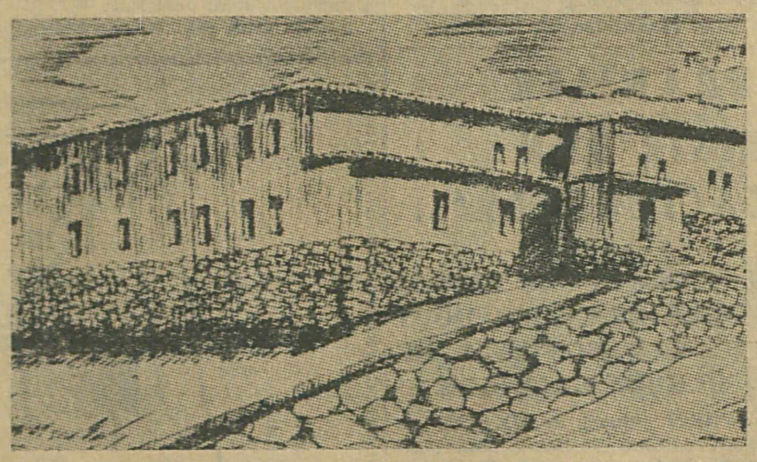

Pek iyi inşaatçı olmayan Hititlerin taş ve tuğla ile yaptıkları bir ev

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

- **Papirüs, Aşağı-Mısır yani Delta kırallığının; lotus çiçeği de, Yukarı-Mısır'ın yani güney kırallığının sembolüdür. İmparatorluğun yüzyıllardan beri gerçekleşmiş olan birliğini göstermek için, bu iki eski kırallığın sembolleri, birleştirilmiş bir şekilde çizilir.**
- Aşağı-Mısır tacı kırmızı, Yukarı-Mısır'ınki ise beyazdır. Kıral Narmer ve oğlu Menes zamanından beri her iki tac birleşmişse de, bu iki renk hâlâ saltanat sembolü olarak muhafaza edilmektedir.
- **Firavunun katıldığı ve çöle yakın yerlerde yapılan büyük avlarda en çok avlanılan hayvanlar ceylân, aslan, yabaneşeği ve devekuşudur.**
- Mısırlılar bir Asya ülkesini fetheder etmez, derhal halka bir harb vergisi yükletir ve böylece savaş masraflarını çıkartmış olurlar.
- **Babilliler bütün yünlü kumaş çeşitlerini dokumakta ve satmakta dünyada birinci gelirler.**
- Babilliler'in birim olarak kullandıkları sayı 100 değil, 60 tır.
- **Hammurabi kanunlarında geçen para birimi "şekel" dir. Bir şekel 360 avuç buğday tanesinin değerine eşittir.**

CEMİYET HAYATI

TEB (Mısır), M. Ö. 1450 — Bu yazımız, saray kadınları şerefine bizim de katılmak fırsatını bulduğumuz kabul töreni hakkında okuyucularımıza bir fikir verecektir.

Davetliler, burada âdet olduğu üzere, yere dizilmiş yastıklar üstüne oturuyor, hizmetçiler bu yastıklar arasında dolaşarak servis yapıyorlardı. Davetliler tabaklarını ve kadehlerini uzatıyorlar, hizmetçiler de bunları dolduruyorlardı.

Her zamanki gibi bu defaki kabul töreni de muhteşem oldu. Bir hayli zamandan beri buna hazırlanılıyordu. Kabul töreninin yapıldığı muazzam salonda sayılamıyacak kadar çok çiçek, çok güzel resimlerle bezenmiş vazolar vardı. Davetliler, omuzlarına zarif çiçekler koymuşlardı. Küçük alçak masalar üzerinde büyük bir zevkle sıralanmış porselen, bronz, hattâ gümüş ve altın tabaklar duruyordu.

Davet sahibi hanımın müzisyenleri.

Öğleden sonra, davet sahibi hanımın özel müzisyenleri, kulaklarımızı okşıyan tatlı nağmeler çaldılar. Flüt, rebap ve harp çalarken, dört sevimli kızcağız da dansediyordu.

Mısır'ın en tanınmış kimselerinin eşleri bu ziyafette hazırdı. Bu vesileyle halka ve fakirlere de yiyecek dağıtıldı.

Her şey çok güzel geçti.

KADIN MODA

Koku ve makiyaj kadınlarımızın en büyük silâhı haline geliyor

Mısırlı kadınların belleri çok incedir.

Bilhassa iç açıcı kokular çok revaçta

TEB (Mısır), M. Ö. 1250 — Mısırlı güzel kadınlar makiyaj ve moda sahalarında gerçek birer sanatçı haline geldiler. Gözalıcı elbiseler, parlak mücevherler ve altın süs eşyaları ile birleşen renkli makiyajları, son derece cazip bir manzara teşkil ediyor.

Bilhassa gözlerinin altını ve göz kapaklarını parlak renklerle boyuyorlar. Bu makiyaj şekli iri, güzel gözlerini tamamen yüze hâkim kılıyor. Ekseriya oval olan çehrelerine makiyaj çok yakışıyor. Yüzleri güneşten yanmış olduğu için ayrıca yüz boyası kullanmıyorlar.

Göz altlarını yeşil renkle gölgeledikten sonra göz kapaklarını, kirpiklerini ve kaşlarını siyaha boyuyorlar. Uzun saçları ekseriya omuzlarına dökülüyor. Fakat alınları üzerinde kâkül yapanlar da var. Saçlar boyanmıyor. Fakat el ve ayak tırnaklarının kınayla boyanması âdet. Bazan topuklara ve avuç içine de kına sürülüyor.

Kokuda da çok ileri gitmişlerdir. Bazı kokuları Asya'dan getirtiyorlar. Bilhassa iç açıcı nane kokusu çok kullanılıyor. Banyodan sonra vücuda susamyağı ile cevizyağı veya zeytinyağı karışımı bir madde sürülüyor. Erkekler de bu banyo şeklinde kadınları taklid ediyorlar. Bir kocanın karısına gösterebileceği en büyük incelik, onunla beraber gezmeğe giderken, sokağa çıkmadan önce iyice koku sürünmektir.

Zarif kadınlar, kullandıkları makiyaj malzemesinde çok titiz davranıyorlar. Geçenlerde Teb'in en güzel kadını sayılan bir hanım için yapılan makiyaj malzemesi kutusu büyük bir sanat sayılıyor. Kutunun üzerine, omuzunda bir vazo taşıyan cariye resmi yapılmıştı.

Parfümler ve makiyajda kullanılan maddeler için çok sanatkârane kutular yapılıyor. Bunlardan biri, çıplak bir genç cariyenin kollarında tuttuğu ördeğin kanadları arasındaki küçük kupadır. Bir diğeri de çıplak bir kadın heykelciğinin saçları arasındaki kupadır. Bu iki model gibi daha akla gelmedik birçokları da var. Bunların arasından bir seçme yapabilmek bile zor.

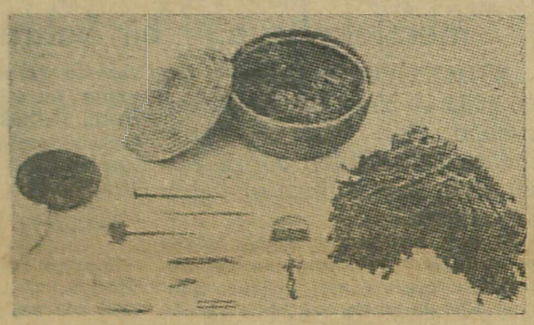

Günümüz kadınının çeşitli tuvalet malzemeleri

Güzelliği ile meşhur olan Mısırlı kadınlardan Kıraliçe Nefertiti

SAADET GETİREN BÖCEKLER

Hamamböceği cinsinden birtakım böcek şekillerini mücevher üstüne işlemek ve diğer süsleme sanatlarında kullanmak Mısır'da moda olmuştur. Bu böceklerin saadet tılsımı olduğuna bütün Mısır halkı inanıyor. Aynı zamanda ölmezliğin ve yeniden hayata gelmenin sembolü olarak da kabul ediyor.

Tılsımlı böcek işlenen kıymetli taşın arkasına da bazı sihirli cümleler yazmak lâzımdır. Mısır kuyumcuları bunda çok muvaffak oluyorlar. İhraç etmek üzere de büyük sayıda yapıyorlar.

Hitit heykelciliği

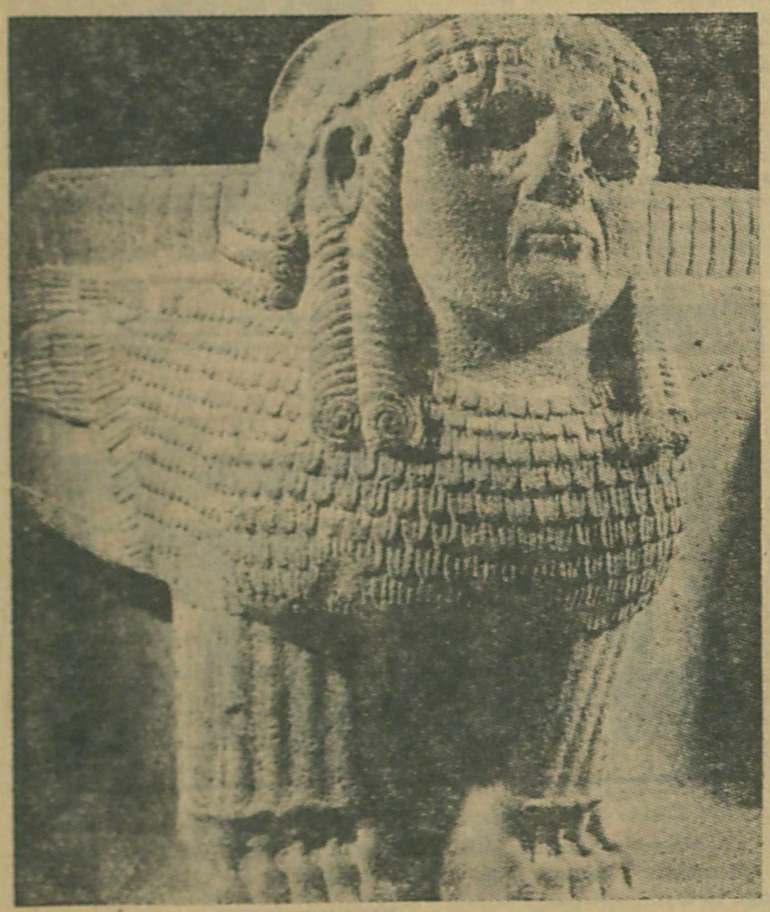

Hititlerin heykelciliğe ait başarılı eserlerinden çok güzel bir sfenks

Hitit heykellerinde işlenen konular aslan, boğa, hindi gibi hayvanlardır. Bu da Hititlerde hayvanların çok sevildiğini gösterir. Hitit heykellerinde dini sahneler ve temalar da çok geçer.

Heykelciler teferruata değil, ana konuya önem verirler. Bilhassa hareket halindeki canlıları belirtmekte olağanüstü bir maharet göstermektedirler. Başarılı heykellerden biri de savaş kıyafetinde bir Hitit muharibidir.

Hitit heykelciliğinin en meraklı tarafı, kapıların önüne yapılan âbide gibi büyük aslan heykelleridir. Büyük duvarlara ve sûrlara bitişik olarak yapılan bu heykeller, onların bir parçası gibi görünür.

Hititler pek iyi inşaatçı değillerdir. Taş, kiremit ve ağaç kullanırlar. Temelleri taşla atarlar. Duvarlar tuğladan, pervazlar ağaçtan yapılır. Buna mukabil evlerini, vesair binalarını zengin bir şekilde döşerler.

SANAT

Memfis ile Teb arasında mukayese

Bir sanat ve mimarlık tenkidcisi, Memfis'in başlıca şehir sıfatı ile millî sanatı temsil ettiği devirlerde Mısır sanatının son derece realist olduğunu kolayca görür. Bu devirde sanatçılar gerçekçi bir ihtişama son derece önem vermişlerdir.

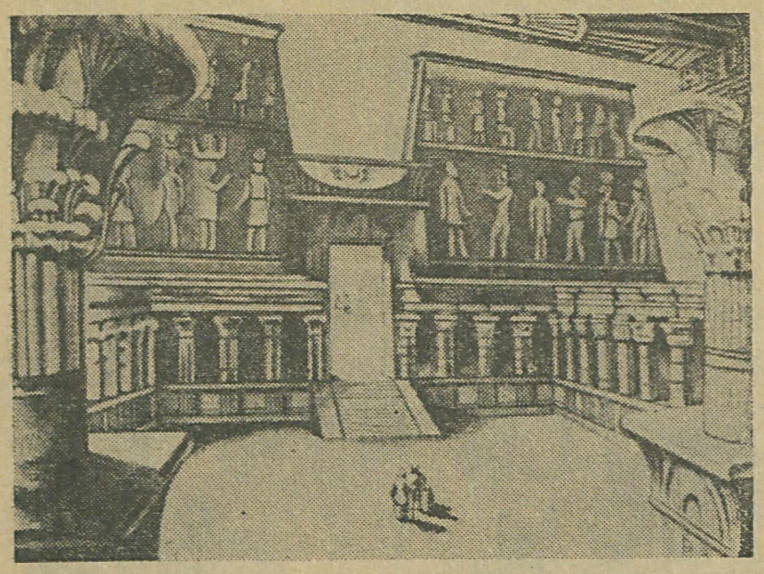

Firavun II. Ramses'in tamamlatmış olduğu eserlerden Karnak mâbedi.

Mimarlıkta en büyük başarı, büyük Memfis ehramlarının gerçekleştirilmesi olmuştur. Bunlar Keops, Kefren ve Mikerinos ehramlarıdır. Kefren, Keops'un kardeşi ve onun gibi IV. Sülâle'nin ilk firavunu Snefru'nun oğludur. Keops ile Kefren arasında ortanca kardeşleri olan Zedfra'nın kısa saltanatı vardır. Mikerinos ise Kefren'in halefi olup, onun gibi 18 yıl tahtta kalmıştır. En büyük ehram olan Keops'unki 138 metre yüksekliktedir ve 2,5 milyon metre küb taştan yapılmıştır.

Teb sanatı da Memfis'inki gibi kitle ihtişamını ön plâna alır. Fakat daha incelmiş bir sanat anlayışı göze çarpar. Pek gelişmiş olan duvar resimlerinde zevkle yapılmış hayvan ve kuş şekilleri görülür. Birçok ressam da, hatlarının zarifliğiyle ün salmış olan ev kedisi resmi yapmıştır.

İHTİŞAMDAN ZARAFETE GEÇİŞ

Heykeltıraşlıkta Tebliler inceliğe önem vermişler, Memfis sanatının kaba ihtişamını kendi eserlerinde gidermişlerdir.

Fakat mimarlıkta Tebliler de Mısırlıların âbideyi andıran muhteşem eserlere olan düşkünlüğünü gözönünde tutmuşlardır. II. Ramses'in yaptırmış veya tamamlatmış olduğu mâbetler buna misaldir. Bu mâbetlere iki tarafı sfenksler ve heykellerle süslenmiş yollardan girilir. Giristeki büyük yazılı dikilitaşlarda, firavunun zaferleri hikâye edilmektedir. Tavanını 20 metre yüksekliğindeki sütunların tuttuğu muazzam bir salonu vardır. Salon firavunun zaferlerini gösteren resim ve heykellerle süslüdür. Sütunların verdiği yarı karanlık havanın esrarengizliği bilhassa tesir edicidir.

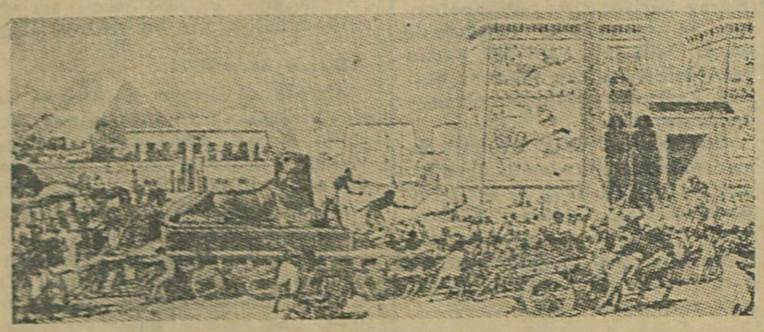

Mısır'daki mâbetlerin birine konmak üzere, bir sfenksin mâbede taşınışı.

Tutankhamon'un mumyası som altından olan bir lâhde kondu

Firavunun öbür dünya sularında gezinmesi için mumyanın etrafında yedi kürek ve su vazoları var

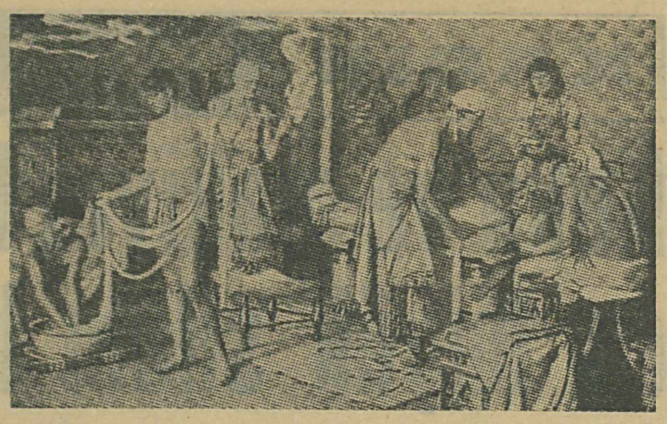

Bir firavun cesedinin mumyalanması uzun çalışmaları gerektirir.

Firavun Tutankhamon

TEB (Mısır), M. Ö. 1342 — Pek muhteşem geçen bir cenaze töreninden sonra genç Firavun Tutankhamon, Nil'in sol kıyısındaki Firavunlar Vâdisi'nde bulunan istirahatgâhına bırakılmıştır.

Tutankhamon'un mumyası, geleneğe uyularak, sağken etrafında bulunan bütün zenginliklerle çevrilmiş bir halde mezarına konmuştur. Bunlar, ölümiyle başlıyan ikinci hayatında firavunun yaşamasını kolaylaştıracaktır.

FİRAVUN'UN HAZİNELERİ

Alçak bir merdivenden sonra gelen bir geçit, ilk hazine koleksiyonunun bulunduğu salona açılmaktadır. Birçok yüksek kıymette sanat eşyası arasında lotus çiçekleriyle süslenmiş muhteşem bir beyaz vazo göze çarpmaktadır. Pek ince bir şekilde işlenerek hayvan şekilleri verilmiş karyolalar, firavunun törenlerde giydiği elbiseler, kıymetli ağaçlardan yapılmış mobilyalar eşyalar arasındadır.

Bu arada kıymetli taşlar kakılmış çekmeceler içinde muhteşem küpeler, gerdanlıklar, bilezikler ve bir hükümdarın kullanabileceği her türlü mücevher vardır. Altın şamdanlarla süslenmiş salonda, bütün bunlardan başka pek güzel bezenmiş ok ve yaylar, dayanacak yerleri sedef kakmalı iskemleler ve yemek masaları bulunmaktadır.

Köşede, som altından yapılmış mücevher kakmalı tahtın üzerinde genç firavunun büstü, koyu renkli savaş arabalarının resimleri vardır. Bu salonun bir köşesinden küçük bir odaya girilmektedir. Burada tahta, fildişi ve altından yapılmış daha hafif mobilyalar, mükemmel birer sanat eseri olan vazolar, kutu ve çekmeceler durmaktadır.

MUMYANIN BULUNDUĞU SALON

Bu iki oda bir koridorla, firavunun iki heykelinin mânevi kuvvetiyle kötü niyetli ziyaretçilerden korunmuş büyük bir kapıdan girilen asıl mezar salonuna bağlanır. Salonun tam ortasında 518 cm. uzunluğunda, 335 cm. genişliğinde ve 271 cm. yüksekliğinde muazzam bir lâhit vardır. Bu lâhit som altındandır. İçine firavunun mumyası konmuştur. Mumyanın etrafında, hususi bir itina ile yapılmış 7 kürek ve içinde su bulunan kıymetli beyaz vazolar sıralanmıştır. Bunlar firavuna, öbür dünya sularında gezinmek imkânını verecektir.

Dördüncü bir salonda da firavunun kullandığı şahsi bazı eşya ve bilhassa Ölüm Tanrıçası'nın ince bir altın tabakayla kaplanmış heykeli vardır.

Bu suretle Tutankhamon, en muhteşem bir şekilde yeni hayatına başlamıştır. Bu hayatı kolaylaştırmak ve mümkün olabildiği kadar mesut geçmesini sağlamak için hiçbir şey ihmal edilmemiştir.

Mısır'da ordu ve rahiplerin iktidarı almaları bekleniyor

Firavun İhnaton'un ölümünden sonra memlekette ağır bir buhran başgösterdi

AHHETATON (Mısır), M. Ö. 1352 — Yeni bir dinin kurucusu olan Firavun Ihnaton'un ölümünden sonra Mısır ağır bir buhranın içine düşmüştür.

Firavunun mirasçısı olarak kızları ve damatları Tutankhamon ile Satsere'den başka kimse yoktur. Bunların ikisi de tahtta hak iddia etmektedirler. Bununla beraber her ikisi de kuvvetli bir şahsiyete sahip görünmüyorlar. Böylece Ihnaton'un siyasetine daima muhalif kalmış olan ordu ve rahiplerin iktidarı ele almaları beklenebilir.

Ölen firavun Ihnaton, Mısır'da saltanat sürmüş firavunların içinde şahsiyeti en meraka değer olanıdır. Şişman ve biçimsiz vücudu üzerindeki ince yüzlü ve biraz melânkolik ifadeli başı heykelciler tarafından iyi canlandırılmıştır. Ihnaton, III. Amenofis'in, Kıraliçe Tiy'den olan oğludur. "IV. Amenofis" ismiyle babasının yerine tahta çıkmıştı. Saltanatının ilk seneleri hâdisesiz geçti.

Bu sakin yıllar içinde hiç kimse ondan, gizlice hazırladığı ve görülmemiş bir sürpriz halinde birdenbire ilân edeceği dinî reformu ümit etmiyordu. Bu reforma göre, başta Amon tanrısı olmak üzere Mısır'ın yüzlerce yıldan beri taptığı bütün tanrılar reddediliyor ve "Aton" isminde bir tek tanrının bulunduğu fikri ortaya atılıyordu. Aton güneş tanrısıydı ve güneş kursu ile sembolleştiriliyordu. Bu kurstan başka bir şekilde bu tanrıyı tasavvur etmek yasaktı.

YENİ BAŞKENT

Geçmiş ile ilginin kesilmesi birdenbire ve büyük ölçüde oldu. Amon tanrısının ismi bütün kitabelerden silindi. Firavun da ismini değiştirerek "Ihnaton" adını aldı. Bu isim, "Aton'a neşe veren" mânasına geliyordu. Amon tanrısının sadık hizmetkârları olan rahiplerin nüfuzu altındaki Teb şehrini terkeden Ihnaton, Teb'den 300 km. uzakta, Nil kıyısında bir yeri seçti ve 5 yıl içinde burada bir şehir yaptırdı. Şehre "Ahnhetaton = Aton Şehri" adı verildi. Ihnaton, işte bu şehirde öldü.

SULH SİYASETİ

Aton dini, Mısır'ın geleneksel dini gibi karanlık ve dehşet verici değildi. Dünya üzerindeki saadetin zevkine önem veriyordu. Güneş-Tanrı'nın bahşettiği bütün güzelliklere saygı göstermek ve bu güzelliklerle mestolmak esasına dayanıyordu.

Ihnaton'un dini, harbe ve her türlü şiddet hareketine muhalifti. Mısır'ın zenginliklerine göz dikmiş ve fırsat bulabildikçe onları yağmalamaktan geri durmıyan Asyalı kavimlere savaş açmayı reddeden firavun, bu sebepten ordu ile de bozuştu. Halbuki ordu, bedevilerin Filistin'deki gösterileri ve Suriye üzerindeki Hitit tehdidi ile büyük endişe içindeydi.

SANATTA DA İNKILÂP

Ihnaton sanat konusunda da inkılâpçıydı. Gerçekçiliği savunuyordu. Yeni bir realist sanat, bundan hiçbir şey anlamıyan ve hiçbir zevk duymıyan Mısır halkının nazarlarına sunuldu.

Firavunun mumyasının daha son bantları sarılmadan, Aton dininin ne kadar az mümini olduğu ortaya çıktı. Hiçbir zaman yeni dini içten kabul etmemiş ve ona inanmamış olan halk, derhal eski inançlarına döndü. İmparatorluğun birçok yüksek memuru, aslında zaten bırakmamış oldukları Teb'deki ikametgâhlarına dönmek için hazırlanmaktadır. Her şey, bir müddetten beri iktidardan tamamen uzaklaştırılmış bulunan ordu mensupları ve Amon rahiplerinin tekrar eski mevkilerini alacaklarını göstermektedir.

Ihnaton adını alan IV. Amenofis

LUKSOR'DA YENİ İKİ DİKİLİTAŞ

Dikilitaşlardan biri 23,03, öteki 23,57 metre yüksekliğinde. Sivri ucları bakırla kaplı

Mısır'daki ilk dikilitaşlardan, Heliopolis'e dikilmiş olanı.

TEB (Mısır), M. Ö. 1225 — II. Ramses'in emri ile Luksor'daki büyük mâbedin önüne yazılı iki büyük dikilitaş dikilmektedir. İkisi de yekpare granitten olan dikili taşların boyları 23,03 ve 23,57 metredir. İkisi de 33,20 metre boyundaki Karnak dikilitaşından kısadır.

Uzaktan bakanlar aradaki 0, 54 metrelik farkı sezmesinler diye yeni dikilitaşlardan kısa olanı biraz öne konmuştur. Kısa olanın kaidesini yüksekçe tuttukları için de aradaki fark zor anlaşılmaktadır.

Dikilitaşlardan kısa olanın kaidesinde Amon Tanrısı'na hediye sunan Nil Tanrısı vardır. Taşların sivri uçları, güneş vurdukça parlamalarını sağlamak için bakırla kaplanmıştır.

Mısır'da ilk büyük dikilitaşları III. Tutmosis, Heliopolis'te, Boğa Tanrısı Atum mâbedinin girişine diktirmiştir.

MİTANNİ DEVLETİ ORTADAN KALKTI

URFA (Anadolu), M. Ö. 1275 — **Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya ve güneydoğu Anadolu'da M. Ö. 1475 ten, yani 200 yıldan beri hüküm süren Mitanni devleti, Asurlular tarafından ortadan kaldırılmıştır.**

Bu devletin "Hurri Devleti" denen şubesi de bundan 25 sene evvel, yani M. Ö. 1300 de Hitit İmparatorluğuna katılmış bulunuyordu. Bu şubenin son kıralı III. Sutarno'nın halası Gilu-Hepa'nın, Firavun III. Amenofis ile evlendiği malûmdur.

BİLMECE

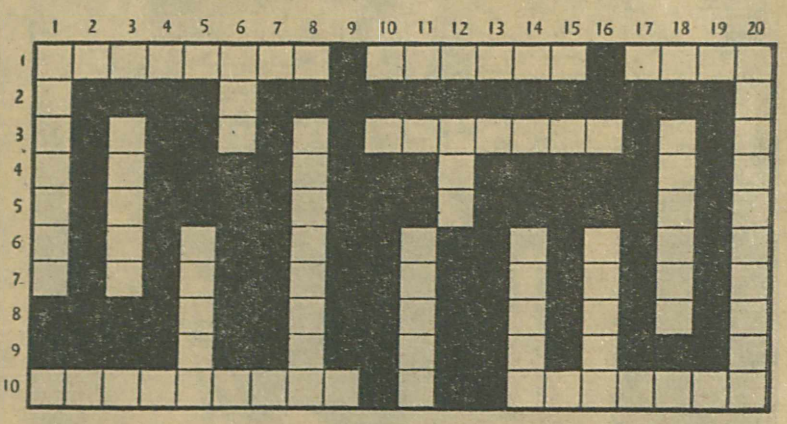

SOLDAN SAĞA — 1: Gazetemizdeki haberlerin tarihleri için kullandığımız iki kelimeden ilki — Girit'te bir şehir — Bakır ile kalay karışımı. 3: Aton dininin kurucusu. 10: M. Ö. 14 yüzyılda bir Mısır kıraliçesi — Aşağı Mısır tacının rengi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Ortadan kalkan bir Anadolu devleti. 3: Mezopotamya'da bir şehir. 5: Sina'da bulunan bir maden. 6: Mısır'da bir şehir. 8: Bir mâbet cinsi. 11: Mısır'da çok sevilen bir oyun. 12: Meşhur bir nehir. 14: Firavun mumyalarının yanına konan. 16: Tarihe karışan bir devlet. 18: Mısır'ın ünlü bir firavunu. 20: İlk insanların alet yaptığı bir taş cinsi.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

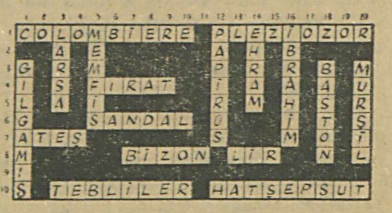

Hayat

TARİH GAZETESİ

M. Ö. 525 den M. Ö. 404

Sayı: 5 — GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

27 yıllık Atina - Isparta mücadelesi sona erdi

Ispartalılar Atina surlarını yerle bir ettiler

ATİNA, M. Ö. 25 nisan 404 — Isparta, yirmi yedi yıllık bir mücadeleden sonra Atina'ya karşı kesin bir zafer kazanmıştır.

Atina'nın kuşatılması, şehrin teslimi ile sona erdi. Karadan Isparta Kıralı Pavzanyas, denizden de Lizandros'un zorlamaları zaferi temin etti. Böylece Atina imparatorluğu maziye karıştı. Atina'nın sûrları yerle bir edildi. Pire yıkıldı.

Kırala yakın çevrelerden edindiğimiz bilgiye göre Isparta'nın müttefiklerinden bazıları Atina'yı yakmak istemişlerdir. Fakat Ispartalılar bu siyasi intikam isteğine karşı koymuşlardır. Bununla beraber şehri yağmadan kurtaramamışlardır.

[Özel Muhabirimiz PEUCALİON THEUES'ün bu savaşlar dolayısiyle hazırladığı bir makalesini ikinci sayfamızda bulacaksınız. Bir sene evvel aldığımız ve bu neticeyi teyideden bir haber de aşağıdadır.]

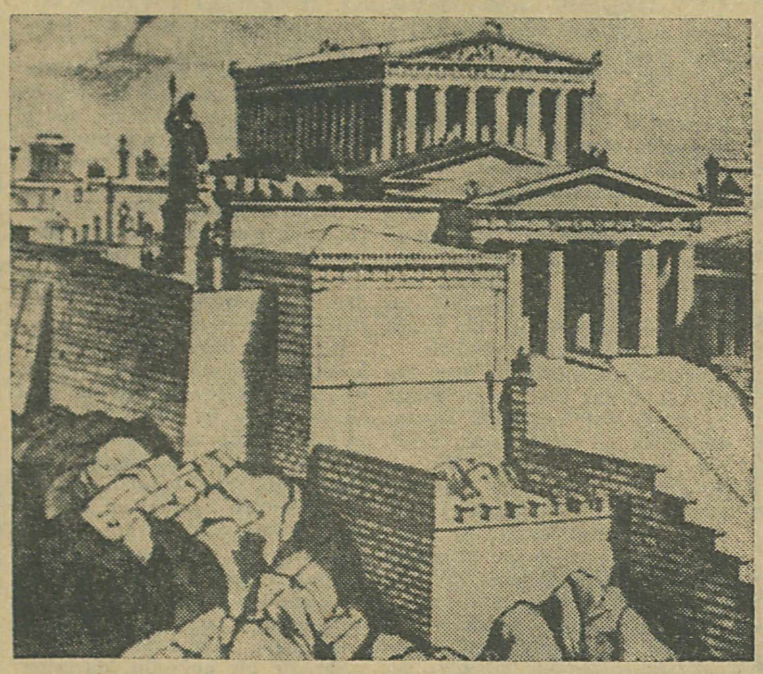

Yanmak ve yıkılmaktan kurtulan Atina'da Akropol ve Partenon mâbedi.

Parçalanmış Bir Kavim

Yunanlılar arasında gerçek bir fikir, sanat, medeniyet ve kültür birliği olduğu rahatça söylenebilir. Fakat buna rağmen siyasi birliği gerçekleştirmekten çok uzak bulundukları açıktır. Ancak doğrudan doğruya bir tehlike onları birleşmeye sevkedebiliyor. Böyle hallerde toptan "barbar" adını verdikleri ve nefret ettikleri yabancı kavimlere karşı kolayca toplaşıyorlar. Fakat kendi aralarında federal bir bağ kurmaya gelince, bu toplanma olamıyor.

Buna rağmen tarih, Yunanlılar'a birleşebilmeleri için birçok fırsat vermiştir. Bir, iki kere de aralarında bir federasyonu gerçekleştirir gibi olmuşlardır. Fakat bu federasyon daima zayıf temellere dayanmıştır. Birliğe giren her Yunanlı devlet, yalnız kendi menfaatini düşünmüştür. Atina'nın kurduğu Delos Birliği, bunun ölmez misalidir. Kaldı ki, bu federasyon tecrübelerinin hiçbiri bütün Yunan devletlerini bir araya getirmeyi başaramamıştır. Hattâ bir federasyon teşebbüsüne yol açmıştır. Çünkü birliğe önayak olan devlet, etrafına birkaç devleti toplayınca; karşı tarafta kalanlar, savaş alanlarında dengenin bozulacağından başka bir şey düşünmemişlerdir. Böylece Atina ve Isparta'nın birlik teşebbüsündeki rekabetleri, Pelopones savaşlarını doğurmuştur.

Yunanlılar, aralarındaki bu derin anlaşmazlığa rağmen Fenikeliler'e, Mısırlılar'a, İranlılar'a karşı toptan milli bir duygu ile birleşmekten geri kalmamışlardır. Müşterek Yunan kültürüne de her site kendisinden bir şeyler katmıştır. Atina'nın siyasi üstünlüğü kültür sahasında diğer site devletlerini kuvvetli tesiri altında bırakmışsa da, onlar, hiçbir zaman bu üstünlük karşısında mahalli hususiyetlerini inkâra kadar ileri gitmemişlerdir.

TARİH GAZETESİ

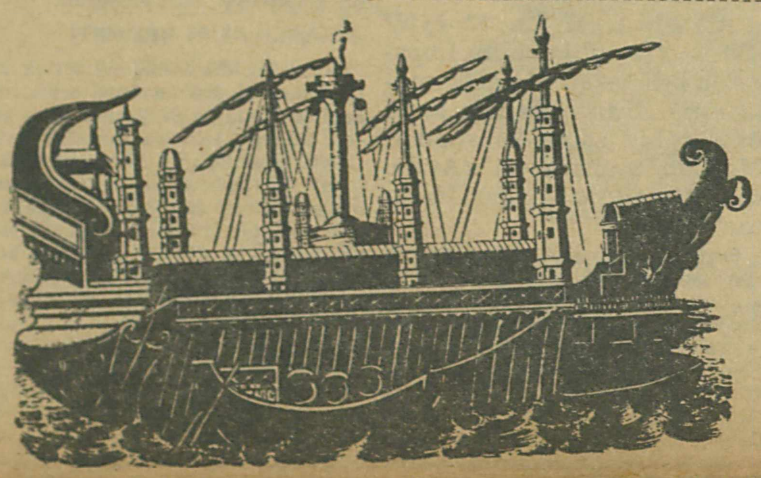

Isparta karşısında bozguna uğrıyan Atina donanması zafer günlerinde.

Atina donanmasının 160 gemisi bir anda mahvoldu

Isparta - Atina savaşı artık kesin sonuca yaklaşıyor

SESTOS (Yunanistan), M. Ö. 405 — Isparta ile Atina arasında uzun zamandan beri devam edegelen savaşın kesin sonucu, Atina donanmasının büyük bozgunu ile belli olmuştur.

Atina donanması Egos-Potamos'taki geçici üssünü beş gün önce terketmişti. Lizandros kumandasındaki Isparta donanması Lâpseki kuşatmasını başarı ile bitirdikten sonra Atina donanmasını karşısında bulmuştur. Ispartalılar dört gün bir deniz vuruşmasını kabullenmekten çekindiler. Fakat Isparta kuvvetleri sahte birkaç hücum yapınca, her taarruzda Atinalı gemicilerin gemilerinden inerek karaya sığındıklarını gördüler.

Beşinci gün Ispartalılar kesin bir taarruza karar verdiler. 180 parçalık Atina donanmasının 160 parçasını bir an içinde mahvettiler. Atina donanması artık tarihî bir hâtıradan ibarettir.

ATTİKA'DA NÜFUS ARTIYOR

ATİNA, M. Ö. 431 — Yunan âleminde son yapılan nüfus tahminleri, hızlı bir artış kaydetmektedir.

Attika yarımadası şimdi 572.000 nüfus barındırmaktadır. Bunlar içtimai sınıflara göre şu şekilde ayrılabilirler:

Vatandaş	172.000
Metek, yani yabancı	285.000
Esir	115.000

Bunlardan yalnız Vatandaş sınıfı siyasi hukuka sahiptir. Hükümette önemli memuriyetler de tamamen bu sınıfın elindedir.

Vatandaşlık hakkı irsîdir. Vatandaş doğmıyan bir şahsın bu hakkı elde etmesi hemen hemen imkânsızdır.

Bütün Yunan âleminin 3 milyon nüfususa eriştiğini tahmin edebiliriz. Bu tahmine Ege Adaları ile İyonya, yani Batı Anadolu dahildir. Pelopones yarımadasında 350.000 kişi yaşamaktadır. Bütün Yunan âlemindeki nüfusun üçte biri, yani 1 milyon kadarı esirdir.

Halk dostu Perikles öldü

Perikles'in Aspasya ile olan alâkasına düşmanları bilhassa çok hücum etmişlerdi

ATİNA, M. Ö. eylûl 429 — Perikles'in 61 yaşında olduğu halde ölümü, Atina'yı bugüne kadar gördüğü en mahir devlet adamından mahrum etmiştir.

Perikles, Kimon'un başında bulunduğu aristokratlara karşı, halkın tarafını tutmak suretiyle siyaset hayatına atılmıştı. Dış siyasette takibettiği yol ise, Atina'nın emperyalist temayüllerini gerçekleştirmekten ibaretti.

Atina'nın Ege kıyılarındaki İyonya'da gittikçe fazla toprak elde etmesi, Perikles'i kuvvetli bir donanmaya sahip olmaya mecbur bıraktı. Isparta'nın karadaki üstünlüğüne erişmek imkânsız gibi olduğu için, Perikles'in bütün enerjisi, Atina'nın denizde kesin hâkimiyetini sağlamak gayesi üzerine çevrilmişti.

Perikles'in gayreti sayesinde, bilhassa Korint ve Egine zaferlerinden sonra Yunan Deniz Birliği bir Atina imparatorluğu haline geldi. Son yıllar içinde Atina'nın Yunanistan'daki fetihleri çok büyük oldu. Fakat bir an geldi ki bu fetihler durdu. Bilhassa Isparta ile silâhlı bir çatışmaya doğru gidileceğinin anlaşılması üzerine Atina bu sefer Yunanistan'da sınırların eski haliyle korunması fikrinin şampiyonu geçinmeye başladı.

Perikles, aynı zamanda güzel sanatları da cömertçe himaye etmiştir. Sanatkârlara büyük ve serbest imkânlar tanımış, Atina'daki sanat ve fen adamlarını kâfi görmemiştir. Anadolu'da Milet'ten Hippodamos ve İktinos gibi ünlü mimarları da Atina'ya getirten odur. Partenon, Odeon, Propile mâbetleri gibi büyük yapıları gerçekleştirmiştir. Büyük heykelci Fidyas bu yapıların süslenmesinde en büyük rolü oynamıştır.

Düşmanları Perikles'in Aspasya ile alâkasına bilhassa çok hücum etmişlerdir. Perikles'in, çok bağlı olduğu metresinden erkek çocukları olmuştu. Onların ve anneleri Miletli Aspasya'nın istikballerini temin gayesiyle kanuni oldukları şüpheli bir sürü teşebbüste bulunmuştu. Bu çocuklara "vatandaş" sıfat ve hakkını verdi. Perikles'in üzerinde çok büyük tesiri olan Aspasya'nın fevkalâde lüks ve müsrif bir hayat yaşaması da söylentilere vesile teşkil etti. Fakat tarafsız vatandaşlar, Perikles'e karşı yöneltilen bu tenkidlere katılmadılar.

Aspasya

Perikles

TARİHÇİLİKTE YENİ BİR DEVİR

Herodot'un, İran savaşları tarihine büyük bir para mükâfatı verildi

ATİNA, M. Ö. 445 — Atina şehri, Herodot'un İran Savaşları hakkında yazdığı tarihe 10 talan [*] para mükâfatı vermeyi kararlaştırmıştır.

Herodot, Anadolu'nun güneybatısında, Halikarnas'ta doğdu. Otuz yaşına kadar İran imparatorluğunun bir tebaası olarak yaşadı. Zengin bir aileye mensuptu. İstediği gibi bir hayat geçirebilirdi. Fakat kendini ilme vermeyi tercih etti. Yunan edebiyatını mükemmelen öğrendi. Yunanistan ile Doğu âlemi arasındaki zıddiyetin sebeplerini araştırdı. Bu meselenin menşeine indi. Konuyu iyi anlamak istedi. Bunun için Doğu ülkelerini gezip incelemelerde bulunmak üzere uzun yıllar dolaştı. Birçok vesikaları tetkik etmeye muvaffak oldu. Yirmi yılda gezisini tamamladı. M. Ö. 447 de de Atina'da yerleşmeye karar verdi.

Herodot

Herodot'un, eserinde gösterdiği büyük başarı, İran Savaşlarını çok iyi ve tarafsız bir şekilde anlatmaktan ibaret değildir. Okuyucuya, doğu âleminden olsun, Batıdan olsun bilinmiyen veya az bilinen birçok şey öğretmiş ve tanıtmıştır.

Ünlü tarih yazarı, geçen yıl Olimpiyat Oyunlarında eserinden bazı parçaları halka okumuş, çok büyük ilgi ile karşılanmış, büyük tezahürata sebep olmuştu.

[*] 26 kilo gümüş değerinde bir Yunan parası.

Roma'da Cumhuriyet ilân edildi

ROMA, M. Ö. 510 — Roma devleti bugün artık bir cumhuriyettir. M. Ö. 753 ten beri 243 yıl devam etmiş olan Roma kırallığı tarihe karışmıştır. Yedinci Kıral Tarquinus Superbus, oğlu ve veliahdı Sextus Tarquinus ile Roma'dan kovulmuş ve cumhuriyet ilân edilmiştir.

Sonuncu kıralın zalim olduğu muhakkaktır. Fakat olayın asıl sebebi, son üç kıralın Lâtin değil, Etrüsk ırkından, yani yabancı ve Lâtinlerce benimsenmemiş olmalarıdır.

Atinalılar'ın giyimleri ve kullandıkları çeşitli eşyalardan bir kısmı.

MODA

Bol ve kıvrımlı Şiton elbise Atina'da moda oldu

Modaya göre giyinmiş Atinalı kadın.

ATİNA kadınları arasında son zamanlarda İyonya'da giyilen "şiton" moda olmuştur. Bu, uzun bir çeşit gömlektir. Bol ve kıvrımlı dikilir. Tam boy uzunluğunca olanları veya zeminden biraz yukarda dikilenleri vardır.

Devlet memuru veya zengin tabakadan erkekler, "himation" giyerler. Bu beyaz veya açık renk kumaştan yapılmış, bazan kenarları kırmızı işlenmiş bir çeşit roptur. Vücuda âdeta sarılmak suretiyle giyilir. Atina'da ev eşyaları bile modaya tabidir. Şimdi Atinalılar küçük zarif taburelere oturmaktadırlar.

Yunanlılar evlerinde çıplak ayakla dolaşmayı severler. Dışarıda, düz topuklu ve köseleden yapılmış sandal giymek modadır. Bu sandal, ayağın baş parmağı ile ikinci parmağı arasından geçen bir sicimle bileğe bağlanır. Erkek ve kadın avcılar ava çıktıkları zaman kısa çizme giyerler. Bu, bacakları muhafazaya yarar ve askerlerin giyiminden alınmıştır.

Atinalı pek şık vatandaşlar yelpaze ve güneş şemsiyesi kullanırlar.

PARTENON

Mâbedi Tamamlandı

Göz alıcı beyazlıktaki bir mermerden yapılmış olan mâbet, uzmanlara göre Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseri sayılıyor.

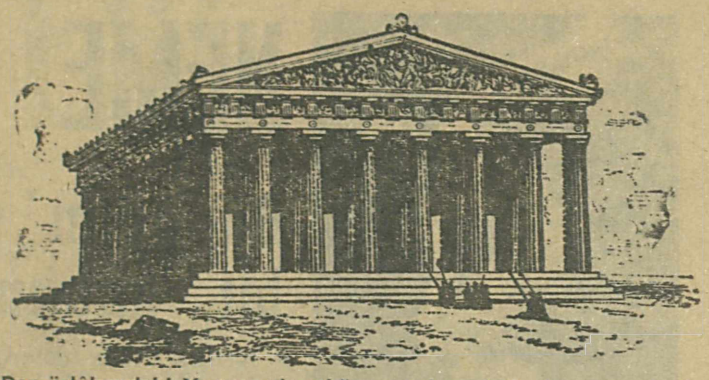

Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseri Partenon mâbedi.

ATİNA, M. Ö. 438 — Altın ve fildişinden yapılan yeni Atene heykelinin Atina'daki Partenon mâbedine konması büyük dini törenlere vesile oldu.

Tanrıça "Atene Partenos", yani "Bâkire Atene" adına Akropol'ün üstüne kurulmuş olan Partenon mâbedinin inşaatı bitti. Ancak birkaç süsleme unsurunun ilâvesi ile birkaç heykelin konması kaldı.

Gözalıcı beyazlıktaki bir mermerden yapılmış olan Partenon mâbedi, uzmanların fikrine göre, Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseridir. Nispetleri son derece mükemmeldir. İçindeki heykeller çeşitli renkteki maden ve taşlardan yapılmıştır. Süsleme işlerinde de bol renk kullanılmıştır.

Son üç yüzyıl içinde Yunanistan'da sanat ve mimarlığın bütün alanlarında büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. Uzmanlar bu üç yüzyıllık sanat devresine "Geometri çağı" demektedirler. Hâkim olan mimarlık üslûbu Dor tarzıdır. Heykel, resim ve mimarlıkta esas süsleme elemanları yay, kare, üçgen gibi geometrik şekillerdir.

Bütün mâbetler basit bir plâna göre yapılmıştır. Genel olarak dikdörtgen şeklindedirler. Mâbetlerin etrafı sütunlarla çevrilmiştir. Tavanı tutan da bu sütunlardır. Mâbetlerin dar cephelerinin üçgen şeklindeki kalınlıkları kabartmalarla süslenmiştir. Partenon mâbedinin alınlıkları, Atina'nın en büyük bayramlarından biri olan Tanrıça Atene'nin doğumu; Tanrıça'nın, Attika yarımadasına sahip olmak için Poseidon ile mücadeleleri gibi konularla süslenmiştir.

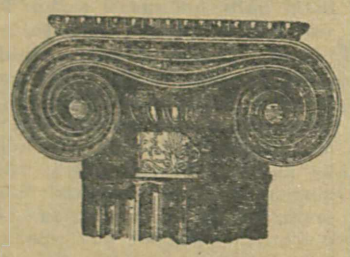

En üstte Dor, ortada İyon ve aşağıda Korint tarzı sütun başlıkları.

ÜÇ MİMARLIK TARZI

Mâbetlerin mimarlık tarzlarını sütunlar, bilhassa sütun başları ortaya koyar. En çok kullanılan Dor tarzıdır. Bu tarz, M. Ö. 1100 yıllarında Yunanistan'dan gelen Dorlar'ın çoğunlukla ağaçtan yaptıkları mimarlık eserlerinden ilham alır. Dor tarzı sütun başlıkları son derece sadedir. Kareye yakın bir biçimde ve süslemesizdir.

İkinci bir mimarlık tarzı, Batı Anadolu'daki İyonya'da çıkan İyon tarzıdır. İyon tarzında sütunlar daha ince ve daha zariftir. Sütun başlıkları iki yana doğru kıvrımlıdır. Bu tarzın şaheseri, Efes'teki Diyana mâbedidir.

Üçüncü mimarlık tarzı Korint tarzıdır. Bu tarz, üslûpların en şatafatlısıdır. Sütun başlıklarında esas tezyinat unsuru olarak yaprak kullanılmıştır. Bu yapraklar sütunun bir hayli aşağısına kadar iner. Afrodit adına yapılmış mâbetlerde en çok Korint tarzı kullanılmıştır.

İranlılar'a karşı savaşın sona ermesi üzerine, savaş masraflarından iktisat edilen paralar Perikles tarafından imar işlerine ayrılmıştır. Yeni mâbetler yapılırken, eskilerin tamirine ve mimarlık şaheserlerinin ihyasına da çalışılmaktadır. Perikles bu konularda, eski dostu heykeltıraş Fidyas'ın tavsiyeleri ile hareket etmektedir. Atene adına yapılan Partenon mâbedi inşaatı ile teferruata kadar ilgilenmiştir.

Partenon mâbedine konan altın ve fildişinden yapılmış Atene heykeli.

TİYATRO

TRAJEDİNİN BÜYÜK GÜNLERİ SON BULDU

ATİNA, M. Ö. 408 — Evripides'in Makedonya kıralının sarayına gitmesiyle Atina son büyük trajedi yazarını da kaybetmiş oluyor. Halen Atina'da tek piyes yazarı olarak Aristofanes kalmıştır.

Evripides ile Aristofanes, ayrı edebi nevilerin adamı olduktan başka, üslûplarının derin farkiyle de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Aristofanes, bütün şehri kahkahalarla güldüren ısırıcı bir mizah dehasına sahiptir.

Fakat Evripides'in ününün diğer yazarlardan çok daha devamlı ve büyük olacağını sanıyoruz. 22 yıl zarfında 5 defa senelik tiyatro armağanını kazanmak suretiyle bütün Yunanistan çapında bir şöhret yapmıştır. Pek çok piyesi arasında "Truvalılar"ı, "Orest"i, "İfijeni"yi, "Alsest"i sayabiliriz.

Evripides; Aishilos ve Sofokles'ten sonra Yunanlılar'ın üçüncü büyük şairidir.

Aishilos M. Ö. 456 da ölmüştü. Onu trajedinin gerçek yaratıcısı olarak kabul edebiliriz. Trajedi sanatı, bilindiği gibi, tanrı Diyonisos şerefine tertibedilen tören ve eğlencelerden doğmuştur. İran ile savaşlar, bu trajedilerin işlediği başlıca konu oldu. Aishilos'un bilhassa "Persler (İranlılar)" trajedisi ile ün kazandığı malûmdur. Diğer meşhur piyesleri arasında "Tebai'ye Karşı Yediler", üç kısımdan müteşekkil "Orest" ve "Zincire Vurulmuş Promete" sayılabilir.

Aishilos

Sofokles

Evripides

Aristofanes

Sofokles'e gelince, o da Evripides gibi Aristofanes'in alaylı hücumlarına mâruz kaldı. Bilhassa din ve siyaset konularındaki şüpheci tutumu tenkid edildi. Son yıllarında da Pelopones savaşına muhalefetinden dolayı, Atina'da müşkül anlar yaşadı. Umumi efkâr savaşa taraftar olduğu için, Sofokles gibi muhaliflerin vaziyeti gittikçe güçleşiyordu.

Sofokles M. Ö. 406 da 90 yaşında öldü. Kazandığı 10 tiyatro armağanı ile bu sahada rekor kırdı. Ödipus serisi, Antigone ve Elektra gibi piyesleri, her zaman hatırda kalacaktır.

Evripides'in Atina'dan uzaklaşması ile, trajedinin büyük günlerinin son bulduğunu ileri sürebiliriz. Pek muhtemeldir ki artık trajedi üstatlarının yetiştiğini göremiyeceğiz.

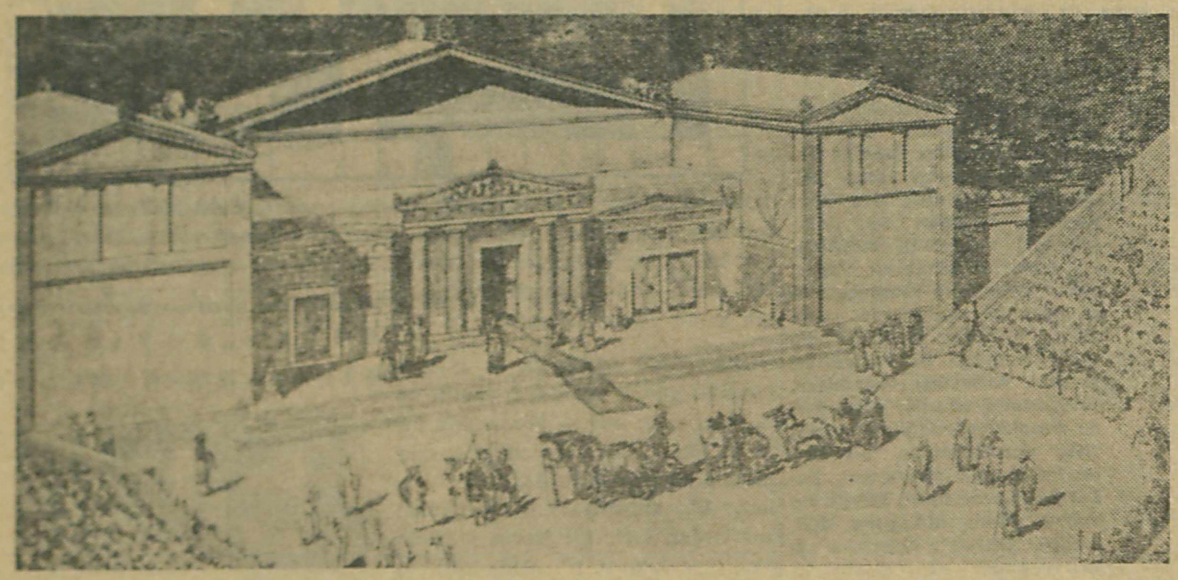

Atina'da yapılacak olan 30.000 kişilik büyük tiyatronun maketi.

Bir şiir 10.000 Drahmi

ATİNA şehri, şair Pindaros'un fevkalâde güzel bir şiirine 10.000 drahmi armağan vermeyi kararlaştırmıştır. Şiir Atina şehrini övmektedir.

Pindaros M. Ö. 518 de Tebai yakınlarındaki Kinosefales'te doğmuştur. Zamanımızın en kudretli şairidir. Her türlü şiir çeşidinde büyük başarı göstermektedir. En yaygın şiirleri Olimpos tanrıları için yazdıklarıdır. Bütün Yunanlı zenginler ve devlet adamları ona şiir ısmarlarlar. Bu şiirler müzikle beraber okunmaktadır.

Tebai sitesi böyle bir şair yetiştirdiği için hem gurur duymakta, hem de teselli bulmaktadır. Çünkü son zamanlarda Tebai'ye ve İranlılar'a karşı kazandığı zaferlerle Atina'nın şanı çok yükselmiş, öbür Yunan sitelerini gölgede bırakmıştı.

27 yıllık mücadele

Yazan: PEUCALİON THEUES

ATİNA ile Isparta arasındaki bu sürekli çatışma, iki sitenin rekabetinden doğmuştur. Isparta'nın karadaki üstünlüğüne karşı vaktiyle de Atina denizde üstündü. Atina imparatorluğu 200 şehirde hâkimiyet kurmuştu. Bunlardan çoğu Ege kıyısındaki İyonya'da olan sitelerdi.

Atina'nın deniz kudreti, sömürgeleri ile olan muvasalasının düzenli bir şekilde yürümesini sağlamıştır. Bundan da Atina'nın ticaret bakımından zenginliği doğmuştur. Isparta, bu durum karşısında Atina'ya Pelopones yarımadasındaki siteleri bir araya getirmekle mukabele etmiştir.

Isparta'nın müttefiki olan Tebai, Atina'nın eski dostu Plate'ye M. Ö. 431 nisanında ansızın saldırınca, iki tarafın arasını bulmak önemli bir mesele halini aldı. Perikles, Tebai ve Plate'nin arasını bulmak suretiyle, temsil ettiği Atina'nın Isparta ile silâhlı bir çatışmaya doğru gitmesini önlemek istedi. Isparta bu aracılığı kabul etmedi.

Isparta, denizde Atina ile savaşmıya muktedir değildi. Atina'nın beslenmek için ihtiyacı olduğu ekinleri, hasat zamanında yakmak suretiyle rakibini müşkül bir duruma düşürmeyi denedi. Perikles, Isparta'nın bu hareketine azimle karşı koydu. Bununla beraber besin azlığı halka fena tesir etti. Üstelik M. Ö. 430 da çıkan esrarlı bir bulaşıcı hastalık, binlerce ölüme sebep oldu ve Atina'da medeni hayat durdu.

İki tarafın silâhlı çatışması da gittikçe gelişme kaydediyordu.

Atinalılar, düşmanlarının M. Ö. 426 daki sulh teklifini reddettiler. Fakat M. Ö. 421 dekini kabule mecbur kaldılar. Artık iki taraf da savaştan bıkmıştı. Kayıplar büyüktü. İki eski düşman, 50 yıl sürmek üzere bir sulh antlaşması imzaladılar.

Bu antlaşma ancak yedi yıldan biraz fazla sürebildi. Bu müddet *içinde Atinalılar ve Ispartalılar,* devamlı bir şekilde savaş kabiliyetlerini artırmak için uğraştılar. Müttefikleri üzerindeki otoritelerini sağlamlaştırmak yolunu tuttular.

Atina, M. Ö. 415 te Sicilya adasındaki Sirakuza'yı fethetmek istedi. Sicilya'yı aldıktan sonra Kartaca'yı ezmek niyetindeydi. Bu emeller, Isparta ile yeni bir savaş doğurdu.

Nikias'ın idaresindeki Atinalılar, Sicilya'da hiçbir başarı gösteremediler. Zira Isparta, Sicilya'nın yardımına koşmuştu. Böylece Sicilya macerası, Atina'nın hezimeti ile neticelendi.

Bu andan başlıyarak savaş bilhassa denizde olmak üzere büyük bir şiddet kesbetti. Isparta, Atina'dan deniz üstünlüğünü almaya çalışıyordu. M. Ö. 410 da Atina henüz denizlerin hâkimi vaziyetindeydi. Fakat bundan sonraki iki yıl içinde Ispartalılar, bu üstünlüğe son verdiler.

Isparta'nın başarısına birçok âmiller hizmet etmişti. Bunların en önemlisi, büyük bir donanma inşa etmeyi başarmaları ve bu donanmayı Lizandros gibi çok muktedir bir amiralin idaresine vermeleridir. Bundan başka Isparta, İranlılar'ın ittifakını temin etmeye de muvaffak olmuştu. İranlılar'ın kıymetli ve dengeyi bozabilecek mahiyette olan yardımlarını Atina kazanmaya çalışmış, fakat bir netice alamamıştı. Isparta, Atina sömürgelerini İran'a peşkeş çekmek suretiyle bu neticeyi elde edebildi.

Bundan sonra savaş gittikçe daha çok Isparta'nın lehine gelişmeler kaydetti. Atinalılar gerçi düşmanlarına pek nazik anlar yaşattılar. Fakat M. Ö. 405 yazında 20 Atina gemisinin Ispartalılar'ın eline geçmesi bir felâket oldu. Pire'nin denizden kuşatılmasını, Atina'nın karadan kuşatılması takibetti. Gelecekte belki de "Pelopones Savaşı" diye anılacak olan bu çatışma da *Isparta'nın zaferi ile sona erdi.*

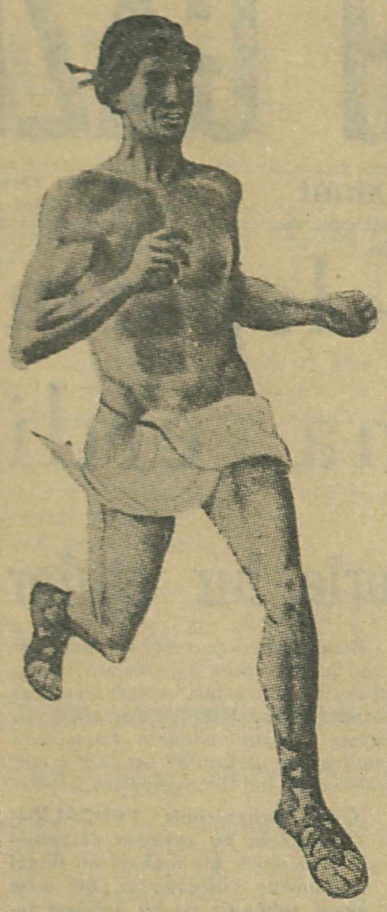

Maraton zaferi Atina'ya ulaştırılıyor.

20.000 İran askeri Maraton'da yok edildi

Zafer, Yunan tarihinde dönüm noktası olacak

ATİNA, M. Ö. 22 eylûl 490 — Yunanlılar dün, İmparator Darius'un bizzat komuta ettiği İran ordusuna karşı büyük bir zafer kazandılar. Meydan muharebesi (Atina'dan 24 mil uzaktaki) Maraton'da geçti.

Eretria sitesi gibi Atina da yarım asırdan beri İran imparatorluğunun yüksek hâkimiyetini tanıyordu. Fakat 8 yıl evvel bu iki şehir İran'a karşı olan tâbilik bağlarını koparmak istedi. İranlılar da M. Ö. 493 te kuvvet göndererek Atina ile Eretria'yı cezalandırdılar. Fakat Darius, bununla iktifa etmek niyetinde değildi. Bu Yunan sitelerine *çok kızmıştı. Her ikisini de ortadan* kaldırıp halkını esir olarak İran'a götürmek istiyordu. İranlılar, Maraton'da görünür görünmez, mukavemet imkânı göremiyen Eretria teslim oldu.

İran ordusunda eski Atina tiranı Pisistratos'un oğlu Hippias da bulunuyordu. Hippias'ı Atinalılar 20 yıl önce sürmüşlerdi. İntikam almak istiyen Hippias, İranlılar'a sığınmış ve onları Yunanistan'ın istilâsı için kışkırtmaktan geri kalmamıştı. Bu sayede Atina tiranı olmayı ümit ediyordu.

MİLTİADES'İN TAKTİĞİ

Kalimakus ve Miltiades'in komuta ettiği 9.000 Atinalı ve 1.000 Platealı, general Datis ve general Artafernes'in komutasındaki 20.000 İranlı'ya karşı koyacaktı. Isparta'nın yola çıkardığı birlikler, meydan muharebesine yetişemedi.

Yunanlılar, Atina yolunu tutmak üzere Maraton tepelerine yerleşmişlerdi. İranlılar, Maraton ovasında idiler. Yunan ordusunun iki kanadı, İranlılar'ın iki tarafında bulunuyor ve vuruşma anında düşman ordusunu çevirmeye hazırlanıyordu.

İRANLILAR'IN HEZİMETİ

Miltiades, düşündüğünü tatbik etti: Taarruza kalkan İran ordusunu sardı ve fena halde bozdu. Aynı gece, hemen Atina'ya hareket etti. Çünkü İranlılar'ın Atina'ya karşı her hangi bir askerî harekette bulunmaları ihtimal dahilindeydi. İran ordusunun döküntüleri, donanmalarına doğru can attılar. Bazı İran birlikleri Atina önüne kadar geldilerse de, Miltiades'in bir gün önceki muzaffer ordusunu karşılarında görünce, yeni bir muhabereyi göze alamayıp geri döndüler.

Atinalılar'ın bu zaferi, tarihimizde bir dönüm noktası olacak gibi görünüyor. Zira İran'ın dev askerî kudretine bugüne kadar hiçbir kavim *karşı koyamamıştı. Bunu Atina'nın* başarması, bu siteye çok parlak bir istikbal vadedetmektedir.

İran İmparatoru Darius törende.

ŞUNDAN BUNDAN

ATİNALILAR'IN CEVABI

İran generali Mardonius, Atina'nın mukavemetini ortadan kaldırmak ve ona baş eğdirmek istediği zaman, Atinalılar ona şu cevabı göndermişlerdir: "Güneş doğup batmakta devam ettikçe, bizim İmparator Kserkses'in tebaası olabileceğimizi hatırına getirme!".

SOFOKLES VE KADIN

***Sofokles'in kadından hoşlanmaması,* son zamanlarda Atinalılar'ın en büyük espri konularından biri haline gelmiştir.**

BÜYÜK BİR MACERAPEREST

Alkibiades, Atinalı siyaset adamlarının en maceraperesti idi. Hitabetteki büyük kabiliyeti, onu halkın sevgilisi yapmıştı.

Sicilya seferine çıkacak olan donanmanın başına geçirilen Alkibiades, adaya asker çıkaracağı gece tanrı Merkür'e karşı irtikâbettiği müthiş bir dinsizlikle itham edilmişti. Sicilya'daki ilk başarılarından sonra, işlediği müthiş hatanın Atina'da ölüm cezası ile cezalandırılacağını anlayınca, ordusunu bırakıp firar etti. Ispartalılar'ın hizmetine girdi. Fakat Isparta kıralının karısını baştan çıkardığı için kıralın intikamından korkup oradan da kaçtı. Bu kere İran imparatorunun umumi valilerinden birine iltica etti. Isparta ve bütün Yunanistan işleri için müşaviri oldu. Bu müşavirliği esnasında da Atina'ya dönebilmek çarelerini araştırmaktan geri kalmadı. Fırsat anını yakalayıp, Atina'ya döndü de. Hem de bütün Yunan kuvvetleri başkomutanı sıfatiyle. Fakat komutanlarından birisinin başarısızlığı üzerine bir kere daha iktidarı kaybetti.

Dedikodulara göre, Alkibiades yaaşdıkça Atina'nın asla mağlûbedilemiyeceği kanaatinde olan Ispartalılar, Atina ile gizlice müzakere edip uyuşarak bu ünlü komutanı öldürtmüşlerdir.

DAHA İYİ

Bir Ispartalı askerin yaptığı nükte son günlerde dilden dile dolaşmaktadır. İran ordusunun, hep birden ok attığı zaman güneşi karartttığını duyan bu Ispartalı muharip: "Daha iyi, demiştir, demek ki gölgede döğüşeceğiz."

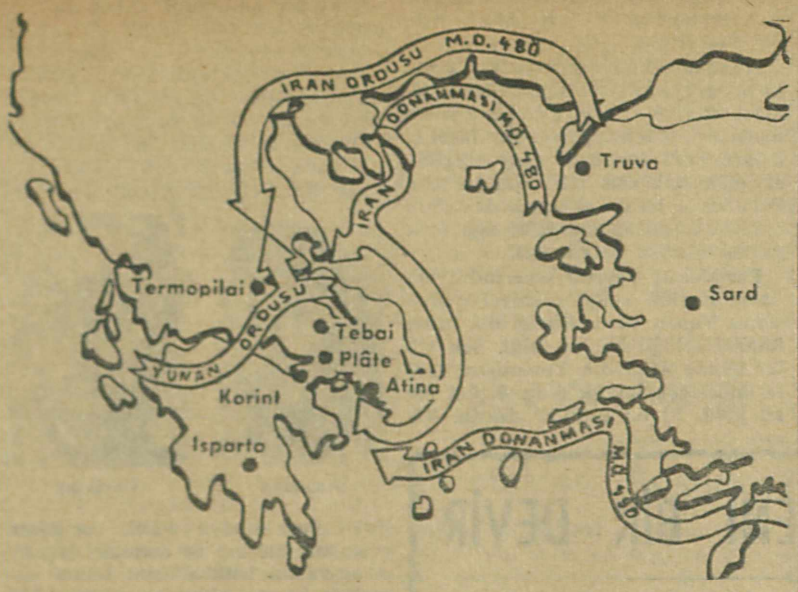

İran Ordusu, Yunan kuvvetleri önünde kırıldı

Kurtulabilenler Çanakale'ye doğru kaçıyorlar...

ATİNA, M. Ö. 479 — Harabe halindeki Atina bugün, ikinci İran (Pers) savaşının zaferle neticelenmesini büyük sevinçle kutluyor. İran imparatoru Büyük Kserkses'in Yunanistan'ı fethetmek için son ümitleri bugün Plâte meydan muharebesinin cereyan ettiği yerde, Isparta Kıralı Pavzanias'ın seçkin birlikleri ile takviye edilmiş 110.000 kişilik Yunan ordusu önünde kırıldı. Koca İran ordusu, başlarında imparatorun eniştesi Mardonius olduğu halde Plâte'de yok edildi. İran ordusunun 150.000 kadar tahmin edilen döküntüsü şu anda Çanakkale'ye doğru kaçıyor. Ayrıca Anadolu kıyısında Mikale mevkii önlerinde bulunan İran donanması da bozguna uğradı.

Bilindiği gibi, bundan otuz bir yıl önce Çanakkale'de, gemilerden bir köprü kurarak Trakya'ya geçen İranlılar, yirmi bir yıldan beri Yunanistan kapılarını zorluyorlardı. Bu büyük tehlike karşısında Atina ile Isparta birleşmişlerdi. İlk savunma hattı olarak da Termopil geçidi seçilmişti. Zira İranlılar Attika yarımadasına varmak için bu geçitten geçmeğe mecburdular.

İranlılar düşmanla birleşmiş bazı Yunanlıların kılavuzluğu ile bir geçit noktası bulup Termopil'i aşmışlar, Termopil'i savunan Kıral Leonidas kumandasındaki 7.000 Ispartalıyı kılıçtan geçirmişlerdi.

Atina ordusu Atina şehrini düşmana bırakmağa mecbur olmuş, Akropol'ü savunan küçük bir Yunan birliği de iki haftalık ümitsiz bir mukavemetten sonra İranlılar tarafından yok edilmiştir. Şehir işgal edilmiş, Mardonius'un 300.000 kişilik ordusu Yunanistan'da kalmıştı.

Isparta'da zayıf ve sakat çocuklar ölüme terkediliyor

Çocuklar 7 yaşına gelince ailelerinden alınırlar

ISPARTA (Yunanistan), M. Ö. 421 — Özel Muhabirimiz bildiriyor:

Isparta'da geçirdiğim birkaç gün içinde ilk dikkatime çarpan şey, bu cumhuriyette şahsın devlet namına feda edilmiş olduğudur. Denilebilir ki vatandaşın tek vazifesi, iyi bir muharip olmaktan ibarettir. Isparta, "efor" denen asil ailelerin üyelerinden seçilmiş İhtiyarlar Meclisi tarafından yürütülen bir cumhuriyettir. Çok sade yaşıyan kırallar başka devletlerin kırallarına ancak isimleri bakımından benzerlik gösterirler.

Doğuşundan itibaren bir Ispartalı erkek vatandaşın önce fizik yapısı ile uğraşılır. Eğer çocuk zayıf ve kusurlu ise derhal ölüme terkedilir ve yaşamasına müsaade edilmez. Çocuklar 7 yaşına gelince ailelerinin elinden alınırlar. Devletin kurmuş olduğu müesseselerde yaşamaya başlarlar. Burada başlıca zihnî meşguliyet olarak müzik eğitimi yapılır. Çünkü iyi bir muharip, savaş yürüyüşü esnasında şarkı söylemesini bilmelidir. Müzik, muharibin cesaretini artırır. Müzik dışında uğraşılan konular çeşitli sporlardan ibarettir. Koşu, atlama, disk atma, öğretilen başlıca sporlardır. Bu okullarda çocuklar, içlerinden en kabiliyetlileri tarafından komuta edilen gruplara ayrılırlar.

KIRBAÇLANAN ÇOCUKLAR

Eğitimin esası, vücutla aynı zamanda karakteri de sertleştirmektir. Her yıl Artemis tapınağı önünde çocuklar törenle kırbaçlanır. Uzun zamansızlanmadan kırbaçlanmaya da yananlar takdire lâyık addedilir. Bana tipik bir hikâye anlattılar: Bir çocuk, bir tilki yavrusu bulmuş ve bunu gömleğinin içine saklamış. Fakat tilki, çocuğun göğsünü kemirmeye başlamış. Çocuk, umum karşısında bu nizamsız hareketini belli etmemek için müthiş ıstırabına rağmen sesini çıkarmadan ölmüş.

Yirmi yaşına gelen Ispartalı, orduya girer. Otuzunda vatandaş addedilmeye hak kazanır. Fakat ölünceye kadar askerce bir hayat geçirir. Savaştan başka her türlü meşgale onun için yasak edilmiştir. Ticaret, ziraat, sanayi, cemiyetin aşağı bir sınıfı sayılan "periökler"e mahsustur. En alt tabaka olarak "helotlar" gelir. Bunlar toprağa bağlı köle olan zavallı köylülerdir.

500 YILLIK REJİM

Isparta'da iyi giyim yoktur. Her mevsimde vatandaş çıplak ayakla gezer ve hafif bir elbiseden başka bir şey giymez. İyi yemek yemek âdeti de yoktur. Böylece hayatın zorluklarına karşı daha iyi mukavemet kazanılır. Onların her türlü gıdayı karıştırarak pişirdikleri çorbalarını ağzıma alır almaz irkildim. Halbuki bu çorba, Ispartalılar'ın başlıca besinidir. Ispartalılar'ın kısa, az ve kesin konuşmaları da bütün Yunanistan'da ünlüdür.

500 yıldır bu sıkı rejim içinde yaşıyan Ispartalılar, sitelerinin büyük kanun adamı Likürg'ün ıslahatı sayesinde daha gelişmiş bir devlete sahip olmuşlardır. Bu 5 asır Isparta'yı, Atina'nın karşısında çok kudretli bir askerî devlet haline getirmiş, fakat onu her türlü sanat ve fikir hamlesinden mahrum bırakmıştır.

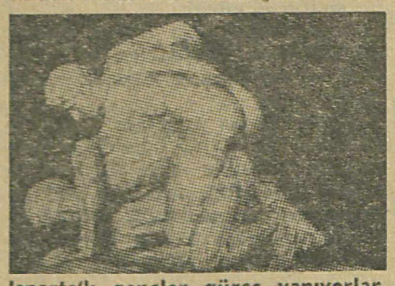

Isparta'lı gençler güreş yapıyorlar.

Atinalılar'ın giyimleri ve kullandıkları çeşitli eşyalardan bir kısmı.

MODA

Bol ve kıvrımlı Şiton elbise Atina'da moda oldu

Modaya göre giyinmiş Atinalı kadın.

ATİNA kadınları arasında son zamanlarda İyonya'da giyilen "şiton" moda olmuştur. Bu, uzun bir çeşit gömlektir. Bol ve kıvrımlı dikilir. Tam boy uzunluğunca olanları veya zeminden biraz yukarda dikilenleri vardır.

Devlet memuru veya zengin tabakadan erkekler, "himation" giyerler. Bu beyaz veya açık renk kumaştan yapılmış, bazan kenarları kırmızı işlenmiş bir çeşit roptur. Vücuda âdeta sarılmak suretiyle giyilir. Atina'da ev eşyaları bile modaya tabidir. Şimdi Atinalılar küçük zarif taburelere oturmaktadırlar.

Yunanlılar evlerinde çıplak ayakla dolaşmayı severler. Dışarıda, düz topuklu ve köseleden yapılmış sandal giymek modadır. Bu sandal, ayağın baş parmağı ile ikinci parmağı arasından geçen bir sicimle bileğe bağlanır. Erkek ve kadın avcılar ava çıktıkları zaman kısa çizme giyerler. Bu, bacakları muhafazaya yarar ve askerlerin giyiminden alınmıştır.

Atinalı pek şık vatandaşlar yelpaze ve güneş şemsiyesi kullanırlar.

PARTENON

Mâbedi Tamamlandı

Göz alıcı beyazlıktaki bir mermerden yapılmış olan mâbet, uzmanlara göre Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseri sayılıyor.

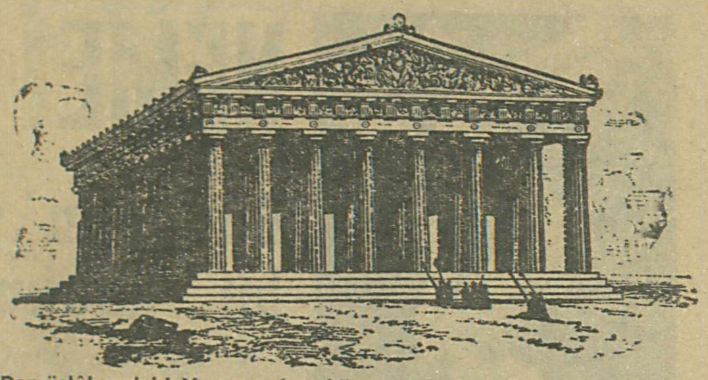

Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseri Partenon mâbedi.

ATİNA, M. Ö. 438 — Altın ve fildişinden yapılan yeni Atene heykelinin Atina'daki Partenon mâbedine konması büyük dini törenlere vesile oldu.

Tanrıça "Atene Partenos", yani "Bâkire Atene" adına Akropol'ün üstüne kurulmuş olan Partenon mâbedinin inşaatı bitti. Ancak birkaç süsleme unsurunun ilâvesi ile birkaç heykelin konması kaldı.

Gözalıcı beyazlıktaki bir mermerden yapılmış olan Partenon mâbedi, uzmanların fikrine göre, Dor üslûbundaki Yunan mimarlığının şaheseridir. Nispetleri son derece mükemmeldir. İçindeki heykeller çeşitli renkteki maden ve taşlardan yapılmıştır. Süsleme işlerinde de bol renk kullanılmıştır.

Son üç yüzyıl içinde Yunanistan'da sanat ve mimarlığın bütün alanlarında büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. Uzmanlar bu üç yüzyıllık sanat devresine "Geometri çağı" demektedirler. Hâkim olan mimarlık üslûbu Dor tarzıdır. Heykel, resim ve mimarlıkta esas süsleme elemanları yay, kare, üçgen gibi geometrik şekillerdir.

Bütün mâbetler basit bir plâna göre yapılmıştır. Genel olarak dikdörtgen şeklindedirler. Mâbetlerin etrafı sütunlarla çevrilmiştir. Tavanı tutan da bu sütunlardır. Mâbetlerin dar cephelerinin üçgen şeklindeki kalınlıkları kabartmalarla süslenmiştir. Partenon mâbedinin alınlıkları, Atina'nın en büyük bayramlarından biri olan Tanrıça Atene'nin doğumu; Tanrıça'nın, Attika yarımadasına sahip olmak için Poseidon ile mücadeleleri gibi konularla süslenmiştir.

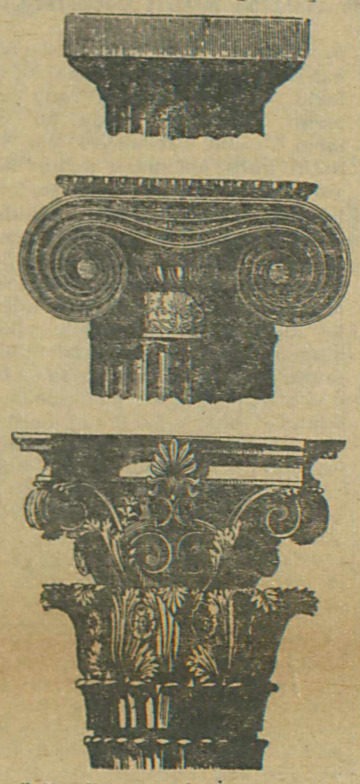

En üstte Dor, ortada İyon ve aşağıda Korint tarzı sütun başlıkları.

ÜÇ MİMARLIK TARZI

Mâbetlerin mimarlık tarzlarını sütunlar, bilhassa sütun başları ortaya koyar. En çok kullanılan Dor tarzıdır. Bu tarz, M. Ö. 1100 yıllarında Yunanistan'dan gelen Dorlar'ın çoğunlukla ağaçtan yaptıkları mimarlık eserlerinden ilham alır. Dor tarzı sütun başlıkları son derece sadedir. Kareye yakın bir biçimde ve süslemesizdir.

İkinci bir mimarlık tarzı, Batı Anadolu'daki İyonya'da çıkan İyon tarzıdır. İyon tarzında sütunlar daha ince ve daha zariftir. Sütun başlıkları iki yana doğru kıvrımlıdır. Bu tarzın şaheseri, Efes'teki Diyana mâbedidir.

Üçüncü mimarlık tarzı Korint tarzıdır. Bu tarz, üslûpların en şatafatlısıdır. Sütun başlıklarında esas tezyinat unsuru olarak yaprak kullanılmıştır. Bu yapraklar sütunun bir hayli aşağısına kadar iner. Afrodit adına yapılmış mâbetlerde en çok Korint tarzı kullanılmıştır.

İranlılar'a karşı savaşın sona ermesi üzerine, savaş masraflarından iktisat edilen paralar Perikles tarafından imar işlerine ayrılmıştır. Yeni mâbetler yapılırken, eskilerin tamirine ve mimarlık şaheserlerinin ihyasına da çalışılmaktadır. Perikles bu konularda, eski dostu heykeltıraş Fidyas'ın tavsiyeleri ile hareket etmektedir. Atene adına yapılan Partenon mâbedi inşaatı ile teferruata kadar ilgilenmiştir.

Partenon mâbedine konan altın ve fildişinden yapılmış Atene heykeli.

TİYATRO

TRAJEDİNİN BÜYÜK GÜNLERİ SON BULDU

ATİNA, M. Ö. 408 — Evripides'in Makedonya kıralının sarayına gitmesiyle Atina son büyük trajedi yazarını da kaybetmiş oluyor. Halen Atina'da tek piyes yazarı olarak Aristofanes kalmıştır.

Evripides ile Aristofanes, ayrı edebi nevilerin adamı olduktan başka, üslûplarının derin farkiyle de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Aristofanes, bütün şehri kahkahalarla güldüren ısırıcı bir mizah dehasına sahiptir.

Fakat Evripides'in ününün diğer yazarlardan çok daha devamlı ve büyük olacağını sanıyoruz. 22 yıl zarfında 5 defa senelik tiyatro armağanını kazanmak suretiyle bütün Yunanistan çapında bir şöhret yapmıştır. Pek çok piyesi arasında "Truvalılar"ı, "Orest"i, "İfijeni"yi, "Alsest"i sayabiliriz.

Evripides; Aishilos ve Sofokles'ten sonra Yunanlılar'ın üçüncü büyük şairidir.

Aishilos M. Ö. 456 da ölmüştü. Onu trajedinin gerçek yaratıcısı olarak kabul edebiliriz. Trajedi sanatı, bilindiği gibi, tanrı Diyonisos şerefine tertibedilen tören ve eğlencelerden doğmuştur. İran ile savaşlar, bu trajedilerin işlediği başlıca konu oldu. Aishilos'un bilhassa "Persler (İranlılar)" trajedisi ile ün kazandığı malûmdur. Diğer meşhur piyesleri arasında "Tebai'ye Karşı Yediler", üç kısımdan müteşekkil "Orest" ve "Zincire Vurulmuş Promete" sayılabilir.

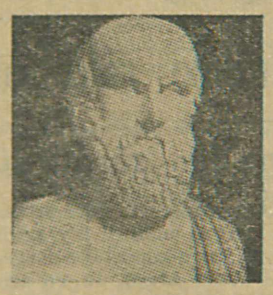

Aishilos

Sofokles

Evripides

Aristofanes

Sofokles'e gelince, o da Evripides gibi Aristofanes'in alaylı hücumlarına mâruz kaldı. Bilhassa din ve siyaset konularındaki şüpheci tutumu tenkid edildi. Son yıllarında da Pelopones savaşına muhalefetinden dolayı, Atina'da müşkül anlar yaşadı. Umumi efkâr savaşa taraftar olduğu için, Sofokles gibi muhaliflerin vaziyeti gittikçe güçleşiyordu.

Sofokles M. Ö. 406 da 90 yaşında öldü. Kazandığı 10 tiyatro armağanı ile bu sahada rekor kırdı. Ödipus serisi, Antigone ve Elektra gibi piyesleri, her zaman hatırda kalacaktır.

Evripides'in Atina'dan uzaklaşması ile, trajedinin büyük günlerinin son bulduğunu ileri sürebiliriz. Pek muhtemeldir ki artık trajedi üstatlarının yetiştiğini göremiyeceğiz.

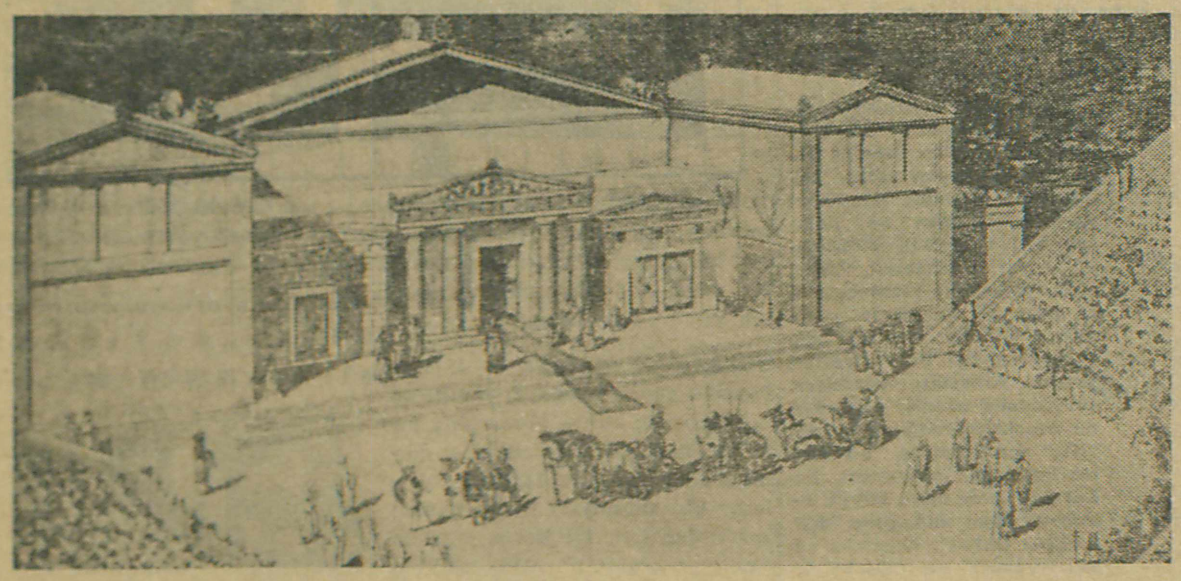

Atina'da yapılacak olan 30.000 kişilik büyük tiyatronun maketi.

Bir şiir 10.000 Drahmi

ATİNA şehri, şair Pindaros'un fevkalâde güzel bir şiirine 10.000 drahmi armağan vermeyi kararlaştırmıştır. Şiir Atina şehrini övmektedir.

Pindaros M. Ö. 518 de Tebai yakınlarındaki Kinosefales'te doğmuştur. Zamanımızın en kudretli şairidir. Her türlü şiir çeşidinde büyük başarı göstermektedir. En yaygın şiirleri Olimpos tanrıları için yazdıklarıdır. Bütün Yunanlı zenginler ve devlet adamları ona şiir ısmarlarlar. Bu şiirler müzikle beraber okunmaktadır.

Tebai sitesi böyle bir şair yetiştirdiği için hem gurur duymakta, hem de teselli bulmaktadır. Çünkü son zamanlarda Tebai'ye ve İranlılar'a karşı kazandığı zaferlerle Atina'nın şanı çok yükselmiş, öbür Yunan sitelerini gölgede bırakmıştı.

Olimpiya Oyunlarında disk atıcısı.

NEME OLİMPİYA OYUNLARI BAŞLADI

Bu oyun ve eğlenceleri görmek için Yunanistan'ın dört bir tarafından ve kolonilerden gelenler şehri doldurdu

NEME (Yunanistan), M. Ö. 516 — Neme şehrinde Tanrı Zeus adına tertiplenen oyun ve eğlenceler başlamıştır. Şehir bütün Yunan devletleri ve kolonilerinden gelenlerle doludur.

Bilindiği gibi bu oyunların ilkı Tanrı Jupiter adına M. Ö. 776 da Elis'teki Olympiya ovasında yapılmıştır. Olimpiya'da her dört yılda bir tekrarlanan ve günlerce süren bu oyun ve eğlenceler, Yunanistan'da yapılmakta olan bu çeşit oyunların en büyük ve en önemlisidir.

Olimpiya oyunları Yunanistan'da bir çeşit takvim olarak kullanılmaktadır. Oyunlar arasındaki dört senelik devreye Olimpiyat adı verilmiştir.

Bu oyunlardan bir tanesi de her Olimpiyat devresinin birinci ve üçüncü yıllarında Korint'te yapılan "Korint Berzahı Oyunları" dır. Bu oyunlarda spor gösterilerinden başka bilhassa at ve araba yarışları yapılır. Şiir, şarkı ve beste yarışmaları tertibedilir.

Bu çeşit oyunların yapıldığı başka bir yer de Delfi'dir. Delfi'de her Olimpiyat devresinin üçüncü yılında yapılan bu oyun ve eğlenceler Tanrı Apollon'un Piton yılanını yenmesi olayını kutlamak için tekrarlanır. Delfi oyunlarında özellikle müzik yarışmaları yapılır. Şampiyonlara Apollon'un kutsal tacından örnek olarak defne dallarından örülmüş taçlar verilir.

Neme'deki oyunlar, bu çeşit oyun ve eğlencelerin yer aldığı dördüncü şehirdir.

Bu oyun ve eğlencelerin atletizm kısmında kısa ve uzun mesafe yarışları yapılmakta, uzun atlanmakta, disk, zıpkın ve cirit atılmaktadır. Ayrıca güreş müsabakaları, araba ve at yarışları yapılmaktadır. Heykelciler heykellerini, ressamlar tablolarını teşhir etmekte; şairler, oyun yazarları, tarihçiler eserlerini okumakta, Zeus'un şerefine türlü dinî gösteriler yapılmaktadır.

Atina'lı Solon M. Ö. 592 de bu yarışmaların galiplerine zeytin ve defne dalları taçlarından başka, 500 drahmi de armağan verilmesini kanunlaştırmış, bu suretle Yunan âleminin bu yarışmalar galiplerine verdiği önemi göstermek istemiştir. Fakat yarışmaların şampiyonları yalnız resmî mükâfatlar almakla yetinmez, halkın verdiği bir sürü hediyeyi de kabul ederler.

Halkın çok düşkün olduğu bu gösteriler, duyulan ilgiye lâyık olduğu gibi Yunan âlemini dinî ve fikrî bakımdan birbirine yaklaştırdığı için de çok önemlidir. Bu suretle, çeşitli âdetlere, inanışlara sahip olan Yunanlılar bir araya gelerek tanışmaktadırlar. Aynı dilin çeşitli lehçelerini konuşan bu kavimler, böyle zamanlarda tek bir millet olmalarının sırrına ererek heyecan duymaktadırlar.

Bu karşılaşmalar ticaret yönünden de yararlı olmaktadır. Yunanistan'ın çeşitli yerlerinden getirilmiş eşya buralarda değiştirilmektedir. Çeşitli yarışmalar arasında fikir adamları, hattâ halkın az çok aydın tabakası sosyal, siyasi ve felsefeye ait konularda münakaşa etmekte, konuşmakta, bazan yeni nazariyelerin yayılmasına sebep olmaktadırlar. Her taraftan gelen sanatçı ve yazarlar eserlerini göstermekte, yazılarını okumaktadırlar. Bu suretle umumi efkârın tepkisini öğrenmektedirler.

Siyasi bakımdan parça parça olan Yunanistan "Olimpiya Oyunları" denen bu gösteriler sayesinde hiç olmazsa bir fikir ve his birliğine doğru gitmektedirler.

Olimpiya Oyunlarında atlayıcılar.

Olimpiya Oyunlarında koşucular

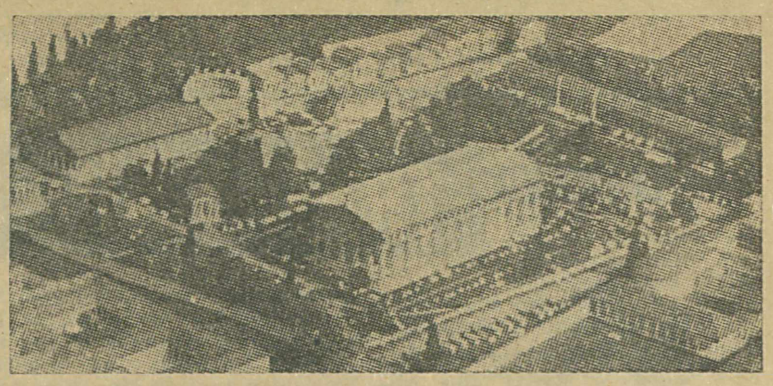

Olimpiya Oyunları bu cazip çevrelerde yapılmaktadır.

ONİKİ LEVHA KANUNLARI

Artık alacaklılar, borçluları esir olarak satamıyacaklar. Bundan böyle borçlu kimsenin ancak hapsi kabîl olabilecek.

ROMA, M. Ö. 450 — Yeni iki levhanın ilâvesi ile Roma hukuku daha mükemmel bir hale gelmiştir. Yeni kanunnamenin adı "On İki Levha Kanunu" dur.

Bilindiği gibi Plebler adındaki halk sınıfı Roma devletinde yarı hukuka sahiptir. Tam hukuklu Roma vatandaşı Patriciler ile köleler arasında mutavassıt bir tabaka teşkil ederler. Sayıca Patriciler'den çok fazladırlar. Patriciler genel olarak zengin, belirli ve asil ailelere mensuptur. Siyasetle uğraşmak imtiyaz ve inhisarı bu sınıfın elindedir. Yüksek subayları orduya temin etme hakkı da yalnız onlarındır. Plebler ise tacir, esnaf, asker ve köylüdür.

Plebler, haklarının az olduğundan ötürü öteden beri sızlanıp dururlardı. Hele siyasi haklarının olmaması yüzünden büyük bir hoşnutsuzluk içinde idiler. Fakat Patriciler onlara siyasi hak tanınmasına itiraz ediyorlardı.

Roma'da yürürlükte olan örf, âdet ve kanunları bir araya getirmek için son zamanlarda bir komisyon kuruldu. Bu komisyon mevcut kanunları iki yıl önce on levha halinde toplamıştı. Şimdi iki levha daha meydana getirdi. Böylece "On İki Levha Kanunu" adı verilen kanunlar bir araya gelmiş oldu.

Yeni kanunun en önemli kısmı, Roma'daki satış muamelelerinden bahsediyor. Toprak ve emlâkin, esirlerin, ehlî hayvanların satış şekillerini düzenliyor. Bütün bu satışların kanuni olabilmeleri için 5 şahidin hazır bulunması şartını koyuyor. Bunlar dışında kalan şeyler ve hizmet, iş gibi emekler, şahitlerin mevcudiyetine lüzum göstermeden anlaşma konusu teşkil edebiliyor. Gene yeni kanun, kontrat ve ipotek muamelelerine dair de yeni hükümler koyuyor. Vasiyet yoliyle, aileden olmıyan fertlere mal bırakabilmeyi temin ediyor ki, bundan daha önce imkânsızdı. Medeni hükümlerin en önemlisi olarak da, bütün kardeşlerin, kız olsun, erkek olsun, eşit miras payı almalarını sağlıyor. Böylece kadına cemiyette erkekle müsavi bir mevki veriyor. Bilindiği üzere, şimdiye kadar, erkek kardeşler Roma'da kız kardeşlerden fazla haklara sahip oldukları gibi, en büyük erkek kardeş de diğerlerinden ziyade imtiyazlara malikti.

Ceza sahasında yeni kanunun en ilgi çekici tarafı, hırsızlık, yol kesicilik, taarruz gibi suçlara biraz daha hafif cezalar verilmesine olan temayüldür. Keza borç yüzünden idam cezası veya esir olarak satılma hükmü de kaldırılmıştır. Bundan böyle borçlunun ancak hapsi kabil olabilecektir.

Bazı suçlar da dinî şekilde cezalandırılmaktadır. Meselâ bir şahıs başkasına ait kutsal ateşi söndürürse, tanrıların lânetine müstahak ilân edilmektedir. Böylece dinî suçların dünyevi cezalarla karşılanmasından çekinilmekle, hukukta önemli bir adım atılmış oluyor.

Temistokles, Ispartalı amirale şöyle bağırdı:

« Vur, fakat dinle !.. »

SALAMIN (Yunanistan), M. Ö. 20 eylül 480 — Şu anda askeri vaziyet tamamen değişmiş, Yunanlılar'ın lehine bir hal almıştır. Müstevli İranlılar, Atina'yı ve Pire'yi işgale muvaffak oldukları halde, Salamin adası kıyılarında, ada ile Yunanistan karasını ayıran boğazda, büyük bir deniz bozgununa uğramışlardır.

Yunan amiralliğine yakın çevrelerden öğrendiğimize göre, zaferin bütün şerefi Temistokles'e aittir. Atina filosu amirali olan Temistokles, Isparta filosuna komuta eden amiral Öribiades'in fikrinin aksine hareket etmek suretiyle İran donanmasına karşı derhal hücuma geçmiştir. Amiral Öribiades'in bütün Yunan birleşik donanmasına başkomutan tâyin edilmiş olmasına rağmen Temistokles kendisini dinlememiştir. Savaştan az önce her iki amiralin münakaşası son derece şiddetli olmuştur. Ispartalı amiral, bir ara başkomutanlık asasını Temistokles'e doğru kaldırmıya kadar işi ileri götürmüşse de muhatabından: "Vur, fakat dinle!" cevabını almıştır.

Elözis koyunda Iranlılar tarafından kuşatılmış bulunan Yunanlılar, gerçekten ümitsiz vaziyetteydiler. Fakat Temistokles, düşmanın sayıca çokluğundan korkmadı ve bu çokluğu altedebilecek çareleri pek iyi düşündü. Hücuma geçmeden evvel, İranlılar'ın kulağına gitsin diye, Yunan donanmasının bir gece hücumunda bulunacağı rivayetini Yunanlılar arasında yaydı. İranlılar bu hücumu karşılıyabilmek üzere Yunan donanmasına yaklaşmıya ve sıkışık nizam almıya başladılar. Temistokles'in istediği de düşmanı bu vaziyete sokup vurmaktı. Salamin boğazının darlığı, kalabalık düşman donanmasına en küçük manevra imkânı vermiyordu. İran gemilerinin birbiri üzerine yığılmış denecek kadar sıkışık ve sabit durumundan faydalanan Yunanlılar, onları istedikleri gibi tahrip ettiler.

İran donanmasının artıkları, Anadolu'ya doğru yelken açtı. Büyük İran ordusu ise kuzeye yöneldi. İranlılar artık Pelopones'i tehdit edebilmekten çok uzaktır.

İki siyaset adamı arasındaki rekabet

Temistokles, Aristides'i Atina'dan sürdürdü

ATİNA, M. Ö. 482 — Atina halk meclisi yeni gemiler tezgâha koymak suretiyle donanmayı takviyeye karar vermiştir. Bu iş için lâzım olan para, Laurion'da işletilen gümüş madenlerinden sağlanacaktır.

Bu karar, Temistokles'in siyasi bir zaferi sayılmaktadır. Bilindiği üzere Temistokles, ikinci bir İran istilâsını muhtemel görerek uzun zamandan beri donanmanın takviyesini tavsiye etmekteydi. Yeni gümüş madeni gelirinin de başka işlerde kullanılmasına şiddetle muhalifti.

Temistokles'in zaferi, çok önemli ve beklenmiyen başka bir sonuç daha vermiştir ki, o da Aristides'in Atina'dan sürülmesidir. Halbuki Aristides de onun gibi İranlılar'ın en büyük bir düşmanı olarak tanınmıştı. İki siyaset adamı, Laurion gümüş maden... inin gelirinin kullanılma şekli üzerinde anlaşmazlığa düştüler. Büyük bir asîlzade ailesine mensup bulunan Aristides, fazilet ve meziyetleriyle temayüz etmişti. Hattâ halk ona "Âdil Aristides" adını takmıştı. En büyük korkusu Atina'nın tamamen denizci bir devlet haline gelmesi; gemici ve tacirlerin hükmü altına düşüp, toprak zadegânının nüfuzunu kaybetmesiydi.

İki siyaset adamı arasındaki rekabet, Temistokles'in, Klistenes'in yapmış olduğu kanunların bir maddesinin rakîbi hakkında tatbikini istemesiyle son derecede şiddet kazandı. Bu kanun maddesine göre Atina'da siyasi nüfuzu tehlikeli bir şekilde büyüyen ve diktatörlüğe doğru giden bir devlet adamı, 10 yıl için şehirden sürülebilirdi. Temistokles, halk meclisini Aristides'in nüfuzunun tehlikeli derecelere geldiğine inandırdı. Rey çoğunluğunu elde edip rakîbini Atina'dan sürdü.

MERAKLI BİR HİKÂYE

Atina'da bugün şu hikâye dilden dile dolaşmaktadır:

Vatandaşlar Aristides'in sürülüp sürülmemesi üzerinde reylerini tabletler üzerine yazarlarken, okuyup yazma bilmiyen bir vatandaş, tesadüfen yanında bulunan ve halktan biri zannettiği Aristides'e tabletini uzatarak "Aristides" kelimesini yazmasını rica eder. Bu kelimenin yazılması, sürgüne taraftar rey verme demekti. Bu vaziyetten şaşıran Aristides, vatandaşa, sürülmesini istediği adamdan ne fenalık gördüğünü sorar. "Hiç" der vatandaş, "bu adamı hayatımda görmedim. Fakat her yerde onun büyük ve doğru adam olduğunu işitmekten bıktım". Aristides cevap vermez ve tablete ismini yazarak iade eder.

İRAN HÜKÜMDARI BÜYÜK DARİUS ÖLDÜ

EKTABAN (İran), M. Ö. 485 — Büyük Darius ölmüştür. Böylece Kurus'tan sonra İran'ın bu en büyük hükümdarı da tarihe karışmıştır.

Darius, M. Ö. 558 de doğmuş, M. Ö. 521 de 37 yaşında imparator olmuş, 36 yıl saltanat sürerek 73 yaşında ölmüştür.

Darius, yeni birtakım fetihleriyle Kurus'un esasen son derece azametli olan imparatorluğunu daha da büyütmüştür. Yalnız askerî başarılarıyla değil, medeniyet ve kültür sahasında yaptıkları ile de "Büyük" sıfatına hak kazanmıştır. Yerine 35 yaşındaki oğlu Kserkses geçmiştir.

BİLMECE

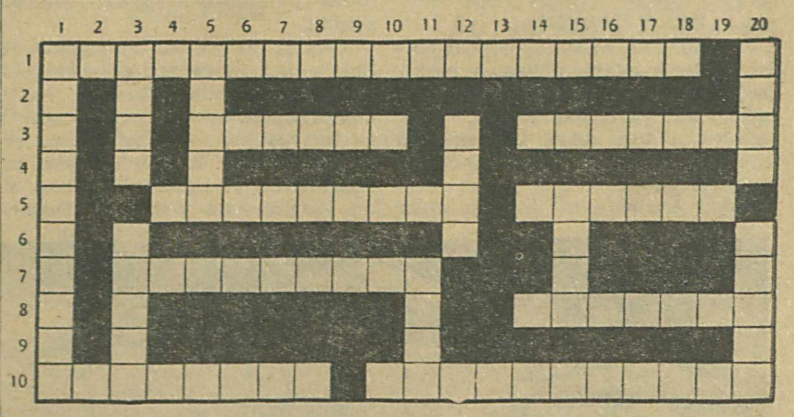

SOLDAN SAĞA — 1: Elinizdeki gazetenin adı. 3: Seba Melikesi — Roma halkının orta sınıfı. 5: Bir Yunan filozofu — Yunan parası. 7: Atina'nın son büyük trajedi yazarı. 8: Aishilos'un ünlü bir trajedisi. 10: Sicilya'da bir şehir — Salamin deniz savaşının galibi Yunan komutanı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Pire limanını yapan mimar. 3: İbrani kırallıklarından biri — Mimarlıkta yeni bir keşif. 5: Atina'nın can düşmanı sitelerden biri. 11: Şehir devleti. 12: Olimpiyat oyunlarındaki sporlardan biri. 15: Roma şehrinin Fransızca yazılışı. 20: Atina şehrinin limanı — Pers Kıralı Kambiz'in oğlu.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

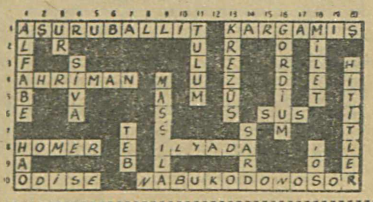

Hayat TARİH GAZETESİ

M. Ö. 404 den M. Ö. 336

Sayı: 6 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

Makedonya Kıralı Filip düğün gecesi öldürüldü

Kaderin Gönderdiği Adam

Her biri ayrı devlet olan şehirler arasındaki mücadele, bütün Yunan âlemini zayıflatmıştır. Isparta bugün takatten düşmüş vaziyettedir. Dış görünüşü bakımından kuvvetli olmasına aldanmamak lâzımdır. Tebai'nin hali büsbütün parişandır ve denebilir ki can çekişmektedir. Atina ikinci sınıf askerî bir devletten başka bir şey değildir. Artık bütün Yunan devletleri, ister istemez Makedonya'nın üstünlüğünü, hattâ boyunduruğunu kabule mecburdur.

Makedonyalılar, Yunanistan'a el koymaya karar verdikleri zaman, Yunan şehir-devletleri bütün kozlarını oynamış ve kaybetmiş bulunuyorlardı. Demostenes, Yunanlılar'ı uyarmaya çalıştı. Atina'nın Tebai ile derhal sağlam bir ittifak yapmasını istedi. Bütün muhaliflerini kudretli nutukları ile sindirmeye çalıştı. Bu ittifak gerçekleşti. Fakat bir sonuç vermedi. II. Filip, Atina ile Tebai'nin birleşik ordusunu silip süpürdü.

Yunan birliğini Yunanlılar değil, 22. sayfamızdaki Korint mahreçli haberde teferruatiyle bildirdiğimiz gibi bir yabancı kavmin kıralı olan, fakat kültür bakımından Yunanlılaşmış bulunan II. Filip gerçekleştirdi. Bu zat bütün Yunan şehir-devletlerini bir araya getirdi. Hedefi, bu kuvveti, ihtiyar İran imparatorluğuna karşı Asya'da kullanmaktı. Fakat bugün artık II. Filip yoktur.

Bazılarına göre II. Filip'in demirden iradesi kaybolunca artık Yunan Birliği de dağılacaktır. Bazılarına göre ise Filip'in oğlu da babası kadar Yunan Birliği'ni ayakta tutacak iradeye sahiptir.

Genç İskender'i yakından tanıyanlar, onun insanı derhal büyüliyen, çok çekici bir şahsiyete sahip olduğunu söylüyorlar. Bu şahıslara göre İskender'in, babasının yolunda gideceğinden şüphe bile edilemez. İskender, en az babası kadar kabiliyetlidir. Asya'ya gidecek ve İranlılar ile savaşacaktır.

İskender, denilebilir ki, kaderin gönderdiği bir adamdır.

TARİH GAZETESİ

Sokrates, kendisine sunulan baldıran otu ile zehirlenmiş içkiyi alıyor.

Sokrates'in ölüm cezası infaz edildi

Filozofun son sözü: "Borçlarımı ödeyin„ oldu

ATINA, M. Ö. 399 — Zehirlenmek suretiyle ölüme mahkûm edilen Sokrates artık yaşamıyor. Kendisine sunulan baldıran otu ile zehirlenmiş bir kadeh içkiyi içerek öldü. Kendisine ölüm kadehini uzatan adam, yapmağa mecbur olduğu bu hareketten dolayı filozoftan özür diledi. Sokrates, içmeğe mahkûm edildiği kupayı eline aldığı zaman şahsına has vekar ve soğukkanlılıktan en küçük bir şey kaybetmemişti. Hareketlerinde ve yüzünde hiçbir ümitsizlik alâmeti yoktu. Etrafını çevreliyen öğrenci ve dostlarına:

— Söyleyin bana, dedi. **Şarapla karışık bu zehri içmem Tanrıları memnun eder mi?... Öbür dünyada sükûna kavuşabilmek için Tanrılara dua etmek lâzım. Bunu kabul ediyorum. Ölüme de fazla aldırdığım yok zaten. İşte benim duam: Sonum bu olsun.**

Sokrates son cümleyi söyler söylemez, kupayı bir dikişte sonuna kadar içti. Yüzünün hiçbir hattı değişmedi. Etrafını çevreliyen öğrencileri ve dostları çok müteessirdiler. Bunlardan Kriton bu hale fazla dayanamayıp dışarı çıktı. Apollodor, teessürle karışık bir hiddet içinde kıpkırmızı kesilmişti. Sokrates onlara:

— Ne yapıyorsunuz? diye bağırdı. **Kadınları buradan uzaklaştırdım ki, bu gibi sahnelere mâruz kalmıyayım. Siz ise kadınlardan beter mantık ölçüleri dışına çıktınız. Benim bildiğim, insan mesut kelimeler işiterek ve söyliyerek bu hayatı terketmelidir. Sakin olun. Kendinize gelin.**

Sokrates'in bu sözleri etrafındakileri utandırdı. Ağlamalarını kesmeye çalıştılar. Sokrates, bacaklarının uyuştuğunu söyledi. Sırt üstü yattı. Önce ayakları, sonra bacakları soğumaya başladı. Az sonra karnına kadar vücudunun bütün alt kısmı buz gibi soğudu. Yüzünün de uyuşmak üzere olduğunu anlayınca:

— Kriton, dedi. **Borçlarımı ödeyin.**

Kriton:

— Merak etme üstat, diye cevap verdi. **Başka bir dileğin var mı?**

Kriton'un sorusu cevapsız kaldı. Sokrates son bir soluk aldı. Bir anda bakışları sabitleşti. Kriton onun ağzını ve gözlerini kapadı.

[22. sayfada Sokrates hakkında bir etüt yazısı bulacaksınız.]

Kıraliçe Olimpiya, kıraldan öç almak için fırsat kolluyordu

PELLA (Makedonya), M. Ö. 336 YAZI — **Kıral Filip, dün gece evlenmek üzere bulunduğu güzel Kleopatra'nın gözleri önünde feci surette öldürülmüştür.**

Cinayet, muhteşem düğünün hazırlandığı Devlet Tiyatrosu'nda olmuştur. Pausanias adındaki kaatil, hâdiseden sonra, kırallık muhafızları tarafından hemen öldürülmüştür.

Muhabirlerimiz bu korkunç hâdise hakkında aşağıdaki tafsilâtı vermektedirler:

O gün bütün Pella şehri, kıralın düğünü için hazırlanmıştı. Kıral bu kere, gözde komutanlarından Attalus'un yeğeni genç Kleopatra ile evleniyordu. Devlet Tiyatro'sunda çok muhteşem bir nikâh yapılacaktı.

Bu mesut olayı karartan tek gölge, eski Kıraliçe Olimpiya'nın durumu idi. Olimpiya, Kıral kendisini boşadıktan sonra, şehir dışında bir yerde oturmak müsaadesini almıştı. Fakat kırala büyük kin besliyor ve öç almak için fırsat kolluyordu. Söylentilere göre oğlu genç İskender de annesinin bu duygularını paylaşıyordu.

Muhteşem bir kabul töreni yapıldı. Kleopatra şerefine kadehler kaldırıldı. Güzel genç kıza en yakın zamanda bir prens doğurması temennilerinde bulunuldu. Bu temennilerin veliaht olan İskender'in ne dereceye kadar hoşuna gittiği tahmin edilebilir. Nitekim İskender meşru haklarına tecavüzde bulunulduğunu ileri sürerek durumu babası Filip'e şikâyet etti. Fakat Kıral, oğluna, dilini tutma tavsiyesinde bulundu. İskender, bir tek kelimeyle olsun babasına cevap vermeden huzurundan çıktı. Hislerini gizledi. Fakat fikirlerini olgunlaştırdı.

Halk ise, bu evlenmeyi sadece eğlenmek ve sarhoş olmak için bir vesile sayıyordu.

Maktul Kıral II. Filip

HİPOKRATES MEKTEBİNDEKİ YEMİN MERASİMİ

İSTANKÖY (Batı Anadolu), M. Ö. 350 — **İstanköy adasında tanınmış hekim Hipokrates'in bir tıp mektebi kurduğu malûmdur. Hipokrates, bir hekimin oğludur. Gorgias ve Demokrit gibi tanınmış filozoflardan ders görmüştür. Tıp ve felsefe üzerinde pek önemli kitaplar yazmıştır. Bu kitaplar bugün Yunanistan'da yalnız doktorlar tarafından değil, bütün aydınlarca okunmaktadır.**

Hipokrates'in kurduğu bu tıp mektebinden mezun olan öğrenciler, üstatları tarafından tanzim edilen tarzda andiçmektedirler. Bu yeminden, Hipokrates'in tıp mesleğini ne derecede yüksek tuttuğu anlaşılır. Yemin şöyledir:

"Apollon, Asklepios, Higeia, Panakeia, bütün tanrılar ve tanrıçalar üzerine yemin ederim ki, iktidarım ve aklı selimim nispetinde, öğrendiklerimin bütün icaplarını dosdoğru yapacağım. Bu yeminimi yazılı olarak da kaleme alıyorum".

Hayat günden güne pahalılaşıyor

ESİR FİYATLARI YÜKSELDİ

ATİNA, M. Ö. 400 — **Atina'da bir esir ortalama 2.000 drahmiye satılmaktadır. Şimdiye kadar bu fiyata esir satıldığı duyulmamıştır. Daha yakın zamana kadar Atina'da esir fiyatı 175 ilâ 350 drahmi arasında oynardı. Bunlar da, güç sayılan mesleklerde pişmiş veya sanat sahibi esirlerdi. Yoksa hiçbir şey bilmiyenlerin değeri ancak 20 ilâ 75 drahmiden ibaretti.**

Yunan ordularının zaferleri sonucunda bol esir elde edilmesi, Yunanistan'da esir fiyatlarını çok düşürmüştür. Fakat Yunanistan'da el emeği çok kıymetlidir. Esirlere çalışacak saha boldur. Daima yeni esirlere ihtiyaç vardır. Bunu karşılamak için korsanlar yabancı ülkelerin kıyı köylerine hücum edip toplıyabildikleri insanları Yunanistan'a getirip satarlar.

Her ayın ilk günü Atina'da büyük esir pazarı kurulur. Yüksekçe bir yerde erkek esirler çıplak olarak teşhir edilir. Bu suretle alıcılar, esirlerin fizik yapılarını görebilirler. Güzel ve genç kadınların fiyatları ise yüksektir.

Savaşta alınanlar ve korsanlar tarafından kaçırılanlar ile esir olarak doğanlardan başka diğer bir esir kaynağı da vardır. Bunlar Yunanistan'da oturup da kanuni ödevlerini yapmıyan yabancılardır. Böylelerinin esir olarak devlet tarafından satılmasına kanun müsaade eder.

Sahiplerinin esirler üzerindeki hakları mutlaktır. Onları kırbaçlatabilir, zincire vurabilir, kızgın demirle esirlik damgası damgalıyabilir ve istedikleri kadar aç bırakabilirler. Esirler evlenemezler. Evli olanlarını sahipleri istediği zaman ayırabilir ve ayrı ayrı satabilir.

Son zamanlarda çıkan bir kanun, esirlerin sahipleri tarafından öldürülmesi hakkını kaldırmıştır. Bundan böyle hiçbir esir sahibi, esirini öldürtemiyecektir. Eğer ölüm cezasına müstahak bir suç işlemişse, ancak devlete başvurarak esirinin cezalandırılması yoluna gidecektir.

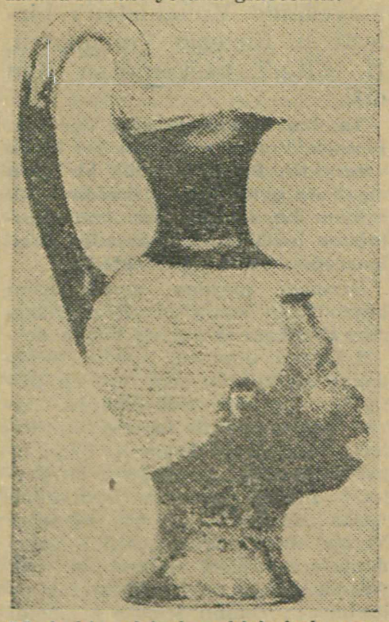

Gözde bir esirin başı biçiminde vazo.

Roma'da "Ticaret Zabıtası„ kuruldu

Kumar oynıyanları bu teşkilât gözetliyecek

ROMA, M. Ö. 367 — Mahkemelerin bir dâvayı ancak çok uzun zaman sonra bir karara bağlıyabilmeleri, öteden beri Romalılar'ın başlıca şikâyet konusuydu. Şimdi adalet sisteminde yapılan ıslahat ile bu halin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Licinius'un önayak olduğu bu ıslahatın en önemlisi bir **"pretorluk"** makamının ihdasıdır. Pretor da, konsüller gibi Komitia, yani Halk Meclisi tarafından seçilecektir. Pretor, adalet işlerinin kısa zamanda yürütülmesine bakacaktır.

Başka ıslahat ile de Goluvalar'ın istilâsından büyük zarara uğrıyan Roma'nın kalkınmasına çalışılmaktadır. Meselâ bir tek şahsın sahip olabileceği arazi miktarı tesbit edilmiş ve pek fazla büyük toprağın bir şahsın elinde kalmasının önü alınmak istenmiştir.

Gene Licinius tarafından meydana getirilen yeni memurluklar arasında bir ticaret zabıtası teşkilâtı vardır. Bu teşkilât aynı zamanda yolların emniyeti ile de meşgul olacaktır. Kumar ve başka oyunların sınırlanması ve gözetlenmesi de bu teşkilâta verilmiştir.

Erkekler banyodan sonra top oynamalı!

Atina'da spor eğlenceleri gittikçe halk arasında yayılmaktadır. Banyodan sonra genç, yaşlı erkekler top oyunları oynamayı âdet edindiler. Doktorlar da bu gibi sporların faydalı olduğunu söylemektedirler.

Diğer taraftan kumar ve talih oyunları da revaçtadır. Bilhassa bahsi müştereklerde bazan bir servet kazanılmakta ve kaybedilmektedir.

Parayla oynanan kart oyunları da yaygındır. 42 kareye ayrılmış bir levha üzerinde de kumar oynanıyor.

Sokrates ve dostları, yemekten sonra eğlenmeyi tercih edenler arasındadır. Genç dansözler, hokkabazlar, canbazlar, yemekten sonra gösterilerde bulunuyorlar.

Bütün bu eğlencelerde şarap, sel gibi akıyor. Eğlenceler çoğunlukla birkaç saat içinde çığırından çıkıyor; gerçek bir sefahat âlemi manzarası alıyor. Kendilerinden geçen sarhoş davetliler, sabaha karşı evlerine sedyelerle götürülüyor.

Halk Filozofu: SOKRATES

GEÇENLERDE kaybettiğimiz filozof Sokrates, M. Ö. 470 te Atina'da doğdu. Bir duvarcının oğluydu. O da duvarcı olarak yetişti. Fakat uzun yıllarını felsefe öğrenmeye ayırdı. Çağında Atina'da itibarda olan bütün bilimleri öğrendi. Sonra ders vermeye ve fikirlerini yaymaya başladı. Bunu kazanç için değil, zevki için yapıyordu. Zira derslerinden para almazdı. Meydanlar, Sokrates'in ders verdiği mekteplerdi. Öğrencileri ise, gelip geçenler içinde onu, dinlemeye değer bulanlardı.

Fakat az zamanda etrafında birtakım kabiliyetli öğrenciler toplandı. Bunlar, üstatlarını hiçbir zaman terketmemeye başladılar. Aralarında bilhassa şimdi pek ünlü bir filozof olan Eflâtun çok dikkati çekiyordu. Hocasının fikirlerini en iyi kavrıyan o idi. Gene öğrencileri arasında Alkibiyades vardı. Isparta'ya karşı yapılan son savaşta bu generalin pek ün kazandığı malûmdur. Kritias da Sokrates'in öğrencisiydi. Bu adam, Ispartalılar'ın Atina'ya girmesinden sonra, demokrasinin beşiği Atina'da Isparta usulü bir diktatörlük kurmak istemişti. Ksenofon da Sokrates'ten ders almıştı. Ksenofon'un, ücretli 10.000 askeriyle Anadolu'nun en uzak köşelerine kadar yaptığı sefer ünlüdür.

Atina'da kimse Sokrates'in nasıl geçinebildiğine akıl erdiremiyordu. Zira bütün vaktini felsefe ile geçiriyordu. Yalnız arada sırada eşi Ksantippa'nın parasızlıktan bahsettiği kulağa geliyordu. Fakat Sokrates, hemen her yemekte bir dostunun sofrasına davetli bulunurdu. Onun bulunduğu yemek, sofra sahibi için bir şeref sayılırdı.

Sokrates'in felsefeye getirdiği yeni bir nazariye yoktur. Ancak düşünme metot ve disiplinini o kurmuştur denebilir. Sokrates'e göre ancak belirli metotla düşünmek suretiyle gerçeğe yaklaşmak mümkündür. Sokrates, muhatabına bir seri sorular sorardı. Bunlar öyle sorulardı ki, muhatabını belirli cevaplar vermeye mecbur bırakırdı. Öyle tertibedilmişlerdi ki, sonunda ispat edilmek istenen tez müspet bir şekilde ortaya çıkardı. Eflâtun'un bu şekilde konuşmaları pek ünlüdür. Bunları öğrencisi Eflâtun kaleme almış ve üstadının ismiyle yayınlamıştır. Bunları okuyanlar, Sokrates'in nasıl adım adım gerçeğe yaklaştığını çok iyi takibedebilirler. Her diyalog kitabında, belirli bir tez savunulmuştur.

Sokrates'in takibettiği hedeflerden en önemlisi insanlardaki meziyetleri artırmak, onları iyi ve ahlâklı olmaya sevketmekti

Filozof Sokrates

Sokrates, düşünce tahlilleri ile de uğraştı. "Kendini tanı!" sözünü sık sık tekrar ederdi. Bundan, her insanın fikirlerini ve hislerini muayyen bir süzgeçten geçirmesini, belirli gerçeklere erip ruhunu temizlemesini kastederdi.

Sokrates'e göre sıkı bir tahlil ve tenkid süzgecinden geçirilmiyen bir fikir, gerçek bir bilgi ve hüküm olarak kabul edilemezdi. *Birçoklarının öğündükleri bilgiler*, Sokrates'e göre cahilliği daha iyi belirten unsurlardı. Çünkü insan öğrendikçe, ne kadar az şey bildiğinin daha iyi farkına varırdı. Sokrates: "Bildiğim bir tek şey varsa, o da hiçbir şey bilmediğimdir." derdi.

Şüpheci ve tenkidci zekâsı, Sokrates'i, zamanına kadar gerçek sanılan birçok şeye inanmaktan menediyordu. Delfi mâbedinin ünlü kâhinesi Sokrates'i "Yunanistan'ın en hikmet sahibi adamı" olarak selâmlamıştı. Sokrates bu hikmetini, hiçbir şey bilmediğinin farkında olmasına borçluydu. Gerçekten dünya, sayısız muammalarla doluydu.

Sokrates'in takibettiği hedeflerden biri de insanlardaki meziyetleri arttırmak, onları iyi ve ahlâklı olmaya sevketmekti. Fakat bunun için çok zor engellerin aşılması icabettiğini biliyordu. Sokrates'e göre meziyetli bir adam, bir millet için gurur ve neşe sebebi olmalıydı. Ancak meziyetli vatandaşlar tarafından idare edilen bir devlette işler düzgün gidebilirdi. Fakat hakikat şuydu ki, gerçek faziletler, ancak küçük bir azınlığın imtiyazı halinde kalmaya mahkûmdur. Çünkü gerçek fazilet ve ahlâka sahip olmak sıkı bir nefis terbiyesinden ve kuvvetli bir irade imtihanından birçok kereler geçmekle mümkündür. Bu da kolay bir şey değildir.

Bu suretle Sokrates'in, halkın belli inançları ve yaşayış tarzı ile de çatıştığı anlaşılır. Çünkü ona göre halk cahillik, bâtıl itikatlar, önceden verilmiş yanlış hükümler, saçma ve mantık süzgecinden geçirilmemiş fikirler içinde yüzüyordu.

Sokrates'in fikirleri, dostları ve talebeleri iktidarda olduğu müddetçe rağbet gördü. Fakat onlar iktidardan düştüğü zaman, düşünmenin ve disiplinli zekânın üstadı olan bu büyük filozofun âkıbeti de tehlikeye düştü.

Aristofanes, Sokrates'in fikirlerine şiddetle hücum etti. Bu hücumlar, halk arasında filozofun aleyhinde az çok bir cereyan yarattı. Fakat bu aleyhte cereyanın bir gün gelip de Sokrates'i idama götüreceği pek tahmin edilmiyordu.

Nihayet o gün de geldi. Isparta karşısında bozguna uğradıktan sonra Atina'da asabiyet olağanüstü artmıştı. Sokrates'in, halkın siyasi ve sosyal haklarını ateşli bir şekilde savunması, devlet *adamları için şart olarak ileri sürdüğü* birtakım meziyetleri sıralayıp durması siyaset adamlarını sinirlendiriyordu. Sokrates, zehirlenmek suretiyle idama mahkûm edildi.

Dostlarının ileri sürdüğüne göre, Sokrates'in idama mahkûm edilmesi, Atina siyasetinin acı bir cilvesinden başka bir şey değildir. Sokrates'in suçlu olduğuna Atina'da pek inanan yoktu. Hak yerini buldu mu? Bunda jüri kadar hâkimlerin de şüphede olduklarını tahmin ederiz.

Yalnız gümüş para basan Yunanlıların paralarından birkaç örnek.

Atina'da balıkçılık büyük ilerlemeler kaydediyor

Her yıl balıkçılıktan çok kâr sağlanıyor

ATİNA'DA iktisadi vaziyet çok iyi bazı gelişmeler gösteriyor. Birçok alanda bir hareketlilik var. Çalışma alanları sıkı bir şekilde birbirinden ayrılmıştır. Birçok zanaatlarda ilerleme görülüyor, satış fazlalaşıyor.

Balıkçılık da çok ilerlemiştir. Her yıl bu ticaretten büyük kârlar sağlanıyor. Yunanlılar'ın balığa düşkünlükleri malûm. Her çeşit balık yiyorlar. Taze balıklardan artanları tuzlanıyor.

DIŞ TİCARET

Atina'nın dış ülkelere sattığı başlıca ürünler arasında zeytin yağını, şarabı, yünü, mermeri, vazo gibi lüks eşyayı sayabiliriz. Dışarıdan aldıkları da başlıca buğday, kereste, Atina'da yapılmıyan endüstri maddeleri gibi şeyler.

Bununla beraber birçok Yunan siteleri, çıkardıkları ürünler ve yaptıkları şeylerle yetinmeyi tercih ediyorlar. Dışarıdan mal alıp satmayı sevmiyorlar. Yalnız Attika yarımadasındaki siteler böyle değil. Bunlarda ticaret hayatı çok canlı. Serbest ve arzuya bağlı bir dış ticaretten fazla gerçek ihtiyaçlara *dayanan realist bir ticaret rejimi* görülüyor. Ancak muhtaç oldukları şeyleri satın alıyorlar ve kendi ürünlerinden de harcıyamadıklarını satıyorlar.

PARA VAZİYETİ

Yunanlılar yalnız gümüş para basar. İranlılar ise bilindiği gibi altın sikke kesiyorlar. Yunanistan'da en çok geçen para Atina parasıdır. Atina parası, hattâ bütün Akdeniz ülkelerinde tanınmaktadır.

Atina'da birkaç büyük zengin olmakla beraber, genel olarak büyük sermaye kıttır. Büyük yatırımlar yapmak istiyenler, pek yüksek faiz hadleriyle para temin ederler. Yıllık yüzde 12 faiz, pek düşük bir miktar sayılıyor ve bu faizle para bulan tacirler pek memnun oluyor. Tehlikeli yatırımlar için ancak yüzde 33 civarında faizle para bulmak mümkün. Büyük sermaye yatırımları bilhassa deniz ticareti, buğday ithali sahalarında yapılıyor.

Atina'da maliye sistemi, zenginlerden alınan vergilere dayanıyor. Büyük tacirlerden yüksek vergi alınıyor. Savaş ve bayramlar gibi vesilelerle de olağanüstü vergi yoluna sık sık gidiliyor.

Genel olarak Yunanlılar, devlet maliyesini ihtiyat ve akıllılıkla yürütüyorlar. Devlet kasasına giren paranın büyük kısmı, ancak uzun zaman istifade edilebilecek alanlara harcanıyor. Geçici şeyler için para tahsis etmekten çekiniliyor. Fakat halk, daha çok gündelik ihtiyaçlarını düşünüyor ve devleti, bunları karşılıyacak yatırımlara zorluyor. Masraflar gelirleri karşılıyamadığı zaman devlet, açığını halktan topluyor. Fakat mûtat vergilerin yükseltilmesi yoluna gidilmiyor.

YUNANİSTAN'IN FAKİRLİĞİ

Genel olarak Yunanistan'ın fakir bir ülke olduğu söylenebilir. Bilhassa sermaye kıtlığı hızlı bir kalkınmaya imkân vermiyor. Bu yüzden Yunanistan, dış ülkeler üzerinde iktisadi yayılma siyasetinde ciddî müşkküllere uğruyor. Halkın iktisadi seviyesinde de belirli bir yükselme olmuyor. Halkın büyük ekseriyeti, hattâ hür vatandaşlar, ancak belirli ve sınırlı bir hayat seviyesine tâbi bulunuyorlar. Gerçek lüks, ancak mahdut bir zengin sınıfın inhisarında.

Yunanistan'ın Doğu'ya mahsus lüksten mahrum olduğunu söyliyebiliriz. Hattâ Doğu'daki hür vatandaşların hayat seviyesi, Yunanistandakinin çok üzerindedir. Buna karşılık Yunanistan'ın fikrî sahada üstünlüğü vardır. Yetiştirdiği filozoflar, Yunanistan'a şan ve şeref veriyor ve ona Doğu'ya nispetle geri olan iktisadi vaziyetini unutturuyor.

Tükidides Ksenefon

BİR TARİHÇİ ARANIYOR

Tükidides'in beklenmiyen ölümü üzerine büyük eseri yarım kalmıştır. Eser "Pelopones Savaşı Tarihi" ismini taşımaktadır.

Ksenofon, Tükidides'in kızı ile görüşüp anlaşarak büyük tarihçinin eserini tamamlamak istemiştir. Fakat başarıp başaramıyacağı daha belli değildir. Her halde Tükidides'in ölümünün telâfisi pek güç olacaktır. Tükidides şerefli ve doğru bir karaktere sahipti. İncelediği metinleri sıkı bir tenkid süzgecinden geçirirdi. Onun gibi titiz bir tarihçi bundan sonra da zor yetişecektir. İnsan ruhunu tahlil etmeyi, insanların hareketlerine sebep olan kompleksleri çözmeyi çok iyi bilirdi. Üstelik lisanı üstatça kullanması, okuyucuya büyük zevk vermektedir. Bütün bu meziyetleriyle büyük tarihçi sıfatını hakketmiştir.

Şimdi Yunan tarihine onun bıraktığı yerden devam edecek ve bu işi onun kadar iyi yapabilecek bir tarihçi aranmaktadır.

İkinci Filip, Yunan orduları başkomutanı

Makedonya kıralı, İran'ı istilâ etmek için "Hellen Birliği,, ni kurdu

KORİNT (Yunanistan), M. Ö. 337 — Makedonya kıralı II. Filip, bütün Yunan site devletlerinin temsilcilerini Korint şehrinde topladı. "Hellen Birliği" denen bu birleşme, Makedonya'nın himayesinde Yunanistan'ı birleştirdi. Birleşik Yunanistan, II. Filip'i başkomutan ilân etti.

Yapılan anlaşmaya göre her site, Birleşik Yunan ordusuna bir birlik verecektir. Böylece büyük bir ordu meydana gelecektir. Makedonya Kıralı'nın bu orduyu İran imparatorluğunu istilâ etmek maksadiyle kullanacağını herkes bilmektedir.

Heronea meydan muharebesini kazandıktan sonra muzaffer Makedonya'ya kafa tutan tek Yunan devleti Isparta olmuştu. Isparta, Makedonya'nın kuklası olan "Hellen Birliği"ne girmeyi reddediyordu. Korint Konferansı'nda Isparta temsilcileri yoktu. Buna kızan II. Filip, Isparta topraklarının çoğunu bu devletin elinden almıştır. Isparta'dan başka Makedonya'ya baş eğmiyen Yunan sitesi yoktur. Çünkü Makedonya'nın askerî kudretinin pek yüksek olduğu artık her tarafta anlaşılmıştır. Bunun içindir ki kendi arzuları ile hiçbir zaman gerçekleştiremedikleri Yunan Birliği'ni, Yunan devletçikleri, yabancı bir hükümdarın boyunduruğu altında kabul etmeye mecbur kaldılar.

II. Filip, önümüzdeki yıl Anadolu'ya geçmeyi ve İranlılar ile savaşmayı kararlaştırmıştır. Bunun bir faydası daha olacaktır ki, o da, Makedonya ve çeşitli Yunan sitelerini kaynaştırmaktır. Müştereken dökecekleri kan, aralarındaki birliği perçinlemiş olacaktır.

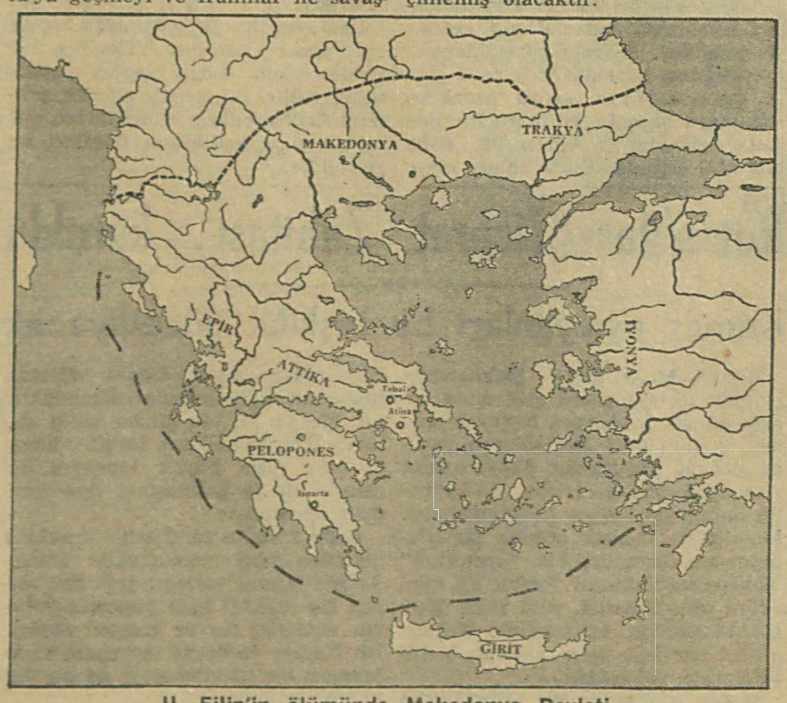

II. Filip'in ölümünde Makedonya Devleti.

Mesut bir doğum:

KIRAL FİLİP'İN BİR OĞLU OLDU ADI: İSKENDER

PELLA (Makedonya), M. Ö. ekim 356 — **Veliahdın doğumu resmen ilân edildi. Prens'e "İskender" adı verildi. Üç yıldan beri hükümdar olan II. Filip, büyük bir sevinç içinde.**

II. Filip, gençliğinde Tebai'de hapisti. Orada Epaminondas'tan savaş ve siyaset ilimlerini öğreniyor, Yunan diline ve kültürüne nüfuz etmeye çalışıyordu. M. Ö. 360 ta Tebai'den kaçtı. Birkaç engeli başarıyla atladıktan sonra Makedonya kıralı oldu. Devlet kontrolü kurarak, kırallığın gelirini olağanüstü artırdı. Kudretli bir ordu meydana getirebilmek ve bu orduyu her zaman ayakta tutabilmek için, ülkesinin bütün gelirlerini çok akıllı bir şekilde kullandı. Yavaş yavaş, çok kuvvetli bir ordu kuruldu.

YUNAN FELSEFESİ

Eflâtun'dan "Sokrates'in müdafaası,,

SOKRATES KONUŞUYOR

"... üzerime ne kadar çok kin çekmiş olduğumu düşünüyorum ve hüküm giymem gerekirse, beni yokedecek olanın bu olduğunu, onun, Meletos, Anytos değil, şimdiye kadar birçok iyi insanların ölümüne sebep olmuş, belki ileride de olacak olan çekememezlik olduğunu düşünüyorum; çünkü bu kurbanların sonuncusu her halde ben olmasam gerek.

"Belki biri şöyle diyecek: "Sokrates, seni böyle vakitsiz bir sona sürükliyen bir ömürden utanç duymuyor musun?" Bana bunu soracak olana açıkça cevap verebilir ve diyebilirim ki: Dostum, yanılıyorsun. Değeri olan bir kimse, yaşıyacak mıyım, yoksa ölecek miyim diye düşünmemelidir; bir iş görürken yalnız doğru mu, eğri mi hareket ettiğini, cesaretli bir adam gibi mi, yoksa tabansızca mı hareket ettiğini düşünmelidir. Halbuki sizin gözünüzde, Truva'da ölen kahramanların, hele namussuzluğa karşı her türlü tehlikeyi küçümsiyen Thetis oğlunun bir değeri olmaması lâzım. Hektor'u öldürmek için sabırsızlanırken, anası Tanrı ona, yanılmıyorsam, aşağı yukarı şu sözleri söylemişti: "Oğlum, arkadaşın Patrokles'in öcünü alacak ve Hektor'u öldüreceksin, ancak bil ki onun arkasından sen de hemen öleceksin; çünkü tanrı hükmü böyle emrediyor." Halbuki o, bu öğüde aldırmayıp her şeyi göze alarak, arkadaşının öcünü almadan namussuzca yaşamaya ölümü ve tehlikeyi üstün gördü. "Burada, şu eğri gemilerin yanında, dünyaya lüzumsuz bir yük olarak, maskara gibi durmaktansa, düşmanımdan öcümü alayım, arkasından da öleyim." Onun bu hareketinde hiç ölüm ve tehlike korkusu var mı idi? En doğru hareket, Atinalılar, bir kimsenin yeri neresi olursa olsun, ister kendinin seçtiği, ister komutanın gösterdiği yer olsun, tehlike karşısında direnmek; ölümü, başka tehlikeleri değil, ancak namusu gözönünde bulundurmaktır.

"Atinalılar, benim için de bundan başka türlü hareket etmek gerçekten çok garip olurdu; çünkü, Potidea'da, Amphipolis'te, Delion'da, seçtiğiniz komutanların gösterdikleri yerde, her türlü ölüm tehlikesi karşısında bütün cesareti ile duran ben, şimdi, kendi fikir ve kanaatimce, Tanrı tarafından, kendimi ve başkalarını denemek için filozofluk vazifesi ile gönderildiğim zaman, ölüm veya başka bir şey korkusu ile vazifemi bırakıp nasıl kaçardım? Böyle bir hareket gerçekten ağır bir suç olurdu. Kendimi bilge sanarak ölüm korkusu ile Tanrı sözüne baş eğmeseydim, o zaman mahkemeye pek haklı olarak çağırılabilir, Tanrıların varlığını inkârdan suçlandırılabilirdim. Çünkü, hâkimler, ölüm korkusu, gerçekte bilge olmadığı halde kendini bilge sanmak değil midir? Bilinmiyeni bilmek iddiası değil midir? İnsanların, korkularından, en büyük kötülük saydıkları ölümün en büyük iyilik olmadığını kim bilir? Bilmediğimiz bir şeyi bildiğimizi sanmak gerçekten utanılacak bir bilgisizlik değil midir?..."

YUNAN FİKİR HAYATINDAN NOTLAR

DİOGENES'ten

Diogenes, Yunan fikir adamlariyle alay etmek için yeni bir vesile buldu. Bilindiği gibi Eflâtun bir eserinde insanı şöyle tarif etmiştir: "Tüysüz, iki ayaklı bir hayvan". Diogenes bir horoz satın aldı. Tüylerini yoldu. Akademi'ye gelerek öğrencilere: "İşte, dedi; hocanız Eflâtun'un insanı".

KSENEFON'dan

"Habeş tanrılarının derileri siyah, burunları kısa ve geniştir. Trakya tanrılarında gözler mavi ve saçlar kızıldır".

EFLÂTUN'dan

"İnsandaki cehaleti ispata yarıyan en büyük delil, ondaki nefret etme hissidir. Bilindiği gibi insan ekseriya iyi ve asîl bildiği şeylerden nefret eder. Diğer bir delil de sevme hissidir. İnsan daha çok kötü ve yanlış şeyleri sever".

"Besin ve barınak arıyan insan grupları, içlerinden sivrilmiş olan birisini şef olarak tanımaya, onun peşinden gitmeye hazırdırlar. Zenginlerin mallarına tecavüzden çekinmezler. Nizamlı devletler, böyle toplulukları ülkelerinden uzaklaştırmaya mecburdurlar. Birçok fırsatta bunlar yeni ve bâkir memleketlere yollanır ve orada yerleştirilir. Böylece «sömürge» dediğimiz, anayurttan uzak topraklar meydana gelir".

DEMOKRİT'ten

"Fazilet, kötülük yapmamaktan fazla, kötülüğü aklından geçirmemektedir".

Eflâtun'un "Lysis,, kitabından

SOKRATES ve LYSİS

— Zeus aşkına, Büyük Kıralı [*] da bir düşünelim: Bu kıral büyük oğluna Asya'nın idaresini bırakacak; böyle iken bu kıral, tenceresinde kaynıyan ete bir şeyler katmak gerekirse, ilkin oğluna mı başvurur, yoksa, yemek pişirmekte oğlundan daha usta olduğumuzu ispat edersek, bize, yabancılara mı başvurur?

— Elbette bize başvurur.

— Yemeğine oğlunun hiçbir şey katmasını istemez; halbuki biz içine avuçla tuz atmağa kalksak bir şey demez.

— Hiç şüphe yok.

— Diyelim ki oğlunun gözleri ağrıyor; onun hekimlikten anlamadığını biliyorsa, elini gözüne sürdürür mü, sürdürmez mi?

— Sürdürmez.

— Ama bizi hekim bilse bırakır, istediğimiz gibi gözü açar, içine istediğimiz kadar kül serperiz; doğru yaptığımızdan şüphe etmez.

— Doğru.

— Bizi daha usta gördüğü her işte kendinden ve oğlundan çok bize güvenir, değil mi?

— İster istemez, Sokrates.

— Demek ki sevgili Lysis, biz bir şeyi iyi bildik mi, Hellen'i, Barbar'ı; kadını, erkeği hep bize başvurur ve ne yaparsak yapalım, işimize karışmak kimsenin aklından geçmez. Bu işte biz hürüz, başkaları ise bize bağlıdır. Bu bilgi bizim öz malımızdır; çünkü meyvalarını kendimiz toplarız. Buna karşılık, anlıyamadığımız işlerde kimse bizi keyfimize bırakmaz; değil yabancılar, anamız babamız, hattâ, mümkün olsa, onlardan daha yakınlarımız bile karşımıza bin türlü engel çıkarırlar; başkalarının kölesi oluruz. Bilmediğimiz şeyler tam mânasiyle malımız da sayılmaz; çünkü onlardan fayda görmeyiz. Böyle olduğunu kabul ediyor musun?

— Ediyorum.

— İnsan o zaman nasıl dost edinebilir? Başkalarına yarıyacak hiçbir tarafımız olmayınca bizi ne diye sevsinler?

— Gerçekten sevmezler.

— Meselâ sen; bir işe yaramadıkça, seni ne baban sever, ne de hiç kimse.

— İnanırım.

— Halbuki çocuğum; bilgili bir insan olursan bütün insanlar dostun ve yakının olur: çünkü faydalı ve iyi bir insan olursun. Yoksa kimse sana dost olmaz: ne baban, ne anan, ne de yakınların. Sevgili Lysis, bir insan, henüz aklının ermediği şeylerle övünebilir mi?

— Övünemez.

[*] İran hükümdarı.

Afrodit merhametsizdir!...

«KADINLARIN EN İYİSİ, ERKEKLERİN YANINDAYKEN EN AZ KONUŞANIDIR»

SOFOKLES aşk konusunu çok işlemiştir. Ona göre Tanrılar bile aşktan kendilerini kurtaramazlar. Aşk tanrıçası Afrodit, merhametsizdir. Zengini yoksullaştırır, âdili adaletten ayırır, baba ile oğulun arasına düşmanlık sokabilir.

Bununla beraber Yunan kadını hakkında en gerçek sözü Perikles söylemiştir: "Kadınların en iyisi, erkekler arasında bulunduğu zaman en az konuşanıdır".

DEMOSTENES ünlü nutuklarından birinde şöyle diyor: "Bizi eğlendirmek için fâhişelerimiz, hizmetlerimizi görmek için esirlerimiz, bize meşru vârisler doğurmak ve evlerimizi derli-toplu bir halde tutmak için eşlerimiz var."

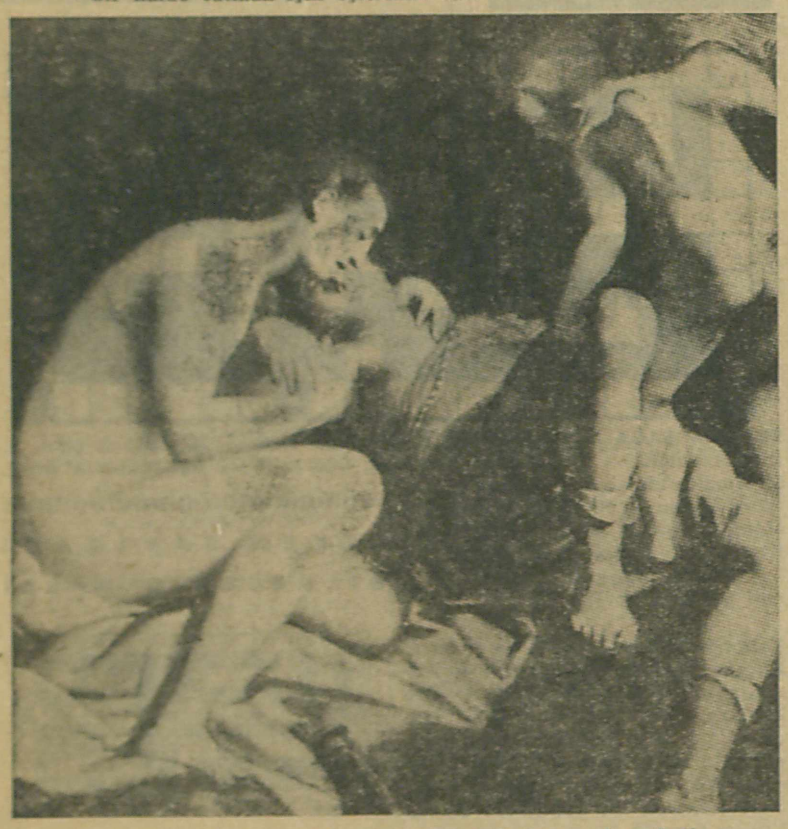

Afrodit, onun kollarında can veren Adonis ve aşk meleği.

ATİNA'DA genç kızın evlenirken getirdiği çeyiz, kocanın malı olur. Fakat boşanma olursa erkek, kadına malını iadeye mecburdur.

■

KÖYLERDE kadınlar, kocalariyle beraber tarlada çalışırlar. Tüccar karıları da kocalarına yardımcı olabilir, mal alım satımiyle uğraşabilirler.

■

FÂHİŞELER umumi yerlerde erkeklerle bir arada bulunmakta serbesttir. Evli kadınların aksine çoğu kültürlüdür. Çoğu zekâları ve nükteleri ile ün kazanmıştır. Bazı tanınmış fâhişeler cemiyette önemli bir mevkie sahiptir. Bunlar, Atina'nın içtimai hayatının gerçek süsleridir.

■

BİR YABANCI, Atina'da bir eve misafir olunca, ev sahibi fâhişeleri davet eder. Misafirine âlemler yaptırtır. Fakat misafir, ev sahibinin karısının yüzünü bile göremez.

■

ATİNALI kadınlar makiyajlarına dikkat ederler. Ruj, allık ve pudra kullanırlar. Gözlerinin altını ve etrafını boyarlar. Fakat karılarının makiyaj yapmasına müsaade etmiyen kocalara da çok raslanır.

■

KADINLARIN içtimai durum ve davranışından memnun olmıyan Yunanlılar da vardır. Fakat bunlardan pek azı memnuniyetsizliğini açıklamaya cesaret eder. Kadınlar hakkında orijinal fikirleri olan büyük filozof Eflâtun şöyle diyor: "Bir devletin vatandaşları olan kadınlar, erkeklerden tamamen başka bir içtimai duruma tâbi olurlarsa, bu vaziyette bir anormallik var demektir. Cinsiyet ayrılığının, kadın ile erkeğin başka başka alanları paylaşmalarına ve tamamen birbirinden ayrı faaliyet göstermelerine sebep olmaması lâzımdır. Kadının da erkeğin yaptığı birçok işleri, hattâ bu işlerin hepsini yapamaması için hiçbir sebep görmüyorum."

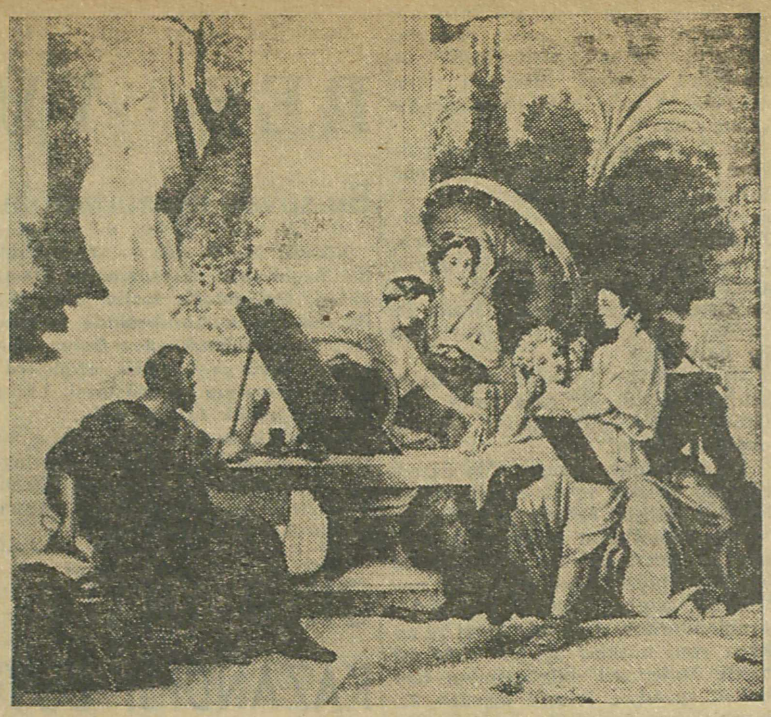

Yunan kadınları, kendilerini ziyarete gelen öğretmenleri ile.

■

ATİNA'DA yüksek tabakaya mensup kadınlar umumi yerlerde nadiren görülür. Örf ve âdetler, asîl kadınların ancak evlerinde ev işleri ve misafir kabul etmekle vakit geçirmelerine müsaittir. Bir kadının en büyük ödevi, çocuk doğurmak ve onları yetiştirmektir. Sonra evinin idaresi ve dinî vazifelerini eksiksiz yerine getirmesi gelir. Ev hanımlarının esirleri üzerindeki otoriteleri mutlaktır. Evlerinin de kesin şekilde hâkimidirler. Erkek, ev işlerine karışmaz. Asîl bir erkeğin ev işlerine karışması ayıptır. Kadın evin eksiği, gediği ile uğraşır; kilerinin bol kalmamasına dikkat eder, yemekleri pişirir veya pişirilmesine, sofranın iyi hazırlanmasına nezaret eder.

■

YUNANİSTAN'IN içtimai hayatında kadının ikinci plânda kaldığı bir gerçektir. Bununla beraber dinde, edebiyatta ve güzel sanatlarda kadının mevkii önemlidir. Heykeltıraşlar bilhassa güzel ve çekici kadın heykelleri yaparlar. Bunlar meydanları ve başka umumi yerleri süsler. Herkes bu heykelleri hayranlıkla seyreder. Atina'nın en muhteşem heykelleri arasında Fidyas'ın yaptıkları pek ünlüdür. Hele onun Partenon mâbedi için yaptığı kadın heykelleri, herkesi hayran bırakmıştır. Yazarlar da kadından çok bahsederler. Kadın karakteri, güzelliği ve cazibesi konularını işlemekten hoşlanırlar. Bütün bunları okuyanlar, Yunan kadınının cemiyette ancak ikinci derecede mevkie sahip olduğuna inanmakta güçlük çeker.

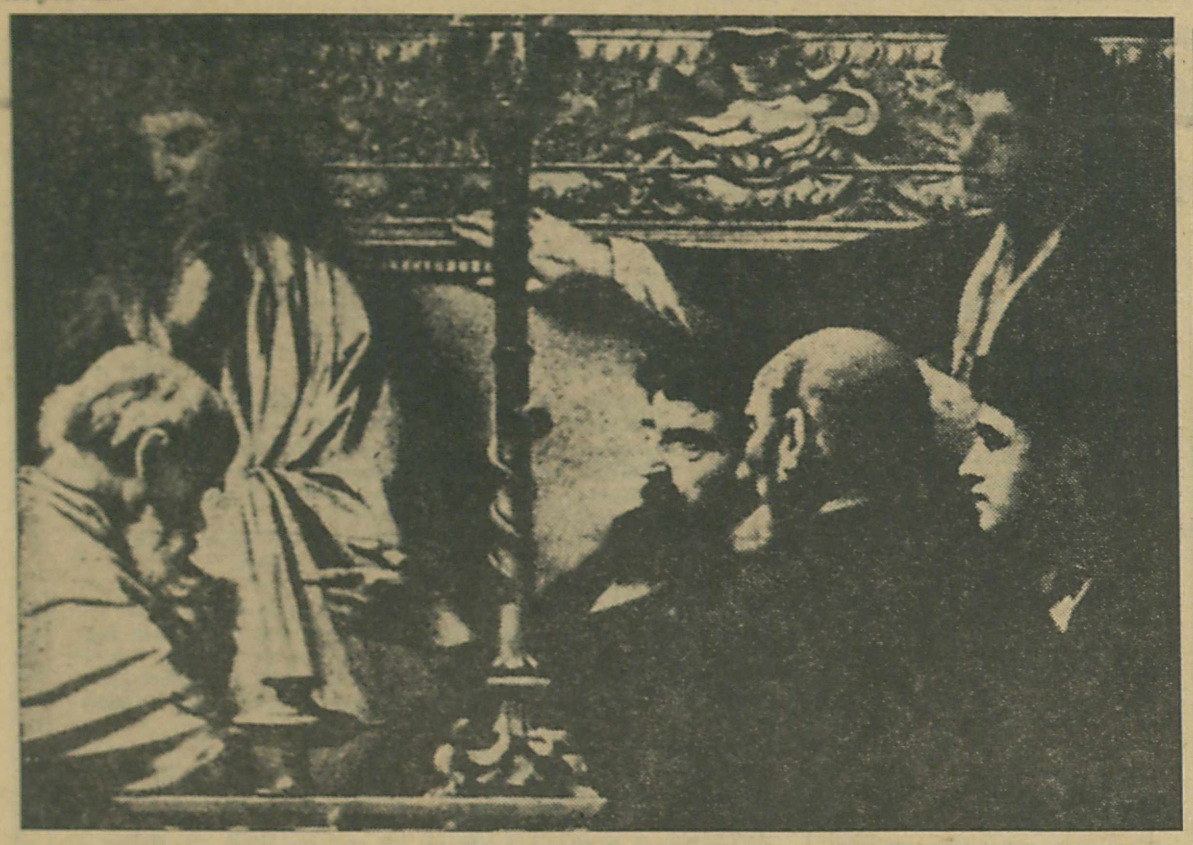

Filozof Eflâtun (ortada siyah sakallı), şair Agathon'un evindeki şölende.

Eflâtun'u kaybettik!..

Atina'nın bu en büyük filozofu seksen yaşındaydı

ATİNA, M. Ö. 347 — Büyük filozof Eflâtun öldü. 80 yaşında idi. Bu suretle Atina, en büyük filozofunu kaybetti. Gerçekten Eflâtun'un Yunan fikir hayatına etkisi, kendinden önceki hiçbir filozofunki ile kıyas edilemiyecek kadar büyük olmuştur.

Eflâtun M. Ö. 427 de doğdu. Atina'nın en zengin ve en asil ailelerinden birinin çocuğu idi. Sokrates, Eflâtun'un ilk ve en büyük hocası ve üstadı oldu. Eflâtun birçok eserlerinde ezcümle Fedon'da üstadının fikirlerini savundu, onun sözlerini nakletti, ölümünü anlattı. Ruhun ölmezliğini savunan Eflâtun'a göre, Sokrates'in ruhu hâlâ aramızda yaşamaktadır.

M. Ö. 399 da Sokrates ölüme mahkûm edilince, 28 yaşında bulunan Eflâtun, Atina'yı terketti. 12 yıl müddetle vatanından uzakta yaşadı. Birçok ülkeleri dolaştı. Önce Mısır'a, sonra Libya'ya gitti. Libya'da büyük geometri bilgini Theodorus'a rasladı. Sonra Sicilya'ya gitti. Orada Siraküza tiranı Dönis'in yeğeni Dion ile dost oldu.

M. Ö. 387 de Atina'ya döndü. Bu şehirde büyük bir arsa satın aldı. Orada "Akademi" ismini verdiği okulunu kurdu.

Yıllar boyunca Akademi'de öğrencilerine dersler verdi. Onları aydınlatmaya çalıştı. Felsefe araştırmaları için metotlarını açıkladı ve bunları sonradan kaleme aldı. Eflâtun öğrencilerinden, önce derin bir matematik bilgisi isterdi. Matematik problemlerinin zihni işlettiğini ve zekâya yeni ufuklar açtığını ileri sürerdi. Matematik bilgilerinden başlamak suretiyle felsefe öğreten Eflâtun'a göre felsefenin ve her türlü ilmin gayesi kâinatı tanımaktan ibarettir. Fakat bu tanıyış, gerçek bir tanıma olmalıdır. Birçok şeyde zahirî görünüşe aldanmamak, meseleyi derinleştirmek suretiyle gerçeğe erişmek, hiç olmazsa yaklaşmak lâzımdır. Gerçeğe erişemiyen kimseye filozof demek caiz değildir.

ZİNCİRLİ ESİRLER

Eflâtun'a göre eksikten tamama, mükemmele doğru gitmek suretiyle gerçeklere erişilir. "Cumhuriyet" adlı eserinde kullandığı şu benzetme pek ün kazanmıştır: Bir mağara içinde zincire vurulmuş ve yalnız bir yöne bakabilen esirler olduğunu farzedelim. Arkalarında ateş, önlerinde duvar olsun. Yalnız bu duvarı ve bu duvar üzerine akseden belli belirsiz hayalleri görebilsinler. Bu gölgeleri tek gerçek olarak tanıyacaklarına şüphe yoktur. Eğer içlerinden birisi kalkmaya ve dünyamızdaki gerçek şeyleri görmeye muvaffak olursa, o, arkadaşlarını aydınlatmak istiyecektir. Fakat bunu başarmak, gerçeğe arkadaşlarını inandırmak pek zor olacaktır. İşte dünyamızda yaşıyanlar bu zincirli esirlere benzerler. Filozoflar da, bunların içinden kalkıp gerçek dünya ile temas temin edebilen kimselerdir.

İDEAL CUMHURİYET

Eflâtun, devrindeki siyasi kargaşalıktan çok müteessir olmuştur. Bu teessür onu insanların hususi hayatını ve devlet teşkilâtını incelemeye sevketmiştir. Saadet ve fazilet meseleleriyle çok uğraşmıştır. Bilhassa insanları birbirine bağlıyan âmiller ve cemiyet hayatı Eflâtun'u pek ilgilendirmiştir. Eflâtun'a göre bahtiyar insan, faziletli olan insandır.

İnsan tek başına değil, cemiyet halinde yaşamaya müsait bir yaratıktır. Fazilete erişebilmek için, cemiyet nizamının da iyi olması şarttır. Yoksa yalnız kişinin arzusu kâfi gelmez. Eflâtun'a göre hükümet aydın bir sınıfa emanet edilmelidir. Hükümetin başındakilerin faziletli, halka hizmet mefhumunu benimsemiş, filozofça bir terbiyeye sahip kimseler olması lâzımdır.

DİYALOGLAR

Eflâtun büyük bir filozof olduğu kadar büyük bir yazardı da. Yazılarının büyük edebî değeri vardır. Eserlerinde bilhassa üstadı Sokrates'i anlatır ve başlıca şahıs olarak onu alır. Eserlerini diyalog şeklinde yazmıştır.

On binlerin kaçışı

İran'dan gelen binlerce Yunan askeri Trabzon'da

TRABZON, M. Ö. mart 400 — **Karadeniz'in güney kıyısında bulunan "Trabzon" adlı küçük sömürgede bazı garip olayların cereyan ettiği haber veriliyor. İran içlerinden gelen binlerce Yunan askeri burada toplanmıştır. Başlarında general Ksenofon var. Bu ordu, Akdeniz sahillerinden Babil yakınlarına kadar yol aldıktan sonra kuzeye dönüp Trabzon'a gelmiştir.**

İran imparatoru II. Artakserkses, bilindiği gibi M. Ö. 404 yılında tahta geçti. Babası II. Darius, onun babası II. Kserkses, onunki I. Artakserkses, onunki I. Büyük Kserkses, onunki de I. Büyük Darius'tur. Yeni imparator, karışık bir siyasi durumun hâkim olduğu İran'da tahta çıkıyordu. Kardeşi Genç Kurus, Anadolu genel valisi idi. İmparatorluktaki genel memnuniyetsizlikten faydalanmak, ağabeysini atıp hükümdar olmak istiyordu. Prens Kurus, 100.000 kişilik bir ordu toplamıştı. Fakat gayesine erişmek için bunu yeter görmedi. Yunanistan'dan 10.000 ücretli asker getirtti. Bu ücretlilerin başında general Kleark vardı.

Bu muazzam ordunun başında genç Kurus, genel valiliğinin başşehri olan Sard'dan hareket etti. Ege kıyılarındaki Yunan sitelerine imparator olursa bağımsızlık vereceği va'dinde bulundu. Güneydoğuya kıvrıldı. Babil ülkesine gitmek üzere Fırat boylarına geldi. Geçen yaz Kunaksa mevkiinde genç Kurus, ağabeysinin büyük ordusu ile karşılaştı. Fakat yenildi ve ordusu dağıldı. Ölenler arasında bizzat Prens Kurus da bulunuyordu. Bu vaziyette Yunanlı ücretliler, bir anda kendilerini yabancı ve uzak bir ülkede tek başlarına ve himayesiz buldular.

II. Artakserkses, Yunanlılar'ı affetti ve ülkelerine dönmelerine izin verdi. Bu suretle ne kadar yüksek kalbli bir hükümdar olduğunu bütün dünyaya göstermek istiyordu. Bunun üzerine 10.000 Yunanlı, Fırat'ın sol kıyısını takibederek Yunanistan yolunu tutmaya başladı. Fakat İranlılar, Yunanlılar'ın başlıca komutanlarını bir ziyafete davet edip bir daha bırakmamışlardı. Bu komutanların idam edildiği rivayetleri Yunan ücretlilerini korkuttu ve çok ihtiyatlı olmaya mecbur bıraktı. Bu hareketten İranlılar'ın maksatları, şüphesiz, Yunanlılar'ı muktedir şeflerden mahrum etmek ve bu ordunun kendi ülkeleri için bir tehlike olmasını önlemekti.

Her an İranlılar tarafından takibedilip yakalanacakları korkusu içinde ücretliler, bütün gücleriyle zorlu bir yürüyüşe geçtiler. Başlarına Atinalı süvari subayı Ksenofon'u geçirdiler. Diğer komutanların da yerleri dolduruldu. Canlarını kurtarabilmek için, büyük bir düzen içinde ve hızla kuzeye yöneldiler. Doğu Anadolu'nun meçhul ülkelerini baştan başa geçtiler. İşte bugünlerde nihayet Karadeniz'e ulaştılar ve Trabzon'a geldiler.

"UZUN DUVARLAR" IN İNŞAATI BİTTİ

ATİNA, M. Ö. 393 — **Perikles tarafından Atina'yı Pire limanı ile birleştirmek üzere yaptırılan sûrların M. Ö. 404 teki savaşta Ispartalılar tarafından tahribedildiği malûmdur. Bu sûra Yunanlılar "Uzun Duvarlar" adını vermişlerdi. İşte şimdi general Konon'un nezaretinde bu sûrların yeniden yapılması hemen hemen bitmiş vaziyettedir. İranlılar da bu inşaatta Atinalılar'a yardım ettiler.**

General Konon eskiden İran hizmetindeydi. Hattâ Ispartalılar'a karşı bir İran filosuna komuta etmişti. Şimdi de İran tarafından Atina'nın emrine verilmiştir. İran'ın siyaseti, Isparta'ya karşı Yunanistan muvazenesini sağlam tutmaktır. Hiçbir devletin bütün Yunanistan'a şamil bir nüfuz kazanması İran'ın işine gelmez. En kuvvetli Yunan devleti ile İran rekabet halindedir. Atina'nın ezilmesinden beri en kuvvetli Yunan devleti olan Isparta'ya karşı eski düşmanı Atina'yı tutmasının sebebi budur.

BEŞ YÜZ KİLO ALTIN!

Bu savaş tazminatı ile yetinmeyen Brennus, hileli teraziler kullandı

ROMA, M. Ö. 390 — **Yedi aylık bir kuşatmaya dayanamıyan Roma kalesi, Goluvalar'a teslim oldu. Allia meydan muharebesinde Romalılar'ı darmadağınık eden Goluvalılar, bütün Etrürya'yı istilâ etmişlerdi. Şimdi Roma'nın da düşmesi, Lâtinler için büyük felâket oldu.**

Verilen haberlere göre, Roma, tarihinin en acıklı günlerini yaşamıştır. Goluvalılar, Lâtinler'in "Brennus" dedikleri şeflerinin komutasında hareket etmektedirler.

Brennus, Romalılar'a 500 kilo altın savaş tazminatı yükledi. Fakat bununla yetinmiyerek getirilen Roma altınlarını hileli teraziler kullanmak suretiyle eksik tarttı. Bu hilenin Romalılar tarafından anlaşılması büyük gürültülere sebep oldu. Bunun üzerine Brennus kılıcını çekti ve:

— Kahrolsun mağlûplar! diye bağırarak bulduğu Romalı'yı kılıçtan geçirmiye başladı.

Goluvalar'ın yaklaşması üzerine zaten Romalılar'ın ezici çoğunluğu şehri terkederek uzaklara kaçmıştı. Yalnız 80 konsül makamlarını bırakmamışlardı. Bunların hepsi konsüllük iskemleleri üzerinde Goluvalılar tarafından boğazlandı.

Roma artık bütün ümidini kaybetmiştir. Bu, diktatör Kamilyus'un resmî ifadesidir.

Kamilyus'un kahramanca karşı koyması sonuçsuz kalmıştır.

ÜNLÜ HATİP DEMOSTENES'İN KAZANDIĞI BÜYÜK SİYASİ ZAFER

Tebai, sonunda Atina ile birleşmeye razı oldu

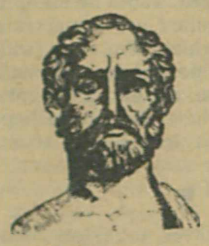

Demostenes

TEBAİ (Yunanistan), M. Ö. 338 baharı — Makedonya kıralı olduğundan beri II. Filip'in Yunanistan'ı ele geçirmek istediği bilinen bir şeydi. M. Ö. 346 da Makedonya da Yunan site devletlerinin birliğine girmişti; onlarla aynı haklara sahipti. Fakat az zamanda Makedonya'nın nüfuzu hemen bütün Yunanistan'a yayıldı. Makedonya, Isparta'ya düşman olan Yunan sitelerini etrafında toplamıştı. Artık II. Filip'in hedefi Atina ile Tebai idi.

Filip, Atina ile birleşmek istiyordu; bu şehrin medeniyetine samimî bir hayranlık hissi besliyordu. Fakat bu ittifaka Demostenes engel oldu. Atinalı ünlü hatibe göre Makedonya'nın tek gayesi Atina'yı yok etmekti. Makedonya ile Atina'nın birleşmesi, Atina'nın ölümü demekti. Diğer taraftan Atina'nın Tebai ile birleşerek Makedonya'ya karşı koyması da zordu. Atina ile Tebai arasında zaten eski bir düşmanlık ve rekabet vardı. Bu düşmanlık, Maraton meydan muharebesinde Tebaililer'in İranlılar yanında savaşması ile başlamıştı.

Tebai'nin Atina ile birleşmekte büyük bir menfaati de yoktu. Fakat Demostenes'e göre Atina tek başına da Makedonya'ya karşı koymaya muktedirdi. Nitekim koca İran imparatorluğunun mütaaddit istilâ teşebbüslerini kolayca defetmişti. Tebai'nin ise yalnız olarak Makedonya'ya kafa tutabilmesi bahis konusu değildi. Bütün bunları düşünen Tebai sonunda Atina ile birleşmeye razı oldu. Şimdi Demostenes büyük bir siyasi zafer kazanmıştır. Ona göre Atina - Tebai birliği, Makedonyalılar'ı Yunan topraklarından atacaktır.

BİLMECE

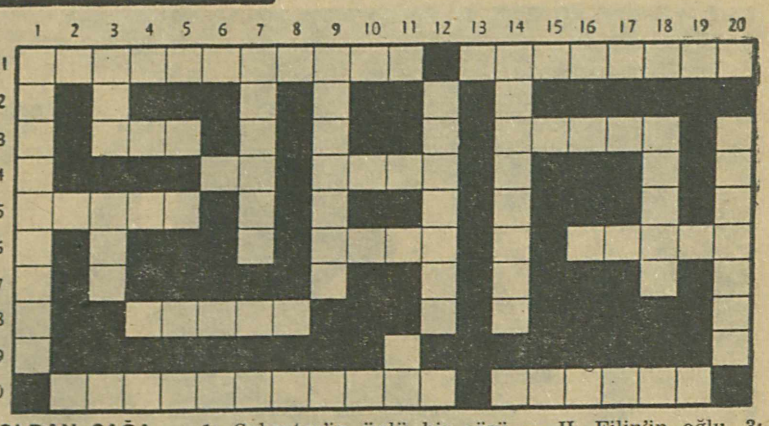

SOLDAN SAĞA — 1: Sokrates'in ünlü bir sözü — II. Filip'in oğlu. 3: Bir saz aleti — Makedonya kıralı. 4: Bir sayı — Balık tutma aracı. 5: Apollon'un yendiği yılan. 6: Beraber doğan — Romalılar'ın mağlûp olduğu meydan savaşı. 8: Siraküza tiranı. 10: Sokrates'in içtiği zehir — Sokrates'in, ölürken yanında bulunan öğrencilerinden biri.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Kıral Filip'in nişanlısı. 3: Bir nehir — Atinalılar'ın sevdiği bir oyun. 7: Ege kıyılarına verilen ad. 9: Aşk tanrıçası. 11: Hayvan yemi. 12: Karadeniz'de bir şehir — 14: Aşk konusunu çok işliyen Yunan yazarı. 18: Makedonya'da bir şehir. 20: Büyük Yunan filozofu.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

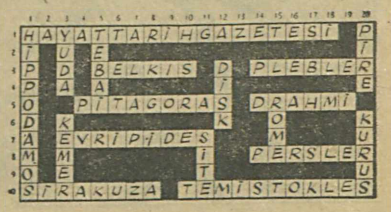

Hayat TARİH GAZETESİ

M. Ö. 336 dan M. Ö. 323

Sayı: 7 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

32 yaşında Babil'de ölen Büyük İskender.

BÜYÜK İSKENDER 32 YAŞINDA ÖLDÜ

Makedonyalı cihangirin neden öldüğü belli değil

BABİL, M. Ö. 13 haziran 323 — Dört buçuk yılını doğuda geçirdikten sonra tarihî Babil şehrine gelmiş olan İskender, 32 yaşında olduğu halde burada ölmüştür. Çok yüksek ateşle yatağa düşmüş olan İskender'in hastalığı tam olarak teşhis edilememiştir. İskender'in zehirlendiği hakkındaki söylentiler, generalleri tarafından şiddetle yalanlanmıştır.

Doğu'nun mutlak hâkimi İskender'e kimin halef olacağı belli değildir. Bu da çok ciddî bir durum yaratmaktadır. İskender'in zevcesi Roksan bir çocuk doğurmak üzeredir. Fakat doğacak çocuğun kız mı, oğlan mı olacağı tabiî belli değildir. Eğer çocuk oğlan olursa, İskender'in meşru vârisi ilân edilecektir.

Tarihin bugüne kadar tanıdığı imparatorlukların en büyüğü, bu suretle vârissiz kalmıştır. Büyük cihangirin generalleri arasında çok harisleri vardır. Bunların ellerine geçirdikleri ülkelerde bağımsızlıklarını ilân etmeleri de beklenebilir. Bilhassa general Ptolemaios'un, general Selevkos'un isimlerinden bahsediliyor. Antipater'i İskender, Makedonya'da kıral naibi olarak bırakmıştı.

[İskender'in fütuhatına ve hayatında geçen mühim vakaalara ait daha evvel aldığımız ve bugüne kadar neşredemediğimiz diğer haberleri aşağıda ve iç sayfalarımızda bulacaksınız.]

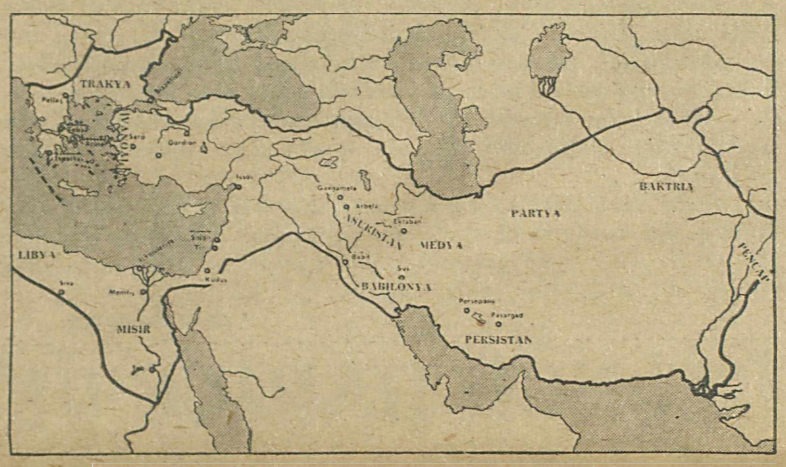

Büyük İskender'in ölümünde Makedonya İmparatorluğu

Bütün Elçiler Babil'de toplandı

Yalnız Roma'nın Babil'e Elçi göndermediği dikkati çekiyor

BABİL, M. Ö. 323 BAHARI — İskender, Babil'e döndü. Bütün Batı ülkelerinden gelen elçiler burada toplandılar. Bu Elçilerin endişesi, İskender'in Doğu'dan sonra Batı'ya dönmesidir. Bu konuda büyük cihangirin niyet ve projelerini öğrenebilmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Etrüskler'in, İspanya Fenikelileri'nin, Keltler'in, Libyalılar'ın, Habeşler'in Elçileri, İskender ile uzun uzun konuştular. Fakat cihan imparatorluğunun hâkimi, niyetlerinden fazla bir şey belli etmedi. Yalnız Roma'nın Elçi göndermediği dikkati çekiyordu.

İskender'in, imparatorluğunu sağlam temellere dayandırmak maksadiyle yakında ciddî işlere girişeceği sanılmaktadır. Cihangirin en büyük emeli, Doğu ile Batı arasındaki mânevi seddi yıkmak, her iki âlemi kaynaştırmaktır. Bu emelini herkes bilmektedir; çünkü birçok defalar etrafındakilere açıklamıştır. İskender, gittiği her yerde yeni şehirler kurmuştur. Bu şehirler İskender'e göre Yunan kültürünün öncüleri olacaklardı. Doğulu yeni tebaalarını Makedonya Devletinde bazı yüksek memuriyetlere tâyin etmesi de aynı siyasete dayanmaktadır.

DÜNYANIN TİCARET MERKEZİ

İskender, yabancı ırklar arasında evlenmeye taraftardı. Az zamanda 10.000 askerini Doğulu kadınlarla evlendirdi. Kendisi de bizzat Doğulu prenseslerle evlendi. Bu prenseslerin en ünlüsü Roksan, son İran imparatoru III. Darius'un kardeşi Prens Oksyartes'in kızıdır. İskender bu prensesle M. Ö. 327 de evlendi. Bu suretle cihanın en ünlü hanedanı olan Pers İmparatorluk hanedanı ile Makedonya hanedanı birleşiyordu. Böylece İskender'in halefleri, Doğu'nun da meşru hükümdarı olacaklardı. Gene İskender, III. Darius'un dul zevcesi imparatoriçe Statira ile de evlendi. Aynı yıl, üçüncü bir İran prensesini de nikâhına aldı. Prensesin adı "Parisatis" idi.

İskender, İranlı kavimlerden de asker topladı. Bunlar, Makedonyalı komutanlar tarafından yetiştirilmektedir.

İskender'in Babil'i başkent yapmak niyetinde olduğu da söylenmiştir. Hiç olmazsa imparatorluğunun Doğu bölümü için bu şehri başkent yapmayı düşündüğü muhakkaktır. Doğu ve Batı'dan gelen bütün ticarî maddelerin toplanma yeri olan Babil, böyle bir mevki olmaya lâyıktır. Bu suretle Akdeniz ticaretinin daha önemli bir kısmının Mezopotamya yoliyle Hint Okyanusu'na geçmesi beklenebilir.

İskender, Hindistan'da Fenike sanayiine ait eşya ile de karşılaştı. Bu olay, büyük cihangirin ufkunu aydınlattı. Demek bu kadar uzak bir ülkede bile Yakındoğu ürünleri satmak mümkündü. Her halde, şimdi Babil'de bulunan İskender'in, yakında pek çok yeniliği gerçekleştireceğini ümidedebiliriz.

Yunan sanat, kültür ve düşünüşü dünyaya yayılıyor

Yunan kültürünün yayılışına "Helenizm,, deniliyor

ATİNA, M. Ö. 323 — İskender'in fetihleri dünya muvazenesini altüst etti. Askerî sonuçları pek büyük oldu ise de bunun yanında mânevi alandaki başarısını da unutmamak lâzımdır. Bu başarı, Yunan sanat, kültür ve düşünüşünün pek uzak sahalara kadar yayılması şeklinde olmuştur. Bugün Yunan kültürü, Asya'nın içerilerine kadar sokulmuş bulunuyor.

Denebilir ki Yunan medeniyetinin Doğu sınırı bugün İndus ırmağına dayanmıştır. Asya'nın en umulmaz yerlerinde yükselen bazı şehirlerde bugün Yunanca konuşulduğu hayretle görülüyor. Batı'nın hukuk nizamı da yavaş yavaş bu sitelerde hâkim vaziyete geçmektedir.

Yunan kültürünün bu yayılışına "Helenizm" adını veriyoruz. Bu isim, Dökalion'un kızı Helen'in adından geliyor. Yunan inanışına göre Dökalion, karısı ve kızı ile Parnas Dağına sığınmıştı. Çünkü tanrı Zevs, medeniyeti yok etmek gayesiyle Yunanistan'ı su baskını altında bırakmıştı. Helen, babası ve annesiyle bu baskından kurtuldu. Yunan medeniyeti de sönmemiş oldu. İnanışa göre bugünkü Yunanlılar, bu Helen'in neslinden gelmiştir. Bütün Yunanistan'ı ifade etmek üzere de "Helad" kelimesi kullanılıyor. Bu kelimenin şümulüne, Ege Adaları ve Batı Anadolu'daki Yunan sömürgeleri de giriyor. Hattâ Karadeniz kıyılarındaki, Sicilya'daki, İtalya'nın güneyindeki Yunan sömürgelerini de "Helad" adı altında toplıyanlar var.

Pencap Ovası geçit verdi

Kıral Poros kuvvetleri büyük bir bozguna uğratıldı.

İNDUS KIYILARI (Hindistan), M. Ö. 326 — İskender bir zafer daha kazandı.

İndus kıyılarında Pencap kıralı Poros, İskender tarafından büyük bir bozguna uğratıldı. Kıralın 30.000 askeri ile 200 fili darmadağın oldu.

İskender, Hindistan'a Hayber Geçidi'nden girdi. İndus kıyılarına kadar geldi. Nehrin öbür kıyılarında Poros, birliklerine savaş düzeni vermekle meşguldü. İskender, askerini istirahate çekti. Sahte manevralarla Hint ordusunun cephesinden karşı kıyıya geçeceği zannını uyandırdı. Düşman cepheden geçişi beklerken, daha uzak bir yerden nehri geçen İskender, bir anda Hintliler'in arkasında göründü.

Makedonyalılar'ın fillerle savaşmada tecrübeleri yoktu. İskender, askerine, fillerin nazik yerlerini yaralamaya çalışmalarını emretti. Canları yanan filler, panik yarattı.

Kıral Poros, elinde kalan birliklerle geri çekildi. Savaş tarzı ve şahsi cesareti İskender'in takdirini kazandı. Şimdi Pencap Ovası, Makedonyalılar'a açık vaziyettedir.

(Son durum 26. sayfadadır)

Ispartalılar'ın isyanı bastırıldı

MEGALOPOLİS (Yunanistan), M. Ö. 331 — Ispartalıların Makedonya boyunduruğundan kurtulmak için yaptıkları son teşebbüs de kolayca bastırılmıştır. Komşu siteler tarafından da desteklenen Ispartalılar, İskender'in yokluğundan faydalanmak istediler. Makedonya hükümdarı Asya'dayken, Güney Yunanistan'ı ayaklandırmağa kalktılar. Makedonya'da saltanat naibi olarak İskender'in bıraktığı Antipater bulunuyordu. Yıldırım hıziyle Pelopanes'e gelen bu Makedonyalı komutan, daha dal budak salmadan isyanı bastırmıştır.

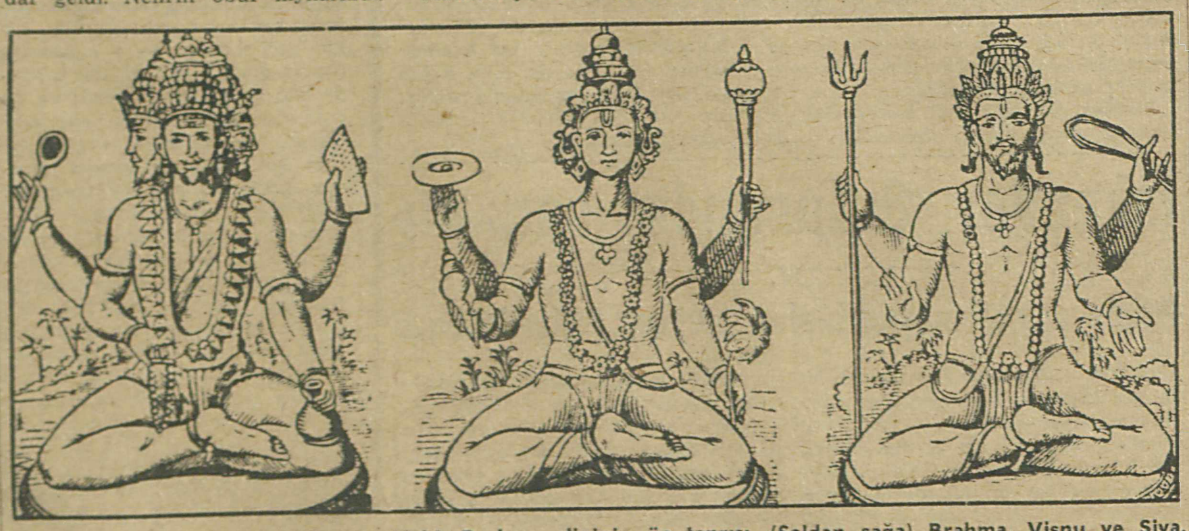

İskender'in ayak bastığı Hindistan'daki Brahma dininin üç tanrısı. (Soldan sağa) Brahma, Vişnu ve Siva.

ŞAİRLER, SPORCULAR İSKENDER'İN PEŞİNDE

KÂBİL (Afganistan), M. Ö. 327 — Büyük İskender, Kâbil'e girdi. Pek kalabalık bir insan kalabalığı, Makedonyalı cihangiri takibetmektedir.

Mühendisler, tabipler, tacirler, maliyeciler, yazarlar, şairler, edibler, tarihçiler, bestekârlar, saz çalanlar, sporcular, din adamları, fahişeler, esirler, Makedonyalılar'ın peşine takılmış vaziyettedir. Artık İskender'in ordusu, tam bir Doğu ordusunu andırmaktadır.

BAŞYAZI

Generaller yerli kızlarla evlendiler ama...

İSKENDER, büyük bir imparatorluk bıraktı. Bu imparatorluk Adriyatik'ten Hindistan'a, Mısır'dan Hazar Denizi'ne kadar uzanıyor. Bu devletin sınırları, İran İmparatorluğunun sınırlarından biraz daha geniş. Şu halde, tarihin günümüze kadar kaydettiği en geniş devlet karşısındayız demektir. Fakat İskender, ansızın ve genç yaşında öldü. İmparatorluğunu düzene sokamadı. Hiçbir bakımdan birbirine benzemiyen ülkeleri perçinliyemedi. Onun ölümünden sonra imparatorluktaki birliğin devam edebileceğini çok şüpheli görüyoruz.

Kader İskender'e daha uzun bir ömür bahşetseydi, şüphesiz çok sağlam bir imparatorluk düzeni meydana getirmeye çalışacaktı. Bugünkü vaziyette öyle tahmin edilebilir ki, devletin çeşitli parçaları kapanın elinde kalacak, imparatorluk bölünecektir.

İskender yaşasaydı, Yunan kültürünün dünyaya yayılışı da daha başka bir gelişme gösterecekti. Onun yerine geçeceklerin bu kültürün propagandasını aynı başarıyla yürüteceklerini sanmıyoruz. İskender, Yunan kültürünü çok uzak mesafelere, tâ Hindistan içlerine kadar götürmüştü.

Bu suretle Yunanistan ile Doğu gittikçe kaynaşma yolundaydı. Bu kaynaşma belki bir ırk kaynaşması olmıyacaktı. Fakat bir kültür birliği beklenebilirdi. Biliyoruz ki İskender, bir ırklar kaynaşmasını bile düşünmüştü. Generallerini yerli kızlarla evlendirmiş, kendisi de öyle yapmıştı.

Öyle görünüyor ki İskender, Doğu'dan sonra Batı'ya dönecekti. Batı ülkelerini de almak istiyordu. Maksadı, bir cihan imparatorluğu idi. Bütün dünyaya tek başına hükmedecekti. Batı, Doğu'dan çok fazla Yunan kültürünün tesiri altında olduğu için, bu iş daha kolay olacaktı. Çok zengin tarihî geleneklere ve üstün medeniyetlere sahip olan Doğu'da mesele daha çapraşık ve daha müşkülдü.

Fakat Doğu'nun yalnız Yunan kültüründen unsurlar almakla yetindiği sanılmamalıdır. Doğu da Yunan kültürüne pek çok şey verdi. Bu suretle gelecekte daha karışık ve belki daha ileri medeniyet hamlelerine şahit olacağız.

TARİH GAZETESİ

ÜÇÜNCÜ DARİUS'UN HAZİN HİKÂYESİ

İmparator bir kaynak başında yarı ölü bulundu

PERSEPOLİS (İran), M. Ö. 330 — **İran imparatoru III. Darius öldü. İskender, Babil'den sonra Persepolis'i de işgal edince, firar halinde bulunan imparator, Ektaban'a gelmişti. Fakat burada da kendini emniyette görmedi. Doğuya doğru yoluna devam etti. Yanında küçük bir ordu vardı. İskender yaklaşınca Darius, ümitsiz bir vuruşmayı kabul etmek istedi. Fakat maiyeti buna engel oldu ve İmparatoru Makedonyalılar'dan uzaklaştırdılar. İşte bu kaçış esnasında İran genel valilerinden Besos, öldürmek maksadı ile İmparatoru yaraladı. Bu suretle Makedonyalı cihangirin lûtuflarına mazhar olacağını sanıyordu.**

İmparator yarı ölü bir halde, bir kaynağın başında, Makedonyalı bir asker tarafından bulundu. Kendi kanından meydana gelmiş bir birikintinin içinde hareketsiz yatıyordu. Askeri görünce küçük bir hayatiyet emaresi gösterdi. Makedonyalı askerin verdiği suyu içti. Farsça birkaç kelime de söyledi. Fakat bu dili bilmiyen Makedonyalı, bir şey anlamadı. Bundan sonra İmparatorun gözleri kapandı.

İskender, İmparatorun cenazesinin Persepolis'e naklini emretti. Cenaze, imparatorun annesine teslim edildi. III. Darius'un annesi, İssos meydan muharebesinde Makedonyalılar'a esir düşmüştü ve 3 yıldan beri İskender'in yanında bulunuyordu. III. Darius'un cenaze merasimi, İmparatorlara yakışır bir ihtişamda yapıldı.

III. Darius, Pers hanedanının 14. ve sonuncu hükümdarı oldu. M. Ö. 330 temmuzunda öldürüldüğüne göre, ancak 5 yıl imparatorluk tahtında kalmış demektir. Bu 5 yıl içinde, Ege kıyılarından İran içerilerine kadar muazzam devletinin Makedonyalılar'ın eline geçtiğini gördü. Bu, Büyük Kurus'un başdöndürücü fetihlerini bile gölgede bırakan bir şeydi. İmparatorun ölümünü öğrenen genel valilerden biri, kendini "IV. Artakserkses" adiyle imparator ilân ettiyse de, bunun hiçbir hükmü yoktur. Bugün artık İran İmparatoru, Büyük İskender'den başkası değildir.

III. Darius, III. Artakserkses'in üç oğlunun en büyüğüdür. III. Artakserkses, 20 yıl tahtta kalmıştı. Kızkardeşi Atosa'nın ikinci kocasıdır. Atosa'nın ilk kocası, kendisinin ve III. Artakserkses'in babası II. Artakserkses'tir. Bu zat 46 yıl tahtta kalmıştı.

III. Artakserkses ölünce yerine büyük oğlu III. Darius değil, küçük oğlu III. Kserkses veya I. Oarses geçti. 3 yıl tahtta kalıp öldürüldü. Bu 3 yıl zarfında da imparatorluğu, saltanat naibi sıfatiyle Mısırlı bir hadım olan Bagoas idare etti. III. Darius, onu da öldürtüp hükümdar oldu. III. Artakserkses'in ortanca oğlu Oksyartes'in kızı Roksan, şimdi İskender'in esiridir. III. Darius'un oğlu olmadı. Bir kızı vardır ve o da Makedonyalı cihangirin elindedir.

Büyük Darius'un 7. kuşaktan torunu olan III. Darius ile Pers hanedanı son buluyor. Bu hanedan şüphesiz tarihimizin en ünlü birkaç hanedanı arasında yer alacaktır. M. Ö. 700 den beri Anzan Kıralı ve M. Ö. 555 ten beri de İran İmparatoru olarak iktidarda bulunuyordu. Bununla beraber Pers hanedanına kesin olarak son bulmuş gözüyle bakılamaz. III. Darius'un amcası olan Prens Friapites hayattadır ve İran'ın kuzey bölgelerine hâkim bulunmaktadır. Baş kaldırmak ve millî imparatorluğu ihya etmek için şüphesiz Makedonyalılar'ın uzaklaşmasını dört gözle bekliyecektir.

Persler, Avesta dili ile konuşurlar. Mazdek dinini kabul etmişlerdir.

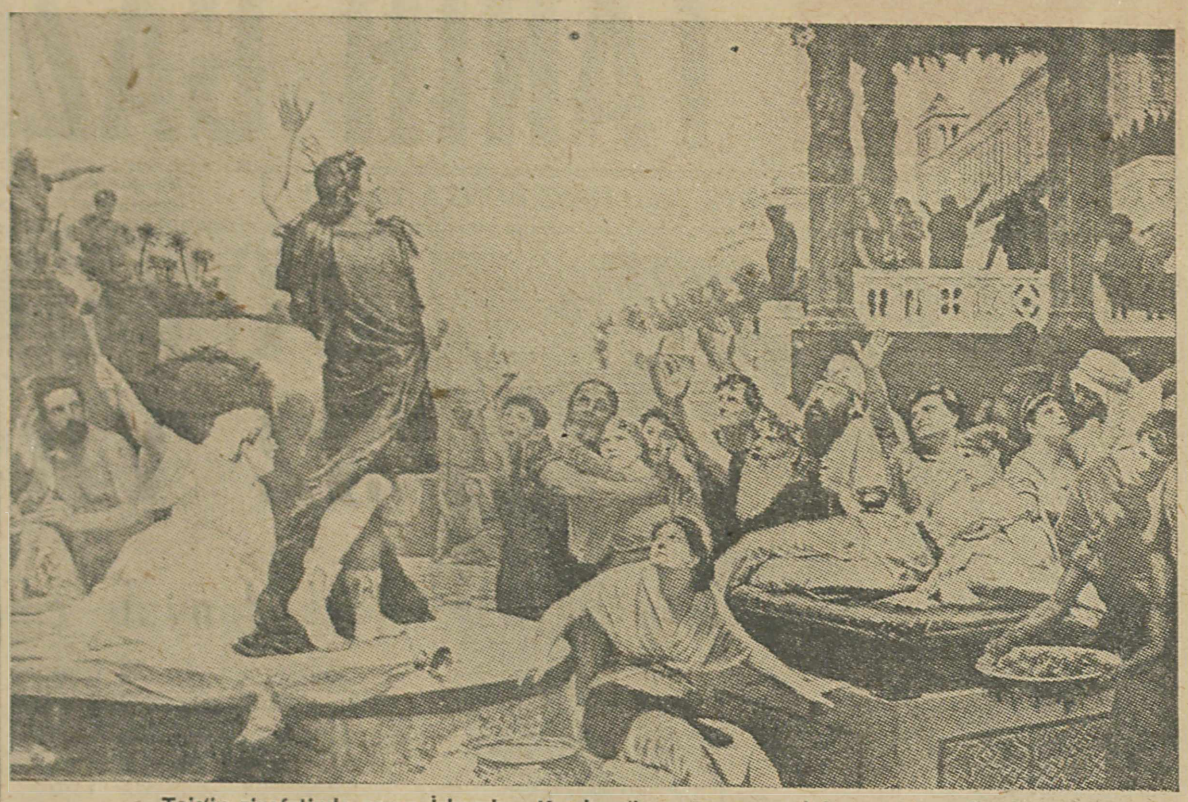

Tais'in ziyafetinde coşan İskender, Kserkses'in sarayının yakılmasını emrediyor.

Tais'in ziyafeti facia ile bitti

Çok sarhoş olan İskender, bir aralık coşup muhteşem sarayı ateşe verdi

PERSSPOLİS (İrân), M. Ö. 330 NİSANI — **Persepolis şehrinde gördükleri İran ihtişam ve lüksünden Makedonyalı askerlerin gözleri kamaşmıştır. Bilhassa sarayları, bir Yunanlı'nın aklından geçiremiyeceği derecede muhteşemdir. Bütün bunlara rağmen İskender, ocak ayından beri kalmakta olduğu İran başkentinden hareket emrini vermek üzeredir.**

Büyük Kserkses'in ve babası Büyük Darius'un (I. Darius) muhteşem sarayları bu şehirde bulunmaktadır. Pazargad şehri, Kurus'tan sonra terkedilmişti. Persopolis'e iki günlük mesafede olan bu şehir de şimdi Makedonyalılar'ın elindedir. Darius ve oğlu Kserkses tarafından Yunanistan alındığı zaman ele geçirilen altınlar, bu sarayların ihtişamına harcanmıştı.

İskender, Babil'den Pazargad ve Persepolis'e kadar hiçbir mukavemetle karşılaşmamıştır.

TAİS'İN DAVETİ

Büyük Kserkses'in sarayında Makedonyalı fâtihler kendilerinden geçmiş eğlenirlerken büyük bir de facia oldu. Meşhurlardan Tais adındaki kadın İskender'e ziyafet veriyordu. Bu ziyafette İskender o kadar coştu ki, muhteşem saraya ateş verdi. Fakat sarhoşluktan ayılınca yaptığından çok müteessir oldu. Bu suretle nefsini de bu derece güzel bir ikametgâhtan mahrum etmişti.

Bundan evvel fethedilen ülkelerde olduğu gibi, Persepolis'te de derhal Makedonya usulünce teşkilât meydana getirildi. İranlılar içinde İskender'e sadakat arzetmekte gecikmiyen sivil memurlar, yerlerinde bırakıldı. Fakat yüksek askerî ve malî makamlara Yunanlılar tâyin edildi.

Bugünkü vaziyette İskender'in maiyetindekilerin çoğu Yunanlı değil, İranlı'dır.

İskender, Aristo'dan ders aldığı sıralarda.

İskender Aristo'yu cezalandıracak

BÜYÜK Filozof Aristo'nun yeğeni Callisten de tarihçi sıfatiyle İskender'in Asya seferine katılmıştı. Hattâ Makedonyalı cihangirin teveccühünü de kazanmıştı. Fakat İskender aleyhindeki bir komploya ismi karıştı ve idam edildi.

İskender, bu idamla da yetinmedi. Callisten'in amcası ve kendisinin hocası Aristo'ya da fena halde içerledi. Hattâ Yunanistan'a döner dönmez Aristo'yu şiddetle cezalandıracağını bildirdi.

İskender Ordusunda sarsıntı

Iklime dayanamayan binlerce asker yollarda öldü

İNDUS KIYILARI (Hindistan) M. Ö. 326 SONU — İskender, hiçbir batılı'nın başaramadığı bir işi yaptı: Hindistan'a girdi. Bu iş, pek büyük bir enerjiyle gerçekleşebildi. Pek çok müşküller yenildi. Fazla zayiat verildi. Fakat Hindistan'da Pencap'tan ileri gidilemedi. Çünkü ordunun ilerigelen komutanları arasında memnuniyetsizlik son haddindeydi. Tropik ıklime dayanamıyan binlerce asker yollarda öldü. Buna rağmen İndus nehrini hâkimiyetine alan ve Pencap'a el koyan İskender, Hindistan gibi, kıta sayılabilecek bir ülkeyi Batıya tanıtmış oldu.

BÜYÜK İSKENDER HAKKINDA...

İskender, İssos meydan muharebesini kazandıktan sonra, firar halinde olan İran imparatoru III. Darius'a hitaben şu beyannameyi neşretmiştir:

"Ataların bütün Yunanistan'ı ve bu arada Makedonya'yı çiğnemişlerdi. Bu istilâları için hiçbir haklı sebepleri yoktu. Yunanlılar'ın başına geçtiğim andan beri en büyük gayem, bu haksız istilâya mukabele etmek olmuştur. Bunun için Asya'ya ayak bastım. Atalarının hakaretine cevap vermem lâzımdı. İssos'ta genel valilerini ve generallerini yendim. Şimdi sıra sende! Bütün ordularını yok edeceğim. Ve tanrıların inayetiyle imparatorluğunu alacağım. Bundan böyle şimdiye kadar senin tarafında döğüşenler içinde bana itaat edecek olanları himayeme alacağım. Onlardan hiçbir lûtfumu esirgemiyeceğim. Bundan böyle onlar, benim tarafımda döğüşmekle şeref kazanacaklar. Ben, bütün Asya'nın hükümdarı olduğumu ilân ediyorum. Sana düşen de bana itaat etmektir. Bana sığındığın takdirde kötü muamele göreceğini sanıyorsan yanılıyorsun. En yakınlarından birkaçını nezdime gönderirsen, sana ne derecelere kadar lûtufkâr davranacağıma dair garanti vermeye hazırım. Vakit geçirmeden bana sığınmanı dostça tavsiye ederim. Bu takdirde, ele geçirdiğim zevceni ve çocuklarını derhal sana iade edeceğim. Her ne arzu edersen yerine getirmeye âmadeyim. Bundan böyle bana eşit hükümdar muamelesi yapmaktan çekin. Karşında Asya hükümdarı bulunduğunu bir an hatırından çıkarma. Ben her şeye malikim ve istediğimi yapmaya muktedir bulunuyorum. Bu sıfatla arzularını bana bildir. Bir tebaam olarak bunları gerçekleştireyim. Bunun dışında bir davranışın olursa, seni bir âsi telâkki edeceğim. Bu takdirde her şeyi göze al! Eğer hâlâ Asya İmparatorluğunu benimle paylaşmak niyetindeysen, karşıma bizzat çık. Bu defa olduğu gibi kaçma. Zira seni nerede bulabilmek mümkünse üzerine geleceğim. Elimden kurtulabilmenin imkânı yoktur.".

■

İskender, Asya seferine çıkarken Frikya'nın merkezi olan Gordiyon şehrine uğradı. Frikya'nın ilk kıralı Gordios, bu şehre adını vermişti. İskender, bu kıralın sarayının harabesi bulunan şehrin tepesine çıktı. Burada karmakarışık bir düğüm vardı. İnanışa göre bu düğümü çözmeye muvaffak olan şahıs, Asya'yı fethedecekti. İskender bu efsaneyi biliyordu. Düğümü görür görmez, başka türlü çözülemiyeceğini anladı. Ve kılıcı indirip düğümü kesti. Bu şekilde düğümü çözdüğünden dolayı efsanenin beklediği kahraman olup olmadığını bize istikbal gösterecektir.

■

İskender, İssos'tan sonra Arbela'ya geldi. Burası Mezopotamya'nın kuzeyiydi. Gavgamela Ovasında İran ordularını bir daha perişan etti. Meydan muharebesinden evvel generalleri, İran ordusunun kalabalığından ürktüler. Hükümdarlarına, bir gece baskını tavsiye ettiler. İskender: "Asla," dedi. "Bu, benim zaferimi karartmak olur!".

■

Hindistan'da İskender bir şehre "Bukefal" adını verdi. "Bukefal", cihangirin Hindistan'da ölen sevgili atının ismiydi. Bu ata yalnız İskender binebilirdi. Asil hayvan, yabancıları derhal üstünden atardı.

■

Anikialus şehrinde İskender, Sardanapal'in büyük heykelinin kaidesi önünde durdu. Kaidedeki şu kitabeyi okudu: "Sardanapal; Anikialus ve Tarsus şehirlerini aynı günde kurdu. Sen Ey Yabancı, bu şehirlerde yiyecek, içecek ve neşe bulacaksın. Zaten bunlardan başka hiçbir şeyin değeri yoktur".

Atina'nın Pire'den görünüşü. Sağda önde Diyonisos Tiyatrosu görülüyor.

ATİNALILAR'IN İFTİHAR ETTİKLERİ BİR YAPI:

Diyonisos Tiyatrosu

Çok pahalıya malolan yarım daire şeklindeki tiyatro, 30.000 seyirci alıyor

ATİNA, M. Ö. 336 — Atina'da Diyonisos Tiyatrosu, Atinalılar'ın iftihar ettikleri bir yapıdır. Hakları da var. Çünkü, Atina'nın eski, ahşap tiyatrosunun yerine geçmek üzere inşa edilen bu tiyatro dünyanın en güzel ve en büyük binalarından biri olmuştur.

30.000 SEYİRCİ

Akropol'de inşa edilmiş olan yarım daire şeklindeki tiyatro 30.000 seyirci alıyor. Yunan tiyatro mimarlığı usullerine göre bu tiyatro da üç kısımdan ibaret: Sahne, seyirciler ile sahneyi ayıran bölme ve seyircilerin oturduğu kısım.

Sahne çok büyük. Ayırıcı bölmede koro bulunuyor. Seyircilerin oturdukları yerler kademeli bir şekilde yükseliyor. Bu yerler mermerden yapılmış. Kademeleri teşkil eden sıralar ve ayak dayanacak yerler ise taş. En uzaktakiler de dahil, bütün oturacak yerlerde görüş şartları mükemmel. Bu şartları sağlamak için çok dikkat edilmiş. Emsali gibi, Atina Tiyatrosu da çok güzel bir manzaraya hâkim. Sicilya'daki Siraküza Tiyatrosu'nun da manzarası çok güzeldir. Seyirciler piyes oynamadığı zamanlar manzarayı seyrederler.

Sahnede dekor da kullanılır. Dekorların, iki taraflı yapılmış olanları da var. Bunlar icabında, öbür tarafı seyirciye çevirilmek suretiyle kullanılıyor. Fakat genel olarak dekorlar çok sadedir. Bir piyesin devamınca nadiren değiştirilir. En çok kullanılan aksesuar; oturulacak sıralar, mezarlar, tapınak ve saray kapıları gibi şeylerdir.

SAHNE HİLELERİ

Bazı sahne hilelerine de başvurulmaktadır. Bunlar seyircinin çok hoşuna gidiyor. Meselâ tanrıların ve kahramanların uçuşu gösterilir. Görünmez iplerle bir makineye bağlı olan aktörler uçar gibi görünürler.

Tiyatro inşaatı çok pahalıya malolmuştur. Harcanan parayı kısmen de olsa çıkarabilmek için seyircilerden para alınmasına karar verilmiştir. Halbuki eski tiyatro genel olarak bedava idi. Fakat yeni tiyatroda fakir vatandaşlar için bedava yerler de var.

Tiyatro seyircileri içtimai mevkilerine göre otururlar. Yüksek mevki sahiplerinin ön sıralarda ayrılmış yerleri vardır. Arkalardaki en yüksek sıralarda da içtimai mevkii düşük olan halk oturur.

Büyük İskender Efes Harabelerinde

EFES (Anadolu), M. Ö. 334 — Büyük İskender, Efes şehrini ziyaret etti. Büyük mâbedin harabe haline gelmiş ihtişamını üzüntüyle seyretti. Bu mâbette yüzyıllardan beri Artemis'e ibadet ediliyordu. Artemis, bilindiği gibi, Romalılar'ın tanrıçalarından Diyana'nın Yunanlılar'daki karşılığıdır.

Bu muhteşem yapı M. Ö. 350 de çıkan bir yangında harap oldu. Bu yangın, bir mecnun tarafından çıkarılmıştı. Delinin ismi "Erostrat" idi. Erostrat, bu olayın kahramanı olarak tarihe geçeceğini ümidediyordu. Başka bir maksadı yoktu. Erostrat'ın bu suretle isminin unutulup unutulmıyacağını istikbal gösterecektir.

Efes'teki Artemis mâbedi.

Atina evlerinde büyük bir lüks:

PENCERE

ATİNA, M. Ö. 330 — Son günlerde şehrimizde emlâk fiyatları iyiden iyiye düşmüştür. Bugün küçük bir evi, pek ufak bir para karşılığında satın almak imkân dahilindedir. Fakat gene de bir evi tek başına işgal eden aileler nadirdir. Hattâ orta tabakaya mensup kimseler bir evde birkaç aile birlikte yaşamaktadırlar. Fakirler, kendilerine mahsus mahallelerdeki evlerde kiralık odalarda hayat geçirir. Kiralar, pek düşüktür.

Atinalı zengin aileler, bir evde iki aile birlikte oturanlardır. Bu, bir lüks addedilmektedir. Zemin kat ve mutfak, iki aile arasında müştereken kullanılır. Ev sahipleri genel olarak alt katta oturur, üst katı kiraya verirler.

İKİ KATLI EVLER

Zengin evlerinin bahçeleri vardır. Zenginler bahçede yemek yemeyi severler. Güneş olduğu zaman bahçede öğle uykusu uyunur. Bu çeşit evler genel olarak iki katlı yapılır. Erkekler alt katta, kadınlarla çocuklar üst katta yaşarlar. Hava ve ışık, basit deliklerden odalara girer. Gerçek pencereler bir lüks sayılır. Bilhassa ilk kat pencereleri, içerinin görülmemesi için tahta çubuklarla yarı yarıya örtülmüştür. Bunlar da bahçeye açılan pencerelerdir. Sokağa bakan ilk kat penceresi yoktur.

Evlerin dış duvarları bile çok incedir. Hırsızlar bu duvarları kolayca delerek eve girebilirler. Evin kapısını zorlamayı tercih eden hırsız azdır.

YUNAN TANRI ve TANRIÇALARI

Tanrılar Tanrısı Zeus.

Güneş ve Işık Tanrısı Apollon.

Evlenme ve Doğum Tanrıçası Hera.

Yunanlılar çeşitli tanrılara taparlar. Tabiat kuvvet ve olaylarının tanrılar tarafından meydana getirildiğine inanırlar. Her tanrıya ayrı bir isim verirler. Tanrıların insana benzediğini sanırlar. Fakat insandan farklı olarak hiç ölmediklerine inanırlar.

Önceleri her Yunan şehrinin kendisine mahsus birtakım koruyucu tanrıları vardı. Fakat zamanla müşterek bir inanca sahip oldular. Müşterek tanrıların varlığına inandılar. Bu inanca göre, tanrılar büyük bir aile meydana getirirler. Yunanistan'ın en yüksek dağı olan Olimpos Dağı'nın dumanlı tepesinde, Büyük Tanrı Zeus'ün sarayında toplanarak dünyayı idare ederler.

Olimpos Tanrıları denen bu Tanrılar, gördükleri işlere göre GÖK, YER, YERALTI ve DENİZ tanrıları olmak üzere dört grupa ayrılırlar.

Gök tanrılarının en büyüğü Zeus'tur. Dünyanın ve göklerin sahibi olan Zeus, bütün tanrıların da başıdır. Zeus aynı zamanda adalet dağıtan, hükümdarlara kudret veren bir tanrıdır. Zeus'ün karısı Hera; Ay, Evlenme ve Doğum Tanrıçasıdır. Öteki belli başlı tanrı ve tanrıçalardan Afrodit, Aşk ve Güzellik Tanrıçası; Artemis, Namus ve İffet Tanrıçası; Atene, Akıl ve Zekâ Tanrıçası; Apollon; Güneş, Işık, Müzik Tanrısıdır.

Yer tanrılarının en ünlüsü, sürülmüş toprak ve hasat tanrıçası olan Demeter'dir. Ağaçları ve meyvaları yetiştiren Diyonisos aynı zamanda Bağ Bozumu, Şarap ve Eğlence Tanrısıdır.

Yeraltı tanrılarının başkanı Hades'tir. Zeus'ün kardeşi olan Hades, ölüler ülkesinin kıralıdır.

Deniz tanrılarının en büyüğü ise, gene Zeus'ün kardeşi olan Poseidon'dur. Poseidon bütün denizlerin sahibidir.

Yunanlılar, atalarını ve kahramanları yarı tanrı sayarlar. Yunan kahramanları içinde en meşhuru, pehlivanların babası sayılan Herakles'tir.

Yunanlılar, tanrıları adına birçok âyinler, yortular ve eğlenceler yaparlar. Bunların en neşelisi her sene bağ bozumu zamanı Tanrı Diyonisos şerefine yapılanıdır. Bu yortu Yunanistan'ın her tarafında kutlanır. Bundan başka Atina'da her dört senede bir, Atina şehrinin koruyucu tanrıçası Atena şerefine de büyük bir âyin yapılır.

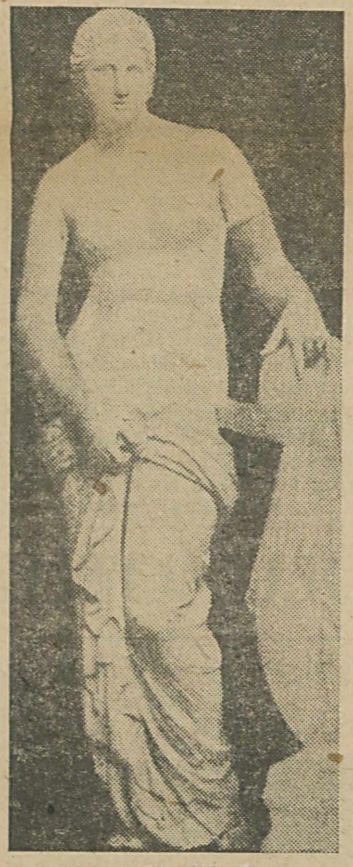

Aşk ve Güzellik Tanrıçası Afrodit

Artemis ve Hades

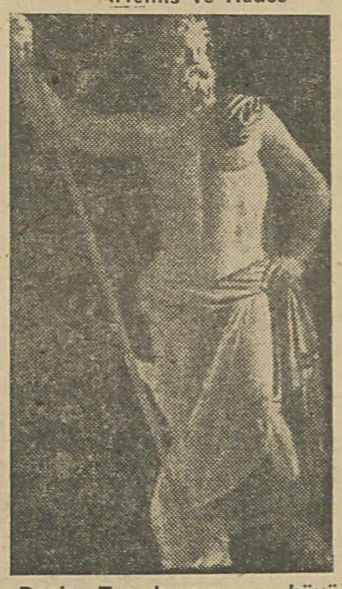

Deniz Tanrılarının en büyüğü Poseidon.

Atina'da ev hayatı değişiyor

Erkekler mindere yatarak, eşleri de onların ayakları dibinde oturarak yemek yiyorlar

ATİNA, M. Ö. 330 — **Atina'da ev hayatı değişmektedir. Bu değişiklik bilhassa yemek zamanları kendini göstermektedir. Eskiden ailenin her ferdi bir sandalyeye oturur, küçük bir masada ayrı ayrı yemek yerdi. Yemeği daha sosyal bir hale sokmak için artık bu âdetten vazgeçilmiştir.**

Şimdi aile reisi yerde bir mindere uzanmaktadır. Karısı da onun ayakları dibinde mindere oturmaktadır. Kadınların mindere uzanarak yemek yemeleri doğru görülmediği için onlar oturmaktadırlar. Bir de umumi bir masa vardır. Çocuklar, yüzleri ana ve babalarına dönük olmak üzere, bu masanın etrafında oturarak yemek yemektedirler.

Aileler sık sık birbirlerini ziyaret ederler. Dostlar sık sık birbirlerini akşam yemeğine davet ederler. Eğer ev sahibinin misafirleri erkekse, ana ve çocuklar onlardan ayrı olarak yemek yerler. Bol bol şarap içip hem ciddî, hem de açık-saçık mevzuların konuşulduğu bu uzun yemeklerde kadın ve çocukların bulunması doğru sayılmaz.

Yemek elle yenir. Yemekten sonra parmaklar hamurla temizlenir. Zengin evlerinde yemek sofraya getirilmeden, icabettiği şekilde kesilir ve parçalanır. Yemek sofraya tabaklarla getirilir. Kaşıkla, yahut da kaşık vazifesi görmek üzere, ekmek yardımı ile yenir.

Yenen şeyler çoğunlukla sığır, koyun ve keçi gibi hayvan etleridir. Bu etler ya ızgara olarak, yahut tuzlama veya isleme olarak yenir. Kümes hayvanları da çok kullanılır. Ardıç kuşu ve yaban tavşanı revaçtadır. Yunanlılar, başta balık olmak üzere, türlü deniz hayvanlarını çok severler. Bunları çeşitli usullerde hazırlıyarak yerler. Zengin Yunanlılar başka memleketlerden havyar, tuzlu ve is balıkları, istridye, deniz kaplumbağası ve daha başka nefîs şeyler getirirler. Çeşitli sebze, salata ve hububat da yerler. Yunanlıların çoğu soğana ve sarmısağa bayılırlar.

Zeytin yağı, yemek pişirmek için kullanılır. Yemeklere lezzet vermek için tuz, biber, sirke ve çeşitli baharat koyarlar.

İyi bir yemekten sonra genel olarak peynir, yemiş, şekerleme yerler.

İran İmparatoru Darius kaçıyor

Büyük İskender'in küçük ordusu, Gavgamela ovasında, muazzam İran ordusunu perişan etti

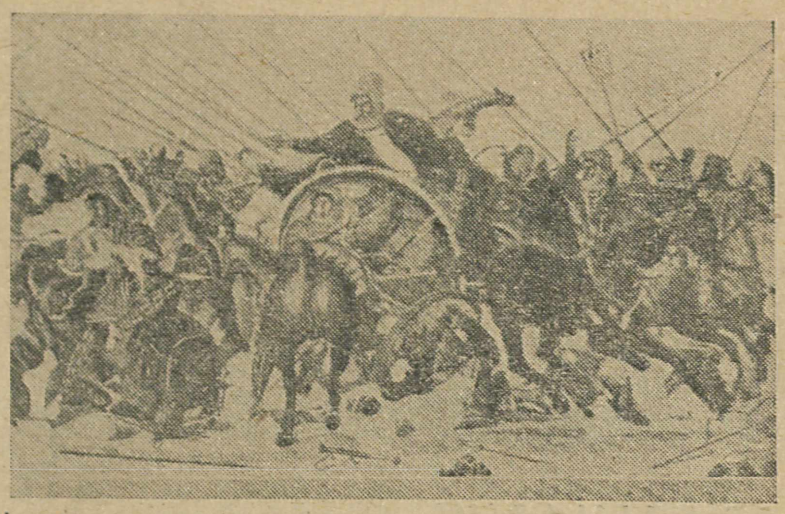

İranlılar'ın mağlûbiyetiyle sona eren Gavgamela Savaşı'ndan bir an.

GAVGAMELA OVASI (Kuzey Mezopotamya), M. Ö. 1 EKİM 331 — Küçük Makedonya ordusu M. Ö. 332 deki Granikos ve M. Ö. 333 deki İssos meydan muharebelerinden sonra şimdi de Gavgamela Ovası'nda muazzam İran ordusunu darmadağınık etti.

Savaşa katılanların tahminlerine göre İran ordusu 40.000 atlı, 200 savaş arabası ve 15 savaş filinden ibaretti. İskender hayatında ilk defa burada fil görmüştü. İran ordusunda bulunan kalabalık gayri muharipler kitlesi, bu ordunun en büyük za'flarından biriydi.

100.000 den fazla tahmin edilen İran piyadesinin savaş kabiliyeti azdı. Bunları belki birkaç yüz bin tutarında bir uşaklar, köleler, tacirler kalabalığı takibediyordu. İran ordusunda asıl İranlılar'dan başka yabancı kavimlerden birçok ücretli muharip de vardı. Bunlar arasında Yunanlılar, Hintliler, Karyalılar, Babilliler, Sogdlular, İskitler, Medler, Partlar, Baktiryalılar göze çarpıyordu. Bu kavimlerden birçoğunun Yunanlılar ve Makedonyalılar yalnız isimlerini işitmişlerdi. İlk defa burada karşı karşıya geliyorlardı.

İSKENDER'İN TAKTİĞİ

İmparator Darius, ordusunun orta bölümünde yer almıştı. Buradan bütün orduya hâkim olacağını tahmin ediyordu. Muhteşem bir savaş arabasının içindeydi. Etrafında İranlı asilzadeler bulunuyordu. Arkasındaki Yunanlı ücretlilere imparator pek güveniyordu.

İranlılar'ın teşkil ettikleri cephe çok genişti. İskender askerini tek bir saf halinde dizse bile bu cepheyi karşılıyamazdı. Üstelik bu suretle açıkta kalan İran kanadları Makedonyalılar'ı derhal çevirebilirlerdi. Bu vaziyette İskender için, babası II. Filip'ten öğrendiği tâbiyeyi tatbikten başka çare yoktu. Bu tâbiyeyi o zaten Granikos Meydan Muharebesinde de tatbik etmiş ve muvaffak olmuştu. İskender, önemli sayıda birlikleri ihtiyat olarak ayırdı. Bunlar, ihtiyaç başgösterdiği zaman icabeden tarafta savaşa müdahale edeceklerdi. İlk savaşa giren birlikler kalabalık düşman tarafından sarıldığı takdirde bir kare halini alacaklardı. Bu karenin köşe noktalarından düşmana şiddetle karşı koyulacaktı. Düşman zaferi elde eder gibi göründüğü anda başkomutan, ihtiyat kuvvetleri ileri sürecekti. Böyle bir şey beklemiyen düşman şaşıracak ve panik başlıyacaktı.

Bu taktik bu kere de muvaffak oldu. Makedonya piyade ve süvarisi pek iyi döğüştü. Komutanlar birliklerinin en küçük parçalarına kadar idareyi ellerinden bir an kaybetmedi. Bilhassa Makedonyalılar'ın başdöndürücü süratte manevraları, düşmanı çok şaşırttı. Düşman cephesi parçalandı. Düşmanın içine kadar giren Makedonyalılar, İranlılar ile dövüşürken, ihtiyata ayrılmış kuvvetler müdahale etti. Düşmanın büyük sayı üstünlüğü, küçük Makedonya ordusu karşısında hiçbir işe yaramamıştı.

İran filleri fazla bir iş göremedi. Pek güvendikleri savaş arabalarına gelince, saldırdıkları Makedonya cephesinde büyük bir karşı koymaya mâruz kaldı. Bizzat İskender'in idare ettiği taarruzlara mukavemet edemeyip dağıldı. İskender, askerine, önce savaş arabasının sürücüsünü öldürmeyi emretmişti. Silâhsız olan sürücü öldürülünce, arabanın idaresi başıboş kalıyor ve içindeki muharipler hiçbir şey yapamıyorlardı. Başı boş yol alan arabalar, Makedonya birlikleri tarafından çevirilip yok ediliyordu. İranlılar'ın bu müthiş silâhlarının bütün dünyaya yüzyıllardan beri verdiği korku, bugün artık tarihe karışmıştır.

DARİUS'UN FİRARI

İmparator Darius sonuna kadar ordusunun başında kalsa ve komuta etmekte devam etseydi, gene de İran ordusunun bozulmasına imkân yoktu. Çünkü İranlılar o derece Makedonyalılar'dan kalabalıktılar. Fakat arabasının sürücüsü öldürülünce telâşlı ve nefsine düşkün İmparator aklı selimini kaybetti. Ne yaptığını bilmez bir hale geldi. Makedonyalılar tarafından sarılıp esir edileceğini sandı. Kendini süratli bir atın üzerine zor attı. Derhal ricat yolunu tuttu. İssos meydan muharebesinde olduğu gibi bu defa da imparatorun bu tutumu İranlılar için felâket oldu. Mâneviyatı mahvolan büyük ordu derhal dağıldı.

İskender, imparatoru Arbela şehrine kadar takibetti. Akşama kadar takipten bir netice çıkmayınca, gece de bu işe devam olundu. Makedonya süvarisinin dinlenmeden yaptığı bu takibe rağmen, yolları çok iyi bilen İran İmparatoru ve maiyeti ele geçirilemedi.

İskender'in bu defaki zaferi ona Babil ve Sus şehirlerinin, Doğu'nun bu tarihî büyük başkentlerinin yolunu açtı.

İskender, İskenderiye şehrini kurdu

Serbestçe yaşamaları için şehirde bir mahalle Yahudilere verildi

TİR (Fenike), M. Ö. 331 — **İskender, Mısır'dan Tir'e döndü. Burada İran fethi projeleriyle meşgul. III. Darius'u nerede olursa olsun bulmaya kesin bir şekilde karar vermiştir. İran İmparatorluğuna son vermekten başka bir şey düşünmüyor.**

Büyük İskender, geçen kasımda Mısır'a girdi. Memfis'e kadar indi. Hiçbir ciddî karşı koymaya mâruz kalmadı. Bütün Delta, Makedonyalılar'ın eline geçti.

Memfis'te İskender, Apis ve başka Mısır tanrıları şerefine yapılan törenlere katıldı. Yunan tanrılarına gösterdiği saygıyı Mısır tanrılarına da gösterdi. Bu suretle bütün dünyada dinî alanda büyük bir müsamaha sahibi olarak tanındı.

İskender'in bu jesti Mısırlılar tarafından büyük takdir ve sevgiyle karşılandı. Mısır halkı zaten İranlılar'dan bıkmıştı. İranlılar, Mısır tanrılarına lâzım gelen saygıyı hiçbir zaman göstermedikleri için, halkın nefretini kazanmışlardı.

İçinde bulunduğumuz yılın ocağında İskender, büyük projelerini gerçekleştirmeye başladı. Fenike sitelerinin ticari kudretlerine son vermeye kararlıydı. Bilhassa Tir'in ticari hâkimiyetini tehlikeli buluyordu. Bunun önüne geçmek için, Mısır'da yepyeni bir liman kurmaya başladı. Nil'in batı kollarından birinin ağzında ve Akdeniz üzerinde olan bu limana "İskenderiye" adı verildi.

İskender burada da görüşlerinin enginliğini ispat etti: İskenderiye'de bir mahallenin Yahudiler'e tahsis edilmesini emretti. Bu kavmin de sevgisini kazandı. Yahudiler, bu mahallede, kimse tarafından rahatsız edilmeksizin dinlerinin ve âdetlerinin icaplarını yapacaklardır.

İran'daki Yunan heykelleri Atina'ya taşınıyor

BABİL (Mezopotamya), M. Ö. ARALIK 331 — **Büyük İskender, iki ay Babil'de zevku safa içinde yaşadıktan sonra, Doğu'nun bu ünlü tarihî şehrini terketti. Makedonyalı cihangir, fetihlerine doğu istikametinde devam etmek niyetindedir. İlk gayesi, firar halinde bulunan III. Darius'u ele geçirmek ve İran İmparatorluğunun tamamına hâkim olmaktır. Bunun için, şimdiye kadar hiçbir Yunanlı'nın ayak basmadığı uzak ülkelere kadar gitmek lâzımdır. Zira İranlılar'ın imparatorluğu bu derece geniştir. Hattâ İskender, imparatorluğun doğu sınırlarını aşmak, daha da ilerilere gitmek istemektedir. İskender'in bu seferi bir keşif ve coğrafya gezisi mahiyetini de taşıyor.**

Bu vesileyle İskender, Atinalılar'a bir jest yapmak istedi. Bu suretle bu ünlü Yunan sitesinin Makedonyalılar'a olan düşmanlığını yatıştırmak istiyordu: İran'da bulunan külliyetli sayıda Yunan heykelinin, Atina şehrine naklini emretti.

BİR MASAL GİBİ..

İskender, Roksan adındaki esir bir prensesle evlendi

Semerkant'ta büyük bir düğün yapıldı

SEMERKANT (Ortaasya), M. Ö. 327 — **İskender, güzel İranlı Prenses Roksan ile evlendi. Prenses Roksan, İskender'in elinde esirdi. Makedonyalı cihangir ile evlenmeyi kabul edince, Semerkant'ta büyük bir düğün yapıldı. İskender, Prensesi buraya kadar beraberinde getirmişti.**

Roksan, III. Darius'un yeğenidir. İskender daha önce de başka bir İran prensesi ile evlenmişti. Doğulular ile Batılılar arasındaki bu çeşit evlenmeler, İskender'e göre, imparatorluğun her iki parçasını birbirine daha çok yakınlaştıracaktır.

İskender'in bu Doğu politikası, Makedonyalılar'dan bazılarınca iyi karşılanmamaktadır.

Birçok Yunanlı, İskender'in bu siyasetine baş eğmeyi açıkça reddetmiş bulunuyorlar. Bilhassa İskender'in kendini tanrı ilân etmiş olması birçok Yunanlı'yı çok kızdırmıştır. 30.000 kişilik orduya gelince, bunlar imtiyazlarını İranlılar ve başka Doğulu kavimler ile paylaşmaktan hiç de memnun kalmamışlardır. Makedonyalı askerler, aralarındaki Yunanlılar'ı bile hoş görmüyorlardı.

Bütün bu muhalefetler, İskender'in yeni zaferler kazanmasına engel olamadı. Türkistan ve Afganistan'ı aldıktan sonra şimdi Hindistan'a girmek niyetindedir.

SEKİZ BİN ÖLÜ, OTUZ BİN ESİR...

Tir Kalesi Makedonyalılar tarafından zaptedildi. Bu suretle İskender; Fenike ülkeleri, Suriye ve Doğu Akdenize hâkim oldu

İskender'e Doğu Akdeniz kapılarını açan Tir Savaşı.

TİR (Fenike), M. Ö. AĞUSTOS 332 — Tir de nihayet Makedonyalılar'ın eline düştü. Şehrin muhasarası uzun ve çetin geçti.

Tir kalesi, kıyıdan az uzakta bir adacığın üzerindedir. Onun için Makedonyalılar kaleyi düşürmek için büyük zahmetlere katlandılar.

İran donanması denize hâkimdi ve kaleye yardım ediyordu. İskender'in ise donanması yoktu. Makedonyalılar, kara ile ada arasında bir köprü kurdular ve ancak bu şekilde kaleyi lâzım gelen baskı altına alabildiler.

Tirliler, bu köprüyü imha etmek için çok çalıştılar. Makedonyalılar'ın muhasara silâhları altında eriyen Tirliler, köprüyü atamadılar. En büyük silâhları, Makedonya ordusunun üzerine yağdırdıkları ateşti. Fakat bunlar, İskender'in azmini kırmaya kâfi gelmedi.

ÇİFTE TAKTİK

Muhasara devam ederken İskender, Sidon şehrine gitti. Bu Fenike şehri, Tir gibi Makedonya'ya kafa tutmak niyetinde değildi. Burada İskender, Sidon sitesinin donanmasını ele geçirdi. Bu donanma ile İran deniz kuvvetlerinin Tir'e yardım yollarını kesti. Bundan sonra artık Tir'in dayanma ümidi kalmadı. Çünkü hem karadan, hem denizden tazyik ediliyordu.

Az zamanda kale düştü. 8.000 Tirli, Makedonyalılar tarafından kılıçtan geçirildi. 30.000 i de esir alındı ve satılmak üzere pazarlara sevkedildi.

Bu suretle İskender, Fenike ülkelerine ve Suriye'ye hâkim oldu. Doğu Akdeniz'i ele geçirdi.

BİLMECE

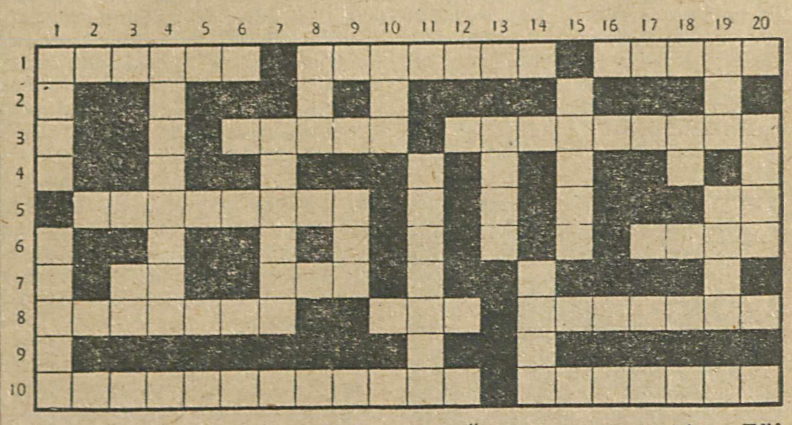

SOLDAN SAĞA — 1: İskender'in eşi — Ünlü Yunan tarihçisi — Eflâtun'un bir eseri. 3: Atina'nın bir ihraç matası — Kıral Filip'in kaatili. 5: Zehirlenerek idam edilen Yunan filozofu — Şikâr. 6: Bir kıta. 7: Eser — Kışın yağar. 8: Deniz kuvvetleri — İri cüsseli bir hayvan — İskender'in atı. 10: İranlılar'ın çok güvendiği bir savaş vasıtası — Atina'daki tepe.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Bir şehir — Nehir. 3: Mağara. 4: Sicilya'da bir şehir. 7: Yunan yarımadası. 8: Esir olmıyan. 9: Kale duvarı. 10: Kadın elbisesi. 11: İlk Frikya kıralı. 13: Mısır Tanrısı. 14: Büyük kız kardeş. 15: İskender'in yaptığı bir meydan muharebesi. 18: Kalın sicim. 19: Evin bir parçası — Bir kadın ismi. 20: Mısır'da kutsal bir vâha.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

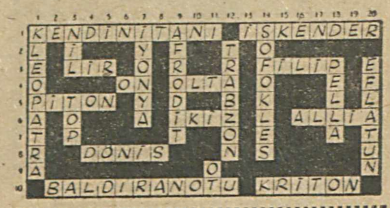

Hayat

TARİH GAZETESİ

M. Ö. 323 ten M. Ö. 201

Sayı: 8 — GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

BATI'NIN ZAFERİ

Roma bugüne kadar İtalya'nın en kudretli devleti idi. Fakat Kartacalılar'a karşı zaferinden sonra şimdi artık Akdeniz çapında bir kudret kazanmıştır. Bugün Batı Akdeniz'in hâkimi Roma'dır. Denizaşırı ülkelere doğru yayılmak suretiyle Roma'nın önünde büyük bir istikbal açılmıştır.

Roma - Kartaca mücadelesinin ilk sonucu, dünya siyasetinde ağırlık merkezinin Doğu Akdeniz'den Batı Akdeniz'e geçmesi oldu. Bilindiği gibi Doğu Akdeniz ülkeleri, dünyamızın en zengin ve en medeni bölgeleridir.

Genç ve kudretli Roma daha da genişlemeye istidatlı görünüyor. Öyle ki, belki de önümüzdeki yıllarda — İskender hariç — tarihin en büyük fetihlerine şahit olacağız.

İkinci Kartaca Savaşı'nda Kartaca'nın Roma'ya yenilmesi, dünyamızın siyasi dengesini yeniden bozdu. Kartacalılar, dünyanın en tüccar milletlerinden biriydi. Tir'deki Fenike sitesinden etrafa yayılmak suretiyle Akdeniz'de birçok toprakları ellerine geçirmişlerdi. Gerçek bir Kartaca ticaret imparatorluğu mevcuttu. Altı yüzyıl boyunca Kartaca'nın zenginliği artmakta devam etti. Yalnız İskender, Kartaca'nın anayurt, yani Fenike ile bağlantısını kesti.

Aristo, Kartaca'nın idare sistemine hayran olduğunu söylemişti. Bu şehadet, Kartacalılar'ın idarecilik sahasında da kabiliyetlerini gösterir. Bununla beraber kültür alanında zikre değer büyük bir başarıları görülmemiştir. Fenikeliler gibi Kartacalılar da daha çok taklitçi olmuşlardır. Tüccar bir kavim için, uzun zaman ve emek istiyen ve derhal para getirmiyen yaratıcılık alanı, nankör bir çalışma alanı sayılır. Kartaca şehri, büyük ve zengin bir şehirdir. Güzel binaları vardır. Fakat orijinal bir sanat güzelliğinden mahrumdur.

Kartacalılar aslında savaşçı bir kavim değildir. Bununla beraber mahir komutanlar yetiştirmişlerdir. Bunların en büyüğü şüphesiz Anibal'dir. Bu komutanlar, daha çok yabancı kavimlerden ücretli askerler kullanmışlardır.

Kartaca'nın alçalması, Roma'yı yükseltti. Yunanistan'dan sonra Romanın bu yükselişi Batı'nın gene Doğu'yu geçtiğini gösterecek mahiyettedir.

Anibal, kendisine büyük zayiata mal olan Alpler'i aşarken.

Misli görülmemiş askerî bir yürüyüş:

Alpleri geçen Anibal, Roma'yı tehdit ediyor

ROMA, M. Ö. 218 — 6 ay önce İspanyayı terkeden Anibal şimdi Po Ovası'ndadır. Alpler'i aşmaya muvaffak olmuştur. 20.000 piyade, 6.000 süvari ve birçok savaş fili ile Roma üzerine yürüyor. Savaşa hazır olan Roma ordusuna konsül Publius Kornelius Skipio komuta ediyor.

Tarihte misli görülmemiş bu askerî yürüyüş hakkında Roma'ya gelen haberler birbirini tutmuyor. Bununla beraber, Alpler'i aşışın Anibal için büyük zayiata mal olduğu kesin şekilde anlaşılmıştır. Kartacalılar, birçok köprüler kurmaya ve büyük bir istihkâm faaliyeti göstermeye muvaffak olmuşlardır.

Romalılar için askerî vaziyet son derece naziktir. Zira Anibal, üst üste üzerine gönderilen iki Roma ordusunu da tamamen bozmuştur.

Anibal, İtalya'da hâkimiyet kurabilmek için, şimdi Roma'ya anavatanında baş eğdirmek kararındadır. İtalya'daki Roma düşmanı bütün kavimlerle anlaşmış vaziyettedir.

PİRRHOS DEDİ Kİ:

«Böyle bir zafer daha kazanırsam mahvolurum»

Pirrhos, Askulum Meydan Muharebesinde Romalılar'ı bozguna uğrattı. Fakat kendisi de çok önemli insan ve malzeme kaybına uğradı. Meydan muharebesinden sonra kendisini tebrike gelen komutanlarına: "Bunun gibi bir zafer daha kazanırsam, mahvolurum" demiştir.

Kuzeybatı Yunanistan'daki Epir ülkesinin kıralı olan "Pirrhos", M. Ö. 313 te ağabeysi Aiakides'in yerine geçmişti. Epir'in 3. kıralıdır. Halası Olimpias, Büyük İskender'in annesi olduğuna göre, Pirrhos, İskender'in dayızadesidir. İskender'in dayısı olan Pirrhos'un babasının ismi de İskender'dir. M. Ö. 342 den 330 a kadar 12 yıl Epir tahtını işgal etmiştir.

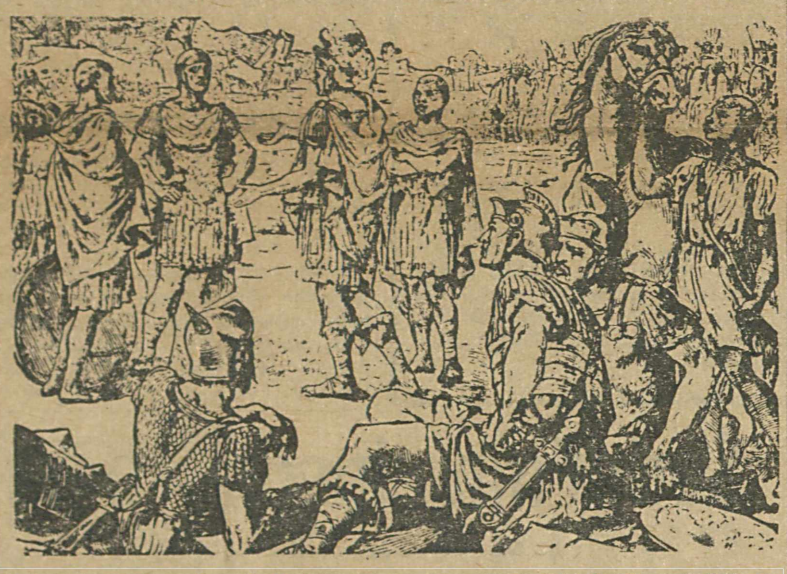

Zaferden emin olan Anibal, çarpışmadan önce Skipio ile görüşüyor.

Kartacalılar Roma'da yokedildi

Başkumandan Anibal kaçmağa muvaffak oldu

ZAMA (Kuzey Afrika), M. Ö. 202 — Skipio komutasındaki Roma ordusu, Kartaca'nın anayurt topraklarında Kartaca'ya karşı kesin bir zafer sağladı. Kartaca Başkomutanı Anibal, bozgundan sonra kaçmağa muvaffak oldu. Romalılar'ın eline düşmedi. Fakat bugün artık bir Kartaca ordusu yoktur. Bir Kartaca Devleti'nin varlığından bile şüphe edilebilir.

Bilindiği gibi Skipio bundan iki yıl önce ordusu ile Afrika'ya çıkmıştı. Kartacalılar önce, Romalılar'ın Afrika'da tuttukları köprübaşını kuşattılar. Roma ordusu uzun zaman ülkenin içerilerine doğru ilerliyemedi. Skipio nihayet bu kuşatmayı yardı. Fakat geçen yılki çarpışmalar kesin bir sonuç vermedi.

Bu yıl İtalya'dan yeni gelen birliklerle Roma ordusu çok kuvvet kazandı. Zama meydan muharebesinde de Anibal'i yenmek mümkün oldu.

Roma ile Kartaca arasında sulh

ROMA, M. Ö. 201 — İkinci Kartaca Savaşı da bitti. Roma ile mağlûp Kartaca arasında bir antlaşma imzalandı. Bu suretle Kartaca'nın en kudretli Akdeniz devleti olmak iddiasının hayali de artık suya düşmüştür.

Yayınlanan antlaşmanın başlıca maddeleri şunlardır:

1 — Kartaca; İspanya ile Akdeniz'deki adalarından vazgeçmektedir.

2 — Kartaca, on gemi hariç bütün savaş gemilerini yoketmeyi kabul etmiştir. Bu on gemi Kartaca'yı korsanlara karşı koruyacaktır.

3 — Kartaca elli yıl içinde Roma'ya ağır bir savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.

4 — Kartaca bundan böyle denizaşırı savaşlara girişmiyecektir. Afrika'da yapacağı savaşlar için de Roma ile anlaşmak zorundadır.

5 — Kartaca, anayurdundan bir kısım toprağı Roma'nın müttefiki Nümidya Kıralı Massinissa'ya bırakmaktadır.

Roma, buna benzer şartların daha ağırını Kartaca'nın İtalya'daki müttefiklerine kabul ettirmiştir. Bu müttefiklerden çoğunun toprakları Roma'ya katılmış bulunuyor. Bunlar, Roma'ya karşı Kartaca'ya en fazla yardım etmiş olan İtalyan devletleridir.

Zama'da Kartacalılar'ı ezen Roma'lı General Skipio'ya Afrika'daki devamlı zaferlerinden ötürü "Afrikalı" unvanı verilmiştir. General bundan böyle "Afrikalı Skipio" diye anılacaktır.

Çinliler Endişede: METE, TÜRK İMPARATORU OLDU

Yarım kalan fetihler tamamlanacak

ÇANG-AN (Çin), M. Ö. 209 — Aldığımız haberlere göre Teoman Yabgu'nun öldürülmesi üzerine oğlu Mete, Türk imparatoru olmuştur.

Teoman veya Tuman Yabgu, M. Ö. 220 de, yani 11 yıl önce Türk imparatoru olmuştu. Ondan önce Türkler, birbirlerinden ayrı kıral-lıklar ve prenslikler halinde yaşıyorlardı. İlk Türk imparatoru olarak Teoman sayılmaktadır. "Yabgu" Türkçede "İmparator" demektir.

Çin'deki büyük kargaşalıklar, Türkler'e kendilerini toparlamak ve Çin'den önemli bölgeleri almak fırsatını vermiştir. Son yıllarda Çinliler, Teoman ile büyük oğlu Mete arasındaki mücadeleden ümide düşmüşlerse de, şimdi Mete, Türkler'i tamamen hükmü altına almıştır.

Bilindiği gibi Teoman, en sevgili zevcesinin tesiriyle Mete'yi veliahtlıktan uzaklaştırmak ve bu zevcesinden olan oğlunu yerine geçirmek istemişti. Buna razı olmıyan Mete, 10.000 kişilik bir ordu topladı. Bu orduyu görülmemiş bir askerî terbiye ve disiplinle yetiştirdi. Babasının üzerine yürüdü. Babasını alt etti. Teoman Yabgu, sevgili zevcesi ve ondan olan oğlu ile beraber öldürüldü. Bu olay, II. Filip ile İskender olayına benzemektedir.

Bütün Çin'de kuvvetle tahmin ve iddia edildiğine göre Mete Yabgu, babasının yarım bıraktığı fetihleri tamamlamak için çalışacaktır. Onun pek kudretli bir karaktere sahip olduğunu bilen Çinliler, büyük endişe içindedirler.

[Türkler hakkında bir tetkik yazısını 2. sayfamızda bulacaksınız.]

ARŞİMED ÖLDÜRÜLDÜ

SİRAKÜZA (Sicilya), M. Ö. 212 — Ünlü matematik bilgini ve mucit Arşimed'in ölümü teessürle haber alınmıştır. Siraküza'nın Romalılar tarafından muhasarası sırasında büyük bilgin öldürülmüştür. Karşısındaki şahsın kim olduğunu bilmiyen bir Romalı asker Arşimed'in hayatına son vermiştir.

Arşimed 75 yaşındaydı. Siraküza'da doğmuş, İskenderiye'de okumuştur. Hayatının en önemli bölümünü doğduğu şehir olan Siraküza'da geçirmiştir. Siraküza kıral-larının gözdesiydi. Nazari bilgisinin derinliği derecesinde pratik icatları ile de tanınmıştı. İcatlariyle çok öğünürdü. Daha fazla şeyler yapabileceğini de iddiadan geri durmazdı. Bir gün: **"Bana bir destek veriniz, dünyayı yerinden oynatayım".** demişti. Bu söz, Arşimed'in fizik teorilerine dair fikirlerinden biriydi.

İcatlarının en faydalılarından biri de su tulumbasıdır. Suyun istenen yüksekliğe çıkmasını sağlamak bakımından bu icadından çok istifade edilmiştir. Kafasında başka icatlar da vardı. Bilhassa müthiş savaş makineleri yapmayı düşünüyordu. Bunlardan birkaçını da gerçekten yapmaya muvaffak oldu.

"Arşimed Kanunu" diye anılan ünlü buluş da onundur. Bu kanunla, suya batırılan bir cismin, kendi hacmi kadar suyun ağırlığına eşit ağırlığı kaybettiğini bulmuştur. Bu kanun, bir gün banyo yaparken aklına gelmiştir. Bu buluşla heyecanlanan bilgin, çıplak halde banyodan fırlayıp: **"Öreka, öreka!"** yani **"Buldum, buldum!"** diye bağırarak sokaklarda koşmuştur.

Arşimed, öldürülmeden az önce bir problemi çözmeğe uğraşıyordu.

MUSEVİLER, İBRANÎ DİLİNİ UNUTTULAR

İskenderiye Musevileri, birçok başka Musevi cemaatleri gibi İbranî dilini unutmuşlardır. Onun için 70 kişiden müteşekkil dinî bir komisyon kurulmuş ve bu komisyona Tevrat'ı İbranî dilinden Yunanca'ya tercüme etmek ödevi verilmiştir.

İstikbali parlak bir kavim:

Türkler

METE'nin, Türkler'in ikinci imparatoru olmasiyle büsbütün kuvvetlenen ve istikbalde pek önemli rol oynıyacak gibi görünen Türkler hakkında toplıyabildiğimiz bilgiyi okuyucularımıza sunuyoruz:

Türkler; Moğollar ve Tunguzlar ile yakın akraba bir kavimdir. Her üçüne birden "Turan Irkları" denmektedir. Bu kavimler, Çin'in kuzeyindeki ucsuz bucaksız bozkırlarda ve dağlık bölgelerde ekseriya birbirleriyle karışık bir halde yaşamaktadırlar.

Çinliler, bu savaşçı göçebe kavimle eski zamanlardan beri meşgul olmuşlar ve Türkler'i en büyük düşmanları olarak kabul etmişlerdir.

Çin kaynakları, daha M. Ö. 1766 tarihlerine doğru "Şün-Goey" adında bir Türk kıralının başarılarından bahsediyor. Bu gibi isimlerin Türkçe'de nasıl telâffuz edildiğini iyice bilmiyoruz. Çünkü bilgi aldığımız Çin kaynakları, bütün yabancı kelimeler gibi Türkçe kelimeleri de çok değiştirerek yazmaktadırlar.

Gene Çinliler, M. Ö. 1122 de Ta-Pi adında başka bir Türk kıralından bahsediyorlar. M. Ö. 1116 ya doğru da Türkler'in başında Pe-Şi isminde bir kıral bulunduğunu söylüyorlar. Türkler, Çin kaynaklarında "Hiung-Nu" şeklinde anılmaktadır. Bunun Türkçe'si "Hun", daha doğrusu "Kun" dur.

Türkler, pek erken çağlarda Çin'e girmişlerdir. M. Ö. 1050 yıllarından M. Ö. 256 yıllarına kadar 794 sene Çin'de hüküm süren III. İmparatorluk Hanedanı, Çu'lar, Türk'tür. Bunlar fâtih kavim olarak Çin'i istilâ etmişler, fakat az zamanda kalabalık Çinliler arasında erimişlerdir. Çu hanedanı da Türkçe'yi unutmuş, Çin'lileşmiştir.

Türkler'in en güneybatıda yaşıyan koluna Sakalar denmektedir. Sakalar'ın en ünlü hükümdarı Alp-Er-Tunga'dır. M. Ö. 624 te öldürülen bu hükümdara İranlılar "Afrâsyâb" demektedirler. İranlılar ile olan savaşları ve gösterdiği kahramanlıklar hâlâ Türkler'in ve İranlılar'ın hâfızalarından silinmemiştir.

Alp-Er-Tunga'dan bir asır kadar sonra Sakalar'dan Masagetler'in başına İmparatoriçe Tomiris geçmiştir. M. Ö. 529 a doğru Sakalar'ın başında bu kahraman kadın bulunuyordu. İran İmparatorluğunun kurucusu Büyük Kurus, Tomiris'e izdivaç teklif etti. Fakat İran hâkimiyetine düşeceğini anlıyan Tomiris, bu teklifi reddetti. Sakalar'ın üzerine yürüyen Büyük Kurus, Tomiris'in oğlu ve veliahdı olan Spargapires'in başkomutanlığındaki Saka ordusunu bozdu. Spargapires, teessüründen intihar etti. Sakalar eski büyüklüklerini kaybettiler.

M. Ö. 330 a doğru Sakalar'ın başında "Şu" adında bir hükümdar bulunuyordu. İskender ile savaşan, sonra sulh yapan hükümdar budur.

M. Ö. IV. yüzyılda Türk ülkeleri doğudan Çinliler'in, batıdan İskender'in Yunanlılar'ının baskısı ve saldırışı altındaydı. Hun Türkleri daha birleşip tek bir imparatorluk haline gelemedikleri için, Çinliler ve Makedonyalılar gibi büyük askerî devletlere karşı koyamıyorlardı. Ancak ülkelerinin ucsuz bucaksız coğrafi büyüklüğüne güveniyorlar, kuvvetli düşman karşısında geri çekiliyorlardı. Bu yüzden 25 Türk kalesi Çinliler'in eline geçmişti. Makedonyalılar karşısında geri çekilen Türk kavimleri, Çin sınırlarına göç ettiler.

Şimdi asıl Hunlar'dan başka Yüeşiler, Dunhular gibi diğer Türk kavimleri de Mete'nin idaresindedir. Türk İmparatorluğu'nun daha da genişlemesi muhtemeldir. Çünkü Çin kargaşalık içindedir. Batıda ne İranlılar, ne Yunanlılar, Türkler'i durduracak vaziyette değildir. Üstelik şimdi Türkler'in başına, Mete gibi tamamen istisnai bir askerlik dehasına sahip bir hükümdar geçmiştir.

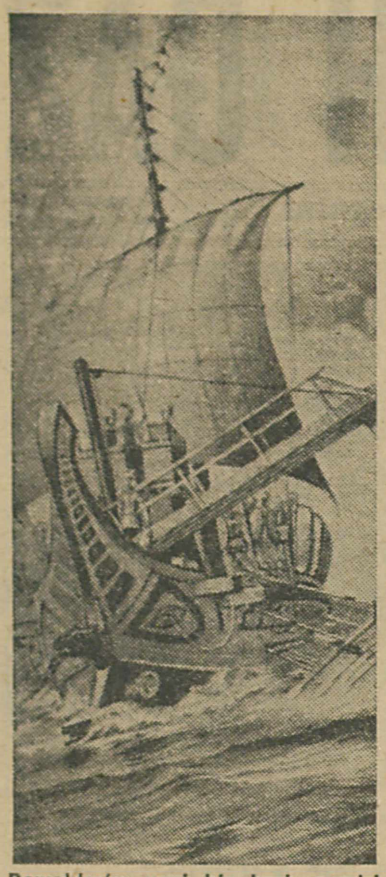

Romalılar'ın yeni bir harb gemisi.

ROMA'NIN ŞANI YÜKSELİYOR

ATİNA, M. Ö. 228 — Roma'nın Batı'da şan ve şerefi her gün biraz daha yükselmektedir. Bu kere Atina'nın bir jesti, Roma'nın ününü büsbütün arttırmıştır. Son zamanlarda Yunanistan'a musallat olan İllirya'lı korsanların Romalılar tarafından temizlendiği malûmdur. Bundan çok sevinen Atinalılar, Romalı atletleri şehirlerine davet etmişlerdir. Romalı atletler Atina'da Olimpiya Oyunlarına ve bazı dinî törenlere katılacaklardır.

Yunanlılar bu davranışları ile, Romalılar'ı medeni ve kendilerine yakın bir kavim olarak tanıdıklarını belli etmişlerdir. Yunanlılar'ın bu konuda çok kıskanç oldukları, her yabancı kavme "barbar" dedikleri malûmdur.

Tabiî mağrur Roma'nın, Yunanlılar'ın bu gibi jestleriyle fazla öğünmeye tenezzül etmediklerini söylemek bile fazladır. Romalılar'a göre dünyanın en yüce kavmi ancak kendileridir.

ÇİN'DE MİLLÎ DİN

Hanlar, Konfüçyûs prensiplerine çok bağlı

ÇAN-TUNG (Çin), M. Ö. 206 — Kuzey Çin İmparatorluğunu ellerinde tutan "Çin" hanedanının, Konfüçyüs dini mensupları tarafından devrildiği malûmdur. Bu hanedan yalnız 51 yıl sürmüş ve bu müddet zarfında 3 imparator geçmiştir. Sonuncuları olan Tse-ing ancak birkaç ay tahtta kalabildi ve M. Ö. 207 de, yani geçen yıl saltanatına son verildi. Şimdi iktidara Çin'in V. imparatorluk hanedanı olan Hanlar geçmiştir. Hanlar, başkenti Hsi-an-fu şehrine götürdüler. Tahtta bulunan imparatorun adı "Kao-tsu" dur. Han hanedanı, Konfüçyüs prensiplerine pek sıkı bir şekilde bağlıdır.

M. Ö. 479 daki ölümünden beri Konfüçyüs'ün millî bir din haline gelen prensipleri, gittikçe daha geniş halk tabakaları arasında taraftar kazandı. Konfüçyüs, pek genç yaşında imparator Lu tarafından önemli devlet memuriyetlerine getirilmişti. Büyük filozof ve din adamı, halkın eğitim ve ahlâkını, her şeyden üstün tutuyordu. Halkı ahlâkça yükseltmek için hiçbir gayretini esirgemedi. Bütün faziletleri halka telkin etmek için büyük enerji harcadı. Bu faziletlerin başında, bütün insanlığa şamil bir sevgi ve günlük hayatta iyi niyete dayanan bir davranış sevki tabiîsi geliyordu.

Konfüçyüs, yüksek memurluklarda da bulunmakla beraber, daha çok küçük vazifeleri severdi. Bu vazifelerde halkla daha yakından temas kabil oluyordu. İnsanların birbirlerine karşı her türlü menfaat hissinden uzak bir hürmet göstermeleri; ana-babalarına, akrabalarına ve ölmüş atalarına içten bir sevgi ve saygı beslemeleri gibi prensipleri hayatının sonuna kadar durmadan yaymaya çalıştı.

Bilhassa atalara gösterilen saygı inanışı çok yayıldı. Millî bir din haline geldi. Atalar, milletin tanrıları mevkiine yükseltildi.

Konfüçyüs prensip ve fikirlerini kaleme almadı. Öğrencilerine öğretmekle yetindi. Fakat sonradan öğrencileri, üstatlarının fikirlerini kitaplar halinde, bir araya getirdiler.

Dünyanın bir numaralı kültür şehri:

İSKENDERİYE

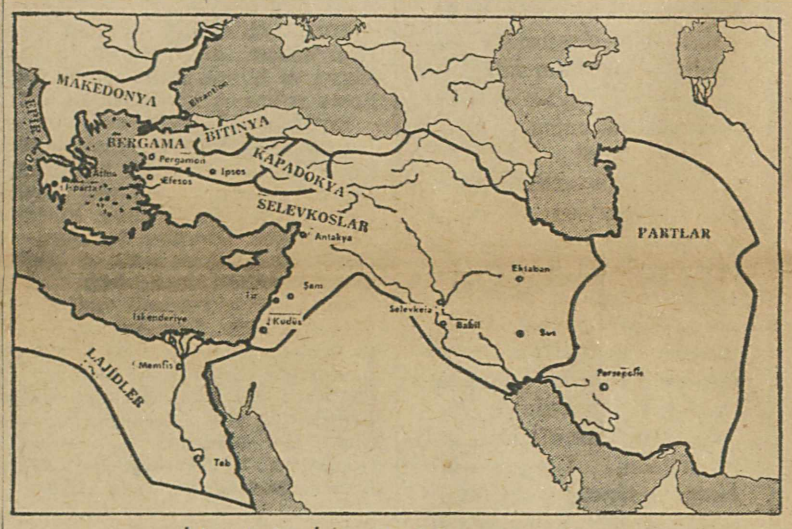

İskenderiye İmparatorluğunun parçalanması

İSKENDERİYE, M. Ö. 201 — İskenderiye'nin olağanüstü gelişmesi ve dünyanın belki en kalabalık şehri halini alması sayesinde Mısır'ın ticaret ve kültür alanlarındaki parlaklığı da artmıştır. Şimdi denebilir ki dünyanın bir sayılı kültür merkezi İskenderiye'dir.

Mısırlılar, bütün ahlâk za'flarına rağmen kültür alanındaki kabiliyetlerini korumuşlardır. Bir asırdan beri Yunan kültürünün Mısır'da hâkim olması, orijinal bir medeniyetin ortaya çıkmasını temin etmiştir. Bilhassa Eflâtun, Mısır'da pek benimsenen ve sevilen bir filozof olmuştur. Bu suretle Yunan aşısiyle Mısırlılar, millî varlıklarını hâlâ devam ettirmektedirler. Hititler gibi geçmişin birtakım büyük kavimlerinde görüldüğü üzere Mısır milletinin tarihten silinmeye hiç niyeti yoktur. Zamanının şartlarına uymasını çok iyi bilmektedirler.

Şimdi Mısır'da IV. Ptolemaios hüküm sürmektedir. IV. Ptolemaios, "Lajidler" veya "Ptolemaioslar" denen hanedanın dördüncü imparatorudur. Bu hanedanın bütün hükümdarları "Ptolemaios" adını taşımışlardır. I. Ptolemaios Soter, M. Ö. 323 te, yani İskender'in ölümü üzerine Mısır'ı eline geçirdi. M. Ö. 305 te resmen "imparator" unvanını aldı. İskender'in gözde generallerindendi. 41 yıl Mısır tahtında kaldıktan sonra M. Ö. 282 de 85 yaşında öldü. Halası Öridis ve kızları I. Berenike ile evliydi. Şimdi tahtta olan IV. Ptolemaios, I. Ptolemaios'un torununun oğludur. M. Ö. 244 te doğmuştur. 20 yıldan beri imparatordur. Yazar ve bilgin olarak da tanınmıştır. Bu da âdet olduğu üzere kızkardeşi III. Arsinoe ile evlenmiş ve onunla tahtı paylaşmıştır. Arsinoe, dört yıl önce öldürülmüştür.

Büyük Çin Seddi'nin inşası bitmiş durumda

Seddin uzunluğu 2250 kilometre, yüksekliği 6 metre, üstünde 4 metre eninde bir yol var. Sûrun savunma kudretini artırmak için her 100 metrede bir kule inşa edilmiştir.

TSİN (Çin), M. Ö. 210 — Çin sûrlarının artık Türkler'in aşamıyacağı derecede takviye edildiği haberi verilmektedir. Büyük Çin Seddi'nin inşası bitmiş durumdadır. Bu suretle son zamanlarda Çin'i çok endişeye düşüren Hun Türkleri'nin kuzeyden yapabilecekleri bir istilâya karşı büyük bir engel meydana getirilmiştir.

Bundan önce de, tâ en eski zamanlardan başlıyarak Çin'in kuzeyinde sûrlar vardı. Fakat bugün bunlar birbirleriyle birleştirilmek suretiyle ucsuz bucaksız uzunlukta tek bir sûr haline getirilmiştir. Bu iş tam 18 yılda, çok büyük zahmetlerle tamamlanabilmiştir. Bunun için büyük bir forsa ordusu kullanmak icabetmiştir. İmparator Çih-Huang-ti, bu eseriyle haklı olarak öğünmektedir. Bu imparator, 46 yıldan beri Çin tahtındadır. Uzun zaman annesinin niyabeti altında saltanat sürmüştür. Annesi Ana İmparatoriçe Suan Tkhay-çeu, bilindiği gibi, Hun Türkleri'nden bir prens ile evliydi.

Büyük sûrun uzunluğu 2.250 km. kadardır. Dağlardan aşmakta, vâdilerden geçmekte, akarsuları kesmektedir. Yüksekliği genel olarak 6 metredir. Granitten, taştan, tuğladan yapılmıştır. Sûrun üzerinde 4 metre eninde bir yol vardır. Bu yolda gezinmek, savaşmak, hattâ at koşturmak mümkündür. Sûrun savunma kudretini artırmak için her 100 metrede bir kule inşa edilmiştir.

Çin, yüzyıllardan beri kuzeyin uçsuz bucaksız bozkırlarında, dağlarında ve çöllerde yaşıyan kavimlerin tehdidi altındadır. Bu kavimlerin en ünlüsü Türkler'dir. Türkler'in de en tanınmış boyu Hunlar'dır. Hunlar şimdi Teoman Yabgu'nun idaresinde büyük bir kudret göstermektedirler. Göçebe Türkler için, Çin, tabiî bir akın sahasıdır. Zengin bölgeleri, gelişmiş şehirleriyle Türkler'in zaman zaman istilâlarına mâruz cazip bir ülkedir. Türkler bazan imparatorluk hanedanını ellerine geçirecek derecede güc kazanmaktadırlar. Fakat Çin, Türkler için yaşanması mümkün olmıyan bir memlekettir. Çünkü bir avuç Türk, hâkim ve efendi olduğu takdirde bile, birkaç kuşak sonra Çinli kitlesi içinde eriyip gitmekte, Çinli'leşmektedir. Onun için Türk hükümdarları, Türkler'in yerleşik hale gelmemesine önem vermektedirler. Şimdi Büyük Çin Seddi'nin artık Türk istilâlarına kesin şekilde son vereceği iddia ediliyor.

Şimdiki Çin İmparatoru, Çinli derebeyleri ezmek suretiyle Kuzey Çin'de kuvvetli bir merkezî devlet vücuda getirmeyi başarmıştır. Güney Çin ise, devlet düzeninden mahrum ilkel kabilelerle meskûndur.

Böyle kudretli bir merkezî devletin ortaya çıkması, Çin'i birçok alanlarda geliştirmiştir. Ticaret çok inkişaf etmiştir. Kültür alanında da gelişmeler olmuştur. Son zamanlarda Çin yazısı basitleştirilmiş, çeşitli eyaletlerin yazıları bir tek yazı haline getirilerek birleştirilmiştir. Ağırlık ve ölçülerde de az çok bir birlik temin edilmiştir. Çin sanatı da pek ileridir. Bilhassa ipek üzerine resimde ve porselende çok ileri gitmişlerdir.

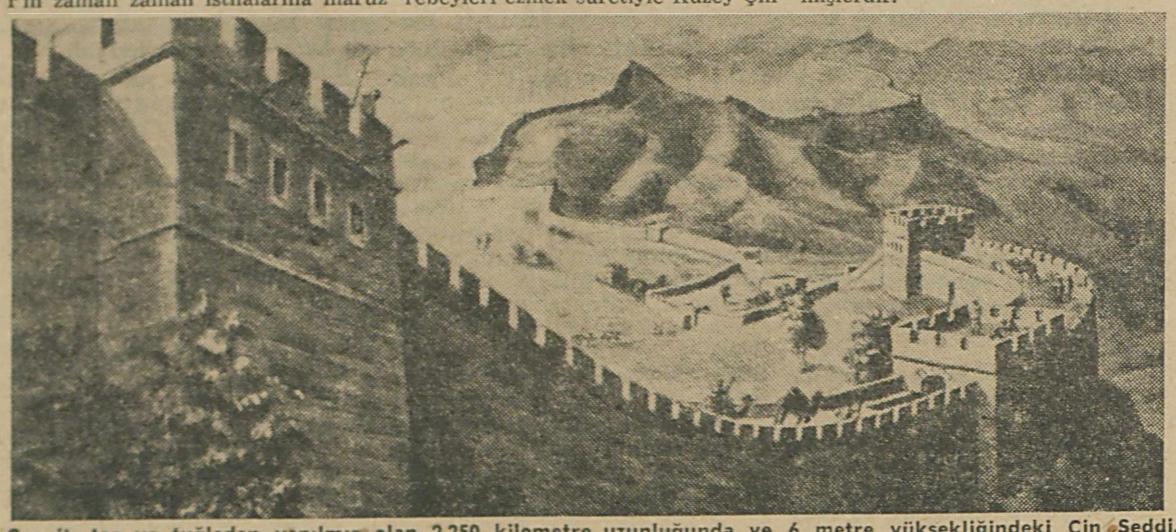

Granit, taş ve tuğladan yapılmış olan 2.250 kilometre uzunluğunda ve 6 metre yüksekliğindeki Çin Seddi.

BİR HARİKA

İSKENDERİYE MÜZESİ

Dünyanın en zengin kütüphanesi – Bilginler akın ediyor – Üniversite şehri – en parlak iki mektep – Evklides ve Erasistrates

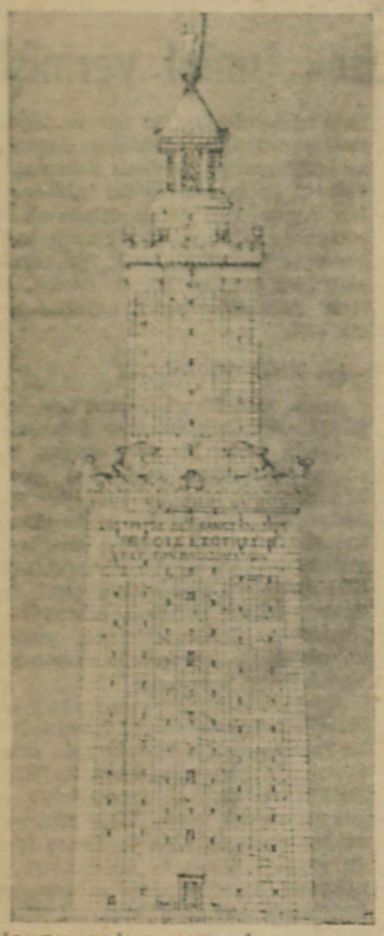

İSKENDERİYE FENERİ — II. Ptolemaios (Ölümü: M. Ö. 246), İskenderiye Feneri denen bu muazzam anıtı yaptırmakla ebedi bir ün kazandı. Fener mermerden yapılmıştır. İskenderiye limanının girişindeki Faros Adası üzerindedir. 120 metre yüksekliğindedir. Tepesinde her gece ateş yakılmaktadır. Dünyanın mimarlık hârikalarından biri sayılan bu eser, "Fener" kelimesini de dilimize kazandırmıştır. Bu kelime, anıtın üzerinde bulunduğu Faros Adası'nın isminden gelmektedir.

İSKENDERİYE, M. Ö. 220 — İskenderiye'de I. Ptolemaios tarafından kurulan İskenderiye Müzesi, bugün dünyanın en faal kültür merkezi haline gelmiştir. Bu suretle Büyük İskender'in ölümünden sonra Mısır'ı ele geçiren general Ptolemaios, kültür sahasında da pek büyük bir hizmette bulunmuştur.

DÜNYANIN EN ZENGİN KÜTÜPHANESİ

"İskenderiye Müzesi" denen büyük külliyede bir de kütüphane vardır. Bu kütüphane, Yunanca yazılmış hemen bütün eserlerin birer kopyasına maliktir. Gittikçe de zenginleşmektedir. Bunun için birçok tedbir alınmıştır. Mısır'a giren her eserin bir kopyasını bu kütüphaneye vermek mecburiyeti vardır. Kitaplar, papirüs tomarları halindedir. Müzede incelemede bulunmak istiyen herkesin bu kitapları okumasına izin verilmektedir.

Bugün Bergama ve Antakya'dakiler dahil, dünyanın hiçbir kütüphanesi İskenderiye Kütüphanesi kadar zengin değildir.

BİLGİNLER AKIN EDİYOR

Müze'nin ününü duyan dünyanın her ülkesine mensup bilginler, İskenderiye'ye akın etmektedir. Bunlardan bazıları birer mektep açıp başına geçmektedir. Bu suretle gün geçtikçe İskenderiye'nin kültür şaşaası artıyor.

Atina'da Eflâtun'un kurduğu Akademi ve Aristo'nun kurduğu Lise hâlâ devam etmektedir ve ünleri eskisinden eksik değildir. Fakat bugün İskenderiye, bir üniversite şehri olarak Atina'yı da geride bırakmıştır.

Müze'de bilhassa müspet ilimler, felsefe, edebî metinlerin tenkid ve tetkik usulü, genel olarak edebiyat okutulmaktadır.

BÜYÜK BİR BİLGİN: EFESLİ ZENODOT

İskenderiye Kütüphanesinin başında Efesli Zenodot adında bir bilgin bulunmaktadır. Bu bilgin İlyada ve Odise destanlarının tenkidî birer metnini hazırlamakla ün kazanmıştır. Diğer taraftan Bizanslı Aristofanes de İlyada ve Odise'nin, ayrıca Hesiodos, Anakreon, Pindaros gibi yazarların klâsik eserlerinin tenkidî metinlerini yayınlamak niyetindedir. Kendisinin senelerden beri bu konularla uğraştığı bilinmektedir. Ünlü komedi yazarı, Aristofanes'in eserleriyle de meşguldür. Eski Yunan metinlerinde geçen yabancı kelimeler ve tâbirler üzerinde de bir kitap hazırlamaktadır. Bu büyük bilginin İskenderiye Kütüphanesinde Zenodot'a halef olacağı söylenmektedir.

Kütüphanedeki belli başlı bilginlerin hepsi edebiyatçı değildir. Meselâ Eratostenes coğrafyacı ve astronomi bilgini olarak büyük ün yapmıştır. Erastostenes'in Arzımızın astronomik coğrafyası ile pek çok uğraştığı malûmdur.

EVKLİDES VE ERASİSTRATES

İskenderiye'deki en parlak iki mektep de matematik bilgini Evklides ile tıp bilgini Erasistrates'inkilerdir.

Evklides, "Elemanlar" adlı eseriyle geometrinin esaslarını ortaya koymuştur.

Erasistrates, sinirler ve damarlar hakkında, büyük rağbet gören bir kitap yazmıştır. Bu kitabında ünlü hekim Hipokrates'e hücum etmektedir. Bu yüzden Erasistrates'in bu eserinin lehinde ve aleyhinde pek çok şey söyleniyor.

Bu suretle İskenderiye'nin çağımızın yalnız en büyük ve zengin ticaret şehri değil, aynı zamanda en önemli kültür merkezi de olduğu münakaşa kabul etmez bir keyfiyettir.

YUNAN HEYKELCİLİĞİ

DAHA FAZLASI MÜMKÜN DEĞİL

Yunan heykelciliği çok ilerledi. Güzelliğin, sanat kudret ve ihtişamının zirvesine çıktı.

Yunan heykeltıraşlarının çizgi temizliği ve gerçekçi güzelliği hiçbir kavimde yoktur ve olmamıştır. En zor ifade nüansları bile Yunanlı heykeltıraşlar tarafından büyük başarı ile canlandırılmaktadır.

Yunan heykel sanatı ikiye ayrılarak incelenebilir: Birinci grup heykellerde tanrılar, insanlar, sporcular ayrı ayrı ele alınarak işlenmiştir. Bu grupun tesiri kitlevidir. İkinci gruptaki heykellerdeyse maksat süsleme sanatıdır.

En büyük Yunan heykeltıraşları arasında Fidyas'ı, Herakles'i, Miron'u sayabiliriz. Bunların üçü de Olimpiya'daki Zeus mâbedini süsliyen duvar kabartmaları üzerinde çalışmışlardır. Heykeltıraş Leohares'in yaptığı Belveder Apollon'u da Yunan heykelciliğinin büyük şaheserlerinden biridir.

Yunan heykelciliği; hatlarının temizlik ve inceliği, ifade kabiliyeti ve konularının asaleti bakımlarından, tasavvur edebileceğimiz en yüksek gelişme merhalesine varmıştır. Bundan sonra heykel tekniği daha çok gelişebilir; fakat sanat bakımından daha güzel ve mükemmel heykeller yapmaya imkân yoktur. İnsan dehası buna müsait değildir.

YUNANİSTAN'IN EN BÜYÜK RESSAMI

Efes'te doğan ve şimdi Atina'da yaşıyan Apel, Yunanlılar'ın bugüne kadar yetiştirdikleri en büyük ressam olarak kabul edilmektedir. Apel, İskender'in sarayında uzun müddet yaşamış ve onun gözde ressamı olmuştu. II. Filip'in ve İskender'in birçok resmini yapmıştır. Sevdiği diğer konular arasında Afrodit başta gelir. Aşk Tanrıçasını resmetmeye çok düşkündür. Hattâ diğer tanrıları ihmal ettiği için tenkide uğramıştır. Renklerinin harikuladeliği bilhassa beğenilmektedir.

Romalıların Dinî Hayatı

ROMA, M. Ö. 204 — Son zamanlarda Tanrıça Sibel kültü Roma'da büyük rağbet görüyor. Sibel'e "Büyük ANA Tanrıça" diyorlar. Bu kült, Mısır'daki İsis ve İran'daki Mitra kültlerini andırıyor. Birçok mümini olan bu din, bilhassa esrarengiz âyinleriyle ilgi topluyor.

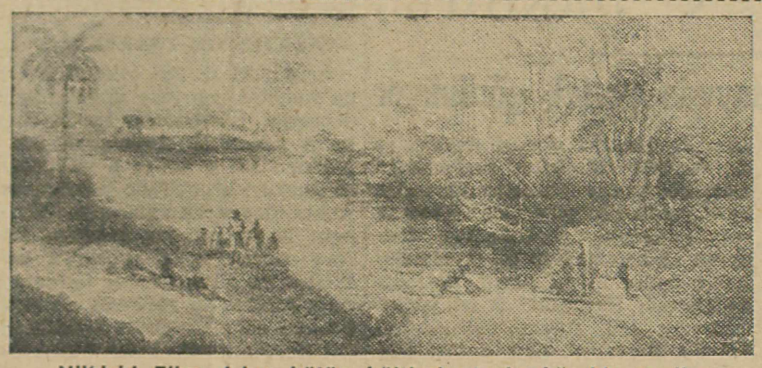

Nil'deki Filoe Adası bütün kültlerin toplandığı bir yerdir.

SİBEL

Sibel, dünyamızın tabiî kuvvetlerinin timsalidir. İnsanların olduğu gibi, hayvanların ve nebatları da anası sayılır. Doğduğu zaman annesi tarafından vahşi bir ormana bırakıldığına inanılır. Sibel bu ormanda yırtıcı hayvanlar tarafından büyütülmüştür. Sibel büyünce, Atis isminde genç bir bahçıvana âşık olur. Fakat Atis, Sangarid isimli periyi sevmekte ve Sibel'in aşkına cevap vermemektedir. Bunun üzerine Sibel, rakîbesini öldürür. Buna dayanamıyan Atis de intihar eder.

Sibel, güzel ve kudretli bir kadın şeklinde tasavvur edilir. Daima iki aslanla birlikte dolaşır. Meşe yaprağından yapılmış tacı vardır; tacının üzerinde yeşil bir tül iliştirilmiştir.

Sibel dininin rahipleri, kendilerini hadım ettirir. Bu genç hadımlar saçlarını uzatırlar, türlü kokular sürerler, uzun entari giyerler. Dinin büyük âyini, Sibel ile genç bahçıvanın aşkını tesidetmek şeklinde icra olunur. Âyinde bol bol dans edilir, şarkı söylenir, çalgı çalınır. Çok kere bu âyinler ileri sefihlik sahneleriyle biter. Tanrıçanın heykeli törenle ormanda gezdirilir.

Sibel dininin menşei Anadolu'dadır. Anadolu'dan, Trakya'ya, sonra Yunanistan'a sıçramıştır. Şimdi de Roma'ya geldi. Her gün müntesipleri artmaktadır.

İSİS

Mısır'da bilindiği üzere İsis kültü millî bir din halindedir. İsis, dana boynuzları taşıyan bir kadın şeklinde tasavvur edilir. Bu tanrıça Yer ile Gökyüzü'nün kızıdır. Sihir ve akıllılıktaki kudreti pek büyüktür.

MİTRA

Mitra kültü İran ile Anadolu'ya mahsustur. Bu tanrı insanlarla tanrılar arasında arabulucudur. İnsanların hareketlerini gözler. İcabederse bu hareketlere kendisi de karışır. Asker kıyafetinde genç ve güzel bir erkek şeklinde tasavvur edilir. Askerlerin gözde tanrısı, Mitra'dır.

Romalılar'ın eski tanrılarının bu yeni Doğulu tanrılar derecesinde cazip olmadığı muhakkaktır. Sibel dininin Roma'da olağanüstü rağbet kazanması, Yunanistan'dan sonra İtalya'da da Doğulu tanrıların ne kadar sevildiğini göstermektedir.

Atina Mektupları

Bahçelerin Filozofu: EPİKÜR

ATİNA'DAN ÖZEL MUHABİRİMİZ BİLDİRİYOR

Filozof Epikür, dostları ve öğrencileri ile muhteşem bahçesinde gezinerek sohbet şeklinde fikirlerini yaydığı için "Bahçelerin Filozofu" diye meşhur oldu. Epikür'e göre insan ruhu ve zekâsı dahil, dünyamızdaki her şey, atomlardan müteşekkildir. Kâinatı, bu, gözle görülemiyecek kadar küçük zerreler meydana getirir. Epikür, ruhun ölmezliğine inanmaz. Ona göre ölümle, ruhu teşkil eden atomlar da ayrılır ve dağılırlar. Tam bir inkârcı olan Epikür, dindarları pek kızdırmaktadır. Gerçi tanrıları alenen inkâr etmemektedir. Fakat ona göre eğer tanrılar varsa bile, insanların hiçbir şeyiyle uğraşmamaktadırlar.

Epikür'e göre yaşamaktan maksat zevkli bir hayat geçirmekten ibarettir. Dostluğu geliştirmek, zekâyı inkişaf ettirecek bir hayat sürmek, yani okumak ve konuşmak, en gerçek zevkler arasında sayılabilir. Dış olaylarla fazla uğraşmamak lâzımdır. Fakat onun bahsettiği "zevk" in sefihlerin kabul ettikleri iptilâlarla hiçbir ilgisi olmadığını bilhassa belirtmeliyiz.

KOMEDİDE GELİŞMELER:

Son zamanlarda Filemon ve Meandr'ın komedileri büyük rağbet kazanmıştır. Atinalılar'ın pek sevdikleri bu komedi yazarlarının Aristofanes'i aştığı iddia edilemez. Fakat ele aldıkları konuyu cazip bir şekilde işlemekte, birbiri içine girmiş entrikalar tertibetmekte, canlı karakterleri sahneye koymakta çok maharet göstermektedirler.

FİLOZOF ZENON

Kittiumlu filozof Zenon'un temsil ettiği felsefe ekolüne "stoisizm" denmektedir. Bu kelime "sütun" dan gelmektedir. Çünkü Zenon, fikirlerini öğrencilerine sütunlar arasında ve altında telkin etmektedir.

Bu felsefe sistemi maddeci ve kadercidir. Maddeden başka bir şey olduğuna inanmaz. Fakat maddeler, ilâhî bir zekâ tarafından yaratılmıştır. Gelişigüzel olmuş değillerdir. Yaşadığımız dünya, en mükemmel şartlarla doludur. Daha iyi şartları bir araya getiren bir dünya düşünülemez. Çünkü mükemmellik fikri ancak kafamızda mevcuttur, gerçekleşemez. İlâhî zekânın yarattığı en yüksek varlık insandır. İnsan, tabiata, yani dünyamızın düzenine kendini uydurabildiği derecede iyi bir hayat geçirebilir.

Bilgelik, tabiattaki gerçekleri keşfetmek ve bu gerçeklere uymaktır. İnsan zekâsı, bu gerçekleri bulabilecek ve kavrıyabilecek derecede gelişmiştir. Her varlık mecburi olarak kadere tâbidir. İnsan zekâsı çok defa kaderiyle mücadele eder, onu yenmeye ve değiştirmeye çalışır. Fakat bu boşunadır. Kader tarafından tâyin edilmişse, hiçbir kuvvet bunun önüne geçemez.

Bu derece kargaşalıklarla dolu bir dünyada ruhumuzun sükûnet ve selâmetini nasıl temin edebiliriz? Bu meseleye Epikür kadar Zenon da mâkul bir cevap vermeye uğraşmıştır. Epikür'e göre bu sükûnet ve selâmet, mutedil zevklerle dolu, sakin, mütefekkir, az hareketli bir hayat geçirmekle elde edilir. Zenon'a göreyse, şahsın vazifelerine sıkı bir şekilde bağlanması şarttır. Ancak tam bir vazife ve ahlâk anlayışı sayesinde ruhumuzu selâmete kavuşturabiliriz.

RODOS FENERİ

Güneş Tanrısı Helios'un Rodos'ta yapılan heykeli dünyanın mimarlık harikalarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu muazzam heykelin başında bir fener vardır. İki bacağının arasından gemiler Rodos Limanına girmektedir. Zaten gemiler için limana başka giriş noktaları kapanmıştır. Muhakkak ki dünya bir gün bu feneri yeryüzünün sayılı harikalarından biri sayacaktır.

Mimarlık hârikalarından Rodos Feneri.

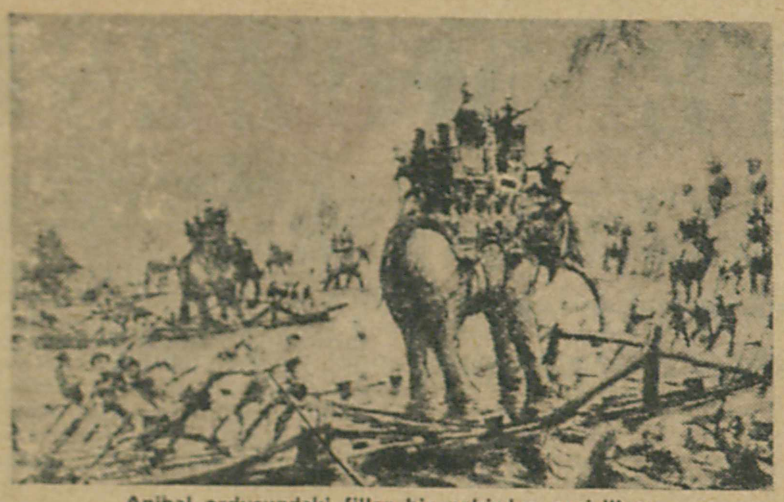

Anibal ordusundaki filler bir nehirden geçiriliyor.

28 yaşındaki Anibal Batı Akdeniz'e hâkim!...

Kartaca'nın istikbali bu sayede parlak görünüyor

SAGONTE (İspanya), M. Ö. 219 — Kartaca başkomutanı Anibal, Sagonte'yi işgal etti. Bu suretle M. Ö. 226 da aktedilmiş bulunan Kartaca - Roma sulhu bozuldu.

Roma'nın Anibal'i Kartaca'ya şikâyet etmesine de kulak asılmadı. Bunun üzerine Roma, Ispanya'ya bir ordu göndermeye karar verdi. Çünkü Kartaca tehlikesi gittikçe Roma'ya doğru yaklaşmaktadır.

Kartaca ticari imparatorluğu şimdi Mısır dışında bütün Kuzey Afrika'dan başka, İspanya'ya ve Batı Akdeniz adalarına, yani Sicilya, Sardunya, Korsika, Balearlar ve Malta'ya hâkimdir. Sicilya'da yalnız Sirakuza ve Messina siteleri Kartaca'ya ait değildir. Bugünkü başkomutan Anibal'in babası Hamilkar Barkas'ın başkomutanlığı yıllarında Kartaca, pek genişlemiştir. Hamilkar Barkas'ın başkomutanlığı M. Ö. 247 den 229 a kadar 18 yıl sürdü. Ölümünde damadı Hasdrubal 8 yıl başkomutanlık etti. Bunun öldürülmesi üzerine Barkas'ın oğlu Anibal başkomutan oldu. Yedi yıldır bu makamı işgal eden Anibal, 28 yaşındadır.

M. Ö. 814 yıllarında bir Fenike sitesi olarak kurulan Kartaca'nın istikbali Anibal devrinde parlak görünmektedir. Zira bu genç generalin gerçek bir askerlik dehasına sahip olduğu anlaşılıyor.

ARİSTO ÖLDÜ

Filozof, Atina'da kurduğu mektebe «Lise» ismini vermişti

HALKİS (Yunanistan), M. Ö. 322 — Büyük Aristo çekmekte olduğu hastalıktan kurtulamıyarak burada ölmüştür. Filozof 62 yaşında idi. Bir yıldan beri Halkis'te oturuyordu. Atina'da siyasi düşmanları tarafından fazlaca tazyik gören Aristo, bu şehre sığınmıştı.

Burada son günlerini bir çeşit sürgün olarak geçirdi. Sokrates'in âkıbetini unutmuyor ve aynı âkıbete uğramamaya çalışıyordu. Halkis'e gelir gelmez hastalandı ve bu hastalıktan kurtulamadı.

EFLÂTUN'UN TALEBESİ

Aristo, M. Ö. 384 yılında Trakya'da Stagires şehrinde doğdu. Babası doktordu. Makedonya kıralı II. Filip'in babası II. Amintas'ın (M. Ö. 392 den 384 e kadar 8 yıl saltanat sürmüştür) hizmetinde bulunuyordu. Aristo ilk gençlik yıllarında tıbba çalıştı. 18 yaşlarından itibaren felsefeye merak sardı. Atina'ya geldi. Eflâtun'un Akademi'sine öğrenci yazıldı. Eflâtun'un şüphesiz en parlak talebesi oldu. Üstadının ölümüne kadar 20 yıl Atina'da kaldı. Sonra İyonya (Batı Anadolu)'daki Yunan sitelerinde 4 sene geçirdi. Burada Doğu ilimleriyle temasa geldi.

Bir müddet sonra Aristo, en büyük filozof olarak şöhret yapmıştı. Çocukluktan tanıştıkları Makedonya kıralı II. Filip, oğlu ve veliahdı İskender'in tahsil ve terbiyesini Aristo'ya vermek istedi. Aristo bu teklifi memnuniyetle kabul etti, genç prensi yetiştirmek için elinden geleni yaptı. İskender'in üzerinde Aristo'nun büyük tesiri olduğu öteden beri söylenegelmektedir. İskender, dağınık saçlarını nizama sokmaktan en karışık felsefe meselelerinin münakaşasına kadar üstadından pek çok şey öğrendi.

İskender hükümdar olunca Aristo, Atina'ya döndü. O sıralarda 50 yaşına geliyordu.

ATİNA'DAKİ FAALİYETLERİ

Aristo, Atina'da "Lise" adını verdiği bir okul kurdu. 13 yıl burada öğrencilerini yetiştirmeye, onları felsefe üzerinde aydınlatmaya çalıştı.

Atina kanunlarına göre Aristo, bir "metek", yani bir yabancı idi; vatandaş değildi. Aristo, Atinalılar'ın bu görüşüne muhalefette bulunmadı. Fakat siyaset alanında da Makedonya'yı tuttu. Bu sıfatla Demostenes'in en büyük düşmanı haline geldi. Aristo'ya göre, yıpranmış Yunanistan'ı ancak genç Makedonya kurtarabilirdi. Yunan devletlerinin birliği gibi hayaller bu kurtuluşu sağlıyamazdı. Bununla beraber Aristo, geniş imparatorluklara taraftar değildi. Büyük imparatorluklarda devlet idaresinin ve halkın haklarının tam bir düzene sokulmasının imkânsız olduğu fikrindeydi. Onun içindir ki, İskender'in Avrupa ile Asya'yı birleştirmek projesini tasvibettiği pek şüphelidir.

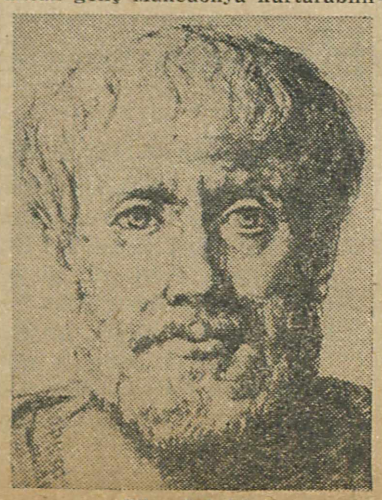

Filozof Aristo

Fakat siyasi görüşlerinde İskender ile aralarında az çok fark olmasına rağmen, gene de Aristo, Makedonya düşmanları için, başının ezilmesi lâzımgelen bir insandı. İskender'in ölümünden sonra Makedonya düşmanları kıpırdanmaya başladı. Aristo büyük bir kine hedef oldu. Fakat cepheden hücuma mâruz kalmadı. Dinî ödevlerini ihmal ve dinsizlikle suçlandırıldı. Bu suretle büyük filozofun halkın gözünden düşmesine çalışılıyordu. Böylece Sokrates'in âkıbeti, onun talebesinin talebesi olan Aristo için de hazırlanmak isteniyordu. Önüne çıkarılacağı mahkemenin, düşmanlarının bir tertibi olacağını anlıyan büyük filozof, ihtiyar yaşında, sürgün hayatını tercih etti.

FİLOZOF VE BİLGİN

Aristo tam 20 yıl Eflâtun'dan ders gördü. Bununla beraber felsefeleri arasında derin bir fark vardır. Düşünme sistemleri arasındaki yakınlığa rağmen, her iki filozofun vardıkları neticeler başka başka olmuştur. Aristo, daha gerçekçi idi. Tamamen mantık ve müşahedeye inanırdı. Eflâtun'da ise mânevi değerlere çok önem verilirdi. Eflâtun, tahayyül ve tefekküre, insan hislerine, mantık ve müşahede derecesinde ehemmiyet verilmesine taraftardı.

Aristo büyük bir müşahadeci idi. Müşahede yoliyle tabiatı incelemiş ve bu incelemelerini kitaplarında anlatmıştır. "Fizik" adlı eseri ünlüdür. Zooloji ve biyoloji konularında da önemli eserler yazdı. "Lise" sini kurmadan önce az yazardı. Fakat Lisede verdiği derslerin öğrencileri tarafından kaleme alınması talepleri karşısında pek çok kitap meydana getirdi. Eserlerinin hepsi 50 cilt kadar tutmaktadır.

Kendinden evvelki bütün Atina filozofları gibi, Aristo da mantık ve metafizik konuları yanında ahlâk ile de ilgilendi. Ana prensipi, her şeyde mutedil olmaktı. Müfrit fikirlerin insanı felâkete sürükliyeceği kanaatini sık sık izhar ederdi. Aristo'ya göre fazilet, doğuştan değildi. Eğitimle ve muhitin verdiği intibalar ve şahıs üzerindeki tesirleriyle elde edilirdi. Bazan birbirine zıt gibi görünen ve kötü olan karakterlerin bir araya gelmesi de meziyet doğurabilirdi. Meselâ Aristo'ya göre cesaret meziyeti inatçılık ve insafsızlık gibi iki kötü karakterin birleşmesinden ibaretti.

Aristo, üzerinde yaşadığımız dünyayı iyi ve doğru bir şekilde tanımak için en fazla gayret sarfetmiş şahsiyetlerden biri olmuştur. Zamanımızın bütün ilimleriyle uğraşmış, hepsini öğrenmiştir. Ona göre, bugünkü dünya düzeni, bundan böyle de önemli değişikliklere mâruz kalmaksızın sürüp gidecektir. İlmî incelemelerde bulunmak suretiyle dünyayı sevk ve idare eden kanunları anlamak mümkündür.

Aristo'nun, üstadı Eflâtun'u da geçtiği ve zamanımıza kadar yetişen bilgin ve filozofların en büyüğü olduğu şüphesizdir.

Mantık, yani ilimler felsefesinin kurucusu o olmuştur.

ÇİN'DE İKTİDAR DEĞİŞTİ

Yeni İmparator Şih Huang Ti 3 yaşında. Annesi saltanat naibesi oldu

HSIEN-YANG (Çin), M. Ö. 256 — Çin'de yeni bir imparatorluk hanedanı iktidara geldi. Bu hanedan IV. imparatorluk hanedanıdır ve "Çin" ismini taşımaktadır. Hanedan, Hsien-yang şehrini başkent olarak seçmiştir. İmparator ilân edilen Şih Huang Ti, henüz 3 yaşındadır. Annesi Suan Tkhay-çeu, oğluna saltanat naibesi olmuştur.

Dünyamızın en kalabalık kavmi olan Çinliler'in eski tarihi pek aydınlık değildir. İlk imparatorluk hanedanı olan Hsialar'dan 17 imparator gelip geçmiştir. Bunlar tahminen M. Ö. 1800 yıllarından M. Ö. 1450 yıllarına kadar 350 sene hüküm sürmüştür. Fakat bunların hâkimiyetleri Şansi eyaletinin sınırlarını aşmıyordu. Çin'in diğer bölgeleri de devlet nizamından uzak yaşıyan ilkel kabilelerle meskûndu. Hsialar'dan sonra Şang veya Yin hanedanı iktidara geldi. M. Ö. 1450 yıllarından M. Ö. 1050 yıllarına kadar 400 sene hüküm süren bu hanedandan da 30 imparator geçti. Bu hanedanın başkenti Honan eyaletindeki An-yang şehri idi. Şansi, Honan, Hopei ve Şan-tung eyaletlerine hâkim olan bu hanedan, bütün Kuzey Çin'i birleştirmiştir. Türk istilâsı Şanglar idaresine son verdi. III. imparatorluk hanedanı olarak iktidara gelen Türk Çu hanedanı, az zaman sonra tamamen Çinli'leşti ve bu sıfatla Hun Türkleri ile mücadeleye girişti. M. Ö. 1050 den M. Ö. 256 ya kadar 794 yıl içinde bu hanedandan birçok imparator geçti. Hanedanın kurucusu Wu-Wang'dır. Ünlü imparatorları içinde İ-Wang'ı (M. Ö. 935 - 910) hatırlıyabiliriz. Sonuncu hükümdar ise Nan-Wang'dır. Bu hanedanın başkenti M. Ö. 770 e kadar Şensi eyaletindeki Hsianfu şehriydi. Bu tarihte Honan eyaletindeki Loyang'a nakledildi. Çu hanedanının çeşitli kolları da ayrı devletler kurdular. Bir kol Wei vâdisinde M. Ö. 1000 den M. Ö. 950 ye kadar 50 yıl devam etti. İşte şimdi iktidara gelen ve Kuzey Çin'e yeniden bir birlik ve düzen sağlıyacağı umulan "Çin" hanedanı, Türk Çular'ın yerine geçmiştir ve Çin'in IV. impaartorluk hanedanı sayılmaktadır.

Demostenes intihar etti

Ünlü hatip kendisini zehirlemek sureti ile hayatına son verdi

KALAVRİYA (Yunanistan), M. Ö. EKİM 322 — **Atinalı ünlü hatip Demostenos, Kalavriya adasındaki Poseidon mâbedinde kendisini zehirlemek suretiyle intihar etmiştir.**

Demostenes son zamanlarda Makedonya kıral naibi olan 76 yaşındaki general Antipater tarafından çok tazyik ediliyordu. Antipater, bu ünlü Makedonya düşmanını hiç sevmiyordu. Cezalandırmak üzere Demostenes'i Atina'dan isteyince, büyük hatip, çok sevdiği anavatanından kaçarak Kalavriya adasına sığınmıştı. Fakat Antipater'in adamları Demostenes'i burada da takibettiler ve onu mâbede iltica etmeye mecbur bıraktılar. Mâbetten çıkıp teslim olması istenince, ailesine son bir mektup yazmak dileğinde bulundu. Bu dileği kabul edilince, yazı yazmak için kullandığı küçük ince hançerini çıkardı ve bir anda ağzına soktu. Hançerde şüphesiz zehir vardı. Başını âdeti olduğu üzere mantosiyle örterek mâbetten çıktı ve mâbedin basamaklarına yıkıldı. Makedonyalılar'ın gözleri önünde öldü.

ROMA - BRİNDİZİ YOLU AÇILDI

ROMA, M. Ö. 304 — 8 yıllık bir çalışmadan sonra Roma-Brindizi yolunun inşası tamamlanmıştır. Roma resmî makamları bu yola büyük önem vermektedir.

Bu yolun inşaatına kensor Appius Claudius nezaret ediyordu. Çünkü yolun askerî önemi büyüktü. Doğu'ya doğru yapılacak seferlerde ordu bu yoldan faydalanacak, asker kolayca Brindizi'den donanmaya bindirilecekti.

Kapua'dan geçmek suretiyle Roma'yı Brindizi'ye bağlıyan bu yol, Kampanya eyaletinde âsayiş ve huzuru da temin edecektir. Bu eyaletin, Romalılar'ın yerli halkla yaptığı iki çetin savaştan sonra alındığı malûmdur.

Appius Claudius'un şerefine bu yola "Appius Yolu" adı verildiği öğrenilmiştir.

«Kardeşsever» imparator

Ona bu lâkap, kardeşini öldürdüğü için verilmişti

İSKENDERİYE, M. Ö. 246 — İkinci Mısır İmparatoru II. Ptolemaios 36 yıllık bir saltanattan sonra 63 yaşında öldü. Bu hükümdar **"Filadelfos"** lâkabiyle ünlüydü. Bu lâkap kendisine alay etmek için verilmiştir. Mânası "kardeşsever" demektir. Halbuki II. Ptolemaios, tahtını emniyete almak için iki kardeşini öldürtmüştür.

II. Ptolemaios da babası gibi kızkardeşi ile evlendi. Kızkardeşi **"II. Arsinoe"** unvaniyle tahtı paylaşıyordu. Bu imparatoriçe M. Ö. 271 de 45 yaşında öldü. II. Ptolemaios'tan 7 yaş küçüktü. 2 kere dul kaldıktan sonra 40 yaşında kardeşi Ptolemaios ile evlenmişti. Önce Trakya kıralı Lizimakhos ile evlenmişti. O zamanlar 17 yaşındaydı. Bunun ölümü üzerine büyük erkek kardeşi Makedonya kıralı Ptolemaios Keronos ile evlendi. Keronos'un birkaç ay sonra ölmesi üzerine 37 yaşında tekrar dul kaldı. 3 sene sonra ağabeysi II. Ptolemaios ile evlenip Mısır tahtının büyük ihtişamına iştirak etti. Şimdi II. Ptolemaios'un yerine geçen oğlu III. Ptolemaios Evergetes, Mısır İmparatorunun Trakya kıralı Lizimakhos'un, yani II. Arsinoe'nin ilk kocasının kızı I. Arsinoe'den olma oğludur. M. Ö. 282 de doğduğuna göre 36 yaşındadır.

BİLMECE

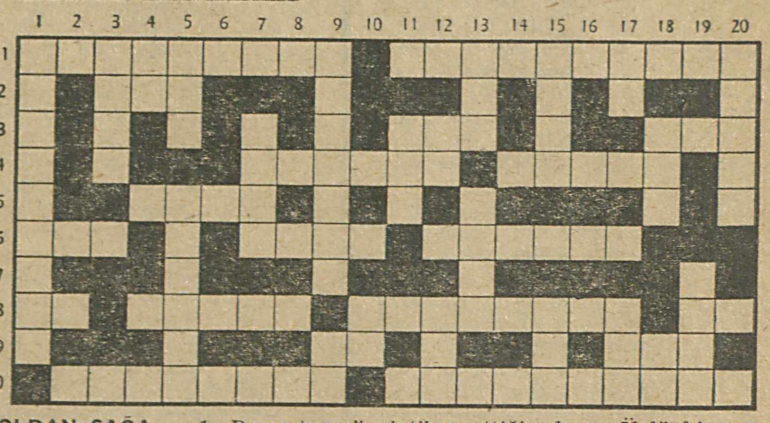

SOLDAN SAĞA — 1: Demostenes'in intihar ettiği ada — Ünlü bir mağara. 2: Yapmak. 3: Sıcaktan olur — Bir Fenike sitesi. 4: Bahçelerin filozofu — Muhit. 5: İşini bilen. 6: Bir hanedan — Dünya — Aristo'nun öldüğü şehir. 8: Şöhret — Roma sefe okulu — Bir harf. 9: İçilir — Kıraliçe. 10: Çin'deki ünlü duvar — İlk bilinen taşlardan.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Çin'li bilgin. 3: Aristo'nun kurduğu okul. 4: Bağışlama. 5: Mevcut — Güneş Tanrısı. 7: Dert. 9: Kartacalı matematik bilgini — Nota. 10: İçilir. 11: İnce, delikli kumaş. 12: Geç değil — Evin bir bölümü. 13: Bir müzik aleti — Paraya ait. 15: Türkler'in ikinci imparatoru — Dolayısiyle anlatmak. 17: Vilâyet — Suların yükselmesi. 18: Mısır'da bir şehir — Sıfat takısı. 19: Sıcaklık verir. 20: Firavun mezarı.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

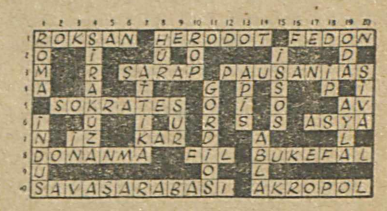

Hayat

TARİH GAZETESİ

M. Ö. 78 den M. Ö. 44

Sayı: 10 GAZETE ŞEKLİNDE DÜNYA TARİHİ

Bu gazetenin Türkiye'de neşir hakkını Prentice-Hall International şirketinden Hayat mecmuası satın almıştır. Her hakkı mahfuzdur.

Sezar hançerlenerek öldürüldü

Bir anda birkaç hançer Sezar'ın vücudunun muhtelif yerlerine saplandı.

İlk hançer darbelerinden sonra Sezar'ın yavaş ve yumuşak bir sesle «SEN DE Mİ BRUTUS?» dediği duyuldu

ROMA, M. Ö. 15 mart 44 — **Sezar öldürüldü. Mütaaddit hançer darbesiyle vurulan Sezar, Senato önündeki Pompeius heykelinin kaidesi üzerine düştü ve birkaç saniye sonra son nefesini verdi.**

Her zaman olduğu gibi bu sabah da Sezar, Senato'ya gelmişti. Senato'ya girer girmez, etrafını kalabalık bir senatörler topluluğu sardı. Kimisi hürmetlerini sunuyor, kimisi Sezar'ın teveccühünü kazanmak istiyordu. Bu sırada verilen bir işaret üzerine katiller hançerlerini çektiler. Bir anda birkaç hançer birden Sezar'ın vücudunun muhtelif yerlerine saplandı.

İlk hançer darbelerinden sonra Sezar'ın yavaş ve yumuşak bir sesle: **"Sen de mi Brutus?"** dediği duyuldu. Bu şekilde hitabedilen adamın hangi Brutus olduğu henüz kesin şekilde öğrenilememiştir. Fakat bu adamın Markus Brutus olduğu rivayeti hızla Roma'da yayılmış bulunuyor. Roma diktatörü Sezar'ın Markus Brutus'tan hiçbir zaman sevgi ve teveccühünü esirgemediği malûmdur.

İlk tahmin ve söylentilere göre, Sezar'ı vuran üç kişi, Markus Brutus, Deçimus Brutus ve Kassius Longinus'tur. Bunların çoktan beri Sezar'ın güttüğü siyasete şiddetle muhalif oldukları bilinmiyen bir şey değildi. Fakat öyle anlaşılıyor ki, bu üç kaatil bu işi kendi başlarına yapmış değillerdir. Senatörlerin önemli kısmının bu katle taraftar olduğu anlaşılıyor. Ekserisi yüksek aristokrasi tabakasına mensup olan bu senatörler, Sezar'ın gün geçtikçe artan nüfuzunu büyük bir endişeyle takibediyorlardı.

Bütün Roma şehrinde heyecan son haddindedir.

Sezar'ın öldürüldüğü bugün, onun İranlılar üzerine sefere çıkacağı günün arifesi idi. Bu suretle İran üzerine sefer şimdilik akim kalmıştır.

Sezar'ın dostları, onu böyle bir tehlikeden birkaç kere haberdar etmişlerdi. Fakat Sezar, bu ihtarlara kulak asmadı. Hattâ bir kâhin, Sezar'a: **"Martın 15. gününden sakınl"** ihtarında bulunmuştu. Ancak son birkaç gün içinde Sezar etrafındaki havanın farkına varabildi. Fakat hareketlerini değiştirmek lüzumunu duymadı. Dostlarına, eğer öldürülmesi kaçınılmaz bir olaysa, bunun hemen olmasını dilediğini bile söyledi.

Hızla yayılan söylentilere göre daha bu sabah zevcesi Kalpurnia, Sezar'a Senato'ya gitmemesi için yalvarmış. Kalpurnia, dün gece rüyasında Sezar'ı kanlar içinde görmüş ve bu rüyadan pek korkmuş. Evinden çıkmadan birkaç dakika sonra da Sezar'ın bir dostu, bugünlerde Senato'da esen havanın hiç de lehte olmadığını, bugün Senato'ya gitmekten vazgeçmesini söylemek üzere Sezar'ın evine geldi. Fakat Diktatör, evinden çıkmış, yola koyulmuştu. Eğer birkaç dakika erken gelebilseydi, bu dostun Sezar'ı o gün Senato'ya gitmekten vazgeçirmesi muhtemeldi. Bu suretle bu büyük facia, hiçbir şekilde önlenemedi. Fakat kuvvetle tahmin etmek mümkündür ki, önünde sonunda Sezar böyle bir âkıbete uğrıyacaktı.

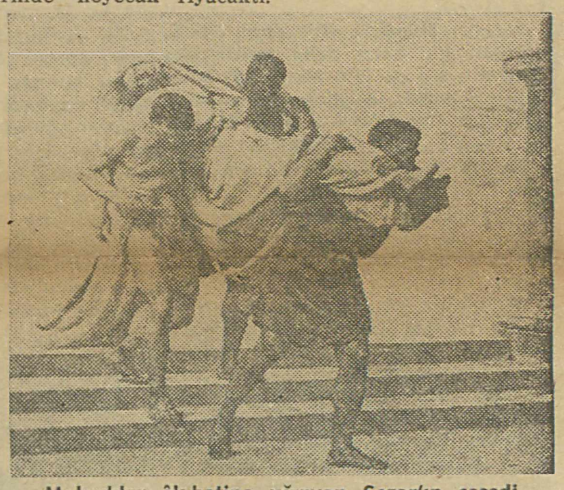

Mukadder âkıbetine uğrıyan Sezar'ın cesedi Senato'dan çıkarılıyor.

Mısır Kıraliçesi Kleopatra, Roma'da

24 yaşında olan güzel Kıraliçe Kleopatra, yalnız çağımızın değil, belki bütün çağların "baştan çıkarmakta en usta kadını„ dır.

ROMA, M. Ö. 45 — Son zamanlarda Romalı asılzadeler arasında Sezar'a karşı büyük bir düşmanlık cereyanı doğmuştur. Bu düşmanlığın sebebi siyasidir. Fakat siyasi sebeplerin yanında şahsi sebepler de gitgide çoğalmaktadır. Sezar'ın, asillerden birçoğunun zevceleri ile münasebetinden bahsediliyor.

Sezar'ın, savaş meydanlarında olduğu kadar aşk konularında da başarısı öteden beri malûm olan bir şeydir. Şu anda ise Sezar için bir tek kadının önemi vardır: Bu kadın, Mısır kıraliçesi Kleopatra'dır. Kleopatra şu günlerde Roma'da yaşıyor. Sezar ile düşüp kalkıyor. "Ptolemaios Sezaryon" adındaki 2 yaşındaki oğlu da Kleopatra ile beraber. Bu çocuğun Sezar'dan olduğunu Roma'da bilmiyen kalmamıştır.

Sezar M. Ö. 47 de, yani 2 yıl önce İskenderiye'ye ayak bastı ve bir yıl Mısır'dan ayrılmadı. Uzun ve yıpratıcı savaşların yorgunluğunu; güzelliği, cazibesi ve şuhluğu ile meşhur Mısır Kıraliçesi'nin kolları arasında dinlenerek geçirdi.

Kleopatra, yalnız çağımızın değil, belki bütün çağların baştan çıkarma sanatının şahikasına erişmiş kadınıdır. Son derece kıvrak bir zekânın yanında, bu tesir edebilme kabiliyeti sayesinde, birçok karışık siyasi entrikalarda başarı göstermiştir. Mısırlılar, kıraliçelerinin bu tabiatını bilirler. Ondan nefret ettikleri derecede de korkar ve çekinirler.

Romalılar tarafından hiç sevilmiyen Kleopatra, pek çok lisanı çok güzel konuşmaktadır. Edebiyatta, tarihte, felsefede bilgisi çok geniştir. Malî ve idarî meselelere de son derece akıl erdirmektedir. Bütün bu vasıflariyle zamanında rakîpsiz olduğu şüphesizdir. Mısır'da Roma tesirlerine uzun zaman karşı koyacağı anlaşılıyor. Roma'nın bu pek zengin ve önemli ülkeyi, alelâde bir eyalet şeklinde Cumhuriyet'e katması için daha bir hayli zaman lâzımdır.

"VII. Kleopatra", Mısır'da İskender'den sonra hüküm süren Lajidler'in, yani Ptolemaioslar'ın 14. hükümdarıdır. M. Ö. 69 da doğmuştur. Yani şimdi 24 yaşındadır. 11. Lajid imparatoru XI. Ptolemaios Oletes'in üç kızının ortancasıdır. Annesi, aynı zamanda halası, yani babasının kızkardeşi olan Kleopatra Trifaena'dır. Babası XI. Ptolemaios, M. Ö. 51 de 44 yaşında ve 28 yıllık bir saltanattan sonra ölünce; büyük oğlu, yani bizim Kleopatra'nın 8 yaş küçük kardeşi XII. Ptolemaios, hükümdar oldu. Bu sıralarda 18 yaşında bulunan Kleopatra da, kardeşi ile evlendi ve saltanata iştirak etti. Gerçekte ise Mısır'a hükmeden XII. Ptolemaios değil, Kleopatra idi.

XII. Ptolemaios, M. Ö. 47 de 4 yıllık bir saltanattan sonra 13 yaşında öldürüldü. Bunun üzerine Kleopatra, o sırada 11 yaşında bulunan küçük kardeşi XIII. Ptolemaios ile evlendi ve onun namına saltanat sürmekte devam etti. Bu XIII. Ptolemaios'a "Çocuk" unvanı verilmiştir. Kleopatra'nın 2 yaş büyük ablası Berenike, M. Ö. 55 te 16 yaşında öldü. Henüz birkaç ay önce Arkhelaos ile evlenmişti. Arkhelaos, derhal öldürüldü. Bu suretle Kleopatra, bütün rakîplerinden kurtuldu. Kleopatra'nın bir kızkardeşi daha vardır: IV. Arsinoe ismini taşımaktadır.

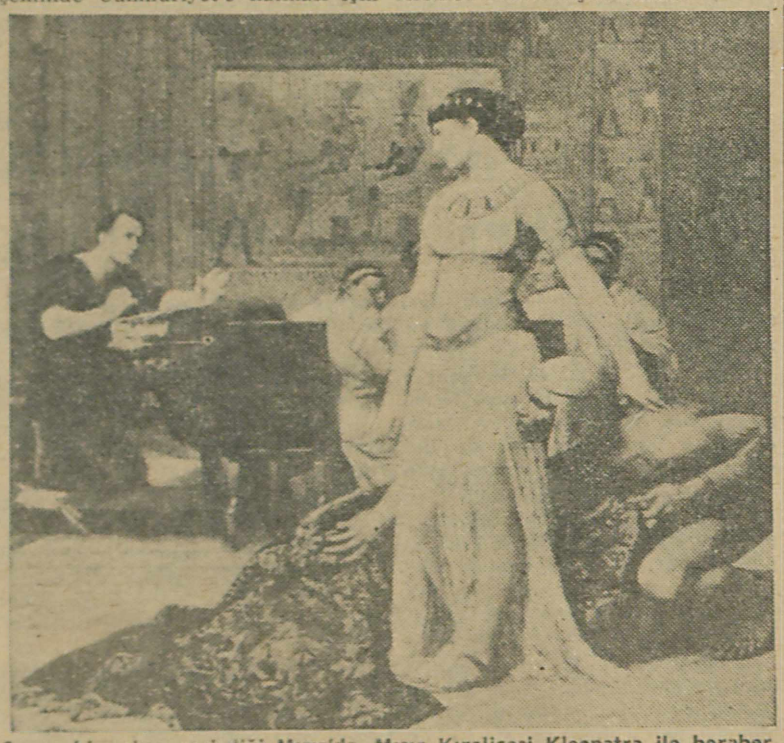

Sezar, bir yılını geçirdiği Mısır'da, Mısır Kıraliçesi Kleopatra ile beraber.

ROMA'DA YENİ TAKVİM:

Bir yıl 365 gün

Batı, artık bu takvimi kullanacak

ROMA ,M. Ö. 1 OCAK 45 — **Roma'da yeni takvim kabul edilmiştir. Bu takvimin kabul edilmesini Sezar ileri sürmüş ve eski takvimin sebep olduğu kargaşalığa son vereceğini söylemiştir.**

Eski Roma takviminde 354 gün, 8 saat, 48 dakika, 35 saniyelik yıl esas alınmıştı. Güneş senesinin ise 365 gün, 5 saat, 48 dakika, 45 saniye olduğu malûmdur. Aradaki fark yılda 10 gün, 21 saat, 10 saniyeyi buluyordu. Yıllar birbirini takibettikçe fark artıyordu. Roma'da kronolojiye verilen önem büyüktür. Bu takvimle ise titiz bir kronoloji temin edilemiyordu.

Bu meseleye, 4 yıllık devreler halinde çare bulunmak istendi. Buna göre, 4 yıllık devrede ilk yıl 355, sonraki yıl 355 + 23 gün oluyordu. Fakat bu da tatmin edici değildi.

Bu kargaşalığa bir düzen vermek için, astronomi bilginlerinden mürekkep bir komisyon kuruldu. Sezar bu komisyona ünlü Sesogines'i başkan tâyin etti. İşte bu komisyon şimdi takvimi geniş ölçüde ıslah etmiştir. Yeni takvim, Sezar'ın ismiyle anılmaya, **"Jülyen Takvimi"** denilmeye lâyıktır. Roma'da devlet idaresinin birçok dalını kargaşalığa uğratan eski sistemin ıslahı şerefi, Sezar'a aittir.

Bundan böyle Batı, 365 günlük yılı kabul eden yeni takvimi kullanacaktır. Her yıl, on iki aydır.

Türkler güclerini kaybediyor

Çeşitli kavimleri idare altında tutmak çok güçleşti

HSİANFU (Çin), M. Ö. 44 — M. Ö. 58 den, yani 14 yıldan beri Türk İmparatoru Huhanyeh Yabgu'dur. "Huhanyeh" isminin Türkçe'de "Huhanşa" gibi bir şey olması muhtemeldir. 14. Türk İmparatoru olan bu zat, M. Ö. 60 tan 58 e kadar ancak 2 yıl tahtta kalan 13. İmparator Vuçuti (Uyen-Güydi)'nin yerine geçmiştir. Ondan evvelki 12. Türk İmparatoru, şimdiki Yabgu'nun babası olan Hsülüçüanşü (Khuyluy-Tsuankuy) Yabgu'dur. Bu imparator M. Ö. 68 den M. Ö. 60 a kadar 8 yıl Türkler'i idare etmiştir. Ondan önceki 11. Yabgu ise, M. Ö. 68 de 17 yıllık bir saltanattan sonra ölen Huyenti Yabgu'dur. Huyenti Yabgu'nun veliahdı olan oğlu, tahta geçememişti.

Şimdiki Yabgu, Çin ile iyi münasebetler kurmaya ve devam ettirmeye çok dikkat etmektedir. M. Ö. 51 ve 49 da iki kere Çin İmparatoru Hsuan-ti'yi başkentinde ziyaret etti. Hsuan-ti, Çin'de Türkler şerefine çok büyük törenler yaptı. Babası Şao-ti'nin yerine geçen Hsuan-ti, M. Ö. 49 da 24 yıllık bir saltanattan sonra öldü. Oğlu Yuen-ti 5 yıldır Çin İmparatorudur.

Şimdi Türkler, Mete zamanındaki kadar güclü değillerdir. Asya'nın kuzeyinde muazzam mesafeler arasında uçsuz bucaksız bir imparatorluğa sahip olmakta devam ediyorlar. Fakat bu geniş devlete dahil olan çeşitli kavimleri itaat altında tutmak gitgide zorlaşıyor. Hun Türkleri arasında iç kavga da eksil değil. Bu vaziyette Çin'e karşı geleneksel mücadelede Türkler, eskisine nazaran güç durumdadırlar.

Markus Brutus

SON DAKİKA

Sezar'ı öldürenlerden biri: MARKUS BRUTUS

ROMA, M. Ö. 15 MART 44 — **En son dakikada haber aldığımıza göre, Sezar'a karşı suikast hazırlıyanların başlıcalarından biri Markus Brutus'tur. M. Ö. 85 te doğmuş olan bu genç asılzade, Kato'nun yeğeni ve damadı idi. Kato gibi hukukçu idi. Önce Sezar'a karşı Pompeius'un safında döğüştü. Fakat Sezar tarafından affedilince, onun tarafına geçti. Sezar öteden beri Brutus'un annesine âşıktı. Brutus'u da oğlu gibi severdi. Sezar'ın büyük ölçüde sevgisini kazanan Brutus, bir müddet önce onun tarafından Kuzey İtalya'ya genel vali tâyin edilmişti.**

BAŞYAZI

M. Ö. 44 te Roma Cumhuriyeti

ROMA'DA SİYASİ KRİZ

ROMA'da Cumhuriyetin yıkılmasına, İmparatorluğun kurulmasına ramak kalmıştı. Sezar'ın, kendisini imparator ilân ettirmek fikrinde olduğu, inkâr kabul etmez bir keyfiyetti. Fakat umumi efkârın saltanat rejimine pek taraftar olmaması karşısında Sezar, bu niyetini münasip zamana bırakmayı kararlaştırmıştı. Bu münasip zamanı da eninde sonunda ele geçireceğinden emindi.

Sezar'ın ölümiyle Roma'nın siyasi İstikbali bir kere daha belirsizlik içindedir. Bu an için hiçbir şey söylemek mümkün değildir. Roma diktatörünün ölümiyle önümüzde büyük bir siyasi kriz devri açılmıştır. Cumhuriyetin kurtarıldığı asla iddia edilemez. Saltanata muhalif olanlar ve Cumhuriyeti benimsiyenler, denilebilir ki, şimdi her zamandan daha çok uyanık olmaya mecburdurlar.

Son zamanlarda Roma Cumhuriyeti siyasi bir istikrardan çok uzaktı. Bu istikrar temin edilemeyince, devlette diktatörlük rejiminin kurulmasından başka çare kalmamıştı. Diktatörlüğün düzen getireceği ümidediliyordu. Bu ümittir ki, Romalı vatandaşı bir seri diktatöre baş eğmeye mecbur bıraktı. İlk diktatör Sulla, kendiliğinden iktidarı bıraktı ve evinde sükûnet içinde öldü. Sonra Pompeius, o kadar siyasi rakibini altettikten sonra, başka rakiplerine altoldu ve sonu kötü bitti. Şimdi de Sezar, hançer darbeleri altında can vermiş bulunmaktadır.

Bütün bu şahıslar, umumi efkârın arzusiyle veya ona rağmen diktatörlük mevkiine çıkmışlardı. Birkaçı da bu mevkii elde edemedi: Grakhus Kardeşler ve Katilina bunlardandır. Grakhus Kardeşler, lüzumuna inandıkları ıslahatı gerçekleştirmek uğrunda can verdiler. Fakat Katilina, iktidarı ne olursa olsun, ele geçirmekten başka bir şeyin peşinde değildi. Maksadı iktidara kavuşup servetini arttırmaktı.

■

Sezar'ın tek başına Roma'da iktidarı ele geçirmesinden önceki devrenin en önemli siması Pompeius'tur. Pompeius, Sulla taraftarı generallerdendi. Onun gibi patrici, yani asil sınıf mensubu idi. Konsül seçilmek Pompeius'u tatmin etmedi. Roma'yı tamamen ele geçirmek, Cumhuriyete hükmetmek istedi. Bunun için General Krasus ve Sezar ile birleşti. Üçü M. Ö. 60 ta "Triumvirlik" denen üç şahıs ittifakını kurdular. Roma'yı müştereken idare edeceklerdi.

Triumvirliğin kurulmasından sonraki olaylar, siyasi vaziyetteki gerginliği arttırmaktan başka bir şeye yaramadı. İktidar yavaş yavaş Üçler'den Sezar'ın ellerine doğru kaydı. Fakat Sezar'ın tek başına kalması da kargaşalığa son vermedi. Bu sefer imparatorluğun kurulması münakaşaları umumi efkârı altüst etti.

Romalılar'ın büyük kısmının imparatorluk rejimini arzu etmedikleri söylenebilir. Bilhassa aydınlar, saltanata karşı nefrete yakın bir duygu içindedirler. Onlar için Cumhuriyet, ideal rejimdir. Bu ruh hali, Yunanlılar'ın mirasıdır. Yunanlıların kırallara karşı daima Cumhuriyeti tuttukları malûmdur. Fakat şahsi iddialar ve tahakkümler son yıllarda o kadar ileri gitmiştir ki, belli bir şahsı imparator olarak tanıyıp şuna buna baş eğmekten kurtulmak istiyen bir aydın zümre de teşekkül etmiştir.

Son zamanlarda saltanat rejiminin beklenen düzeni getirecek tek kurtuluş yolu olduğu propagandasının Roma'da epey taraftar bulduğu dikkati çekiyordu. Zaten imparator demek, daimî ve irsî bir diktatör demekti. Roma esasen diktatörlere alışarak ilk adımı atmıştı. Artık bu diktatörün hayatı boyunca iktidarda kalması ve iktidarı oğluna devretmesi ile ancak bir adım daha atılmış olacaktı. Halk, son yılların kargaşalığından bezmişti. Kendi yerine karar verecek ve hükmedecek kuvvetli bir şahıs arıyordu.

Sezar'ın ölümiyle şimdi imparatorluğa doğru giden yolda da pek çok engeller türemiştir. Sezar'ı öldürenlerin her hangi bir siyasi programları olup olmadığı bilinmiyor. Bunlar sırf Cumhuriyet idealine sadık kalmak ve Sezar'ın tahakkümüne mâni olmak için komployu hazırlamışlardır. Yoksa yeni bir düzen getirmek gibi bir iddiaları yoktur.

Sezar'ın öldürülmesi hiçbir problemi çözmüş olmadı. Halkın itimadiyle yükseldiği mevkiden düşürülmesinden önce onun yerine geçecek, onun dehasına sahip hiçbir kimse üzerinde birleşilmedi. Şimdi iktidar için yeni kavgaların başlaması her an beklenebilir. Bu defakinin Sezar ile Pompeius arasındaki mücadeleden daha da amansız olması muhtemeldir. Şartlar, bu amansızlığı doğuracaktır. Halksa, siyasi mücadelelerden bıkıp usanmıştır. Arzu ettiği tek şey huzur ve istikrardır.

Bütün bu kargaşalık içinde bir adam çıkıp da imparatorluk tacını ele geçirebilecek midir? Roma'nın istikbali bu soruda gizlenmiştir.

Sezar, ömrü boyunca diktatör tâyin edildi

İran seferi de başarı ile biterse, Sezar'a imparatorluk yolunu tıkayacak hiçbir engel kalmıyacak

ROMA, M. Ö. 15 OCAK 44 — Senato, Sezar'ı ömrü boyunca diktatör tâyin etti.

Sezar'ın bugünkü kudreti vaktiyle Sulla'nın eriştiği dereceyi bile geçmiş bulunuyor. Roma'da Sezar'ın imparator ilân edilmek istediği söylentisi aralıksız devam etmektedir. Sezar bu söylentileri yayan belli başlı siyaset düşmanlarına karşı hiçbir harekete geçmemektedir. Kendisine silâh çeken düşmanları ile bile mümkünse sulh yoliyle anlaşmanın Sezar'ın siyasetinin esas prensiplerinden olduğu malûmdur. Yoksa istese, siyasi düşmanlarını kolayca Roma'dan sürebilir.

Sezar son zamanlarda büyük ıslahat yapmaya muvaffak oldu. Birkaç alanda daha ıslahat yapmayı da tasarlamaktadır.

Önce Senato'daki üyelerin, yani senatörlerin sayısını çok yükseltti, 900 e çıkardı. Bu suretle Senato, bugün Roma Cumhuriyeti'ni daha geniş ölçüde ve daha iyi bir şekilde temsil etmektedir. Fakat bununla Sezar, Senato'daki muhaliflerini azınlık haline de düşürmüş oluyordu.

Sonra eski muhariplere arazi dağıttı. Bir asır önce Roma tarafından tahribedilen Afrika'daki Kartaca ve Attika'daki Korint topraklarının da yeniden iskân edilmesine, hattâ bu tarihî şehirlerin ihyasına çalıştı.

Roma'nın çeşitli eyaletlerindeki hür halka vatandaşlık hakkını tanımak konusunda Sezar'ın temayülü malûmdur. Fakat bu, çok müşkül ve zaman istiyen bir iştir.

Nihayet Sezar, Cumhuriyet'in Batı eyaletlerindeki birçok şehre, iç idarelerinde geniş imtiyazlar tanıdı. Bu suretle Doğu eyaletlerindeki belli başlı şehirlerin imtiyazlarına, Batı şehirleri de kavuştu. Devletin birbirine hiç benzemiyen bölümleri arasında bir yaklaşma husule geldi.

Sezar, istikbal için de büyük şeyler tasarlıyor. Bunların başında büyük ölçüde bayındırlık eserlerini gerçekleştirmek tasarıları var. Birçok bataklığın kurutulması, Ostia limanının yeniden ve daha büyük ölçüde yapılması, Korint'te bir kanal açılarak Attika ile Pelopones'in ayrılması ve İtalya - Anadolu deniz yolunun kısaltılması, bu tasarıların başında geliyor. Bilhassa Ostia limanının genişletilmesi ihtiyacı bugün kesin şekilde kendini belli etmektedir. Bu liman, Roma'nın denize açılmış penceresi vaziyetindedir.

Bütün bunların yanında yeni savaş hazırlıkları da yapılmaktadır. Bu hazırlık, İranlılar'a karşıdır. Krasus'un İranlılar'a yenilmesi ve öldürülmesinin öcünü almak ve Roma silâhlarının şerefini korumak icabetmektedir. 57 yaşındaki Roma Diktatörü, bu seferin başkomutanlığını bizzat almak kararındadır. Bu büyük ve çetin seferden de başarı ile döndükten sonra, Sezar'a İmparatorluk yolunu tıkayacak hiçbir engel yoktur.

Bilindiği gibi İskender'in ve halefi olan Selevkoslar'ın, kısacası Yunanlılar'ın 81 yıllık İran hâkimiyetleri

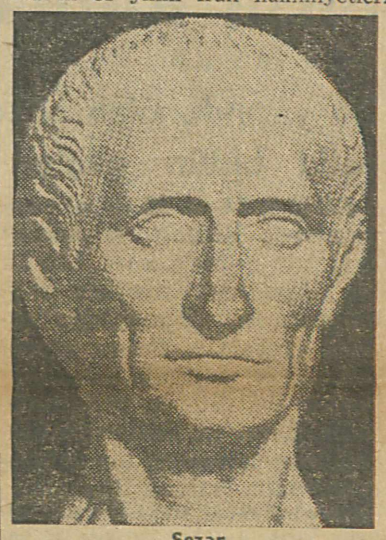

Sezar

M. Ö. 249 da son buldu. M. Ö. 404 ten 358 e kadar 46 yıl İran imparatoru olan Pers hanedanından II. Artakserkses'in oğullarından Friapites'in büyük oğlu olduğu sanılan I. Arsakes, İran Devletini diriltti. M. Ö. 249 dan 247 ye kadar 2 yıl saltanat sürdükten sonra öldürüldü. Yerine kardeşi II. Arsakes geçti ve bu hükümdar M. Ö. 14 nisan 247 de resmen "İmparator" uvanını aldı. M. Ö. 212 de de 35 yıllık bir saltanattan sonra öldü. Yeni hanedana "Part Hanedanı" deniyordu. Zerdüşt dini resmî din idi. Devletin başkenti M. Ö. 230 a kadar 19 yıl Esterabat idi. Sonra Hagmatana oldu. Şimdi Kuzeydoğu İran'da Damgan'dır. Şu anda İran İmparatoru olan Orodes, Partlar'ın 14. südür. M. Ö. 53 te ağabeysi III. Mitridat'ın öldürülmesi üzerine tahta geçmişti.

M. Ö. 312 de başlıyan Selevkos İmparatorluğu ise, bilindiği gibi M. Ö. 64 te, yani 20 yıl önce son buldu. Tam 248 yıl devam eden bu Yunan Devletine "Asya" veya "Suriye" İmparatorluğu da deniyordu. Başkenti M. Ö. 321 de kurulan Selevkia idi. Bir zamanlar bu şehirde 600.000 kişi yaşardı. Dünyanın en kalabalık bir iki şehrinden biriydi. Selevkia, Dicle üzerinde olup tarihî Babil şehrinin az kuzeyindedir. Selevkia'dan önceki başkentler, M. Ö. 312 den 306 ya kadar 6 yıl Babil, M. Ö. 306 dan 280 e kadar 26 yıl da 500.000 nüfuslu Antakya idi. Selevkos hanedanı prenslerinin amansız taht kavgaları bu geniş imparatorluğu yıktı. Bir zamanlar o kadar şevket sahibi olan bu devlet, Romalılar ile İranlılar arasında parçalandı. Bugün Büyük İskender İmparatorluğunun tek kalıntısı Mısır'daki Lajidler'dir. Mısır'da da Roma nüfuzu çoktan başlamıştır.

Her hangi bir siyasi oyunla tarih sahnesinden çekilmediği takdirde Sezar'ın, Roma'yı, Doğu'ya doğru genişleteceği tahmin edilebilir. Roma, İskender İmparatorluğunun son miraslarını da toplamak istiyecektir.

KONUŞMA SANATININ BÜYÜK ÜSTADI

Çiçeron'un ikbali sönüyor

Markus Antonius ve arkadaşları, ünlü hatibi halkın gözünden düşürmeye çalışıyorlar

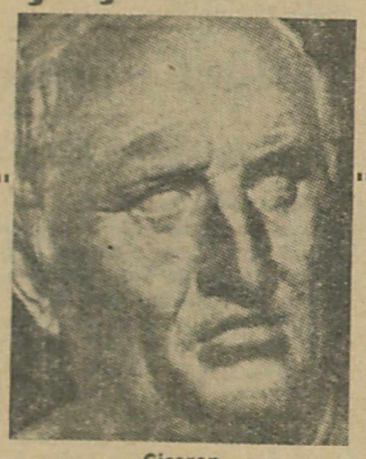

Çiçeron

ROMA, M. Ö. 44 — **Bugünlerde Markus Antonius, ünlü hatip Çiçeron'a Senato'da mütemadiyen şiddetli bir surette hücum etmektedir.**

Çiçeron, Roma halkı tarafından devrin en büyük devlet adamı olarak tanınmıştır. Bu ününü, pek güzel ve veciz nutuklarına borçludur. M. Ö. 106 da doğan bu büyük hatip, bugün 62 yaşındadır. Konsül seçilmiş, Katilina'nın komplolarına karşı Roma'yı koruduğu için kendisine "Vatanın Babası" unvanı verilmiştir. Pompeius'tan sonra Sezar'ın tarafını tutmuştur. Fakat son zamanlarda Sezar'ın taraftarları olan Antonius ve arkadaşları tarafından devamlı hücumlara mâruz kalmıştır. Antonius ve arkadaşlarının, ihtiyar siyaset adamını halkın gözünden düşürmek ve Sezar'a imparatorluk yollarını daha emin bir şekilde açmak istedikleri sanılmaktadır.

Bu kadar büyük bir sevgi ve saygı toplamış olmasına rağmen artık Çiçeron'un ikbalinin sonu gelmiş gibi görünüyor.

Lâtin nesrinin ve konuşma sanatının bu en büyük üstadının karşısında bugün genç Markus Antonius bulunmaktadır. Antonius, M. Ö. 83 yıllarında doğduğuna göre, bugün 39 yaşlarındadır.

"GELDİM, GÖRDÜM, YENDİM."

ZELA (Suriye), M. Ö. 2 AĞUSTOS 47 — **"Geldim, gördüm, yendim". Sezar, bir dostuna yazdığı mektupta, son askeri seferini bu kısa cümle ile özetlemiştir. Bu seferinde Sezar, Pontus Kıralı Farnakes'e 5 gün içinde baş eğdirmiştir.**

SEZAR'IN DAMADI POMPEİUS KENDİSİNDEN ALTI YAŞ BÜYÜK

ROMA, M. Ö. 59 — **Pompeius, Sezar'ın kızı Julia ile evlendi. M. Ö. 82 de doğan Julia 23 yaşında ve Sezar'ın tek çocuğudur. Sezar'ın ilk zevcesi Kornelia Cinna'dan doğmuştur.**

Kornelia, M. Ö. 67 de yani 8 yıl önce 31 yaşında ölmüştü. Sezar ile evlendiği zaman 15 yaşında idi. Ertesi yıl Sezar, Pompeia Pompeius ile evlendi. Pompeia, 15 yaşlarında bir genç kızdı. Fakat bir yıllık bir evlilikten sonra Sezar'dan ayrıldı. Sezar 6 yıl evlenmedi. Fakat birkaç ay önce Kalpurnia ile üçüncü izdivacını yaptı.

Yeni evlilerden Pompeius'a gelince, M. Ö. 107 de doğduğuna göre 48 yaşındadır. Yani kayınbabası Sezar'dan 6 yaş büyüktür. Pompeius, M. Ö. 88 de konsül seçilen ve aynı yıl öldürülen Strabo Pompeius'un oğludur. M. Ö. 76 da prokonsül, M. Ö. 71 de konsül, M. Ö. 60 da da triumvir oldu. Şimdi Sezar'ın kızı ile evlenerek, büsbütün siyasi nüfuzunu artırmak yoluna gitmiştir. Pompeius'un ilk zevcesinden Kreius Pompeius adında bir oğlu vardır.

Sezar M. Ö. 101 de doğmuştur. Geçen yıl triumvir ve bir müddet önce de konsül oldu. Aynı adı taşıyan bir erkek kardeşi vardır. Babası Gaius Sezar, prokonsül idi. M. Ö. 84 te ölmüştür. Annesi Orelya'dır. Sezar'ın halası Julia, M. Ö. 107 de konsül olan ünlü Marius ile evli idi. Marius'un M. Ö. 86 da 70 yaşında öldüğü malûmdur.

Roma'dan Haberler

SEZAR AYNI ZAMANDA KIYMETLİ BİR MUHARRİRDİR

Sezar, o kadar meşguliyeti içinde iki önemli kitap yazacak zaman da bulmuştur. Asker ve siyaset adamı olarak gösterdiği enerji ve faaliyeti, yazar olarak da göstermekten geri kalmamıştır. Büyük komutanın eserleri, geniş bir bilgiye ve edebî zevke delâlet ediyor. Gramer üzerine yazdığı bir kitaptan başka "Galya Seferi" ve "İç Savaş" adlı hâtıraları, tarih bakımından pek değerlidir. Kato aleyhinde yazdığı küçük bir eserde de Kato'ya şiddetle çatmaktadır. Bütün bu kitaplarda kullanılan Lâtince, pek ince bir dil bilgisine dayanmaktadır.

■

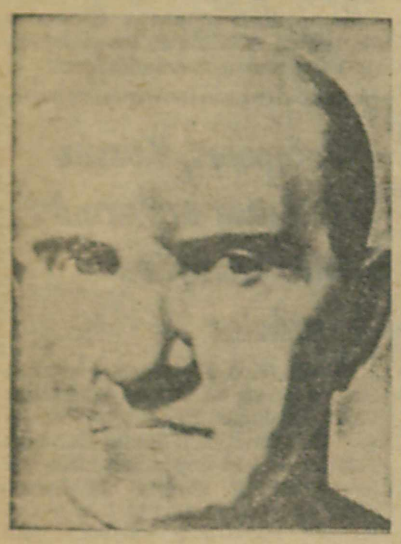

Şair Katül

LÂTİN LİRİK ŞAİRLERİNİN EN BÜYÜĞÜ: KATÜL

Büyük Romalı şair Katül öleli 10 yıl oldu. Katül, şimdiye kadar yetişen Lâtin lirik şairlerinin en büyüğü sayılmaktadır. Şiirlerinde bilhassa hayat sevgisini ve aşkı başariyle terennüm etmiştir. Katül, zamanında siyasete karışmadı. Bilâkis siyaset adamlarına şiddetle çattı. Şiirlerinin çoğunu Lesbia adındaki asil kadın için yazmıştır.

■

ROMA'NIN ÜNLÜ KADIN ŞAİRİ: LÜKRES

Roma'nın ünlü kadın şairi Lükres, M. Ö. 95 te Roma'da doğdu. M. Ö. 55 te de intihar etti. Lükres, Tarquin Collatin'in zevcesi olan ünlü Lükres'in torunlarındandır. Bu eski Lükres'in Roma Kırallığı sona ererken feci şekilde intihar ettiği malûmdur. Torunlarından olan genç Lükres de yüzyıllar sonra, asabi buhranlar sonunda intihar ederek hayatına nihayet verdi.

Lükres, Zenon'dan felsefe öğrenmiş, büyük hatip Çiçeron ile sıkı bir dostluk kurmuştu. Ölümünden sonra Çiçeron, Lükres'in "Eşyanın Tabiatı Hakkında" ismindeki ünlü şiirini yayınladı.

Lükres, şair ve yazar olarak büyük şöhret kazandı. Eserlerinde bilhassa Filozof Epikür'ün tesirinde kalmıştır. İnsan denen yaratığın azametli taraflarını olduğu gibi zavallı taraflarını da terennüm etmiştir. Şiirleri konu ve üslûp bakımından daima asil ve güzeldir.

Lükres, hayatında olduğu gibi, ölümünden sonra da büyük takdir toplıyan bir şair olarak kalmıştır.

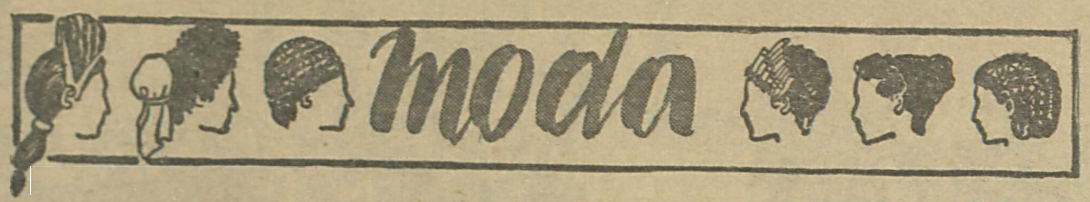

Roma'da şimdi canlı renkler çok moda

Kadın baş tuvaletine de çok itina ediliyor. Saçlar boyanıyor. Kızdırılmış demirle yapılan saç bukleleri de revaçta.

Romalı kadınlar sokak kıyafetile

Roma'da kadın modası uzun zamandan beri değişmedi. Fakat giyime ait teferruatta yenilikler var. Romalı kadınlar, bilindiği gibi, uzun bir rop giyerler. Bu roplar bazan işlemelidir. Sokağa çıkıldığı zaman basit bir de manto giymek âdettir. Bu mantonun bilhassa ahenkli kıvrımları göze güzel görünür. Şimdi canlı renkler modadır. Bilhassa kırmızının, safran sarısının, yeşilin ve mavinin gözalıcı tonları revaçta. Romalı kadınların "Palla" denen mantosu bazan gök mavisi kumaşlardan da yapılıyor ve o zaman üzeri küçük yıldız şeklinde altın ipliklerle işleniyor. Bu tabiî zengin hanımlara mahsus bir şey. Roplarda ise, mevsime ve giyilen yere göre çeşitli kumaşlar kullanılıyor. Çok kalın kumaşların yanında, şeffaf denecek derecede ince olanları, tülden yapılanları var.

Romalı asil kadınlar

Romalı kadınların tuvalet eşyası

Kadın baş tuvaletine de çok itina ediliyor. Saçların genel olarak açık renge boyanması moda. Kızdırılmış demirle yapılan saç bukleleri de makbul. Ziyafetlerde ve törenlerde hanımlar, saçlarını çiçeklerle, değerli madenlerle, mücevherlerle süslüyorlar. Saçlarına taktıkları firketelerin, kolyeleri ve bilezikleri ile uygun olmasına da dikkat ediyorlar.

ERKEK MODASI

Romalı erkekler "toj" denen oldukça kısa bir elbise giyerler. Bu elbise, Romalı vatandaşa mahsustur. Yabancılar ve esirler "toj" giyemez. Senatörlerin ve büyük asılzadelerin toju, diğer vatandaşlarınkinden biraz daha uzundur. Bu elbise içinde sağ kol kolayca hareket ettirilebilir. Yünlü kumaşlardan yapılır. Zenginlerin toju, göz alıcı beyazlıkta kumaşlardan dikilir. Genel olarak Romalı erkekler tıraş olurlar, sakal bırakmazlar ve saçlarını kısa kestirirler.

MERAKLI BİR RÖPORTAJ

M. Ö. 44 YILINDA ROMA

İşçiler, zengin bir Romalı evinin iç süslerini hazırlıyorlar.

■

Roma'nın lâbirente benziyen sokaklarında gece dolaşmak bir cesaret işi

■

YAZAN: LUCİUS NASO

Özel muhabirimiz Lucius Naso, sekiz gün geçirmek üzere Roma'ya gitti. Roma'dan zevcesi Gaia'ya yazdığı mektubu aşağıda okuyacaksınız. Bu mektup, mükemmel bir röportaj mahiyetindedir. M. Ö. 44 ün Roma'sını bize gayet iyi tanıtıyor:

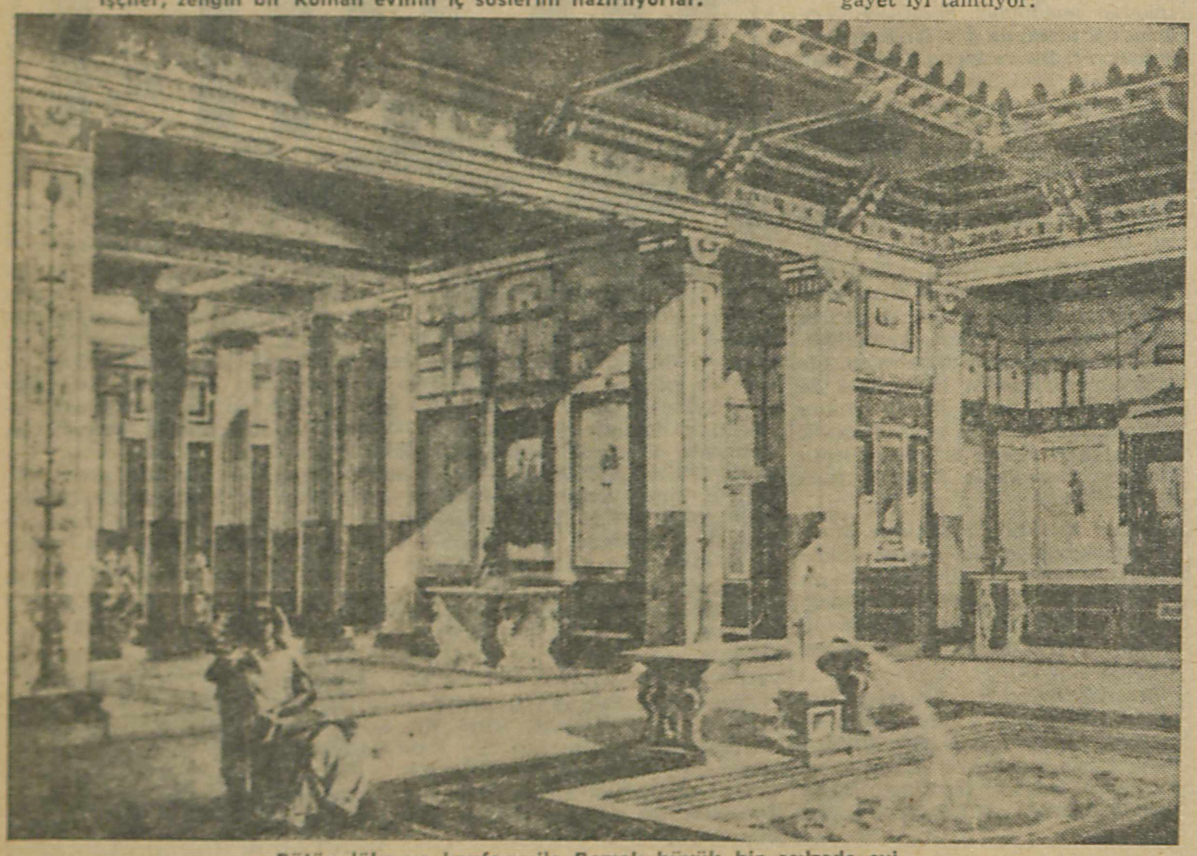

Bütün lüks ve konforu ile Romalı büyük bir asılzade evi

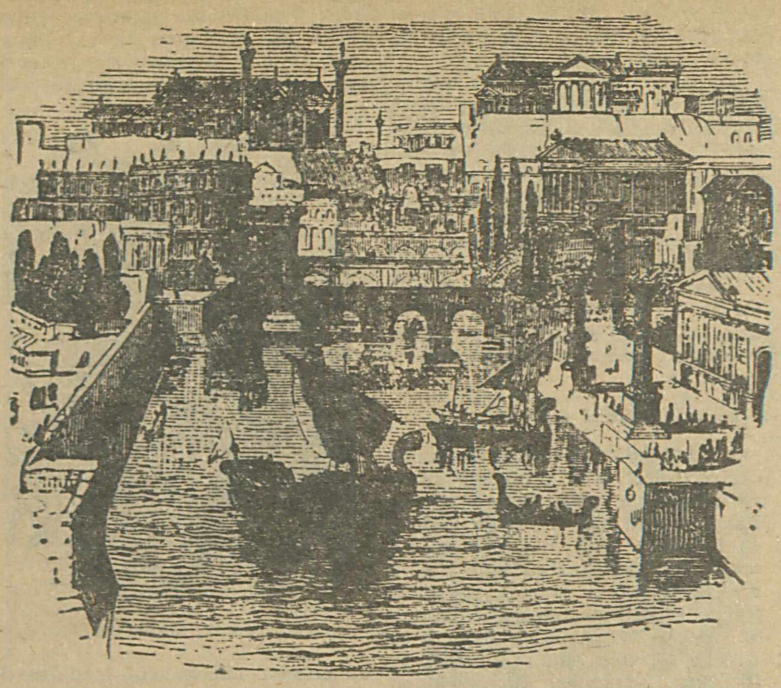

Tiber Nehrinden Roma'nın görünüşü

Birkaç günden beri yaşadığım Roma, çok güzel bir şehir. İtalya şehirlerinden başkasını görmemiş bir insan için ise tasavvur edilemiyecek kadar büyük ve kalabalık.

Roma sokaklarından akıp geçen insan kalabalığı, seyrine doyum olmıyan rengârenk bir manzara teşkil ediyor.

Şehirdeki ticaret hayatı, dünya ölçüsünde önemli ve pek canlı. Binlerce dükkânda, dünyanın her tarafından gelmiş her çeşit eşyayı bulmak mümkün.

Bilhassa büyük meydanlarda toplanan ve büyük bir çarşı haline gelen tüccar mağazalarını dolaşmak çok alâka verici. Bunlarda, akla gelebilecek her türlü yiyecek, içecek, giyecek ve her çeşit eşya satılıyor.

Güzel kadınlar bilhassa giyecek, itriyat, mücevherci ve çiçekçi dükkânlarına rağbet ediyorlar. İran gülleri bilhassa makbul.

Roma'da her şeyin yolunda gittiğini de sanmamalı. Meselâ orta tabakadan bir Romalı vatandaş, mesken konusunda fazla titiz değildir. Vasat bir Romalı aile, tek oda içinde yaşar. Tabiî zenginler için konforlu evler de var. Büyük asılzadeler ise, muhteşem saraylarda oturuyorlar.

Halkın oturduğu mahallelerde yollar dar ve bakımsızdır. Pencereden her türlü pislik sokağa dökülür ve çok kere gelen geçenin üstü başı kirlenir. Gece bu sokakları aydınlatacak hiçbir vasıta kullanılmıyor. Öyle ki, lâbirente benziyen bu daracık sokaklarda gece dolaşmak, gerçek bir cesaret işi.

Dostlarımın beni misafir ettiği ev, tanrılara şükürler olsun, müreffeh insanların yaşadığı bir mahallede. Askerler genel olarak halktan çok daha iyi meskenlerde oturuyor. Son zamanlarda askerlerin nüfuzu arttı. Bu nüfuza karşı hükümetin her an tepkisi beklenebilir.

Bütün bu lüksiyle, sefaletiyle, ihtişam ve büyüklüğüyle, sarayları ve renkli çarşılariyle muazzam bir âlem olan Roma şehri, gene de bana sayfiyedeki sakin evimi unutturamadı.

Roma kuvvetleri Ren üzerine kurulmuş bir köprüden geçiyor

Roma, uzun bir mücadeleden sonra Galya'yı dize getirdi

Beş yıllık bir mücadele sonunda Galya'nın fethini tamamlıyan Sezar, tarihin en önemli komutanları arasına girdi

ALEZYA (Galya), M. Ö. eylûl 52 — Özel savaş muhabirimiz bildiriyor:

Alezya şehrinin kuşatılması başariyle sonuçlandı. Galya Kıralı ve Galya Kuvvetleri Başkomutanı Versengetoriks, bizzat Sezar'ın karargâhına geldi. Genç ve enerjik Galya Kıralı, muhteşem bir savaş elbisesi giymişti. Sezar'ın huzuruna gelince, silâhlarını çıkardı, yere attı. Sonra Roma'lı fâtihin karşısında diz çökerek affını diledi.

Bu savaşta Sezar 20.000 Galyalı'yı esir aldı. Alezya şehrine yardıma gelen Galya ordusu da Romalılar tarafından kâmilen imha edildi. Sezar'ın Alezya kuşatmasında gösterdiği enerji ve askerî deha, beklenen sonucu verdi. Az sayıdaki Roma lejyonları; çok sayıda, fakat gerçek bir askerî düzenden mahrum Galyalılar'ı yendi, Alezya düştü.

Bu suretle Galya'da Roma hâkimiyetine ve Romalılar'ın bu ülkede yerleşmesine karşı gösterilen mukavemete son bulmuş nazariyle bakılabilir. Bilhassa Versengetoriks'in teslîminden sonra Galyalılar başsız kalmıştır. Şimdi Romalılar'a bu geniş ülkeyi kendi nizamlarına göre düzenlemek kalıyor.

Sezar, Galya'nın fethini tamamlamakla, tarihin en ünlü komutanları arasına girdi. Şimdi şöhreti, Pompeius'un askerî şöhretini geçmiş durumdadır.

GERMENLER'E KARŞI

M. Ö. 59 da Sezar konsül olunca, derhal Galya'nın fethi projelerini ele aldı. Galya'nın güneyinde zaten bir Roma eyaleti vardı. Fakat ülkenin en büyük bölümü, bağımsız ve Roma tesirinden uzaktı. Sezar, Galya'nın fethi için 5 yıl çalıştı. Bütün Galya'nın fethini tamamlamak için Senato'dan M. Ö. 55 te daha 5 yıl izin ve salâhiyet aldı. Bu arada Po Ovası'nı da tamamen Roma hâkimiyetine sokmak işi Sezar'ın plânlarına dahildi. Galyalılar bu sırada Germenler'in tehdidi altındaydılar. Germenler'in Galya'yı istilâsından çekinen Sezar, önce, Germenler'e karşı Galyalılar'a yardım etti.

Sezar, birçok kavimlerle savaşmaya mecbur oldu. Helvetler'i, Germenler'i, Beljler'i, Nervler'i, Venetler'i, Tankterler'i, Üsipetler'i, Aduaturlar'ı teker teker yendi. Çoğuna Roma hâkimiyetini kabul ettirdi. Sikambrlar'a da baş eğdirdikten sonra, Galya'nın en kuzeyine kadar ilerledi. Komutanlarından birinin düşmana yenilmesi, Sezar'ı daha enerjik davranmaya mecbur etti. Az zamanda Ren kıyılarına kadar yaklaştı.

Galya'nın tamamen baş eğdiğini sanan Sezar, M. Ö. 53-52 kışını geçirmek üzere İtalya'ya geldi. Fakat İtalya'ya ayak basar basmaz, Galya'da büyük bir ayaklanma olduğunu haber aldı. Senabum'daki Roma garnizonu, Galyalılar tarafından kılıçtan geçirilmişti. Bundan cesaretlenen Galyalılar, Versengetoriks'i kendilerine kıral seçtiler. Romalılar'ı ülkelerinden tamamen sürüp çıkaracakları ümidine kapıldılar. Sezar, Galya'ya dönmekte acele etti. Zira durum vahimdi. Orleanlılar'ın ayaklanmasını ibret verici bir şekilde cezalandırdıktan sonra, Avarikum Kalesinde önemli bir âsi kuvvetini kuşattı. Galyalılar'ın kahramanca karşı koymalarına rağmen kale, Romalılar'ın eline düştü. Daha kuzeye yürüyen ve Versengetoriks'i öz topraklarında vurmak istiyen Sezar, önemli bir mağlûbiyete uğradı.

Bu yenilme Sezar'ın azmini kırmadı. Güçlükle kuzeye doğru yürüyüşüne devam etti. Fakat Galya'nın güneyindeki Roma eyaletinin bile istilâya açık olduğunu öğrenir öğrenmez, yolunu değiştirdi. Bu sıralarda Sen ırmağı vâdisinde bulunan gene-

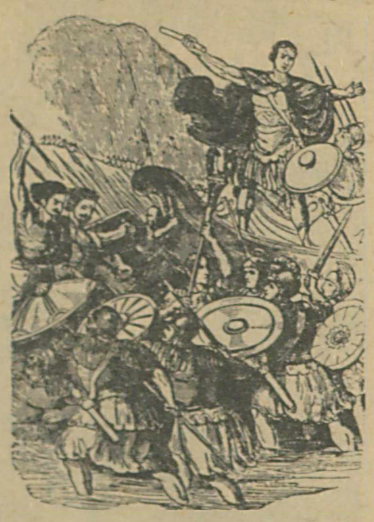

Sezar, Galya'da

rallerinden Labienus'un birlikleri ile birleşmeye muvaffak oldu. Vaziyetini düzeltti. Germenler'den seçilen önemli bir ücretli süvari birliği de Sezar'a katıldı.

Bu suretle kuvvetlenen Sezar, Dijon yakınlarında düşmanın büyük bir taarruzunu püskürttü. Bu taarruz sırasında Galyalı komutanlardan bazılarının Roma lehine çalışmaları, Sezar'ın işini çok kolaylaştırdı.

Bu çarpışmadan sonra Versengetoriks, Kuzey Galya'da, Sen Irmağı üzerindeki Alezya şehrine kapandı. Şimdi bu şehir, Galya Kıralı ile beraber Romalılar'ın eline düşmüştür.

GALYALILAR KİMDİR

Roma'daki inanışın aksine, Galyalılar tamamen medeniyetten mahrum bir topluluk değildir. Medeniyetlerinin Romalılar'a ve başka kavimlere nazaran geri olduğu muhakkaktır. Fakat bu zeki kavmin, az zamanda Roma medeniyetini benimseyip yükseleceği şüphesizdir. Galyalılar arasında birlik olmaması Sezar'a bu geniş ülkeyi fethetmek imkânını vermiştir. Eğer teşkilâtlı bir Galya Devleti olsaydı, Sezar'ın daha uzun uğraşmalarla da bu memleketi alamaması muhtemeldi.

İktisadi bakımdan da Galya'nın Roma'ya bağlanması önemli sonuçlar verecektir. Galya, ziraat mahsulleri ve ham madde bakımından zengindir. Roma'nın bu zenginlikten istifadesi büyük olacaktır. Buna karşılık Roma, Galya'ya sanayi mamulleri satacaktır.

Roma'ya baş eğen Anadolu dört eyalete bölündü

Bunlar Pontus, Bitinya, Kilikya ve Asya'dır

AMASYA (Anadolu), M. Ö. 62 — **Bilindiği gibi geçen yıl Pontus Kıralı Büyük Mitridat intihar etmişti. Pompeius'un muzaffer ilerleyişi karşısında bu büyük hükümdar için hiçbir ümit kalmamıştı. Pompeius, bir hamlede Suriye ve Filistin'i almış, Pontus Kırallığı topraklarına da girmişti. Mitridat, oğlu Farnakes'in de kendine ihanet ettiğini öğrenince, intihara karar verdi. Önce zehir içti. Fakat zehir tesirini göstermedi. Bu kere kılıciyle kendini vurdu. Fakat ancak yaralandı, gene ölmedi. Bunun üzerine Galyalı askerlerinden birine, kendini öldürmesini emretti.**

Pompeius, nihayet Roma'ya baş eğen Anadolu'yu 4 eyalete böldü. Bunlar Pontus, Bitinya, Kilikya ve Asya, yani eski İyonya eyaletleri idi. Suriye de bir eyalet halinde Roma'ya bağlandı. Bu eyaletlerin başına derhal Romalı genel valiler, komutanlar ve defterdarlar getirildi. Savaş masraflarını karşılamak üzere ağır vergiler yükletildi.

Şimdi Pontus Kırallığı çok küçülmüş ve eski önemini tamamen kaybetmiş vaziyettedir. Pontus Kırallığı, M. Ö. 280 de kurulmuştur. Büyük Mitridat bu devletin 8. hükümdarı idi. Aslında Pontus kıralları, "Bosporo" denen Kırım kıralları idiler. M. Ö. 480 yılından beri bu Kırım Kırallığı mevcuttu. Sonradan her iki kırallık birleşti ve bu suretle Karadeniz'in kuzeyi ile güneyi aynı devletin eline geçmiş oldu. Mitridat hanedanı ırk bakımından İranlı idi. Fakat Yunanlı'laşmıştı ve Yunanca konuşurlardı. Devletin merkezi Trabzon şehri idi. "Eupator", yani "Büyük" ve "Dionizos" diye anılan VI. Mitridat, M. Ö. 120 den 63 e kadar tam 57 yıl Pontus Kıralı oldu. M. Ö. 110 dan 81 e kadar 29 yıl da Kırım Kıralı oldu. M. Ö. 81 de büyük oğlu Makhares'e Kırım Kırallığını bıraktı. Makhares, M. Ö. 65 e kadar 16 yıl Kırım'ı idare etti. Ondan sonra kardeşi Farnakes, Kırım Kıralı oldu. Farnakes, bugün de Kırım tahtındadır.

Emsalsiz bir savaş ve devlet adamı, büyük bir kahraman olan Mitridat'ın babası, V. Mitridat Evergedes idi. Annesi de bir Selevkos Prensesi idi. VI. Mitridat tam 22 dil konuşurdu. Roma'nın en büyük ve amansız düşmanı olarak tanınmıştı. Gerçekten Anadolu'da Roma istilâsına uzun zaman engel olmuştur.

Pompeius, Krasus ve Sezar aralarında bir "triumvira" kurdular

ROMA, M. Ö. 59 — Pompeius, Krasus ve Sezar, aralarında bir "triumvira" kurdular. Her birine "triumvir" deniyor. Şimdi Roma Cumhuriyeti bu üç kişi tarafından idare ediliyor. Konsül Sezar'ın hâkimiyeti daha çok Cumhuriyet'in batı eyaletlerinde, bilhassa Galya'dadır. Pompeius ise, Doğu eyaletlerine hâkimdir.

Bu üçlü birlikten en çok faydalanan Sezar oldu. Siyasi nüfuzun gittikçe Sezar'a doğru kaydığı müşahede edilmektedir.

Krasus ile Pompeius arasındaki rekabet de oldukça şiddetlidir. Sezar her ikisinin arasını bulmaya çalıştı ve bu arabuluculukla nüfuzu bir kat daha arttı.

Krasus ve Sezar'ın halk tabakasını iyi kollamalarına rağmen, Pompeius daha çok asîlleri tutmaktadır. Bu durumu da istismar etmek istiyen Sezar, Pompeius'un Senato ile arasını açmak için, onun Senato aleyhinde fikirler beslediğini ileri sürmüştür. Senato, Pompeius'un Doğu'daki siyasetini tasvibetmemek kararını vermiştir.

Sezar, Pompeius ile birleşmekle bir şey kaybetmiyordu. Bilâkis onu destekler gibi görünerek, Pompeius'un kendisine karşı düşmanca bir harekete geçmesine engel oluyordu.

Şu anda Roma'da mutlak iktidar bu üç adamın elindedir. Fakat söylediklerimizden de anlaşılacağı üzere, bu üç kişinin ne zamana kadar triumvira'yı koruyacakları ve rekabetlerini açığa vurmayacakları belli değildir.

Rübikon ırmağını geçen Sezar, Roma kapılarına dayandı

Sezar'ın Galya fethinden sonra giriştiği bu hareketin sebebi, 2. konsüllüğü üzerine almak istemesidir

ROMA, M. Ö. 11 OCAK 49 — Sezar, lejyonları ile beraber Kuzey İtalya'daki Rübikon ırmağını geçti. Bu, Roma kapılarını çalmak demektir. Sezar, Roma üzerine yürüyüp Senato'yu tehdidetmekle, bir iç savaş tehlikesini göze almaktadır. Çünkü 4 gün önce Senato, Sezar'a, ordusunu ve Galya eyaletini bırakarak Roma'ya dönmesi emrini göndermişti. Şimdi Sezar'ın bu emre kulak asmak niyetinde olmadığı anlaşılmıştır.

Krasus'un ölümü üzerine Sezar, Pompeius ve Krasus arasındaki triumvira, yani üçlü birleşmenin bozulduğu malûmdur. Sezar ile Pompeius'un arası da bir hayli açılmış bulunuyor. Bu vaziyette Sezar, uzun zamandan beri beslediği niyetleri açığa vurmaya ve Roma'ya tek başına hâkim olmaya karar verdi. Pompeius, tehlikeyi görünce, vaktiyle o kadar mücadele ettiği Senato'ya yaklaşmak ve Sezar'a karşı Senato'nun yardımını sağlamaktan başka çıkar yol bulamadı.

Bu suretle tek konsül olan Pompeius, Senato yardımıyle Sezar'ı ezmek istemektedir. Sezar, Galya'dan döner dönmez, ikinci konsüllüğü üzerine almak kararını vermişti. Roma'ya yürüyüşünün bir sebebi de budur. Zira Sezar'ın konsül sıfatını taşımaksızın Galya'da giriştiği büyük işlerin gayri meşru olduğu söylentileri son zamanlarda Roma'da fazla dolaşmaktadır.

Sezar; konsüllüğü yeniden üzerine almak, Galya'daki sonsuz iktidarını kaybetmemek, mümkün olan en kısa zamanda da Roma'ya tamamen hâkim olmak için, dostları Antonius ile Kassius'un büyük yardımını ümidetmektedir.

Sezar, Rübikon ırmağını geçip Roma'ya yürümekle, bundan sonra silâhların konuşacağını muhaliflerine ihsas etmiş bulunuyor. Roma Cumhuriyeti'ni askerî bir diktatörlüğün tehditettiğinden artık katiyen şüphe edilemez.

BİLMECE

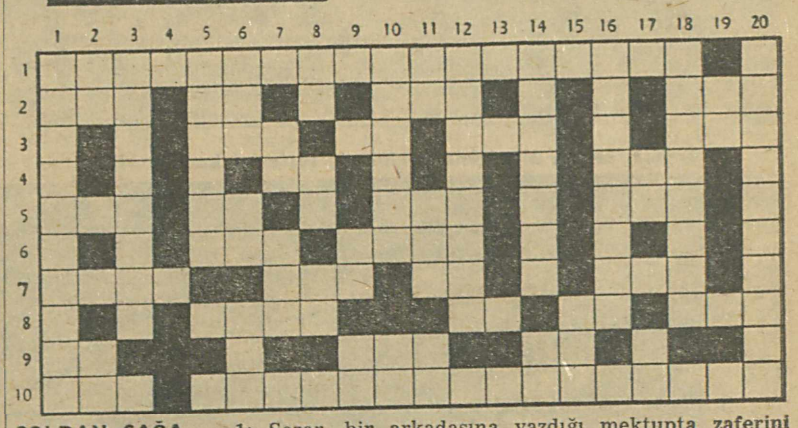

SOLDAN SAĞA — 1: Sezar, bir arkadaşına yazdığı mektupta zaferini böyle özetlemişti. 2: Mükemmel — Karnını doyur — Anne — Yapma. 3: Evin bölümlerinden — Ümidet — İçine öte beri konur — Sabahın alaca karanlık zamanı. 4: Bir edat — Işık. 5: Engel — Bir ünlem — Baba — Büyük. 6: Su ortasında kara parçası — Yadeder. 7: Oyan — Eski bir silâh — Kuzu sesi — Düz ve geniş arazi. 8: Yardım istendiğini anlatan bir ünlem — En sıhhi içki — Sallandır anlamında emir — Pek ince dokuma. 9: Kırmızı — Gelecek — Kısa zaman parçası. 10: Avrupada bir nehir — Roma'da diktatör olmak istiyen biraderler.

YUKARIDAN AŞAĞIYA — 1: Sezar'ın babası, ki eski bir prekonsüldür. 2: Tutan uzvumuz — İle'nin kısaltılmışı. 3: Kleopatra'nın Kıralıçelik ettiği millet. 5: Anadoludaki Kırallıklardan biridir, ki Asya da denirdi. 6: Suların yükselmesi — İsim — Bir renk. 7: Şikâr — Avuç içi. 8: Gerçek — Genişlik — Yadet. 9: Senenin on ikide biri — Bir ünlem. 10: Eski İranın (Persin) başkenti — Bir ünlem. 11: Şöhret — Eksiksiz — Duman karası. 12: Kırım ve Pontus kırallarından biri. 14: Eski Yunancada "büyük" demektir — Terbiye. 15: Yemin. 16: Kıral Mitridat'ın sıfatlarından biri. 17: Hastalık yapan yumru — Vazife. 18: Eski İran (Pers) kırallarından biri. 19: Bir nota. 20: Sezarın yendiği milletlerden biri.

GEÇEN SAYIDAKİ BİLMECENİN HALLİ

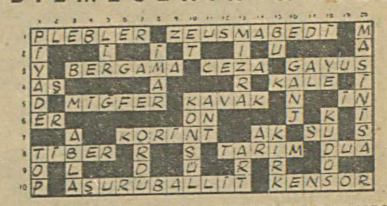

Boğaziçi Üniversitesi
Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi
Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0401801